

Aranyszájú Szent János

Homíliák

János evangéliumához

I.

Chrysostomos / Aranyszájú Szent János:

Homíliák János evangéliumához I.

Fordította: Hanula Gergely

A fordítás a Károli Gáspár Református Egyetem Hittudományi Kara
kutatási pályázatának támogatásával készült

Kiadja a Károli Gáspár Református Egyetem Hittudományi Kara

© Hanula Gergely

© Károli Gáspár Református Egyetem

ISBN 978-615-6637-71-0

DOI 10.61376/XYNM4595

<https://doi.org/10.61376/XYNM4595>

Budapest, 2026

Aranyszájú Szent János

Homíliák János evangéliumához

I.

„Az Úr ugyanolyan bőkezűen, ahogy Lelke által minket megvilágosít, segítséget is nyújt számunkra, mely révén akarja, hogy igazságának keresésében munkánk előre haladjon. Nincs miért ezeket akár feleslegesként figyelmen kívül hagynunk, akár mint nem anynyira fontosra, kevésbé figyelniünk rájuk. Mert lelkünkben kell őriznünk, mit Pál mondott: »minden a mienk, mi pedig a Krisztuséi«. Szolgáljanak hát nekünk, miket az Úr a mi hasznunkra rendelt!

Márpedig, ha méltányos, hogy a keresztyén nép ne legyen megfosztva Isten szavától, eszközei sem tagadhatók meg, melyek az ő igaz megértésére segítenek minket. Művészete és tudománya viszont nincs, ami pedig máshol létezik nem kevés segítség, nem mindenki számára elérhető. Hátra van még tehát, hogy előtérbe kerüljenek azon magyarázók művei, kik Isten ismeretében annyira előre haladtak, hogy másokat is oda vezethetnek. Helyesen szem előtt tartották ugyanis Pál szabályát, mely szerint minden eszközt, amelyet Isten az ő szolgáltnak a rendelkezésére bocsátott, mindenkinek az épülésére kell fordítani. ...

Emlékezzen az olvasó, hogy milyen műfajban választottam őt mások helyett. Ezek ugyanis homíliák, amelyek több részből állnak, és ezek között is az első helyen áll a Szentírás magyarázata, amelyben – ezt józan ésszel senki sem tagadhatja – a mi Arany-szájunk minden más fennmaradt régi szerzőt felülmúl. ... A mi Aranyszájunkat pedig azért illeti az elsőnek járó dicséret, mert mindig fő törekvése volt az, hogy a Szentírás veleszületett őszinteségétől szemernyit se térjen el, és ne engedje meg magának azt a szabadságot, hogy kiforgassa a szavak egyszerű jelentését.”

Kálvin János

(Előszó „Chrysostomos: Homíliák János evangéliumához”
francia fordításához, Corpus Reformatorum IX.833–835)

Tartalom

Előszó.....	9
1. homília (Bevezetés)	13
2. homília (Bevezetés)	19
3. homília (<i>Kezdetben volt az Ige. Jn 1,1</i>)	30
4. homília (<i>Kezdetben volt az Ige, és az Ige Istennél volt ... Jn 1,1–2</i>).....	42
5. homília (<i>Minden általa lett ... Jn 1,3–5</i>)	51
6. homília (<i>Megjelent egy ember ... Jn 1,6–8</i>)	60
7. homília (<i>Ő volt az igazi világosság ... Jn 1,9</i>)	63
8. homília (<i>Ő volt az igazi világosság ... Jn, 1,9–10</i>)	67
9. homília (<i>A saját világába jött ... Jn 1,11</i>)	72
10. homília (<i>A saját világába jött ... Jn 1,11–13</i>).....	77
11. homília (<i>És az Ige testté lett ... Jn 1,14</i>)	83
12. homília (<i>És láttuk az ő dicsőségét ... Jn 1,14</i>).....	88
13. homília (<i>János bizonysgot tett róla ...Jn 1,15</i>)	95
14. homília (<i>És mi valamennyien ... Jn 1,16–17</i>)	102
15. homília (<i>Istent soha senki sem látta ... Jn 1,18</i>)	110
16. homília (<i>János így tett bizonysgot ... Jn 1,19–27</i>)	116
17. homília (<i>Ez Betániában történt ... Jn 1,28</i>)	123
18. homília (<i>Másnap ismét ott állt János ... Jn 1,29–40</i>)	131
19. homília (<i>Ő, mihelyt találkozott testvérével ... Jn 1,41–42</i>)	140
20. homília (<i>Másnap Jézus Galileába akart indulni ... Jn 1,43–48</i>)	145
21. homília (<i>Nátánaél így szólt hozzá ... Jn 1,49–2,4</i>)	151
22. homília (<i>Vajon énám tartozik ez? ... Jn 2,4–11</i>)	158

23. homília (<i>Ezt tette Jézus első jelként ... Jn 2,11–23</i>)	165
24. homília (<i>Amikor Jeruzsálemben volt ... Jn 2,23–3,4</i>)	171
25. homília (<i>Jézus így felelt: Bizony, bizony, mondom neked ... Jn 3,5</i>)	178
26. homília (<i>Ami testtől született, test az ... Jn 3,6–11</i>)	184
27. homília (<i>Ha a földi dolgokról szóltam nektek ... Jn 3,12–16</i>)	190
28. homília (<i>Mert Isten nem azért küldte el a Fiút ... Jn 3,17–21</i>)	196
29. homília (<i>Jézus ezután elment tanítványaival együtt ... Jn 3,22–30</i>)	203
30. homília (<i>Aki felülről jön, az felette van mindenkinek ... Jn 3,31–34</i>)	210
31. homília (<i>Az Atya szereti a Fiút ... Jn 3,35–4,12</i>)	216
32. homília (<i>Jézus így válaszolt neki: Aki ebből a vízből iszik ... Jn 4,13–20</i>)	226
33. homília (<i>Jézus így válaszolt: Hígy nekem, asszony ... Jn 4,21–27</i>)	233
34. homília (<i>Az asszony pedig otthagyta korsóját ... Jn 4,28–39</i>)	240
35. homília (<i>Amikor tehát a samáriaiak Jézushoz értek ... Jn 4,40–53</i>)	247
36. homília (<i>Ezt pedig második jelként tette Jézus ... Jn 4,54–5,5</i>)	253
37. homília (<i>Jézus megkérdezte tőle: Akarsz-e meggyógyulni? ... Jn 5,6–13</i>)	258
38. homília (<i>Ezek után találkozott vele Jézus a templomban ... Jn 5,14–21</i>)	264
39. homília (<i>Az Atya nem is ítél meg senkit ... Jn 5,22–30</i>)	275
40. homília (<i>Ha én magamról tennék bizonysgot ... Jn 5,31–38</i>)	288
41. homília (<i>Kutassátok az Írásokat ... Jn 5,39–47</i>)	296
42. homília (<i>Jézus ezután elment ... Jn 6,1–15</i>)	302
43. homília (<i>Estefelé lementek tanítványai a tengerhez ... Jn 6,16–25</i>)	311
44. homília (<i>... nem azért kerestek engem ... Jn 6,26–27</i>)	315

Előszó

Aranyszájú Szent János homíliái a késő antik keresztény irodalom egyik legjelentősebb exegetikai gyűjteményét alkotják. Bár az antik kereszténység gazdag bibliaértelmező hagyományt hagyott ránk, kevés olyan szerző akad, aki ennyire világos szerkezetben, retorikailag kimunkált, teológiaiilag megalapozott és lelkipásztori érzékenységgel átszőtt módon mutatná meg, miként olvasta a 4. század végi Kelet a Szentírást, különösen is a János-evangéliumot, amelynek teológiai mélysége már az ókorban is kitüntetett figyelmet élvezett.

Aranyszájú Szent János (+407) személye maga is külön fejezet az egyháztörténetben. A szíriai Antiókhiaiban nevelkedett, ahol a klasszikus görög retorika mesterségét Libaniosznál sajátította el, s ezzel olyan szónoki képességekre tett szert, amelyek hatását egész későbbi munkássága során őrizte. A világi karriert feladva az aszkéta-élet felé fordul, majd pappá szentelése után Antiókchia legnevesebb igehirdetője lett. Innen hívták Konstantinápolyba pátriárkának 398-ban, s bár pátriárkai szolgálatát intrikák, politikai támadások és száműzések keserítették meg, prédikációi és bibliai magyarázatai révén már saját korában is az Egyház egyik legtekintélyesebb tanítójának számított. A „Chrysostomos”, azaz „Aranyszájú” elnevezés egyaránt utal szónoki erejére és arra a ritka képességére, hogy a Szentírást úgy magyarázza, hogy közben az egyházi közösség egészét megszólítja: a szerény kézműveseket és a városi előkelőket éppúgy, mint a tanult hallgatókat.

A János-homíliák létrejötte feltehetőleg antiókhiai szolgálatához köthető. A jelenlegi kutatás egybehangzóan azt valószínűsíti, hogy a teljes homíliasorozat 390–397 között hangzott el. Az antiókhiai gyülekezet a birodalom harmadik legnagyobb városában kulturálisan sokszínű közegben élt, jelentős zsidó diaszpórával, ahol a hellenisztikus neveltetésű polgárság, a keleti vallási hagyományok hordozói, a városi szegények és a vagyonos elit különböző elvárásokkal jelent meg az istentiszteleten. Chrysostomos prédikációinak egyik kiemelkedő vonása, hogy ezeket az eltérő hallgatói közegeket képes volt egyszerre megszólítani. A homíliákban kimagasló filológiai érzék, éles logikai felépítés és előszóhoz igazított retorikai dinamizmus jelenik meg, ugyanakkor szinte minden beszédben felismerhető az a szelíd, de határozott pásztori hang, amelynek célja a közösség építése és a hívő életgyakorlat formálása.

A János-homíliák műfaja egyszerre őrzi a későantik homília klasszikus formáját és a patrisztikus exegézis sajátos módszertani elemeit. A homília elsődleges célja nem a tudományos kommentár, hanem a bibliai szöveg élő, közös-ségben elhangzó magyarázata. Chrysostomos szorosán követi az evangéliumi szöveget: versről versre halad, miközben nagy gondot fordít arra, hogy a hallgatók számára világos legyen az összefüggések rendje, a történet és a teológiai mondanivaló egymásra épülése. Az egyik kulcsfogalom ebben az *akoluthia*, a szöveg belső folyamatossága. Chrysostomos nem engedi meg magának, hogy az egyes mondatokat kiragadj a kontextusból, hanem az evangéliumot nagy egészként olvassa: számára János műve koherens, mélyen átgondolt, teológiai-lag egységes irodalmi alkotás.

Hermeneutikájának másik kulcsfogalma a *szüinkatabaszisz*, vagyis az isteni „leereszkedés” elve. Chrysostomos számára a Szentírás azért beszél emberi módon Istenről, mert maga Isten hajol le az ember értelméhez, hogy az képes legyen felfogni valamit az isteni valóságból. Ebből a meggyőződésből fakad az egész exegézisének sajátos tisztelete a szöveg iránt: nem törekszik allegorikus túlzásokra, nem akarja a szöveget „meghaladni”, hanem minden erejével arra törekszik, hogy az emberi nyelven megszólaló isteni szó eredeti rendjét és egyszerűségét visszaadja. Ez a szemlélet egyúttal a keleti apophatikus teológia egyik gyakorlati megnyilvánulása: Isten megközelíthetlensége nem elvont filozófiai tétel, hanem azt jelenti, hogy a Szentírás emberi formában adott kijelentése az, amit értelemmel fel tudunk fogni, és amit tisztelettel kell követnünk.

A János-homíliák sajátossága mégis leginkább abban ragadható meg, ahogyan Chrysostomos dolgozik a szöveggel. Exegetikai technikái figyelemre méltó sokszínűséggel és következetességgel jelennek meg. Gyakran él a „nem ezt mondta, hanem...” típusú tisztázó fordulatokkal, amelyekkel az értelmezés határait kijelöli, és a félreértés lehetőségét hárítja el. Máskor a „nem egyszerűen..., hanem...” szerkezetet használja a kijelentések teológiai mélységének kifejtésére. Szívesen alkalmazza a bibliai beszéd személyesítését („mintha csak azt mondaná”), hogy az evangéliumi szereplők gondolatait vagy Krisztus tanításának belső logikáját feltárja. A homíliákban midrás-szerű gondolatfűzések, példázatok és aktualizálások is feltűnnek, ezekkel a szöveg mögötti hagyományt és a hallgatók valóságát köti össze. Nem riad vissza a kézirati hagyomány rövid megjegyzésszerű felvillantásától sem, ha a szöveg megértése ezt

igényli. Rendszeresen bevon kortörténeti utalásokat, társadalmi jelenségeket, erkölcsi példákat, amelyek elevenné teszik a homíliát, és konkrétabbá az értelmezést. Mindez együtt olyan exegetikai módszertant eredményez, amely egyszerre filológiai igényű és teológiai érzékenységgű, de mindeközben lelkipásztori céljáról sem feledkezik meg.

A János-homíliák a patrisztikus János-értelmezés egyik csúcspontját jelentik. Érdekes módon Chrysostomos alig használja fel elődei munkáit, még Órigenész monumentális János-kommentárjával sem lép párbeszédbe, jóllehet bizonyára ismerte. Exegézise ezért különösen értékes forrás: önálló, a tradíciót tisztelő, mégis kritikus, és következetesen a Szentírás szövegéhez kötött. A nagy patrisztikus kommentárokkal való összevetések azt mutatják, hogy Chrysostomos szinte kizárólag az evangélium szoros olvasatára támaszkodik, és nem épít – legalábbis explicit módon – más atyák értelmezéseire.

A modern kutatás a 20. század második felétől fedezte fel újra ezt a hagyatékot. A keleti apophatikus teológia iránti megújult érdeklődés, a hermeneutikai kutatások és a tisztán filológiai exegézis iránti igény mind hozzájárult ahhoz, hogy az utóbbi évtizedekben Aranyaszájú János munkássága ismét központi helyre kerüljön. Ebben a megújuló érdeklődésben ugyanakkor érdemes felidézni azt a kivételes megbecsülést, amelyben Chrysostomos már a reformáció korában részesült. Kálvin saját bevallása szerint Chrysostomost tette az egyházatyák közül az első helyre, akinek munkáit a Szentírás megértésénél segítségül hívta. Kálvin különösen nagyra értékelte azt, hogy Aranyaszájú soha nem távolodik el a szöveg egyszerű és természetes jelentésétől, és hogy prédikációiban mindig a közösség érthető, világos tanítására törekedett. Bár dogmatikai kérdésekben (mint például a kegyelem vagy a szabad akarat kérdésében) nem mindenben követte, mégis úgy látta, hogy Chrysostomos homíliái a Szentírás hűséges, józan és gyülekezetet építő magyarázásának legfontosabb mintái. Az a tény pedig, hogy Kálvin maga is meg akarta kezdeni a János-homíliák francia fordítását, jól mutatja, milyen közel érezte magához Chrysostomos exegetikai ethoszát.

Chrysostomos János-homíliái így nemcsak a korai kereszténység történeti forrásai, hanem olyan hermeneutikai minták, amelyek a modern exegézis számára is tanulságosak: a szöveg tiszteletére épülő olvasás, a teológiai összefüggések világos kimondása, a lelkipásztori érzékenység és a retorikai elegancia ritka egysége jellemzi őket.

Az itt következő fordítás célja, hogy a magyar olvasó kezébe adja a János-homíliák teljes, irodalmilag igényes és a görög szöveghez hű változatát. A mai magyar teológiai gondolkodás számára Chrysostomos nem pusztán történeti alak lehet: igehirdetői bátorsága, biblikus tisztasága és az emberi lélekhez értő bölcsessége ma is elevenen hat. Amint Kálvin mondta róla: „a Szentírás egyszerű jelentésétől sohasem tér el”. Ezt az egyszerűséget, a Szentírással való párbeszédnek ezt a formáját szeretnénk e fordítással közelebb hozni azokhoz, akik ma is az evangélium mélységeit keresik.

1. homília

1. A világi viadalok nézői, amikor megtudják, hogy egy híres, győzelmi tróféákkal elismert sportoló érkezik, mind összesereglenek, hogy le ne maradjanak mérkőzéseiről, és láthassák tudását és erejét. Látnád a többezres nézősereget, amint mindannyian megfeszített figyelemmel mereszti szemüket, nehogy a történelemből bármit is elmulasszanak. Ha pedig valami különleges zenész utazna arra, ugyanezek az emberek hasonlóképpen megtöltenék a nézőteret: mindent eldobnak, sokszor még a sürgős dolgaikat is, és elmennek, ott ülnek, és nagy érdeklődéssel hallgatják az énekeket és a zenét, ízlelgetve a kettő harmóniáját. És ez csak a tömeg.

De ugyanezt teszik a szónoklattal foglalkozók, és azok is, akik a szofistákkal tartanak. Hiszen az ő színpadjaik előtt is hallgatóik taps és láрма közepette elemezgetik a végsőkig az elhangzottakat. Ha tehát a szónokok, zenészek és sportolók nézői – máskor meg egyszersmind szakértői és hallgatói – ekkora lelkesedéssel ülnek ott, mennyivel nagyobb buzgóságot és lelkesedést kellene tanúsítanotok irántunk, amikor nem egy zenész, és nem is egy szofista lép színre, hanem valaki, aki az egekből szól, és mennydörgésnél fényesebb hangját hallatja!

Mert áthatotta az egész világot, megragadta és betöltötte kiáltásával. Nem azáltal, hogy hangosan kiáltott, hanem mert az isteni kegyelem mozgatta a nyelvét. És az a csodálatos, hogy bár kiáltása nagy erejű, mégsem durva vagy visszataszító, hanem minden zenei harmóniánál édesebb, kíváncsabb és elbűvölőbb. Sőt, mindezekén túl a legszentebb és legborzongatóbb, tele kimondhatatlannal és jósággal, amiket ha valaki odafigyelve és készséggel befogad és megőriz, nem marad többé pusztá ember, és nem marad a földön, hanem minden evilágin felülemelkedik, és az anyagi rendhez igazodva úgy lakhat a földön, mint az égben.

Hiszen a mennydörgés fia, Krisztus szeretettje, e földi gyülekezetek oszlopa, az ég kulcsát őrző, a Krisztus poharát ivó, az ő keresztségével megkeresztelt, az Úr kebelén nagy bizalommal nyugvó, ő lép most elénk. Nem drámát játszik, nem fedi el fejét maszkkal, nem fog ilyesmiket mondani, nem áll pódiumra, nem tapod táncteret, arannyal díszített ruhát sem ölt magára, mégis rendkívüli szépséggel jelenik meg. Mert Krisztust ölti magára (Gal 3,27), így mutatkozik

előttünk, lábain a békesség evangéliumának készségével (Ef 6,15). Övét nem a keblén, hanem a csípőjén viseli, nem bíborszín bőrből, nem arannyal átszőve, hanem az igazságból szőve és azzal összefonva.

Ő jelenik meg most előttünk képmutatás nélkül, mert nála nincs sem képmutatás, sem koholmány, sem mese; fedetlen fővel a kendőzetlen igazságot hirdeti. Nem beszél rá hallgatóit a megjelenésével, a tekintetével vagy a hangjával valami tőle idegen dologra. Hangszerekre sincs szüksége, nem kell hozzá kithara, líra vagy bármi efféle, hanem mindent a nyelvével művel, minden hangszer és minden zene hangjánál édesebben és hasznosabban.

Színpada az egész menny, nézőtere pedig a világ; nézői és hallgatói az angyalok, és azok az emberek, akik angyalok, vagy azokká kívánnak válni. Csak ők képesek e harmóniát tisztán meghallani, tetteikben megmutatni, és olyan hallgatókká válni, amilyeneknek lenni kell. A többiek olyanok, mint a kisgyermek: hallgatják ugyan, de nem értik, amit hallanak, hanem lángosra és gyerekjátékokra vágynak. Ugyanígy ők is, miközben nevetgélnek, habzsolva gazdagságuknak, hatalmuknak és gyomrukban élnek, sokszor hallják ugyan az elmondottakat, de semmi nagyszerűt, sem fenségest nem mutatnak tetteikben, mivel mindenkor a sárhoz és a vályogvetőjükhöz ragaszkodnak.

Ennek az apostolnak odafelvaló hatalmak állnak az oldalán, megrendülve lelkének szépségén, értelmén és erényének ékességén, amely által Krisztust is önmagára öltötte, és lelki ajándékait elnyerte. Mert mint egy nemes, drágakövekkel kirakott, aranyhangú lírát, úgy készítette fel a lelkét, és abból valami nagyszerűt és fenségest adott, hogy visszhangozzék azóta is a Lélek által.

2. Minthogy többé nem a halász, nem is Zebedeus fia, hanem az Isten mélységeit ismerő (vö. 1Kor 2,10) pengeti most ezt a lírát – a Lélekről beszélek –, ennek megfelelően hallgassuk! Hiszen nem valami emberiről beszél, hanem a lelkiek mélységéből, abból a kimondhatatlan világból, amelyet még az angyalok sem ismertek, mielőtt feltárult volna. Velünk együtt ők is János szavából, és tőlünk tudták meg mindazt, amit mi megismertünk. Erről mondja egy másik apostol is: *hogy ismertté legyen most az egyház által a mennyei fejedelemségek és hatalmasságok előtt Isten sokféle bölcsessége* (Ef 3,10). Ha tehát a fejedelemségek, a hatalmaságok, a kérubok és szeráfok is az egyházon keresztül ismerték meg, amit addig nem ismertek, nyilvánvaló, hogy ők is nagy buzgósággal törekedtek ezeknek a

meghallására. Sőt, már az is kiváló tisztesség volna, ha velünk együtt ismerték volna meg, amit nem ismertek; de hogy általunk!

Nagyon figyeljünk tehát szépen sorjában mindezekre, és ne csupán ma, és ne csupán akkor, amikor halljuk, hanem egész életünkben. Mert jó mindvégig őrá hallgatni. Hiszen ha a királyi udvar eseményeit vágyunk megtudni, hogy mit mondott a király, mit tett, mit akar az alattvalóival, jöllehet alig van közünk hozzá, mennyivel inkább kíváncsi meghallani mindazt, amit Isten mondott, és különösen akkor, amikor ezek bennünket érintenek!

Mindazt, amit hallunk, János pontosan beszéli el nekünk, mivel barátja az uralkodónak; sőt, maga az Úr szólal meg benne, és tőle hallja mindazt, amit az az Atyától. *Titeket barátaimnak mondalak – szól –, mert mindazt, amit hallottam az én Atyámtól, tudtul adtam nektek* (Jn 15,15).

Ahogy tehát mindannyian összefutnánk, ha olyan valakit látnánk, aki az ég csúcsáról hajol alá, és azt ígérné, hogy az ottani dolgokról hoz hírt, pontosan így kell most is cselekednünk! Mert odaátról szól hozzánk ez a férfi. Nem ebből a világból való, ezt maga Krisztus mondja: *ti nem ebből a világból valók vagytok* (Jn 15,19). A Pártfogó szólal meg benne, a mindenütt jelenvaló, aki oly pontosan ismeri Isten dolgait, ahogyan az emberi lélek ismeri saját gondolatait. Ő a szentség Lelke, az egyenesség Lelke, a vezérlő, aki kézen fogva az egekbe vezet. Ő az, aki átformálja szemünket, hogy az eljövendőket jelenvalóként lássuk, és aki megadja, hogy a testiekkel együtt a mennyben lévőket is szemlélhessük.

Nagy önfegyelmet gyakoroljunk hát egész életünkben! Senki ne legyen lusta, senki álomszuszék, senki szennyes, amikor ide belép, hanem formáljuk át magunkat az égre tekintve, mert ott ezekről beszél az ott lakóknak! Ha a földön maradunk, semmi nagyot nem nyerünk. Azokhoz, akik a disznókhoz illő életből nem akarnak elváltozni, semmi köze nincs Jánosnak, ahogyan ezeknek sincs közük őhozzá.

A mennydörgés megrendíti a lelkünket, mert hangja határtalan, de az ő hangja nem riaszt meg senkit a hívők közül; sőt eloszlatja a riadalmat és a féltelmet. Csak a gonosz lelkeket rendíti meg és azokat, akik nekik szolgálnak. Hogy megértsük, hogyan rendíti meg őket, teremtsünk nagy csendet kívül és belül, de leginkább a lelkünkben! Mert mit ér szánk némasága, ha a lelkünk zaklatott, és nagy vihar dúl benne?

Ezt a belső nyugalmat keresem: azt, amely az értelemből és a lélekből fakad, mert ilyen hallásra van szükség. Ne háborgassa sem vagyoni utáni sóvárgás, sem az elismerés vágya, sem indulataink zsarnoki ereje, sem a sok más szenvedély a lelkünket! Mert lehetetlen tisztátalan hallással meghallani az elhangzottak fenségét, megismerni a misztériumok borzongató és kimondhatatlan erejét, úgy, amint kell, és mindazt az isteni teljességet, ami ezekben a kijelentésekben rejlik. Hiszen ha az ember a fuvola dallamát vagy a kithara játékát sem hallaná jól figyelem és összpontosítás nélkül, hogyan hallaná meg a Lélek sejtelmes hangjait, ha lelke tunya?

3. Ezért intett Krisztus is: *Ne adjátok azt, ami szent, a kutyáknak, gyöngyeiteket se dobjátok a disznók elé!* (Mt 7,6) Gyöngyöknek nevezi ezeket a szavakat, még ha sokkal értékesebbek is a gyöngyöknél, mert nincs számunkra ennél becsesebb kincs. Ezért hasonlítja őket gyakran a méz édességéhez is, nem mintha a méz határozná meg valódi értéküket, hanem mert nem tudunk semmi édesebbet, amivel összevethetnénk.

Hogy pedig a drágakövek természetét és minden méz élvezetét fölülmúlják, hallgasd a prófétát, ahogy ezekről beszél: *mert sokkal kíváncsabbak – mondja – az aranynál és drágakőnél, édesebbek a méznél, a csurgatott méznél is* (Zsolt 18/19,11). De ez csak az egészségesekre igaz, ezért tette hozzá: *mivel a te szolgád megőrzi azokat.* És máshol is az ige édességét említi, majd hozzáfűzi: *az én nyelvemnek;* és ismét: *mily édesek ínyemnek ígéreteid!* (Zsolt 118/119,103). A különbséget újra megtartja: *édesebbek, mint számnak a méz,* minthogy igen egészségesen gondolkodott erről.

Mi se betegen járuljunk ezekhez, hanem lelkünket kigyógyítva vegyük magunkhoz ezt a lakomát! Hiszen azért mondtam ilyen hosszú bevezetőt, nem kezdve magába a beszédbe, mert azt szeretném, ha mindenki félretenne minden gyarlóságot, és úgy lépne be, mintha magába a mennybe lépne: tisztán a haragtól, aggódástól, földi gondoktól és a többi szenvedélytől megszabadulva. Mert másként nem lehet itt nagy nyereségre szert tenni, csak ha előbb ily módon megtisztítjuk lelkünket.

Ne mondja nekem senki, hogy rövid az idő a következő alkalomig! Nem-hogy öt nap alatt, de egyetlen szempillantás alatt is meg lehet változtatni egész életünket. Mondd csak: egy rablógyilkosnál mi volna rosszabb? Nemde a go-

noszság végső formája ez? És mégis egy pillanat alatt az erény csúcsára szök-
kent, és a paradicsomba jutott. Nem napok kellettek hozzá, nem fél nap, csak
egy röpké pillanat.

Lehetséges tehát rögtön megváltozni és arannyá lenni sár helyett. Mert nem
természetünkéből fakad sem az erény, sem a hitványság: ezért könnyű a válto-
zás, minden kényszerből mentes. *Ha készségesen hallgattok rám – mondja –, élhet-
tek az ország javaival* (Ézs 1,19).

Látod? Csak akarásra van szükség. Akarásra, de nem közönségesre, nem a
sokaság tétova akaratára, hanem eltökélt szándékra.

Tudom, hogy mind a mennybe akartok jutni, de az akarást tettekben kell
megmutatni. Mert a kereskedő is meg akar gazdagodni, de nem áll meg a gon-
dolatnál: hajót szerel fel, hajósokat gyűjt, kormányost fogad, felszereli a hajót,
aranyat kölcsönöz, átkel a tengeren, idegen földre megy, sok veszélyt vállal, és
mindent megtesz, amit a tengerjárók ismernek. Így kell nekünk is akarnunk.

Mi is úton vagyunk, nem egyik földtől a másikig, hanem a földtől az égig.
Készülünk fel tehát a felfelé kormányzásra! Legyen engedelmes a legénysé-
günk (vagyis a gondolataink), szilárd a hajónk (a lelkünk), hogy evilági válság-
ban és csüggedésben el ne merüljön; és kérkedés se üsse fel a fejét benne, hanem
legyen fürge és könnyű! Ha így készítettük elő mind a hajót, mind a kormá-
nyost, és a hajósokat, akkor kedvező széllel fogunk haladni, és Isten Fiát, az
igaz kormányost nyerjük meg magunknak. Ő nem hagyja elmerülni csónakun-
kat, ha ezer szél fújna is, a szelekre és a tengerre is ráparancsol, és nagy csendet
teremt a hullámverés helyén.

4. Így felkészítve magatokat jöjjetek holnap a gyülekezetbe, ha fontos számo-
tokra, hogy meghalljátok, ami hasznos, és szívetekbe zárjátok, ami elhangzik!
Senki ne legyen olyan, mint az útfél, senki sziklás talaj, senki tövisekkel teli (vö.
Mt 13,18kk). Legyünk inkább olyanok, mint a frissen szántott föld, mert mi is
így vetjük szívesen a magot, amikor látjuk a megtisztított földet. Ha viszont
köves és rögös, bocsássátok meg, ha a vetést félretéve a töviseket kezdjük ki-
tépni, de nem akarunk hiába fáradozni, hiszen ostobaság volna az előkészítet-
len földbe magot hinteni.

Aki az Ige hallgatásának örülhet, annak nem szabad a démonok asztalából
részesednie. *Mert mi köze egymáshoz az igazságnak és a gonoszságnak?* (2Kor 6,14)

Itt állsz Jánost hallgatva, és rajta keresztül a Lélek dolgait ismered meg, majd elmész paráznák beszédét hallgatni, akik rútul beszélnek és még rútabbul felkelgetnek, vagy elpuhult embereket nézni, akik egymást pofozgatják. Hogyan tisztulna meg így a lélek ilyen fertőben fetrengve?

Mi szükség részleteznem mindazt a fertelmet? Hiszen ott minden nevetséges, és minden szégyenletes, minden gyalázat és gyalázkodás és gúnyolódás; minden romlás és pusztulás. Ezért előre megmondom, és tudtotokra adom mindnyájatoknak: aki erről az asztalról eszik, senki ne tegye tönkre a lelkét azokkal a pusztító látványokkal! Sátáni felvonulás mindaz, ami ott elhangzik és történik.

Emlékeztek, beavatottak, milyen fogadalmat tettetek nekünk – vagy inkább Krisztusnak –, amikor bevezetett titeket misztériumaiba? Hogy mit mondtatok neki? Mit jelentettetek ki a sátáni felvonulásról? Hogyan fordítottatok hátat a sátánnal és az ő angyalaival együtt ennek is, és ígértétek azt, hogy nem tekintetek vissza? Senki ne feledkezzen meg erről a fogadalmáról, nehogy méltatlanná legyen a misztériumokra!

Nem látjátok-e, hogy a királyi udvarokban sem a kegyvesztettek, hanem a megbecsültek kapnak meghívást, hogy részesüljenek ama tisztességben, hogy a király barátainak neveztessenek? Követ jött a mennyből, magától Istentől küldve, hogy valami fontosat hirdessen, ti pedig elmulasztanátok meghallgatni, hogy mit akar mondani, és inkább ott ülnétek színészeket hallgatni?! Milyen villámokra volna méltó ez, micsoda mennykövekre! Mert ahogyan nem szabad részesednünk a démonok asztalából, úgy a démonok beszédeiből sem; ahogyan nem illik szennyes ruhában az ily sok jóval megrakott, fénylő asztal mellé telepedni, melyet maga Isten készített számunkra.

Oly nagy ennek az asztalnak az ereje, hogy rögtön a mennybe ragadna bennünket, de csak ha józan értelemmel járulunk hozzá. Mert lehetetlen, hogy aki szüntelen az isteni ígéket énekli, alantas állapotában maradjon. Szükségszerű, hogy szárnyra keljen, a magasba röpködjön, és rátaláljon a javak végtelen gazdagságára. Vajha mind rátalálnánk erre a mi Urunk, Jézus Krisztus kegyelméből és emberszeretetéből, aki által és akivel együtt az Atyáé a dicsőség a mindentől szent Lélekkel egyetemben, most és mindenkor és mindörökkön-örökké. Ámen.

2. homília

1. Ha János készülne szólni hozzánk, és a maga szavait mondaná el nekünk, szükséges volna, hogy nemzetségéről, szülőföldjéről és neveltetéséről beszámoljak. De mivel nem ő maga szól, hanem általa Isten szól az emberi nemhez, túlzottnak és feleslegesnek tűnhet ezek vizsgálata. Vagy inkább még így sem felesleges, hanem nagyon is szükséges. Mert ha megismered, kicsoda ő, honnan való, kik a szülei, milyen földről származik, és ezután hallod a szavát és bölcsességének teljességét, akkor érted meg igazán, hogy mindaz, amit mond, nem tőle származik, hanem attól az isteni hatalomtól, amely a lelkét mozgatta.

Miféle föld szülötte? Hazája nem jeles, de nyomorú falucska, olyan hitvány vidék, ahonnan semmi jó nem származik. Galileát ugyanis [ezzel] vádolják az írástudók: *tudakozódjál és lásd meg, hogy Galileából nem támadt próféta!* (Jn 7,52) És az igaz izraelita is gáncsolja: *Názáretből támadhat-e valami jó?* (Jn 1,46) Ennek a földnek a szülötte, és nem valami előkelő vidékről származik.

Jónevű családba sem született, hanem szegény halász apától, olyan szegénytől, hogy még gyermekeit is saját munkájára nevelte. Jól tudjátok, hogy egyetlen kézműves sem teszi a fiát mestersége örökösévé, hacsak a szegénység rá nem kényszeríti, különösen, ha oly nyomorúságos munkáról van szó, mint ez. Halászkoránál aligha akad szegényebb, nyomorultabb és tanulatlanabb ember. Igaz, közöttük is vannak tehetősebbek és szegényebbek; ez az apostol azonban közülük is a szegényebbek közé tartozott, hiszen nem a tengeren halászott, hanem egy kis tavacska környékén élt, és ott dolgozott apjával és testvérével, Jakabbal együtt, a szétszakadt hálókát foltozgatva (ami maga is a végső szegénység jele). Így hívta el őt Krisztus.

Ami külső nevelését illeti: ebből is látható, hogy semmi effélében nem volt része. Lukács is tanúskodik erről, teljes joggal, amikor azt írja, hogy nemcsak közönséges, de írástudatlan is volt (ApCsel 4,13). Hiszen aki ennyire szegény, az nem vesz részt a közélet ügyeiben, nem kerül kapcsolatba megbízható, művelt emberekkel, hanem a halászhálókhoz van láncolva, és ha találkozik is valakivel, többnyire halárusokkal és szakácsokkal érintkezik: hogyan lenne hát jobb helyzetben a vadaknál és a barmoknál? Hogyan történhetne meg, hogy ne a halak némaságát kövesse?

Ő tehát halász, tavak, hálók és halak közt forgolódó, a galileai Betsaidából való, egy szegény halász sarja, a legszegényebb szegényé, a legközönségesebb

közember, aki a betűket sem ismerte, és nemcsak előtte, hanem még a Krisztussal töltött idő után sem. Figyeljük hát, mit mond, és miről beszél nekünk! Vajon a földek dolgairól? A folyók partjain történekekről? A halfogás mesterségéről? Hiszen emberi elvárás szerint egy halásztól ezeket várnánk.

Ne féljete, egyikről sem fogunk hallani, hanem az égi dolgokról, amelyeket előtte még soha senki nem ismert meg. Oly fenséges tanítást, olyan előkelő polgárjogot és bölcsességet hozott nektek, amilyen ahhoz illik, aki a Lélek kincseiből szól. Mert ő magából a mennyből érkezett, de még az ott lakók közül sem mind ismerik azt, amiről beszél, amint már mondtam is.

Ezek tehát egy halász mondandói? – felelj! Egyáltalán egy szónoké? Szofistaé vagy filozófusé? Olyan ember bölcsessége, aki bármiféle evilági nevelésben részesült? Semmiképpen. Mert az emberi lélek természete szerint nem képes ilyen könnyedén bölcselkedni arról a tiszta és szent természetéről, az utána következő hatalmakról, a halhatatlanságról és a végnélküli életéről, a halandó majd azután halhatatlanná levő testek természetéről, a büntetésről, az eljövendő ítéletről, a készülő számadásról szavakban, tettekben, gondolatokban és gondolkodásban; és nem képes önmagától tudni, micsoda az ember, mi a világ, ki az igazi ember, és ki az, aki csak hiún annak hiszi magát; hogy mi a rossz, és mi az erény.

2. Ezek közül némely dolgot ugyan kutatták azok is, akik Platont és Püthagoraszt követték – mert a többi filozófus közül még ők az említésre méltók számunkra –, de mostantól fogva mindannyian igen nevetségessé váltak. Ők voltak azok, akiket a többieknek inkább csodáltak, és akikről úgy tartották, hogy e tudomány kiemelkedő mesterei, sokkal inkább, mint a többiek.

Ők az állam és a törvények érdekében írtak egyet s mást, de mindezekben mégis a kisgyermeknél is szégyenletesebb módon lettek nevetség tárgyává. Az asszonyokat mindenkivel közössé tették, felforgatták volna az élet rendjét, a házasság magasztos méltóságát lerontva, és sok más efféle nevetségés dologról is rendelkeztek, erre fecsérelték el egész életüket. A lélekről szóló tanításokban sem hagyták el a szégyenletességet: azt állították, hogy az emberek lelke legyekké, szúnyogokká, cserjékké változik, sőt, magát az istent is valamiféle léleknek mondták, és más efféle dolgokat hordtak össze.

Nemcsak ez méltó az elvetésre, hanem beszédek nagy ingatagsága is. Mint akik gyors sodrású áradatban hánykolódnak ide-oda, úgy ők sem maradnak meg soha ugyanabban, mert bizonytalan és ingatag gondolataikból fakad mindaz, amit szólnak. De nem így ez a halász! Ő mindent bizonyossággal mond, és mint aki sziklára állt, semerre sem inog. Mert olyan jelenlétre méltatott, amely az avatatlanok számára megközelíthetetlen; sőt, a mindenség Ura szólal meg benne, ezért semmi emberi gyarlóság nem történhet vele. Amazok azonban, mint akik álmukban sem jutottak be a királyi udvarba, hanem kívül, a piacon időzve a többi emberrel, saját gondolataikból próbálják kitalálni azt, amit nem láttak, így tévelygésükben messzire elbolyognak, mert arról akarnak beszélni, ami elmondhatatlan. Mint a vakok és részegek, ugyanabban a tévelygésben zúzzák össze egymást, de nem csak egymást, hanem önmagukat is, amikor ugyanarról a dologról itt így, ott úgy szólnak, és folyton változtatják róla a véleményüket.

Ez a közember azonban, aki írástudatlan, Betsaidából való, Zebedeus fia, és még ha ezerszer is nevetnek a görögök fogalmazása egyszerűsége miatt, akkor sem kisebb bátorsággal fogom elmondani ezeket. Mert amennyire barbárnak tartja őt a görög világ, és a görög műveltségtől távol esőnek, annyival fényesebben ragyognak majd a mi dolgaink. Hiszen ha egy barbár és tanulatlan olyankat mond, amiket a földi emberek közül soha senki nem értett meg, és nemcsak elmondja, hanem meg is győz vele, ez már önmagában nagy csoda volna. De most ezen felül még egy másik, ennél is nagyobb bizonyítékot nyújt annak igazolására, hogy amit mond, az Istentől ihletett: hogy minden idők minden hallgatóját meggyőzi. Ki ne csodálná a benne lakozó erőt?

Mert ez is nagy bizonyítéka – mint mondtam – annak, hogy nem magától adja a tanítást. Ez a barbár tehát az evangélium megírásával az egész világot megnyerte, testi jelenlétében pedig Kis-Ázsiát győzte meg, ahol egykor a görögök minden „bölcsekedése” zajlott. Most már rettegnek ott a démonok, ő pedig világít ellenségei között, kioltva sötétségüket és lerombolva a démonok fellegvárát. Lelkében pedig olyan vidékre vonult vissza, amely illik ahhoz, aki ilyen dolgokat vitt végbe.

A görögök bölcsekedése mind kihuny, nyomuk is vész; az övé viszont napról napra fényesebben ragyog. Mert amiről Püthagorasz és Platón tanítása hallgat, abból merített ő és a többi halász. Azoknak, akik egykor uralkodónak

tűntek, azoknak ma még a nevét sem ismeri a sokaság. Holott Platón – úgy mondják – zsarnokok vendége volt, sokuk barátjává lett, egészen Szicíliáig elhajózott; Püthagorasz pedig Görögország nagy részét megnyerte, és a „varázslás” ezernyi módját gyakorolta. Hiszen az, hogy ökrökkel beszélt – mert ezt is állítják róla –, nem más, mint varázslás. Ezt leginkább az mutatja, hogy miközben az oktan állatokkal társalog, az emberi nemnek semmi hasznára nincs, sőt, a legnagyobb kárára van. A filozófiai beszélgetésre sokkal alkalmasabb lett volna az emberi nem, ő mégis sasokkal meg ökrökkel „filozofál” varázslás formájában, ha ugyan igaz, amit mondanak róla. De az oktan természetet így sem tette értelmessé (mert az embernek erre nincsen hatalma), hanem boszorkánysággal csapta be az együgyűeket. Elfordulva attól, hogy az embereket hasznos dolgokra tanítsa, olyasmiket oktatott, hogy ugyanaz babot enni, mint újszülöttek fejét; és elhitette tanítványaival, hogy az ő lelke egyszer cserjévé lesz, másszor leánykává, majd hallá.

Vajon nem joggal hunyt ki mindez, és tűnt el végleg? Dehogynem: joggal és érthető módon. Nem úgy ennek a közembernek, az írástudatlan Zebedeus-finak a tanítása, akinek szava nyomán szírek, egyiptomiak, indiaiak, perzsák, etiópok és ezernyi más nép tanulta meg a bölcsességet: mind a maguk nyelvére fordítva le azt, amit ő adott nekik, barbár emberek váltak így bölcselőkké.

3. Bizony, nem hiába mondtam, hogy az egész világ a nézőtere lett. Saját népének tagjait elhagyva nem foglalatoskodott hiábavaló módon oktan állatokkal, amit csak túlzó becsvágy vagy végletes balgaság magyarázhatna, hanem mindettől megszabadulva egyetlen dologra törekedett: hogy az egész világ megismerjen valamit abból, ami hasznos és hathatós segítség a földről a mennybe jutáshoz.

Ezért sem homályba, sem sötétségbe nem rejtette tanítását, mint amazok, akik a belül rejlő rossz elé a megfogalmazás homályosságát vonták függönyként. Az ő tanítása a napsugaraknál is világosabb, ezért e világon minden ember előtt nyitva áll. Nem követeli meg a hozzá járulóktól, hogy öt évig hallgassanak, mint az a másik, sem azt, hogy érzéketlen kövek mellett üljenek. Nem így tanított, sem nem mesélt a világot számokban határozva meg, hanem ezt az egész sátáni ellenszenvet és ártást elvetve olyan nagy egyszerűséggel és

könnyedséggel szötte szavait, hogy nemcsak a férfiak és bölcsek, hanem a nők és az ifjak számára is világos mindaz, amit mond.

Hitte ugyanis, hogy az igaz és hasznos tanítás mindazok számára érthető, akik hallgatni fogják, és az azóta eltelt idő bőségesen igazolta ezt. Az egész világot magához vonzotta, és a beszédei hallgatása következtében minden szörnyű tragédiától megszabadította az életünket. Ezért inkább vállalnánk, hogy az életünktől váljunk meg, semmint attól, amit ránk hagyott.

Mindez, és sok más is azt bizonyítja, hogy semmiképpen sem emberi, hanem isteni és égi tanításokról van szó, amelyek ez isteni lélek által jutottak el hozzánk. Nem az üres szóáradat vagy a lehengerlő hangnem, és nem is a választékos, gondosan felépített érvelés díszei teszik naggyá (hiszen távol áll minden szofisztikától), hanem a legyőzhetetlen és isteni erő, a tiszta tanítás rendkívüli hatalma, és a sokezer jó, amely körtáncot jár körülötte.

Egykor olyan elvárásokat támasztottak az előadásmóddal szemben, amelyek nem is a szofistákhoz, hanem inkább oktalan gyermekekhez méltók: a saját filozófusukat is bevádolták, aki nagyon szégyellte mesterét, és azt mondta bíráinak, hogy tőle csak egyszerű beszédet fognak hallani, úgy, ahogy a szájára jön, mindenféle szépítés és díszítés nélkül. Mert – mondja – nem volna illő ebben a korban úgy szólnom, mint egy fiatal, aki beszédeket fabrikál. Lásd, milyen nevetséges! Amit rútnak, a filozófiához méltatlannak, gyermeki játéknak állított be, azt valójában ő maga művelte leginkább, annyira uralta őket a becsvágy. Platón sem másért lehet csodálni, mint ezért.

Miként a kívülről meszelt sírokat, ha lecsupaszítod, láthatod, hogy belülről nedv, bűz és rothadt csontok töltik meg (vö. Mt 23,2), ugyanígy a filozófus tanításáról is, ha lefosztod a csillogó megfogalmazást, kiderül, hogy sok undorító dologgal van tele, főként, amikor a lélekről filozofál, mind a túlzott magasztalásban, mind a túlzó lenézésben. Mert ez a sátáni csapda: sehol sem tartja az egyensúlyt, hanem mindent végletesen kisarkít, és így gyalázatba sodorja azokat, akik csapdájába estek. Egyfelől ugyanis isten lényegéből valónak mondja a lelket, majd miután ilyen mértéktelenül és istentelenül felemelte, másik végletben sárba tiporja: disznóknak, szamaraknak és még alávalóbb lényeknek tulajdonítja.

De elég legyen ezekből, túl vannak minden mértéken. Ha lehetne tőlük valami értékeset tanulni, érdemes volna hosszabban időzni náluk; de ha csak az volt a cél, hogy szégyentelenségüket és nevetségességüket felismerjük, ezt már

a szükségesnél bővebben is megtettük. Hagyjuk hát az ő meséiket, és fogjunk hozzá a mi tanításunkhoz, amely e halász nyelve által szállt alá hozzánk a mennyből, és amelyben semmi emberi nincs. Most tehát az legyen a középpontban, amit ő mond, emlékeztetve mindarra, amire kezdettől fogva intettünk ti tetteket: hogy pontosan figyeljete az elhangzókra!

Mit mond tehát rögtön az elején ez az evangélista? *Kezdetben volt az Ige, és az Ige Istennél volt.* Látod szavainak nagy bátorságát és erejét? Hogyan lehetséges, hogy minden kétség nélkül, nem tapogatózva, hanem mindent nyíltan elénk tárva szól? Ez a tanító sajátja: hogy nem zavarodik bele abba, amiről beszél. Ha ugyanis az, aki másokat készül tanítani, maga is rászorul, hogy valaki bizonyossággal megerősítse, akkor nem a tanítók, hanem a tanulók sorába tartozik méltán. Ha pedig valaki azt mondja: De hát miért beszél azonnal a másodikról, mellőzve az első okot? – erre azt feleljük: ne beszéljünk itt elsőről és másodikról! Az isteni valóság fölötté áll minden számnak és időrendnek. Ezért nem mondjuk azt sem így, hogy az Atya senkitől sem származik, a Fiú pedig az Atyától született, mintha időrendben kellene egymás után elrendoznunk őket.

4. Jó, de az Atyát kihagyva – mondja valaki – miért beszél a Fiúról? Azért, mert az Atyáról, mint Istenről, ha nem is Atyaként, mindenki tudott valamit. Az Egyszülöttről azonban nem volt tudomásuk. Ennélfogva teljes joggal sietett, hogy a róla való ismeretet már a legelején közölje azokkal, akik még nem ismerték őt. A beszédeiben ráadásul egyáltalán nem hallgat az Atyáról sem.

De figyeld csak ezt a lelki értelmet! Láttá, hogy az emberek leginkább a legelső és a legfontosabbat tisztelik és tartják Istennek. Ezért innen indul: úgy mutatja be az Igét, hogy ő is Isten. Nem úgy, mint Platon, aki hol „értelemnek”, hol „léleknek” nevezi, mert ezek idegenek az isteni és tiszta természetből. Mert Isten lényege semmiben sem közös velünk, és távol van attól, hogy a teremtetéssel lényegi közösségben legyen. Ezt a lényegére értem, nem a kapcsolatára.

Ezért nevezi őt „Szónak” (Igének). Mivel arról készül tanítani, hogy ez az Ige Isten Egyszülött Fia, előre számol azzal, hogy valaki azt gondolhatná: a születés nála is szenvedéssel jár. Ezért vág elébe ennek a gondolatnak a „Szó” megnevezéssel, és e gonosz vélekedést teljesen eltörli: megmutatja, hogy a Fiú úgy származik tőle, hogy közben semmiféle szenvedést nem kell az Atyának tulajdonítanunk.

Látod hát, hogy – amint mondtam – a Fiúról szóló beszédeiben sem hallgat az Atyáról? És ha mindez mégsem tűnik elegendőnek számodra, hogy teljesen bebizonyítsa, ne csodálkozz! Istenről van szó, akit nem lehet sem kimondani, sem elgondolni méltón. Ő maga sem nevezi meg sehol Isten lényegét, mert nem képes elmondani, hogy Isten lényegében micsoda; mindig a művein keresztül mutatja meg nekünk.

Azt is láthatod, hogy ezt az Igét nem sokkal később világosságnak is nevezi, a világosságot pedig életnek mondja. Nemcsak ezért nevezi így, hanem mindekelőtt azért, mert a mi Atyánk dolgairól készül beszámolni nekünk: *mert mindazt, amit hallottam az én Atyámtól, tudtul adtam nektek* (Jn 15,15). Másodszor pedig azért mondja őt életnek és világosságnak, mert az ismeret világosságát és az ebből fakadó életet adja nekünk.

Nincs egyetlen név sem, amely egyedül, önmagában elég volna, sem kettő, sem három, sem több, hogy teljesen kifejezze Isten dolgait. Örölnünk kell, ha sok név által, különböző oldalakról közelítve, jellemvonásainak egy részét megragadhatjuk. Nem egyszerűen szónak nevezte őt, hanem a határozott névelővel együtt mondja az Igének, ezzel is megkülönböztetve minden más szótól.

Látod, nem véletlenül mondtam, hogy a mennyből szól hozzánk ez az evangélista? Figyeld meg, hogyan emeli szárnyalásra a lelket már a bevezetésben, és hogyan ragadja fel hallgatói értelmét magához! Amikor minden érzékelhető dolog fölé helyezi azt, földnél, tengernél, égnél magasabbra, majd kézen fogva a mennyben lévő lények fölé vezet: angyalokon, kerubokon, szeráfokon, trónusokon, fejedelemségeken, hatalmasságokon is túl, az egész teremtetett világnál följebb akar vinni bennünket.

De hogyan lehetséges ez? Vajon képes a mi lelkünk ekkora magasságba felragadtatni, hogy ott álljon meg? Semmiképpen. Inkább úgy, mint amikor valaki a tenger partján áll, és városokat, partokat, kikötőket lát; aztán ha valaki a tenger közepe felé viszi, a partoktól ugyan eltávolodik, de nem más dologra tekint, mégis a végtelent kezdi fürkészni. Ugyanígy az evangélista is, amikor a teremtetett világ fölé vezet bennünket, a fenti világ felé fordítja tekintetünket, és az égre emeli szemünket, de nem engedi, hogy valamilyen végső határt megfogjunk, mert ez lehetetlen.

Amikor ugyanis a szó a „kezdet”-ig ér, az értelem mindjárt kutatni kezdi, miféle kezdet ez. Ahogy pedig eljut a „volt”-hoz (*kezdetben volt*), még sürge-

többen feszíti magát, de nem talál helyet, ahol megnyugodhatna, ezért fáradtan visszahanyatlik az idelentiekhez. Mert az, hogy *kezdetben volt*, nem mást jelent, mint az örök létet és a végtelenséget.

Látod az igaz bölcsességet és az isteni tanítást? Nincs benne semmi a görögök módja szerint. Ők korszakokat állítanak fel, némely isteneiket idősebbeknek, másokat fiatalabbaknak mondanak. Nálunk semmi ilyen nincs. Mert ha Isten létezik – márpedig létezik –, akkor semmi sincs előtte; ha mindenek alkotója, ő az első; ha mindenek birtokosa és Ura, akkor minden őutána következik: teremtmények és világok egyaránt.

Szívesen vitatkoznék erről másokkal is, de azt hiszem, elfáradt értelmek. Ezért, miután még néhány dologra figyelmeztetlek titeket, ami az elmondottak és az elmondandók hallgatása szempontjából hasznotokra válik, elhallgatok.

Melyek ezek?

5. Tudom, hogy némelyek már elszédültek az eddig elhangzottak hosszúságától. Ez történik, amikor a lélek sok evilági teher alatt nehezedik el. Miként a szem, amikor tiszta és világos, élesen lát, nem fárad ki könnyen, a legapróbb tárgyakat is észreveszi; amikor viszont – mintha valami gonosz nedv ereszkednék le a fejből, vagy alulról füstös pára szállna fel – köd lepi el a szembogarat, semmit, még a legnagyobb dolgokat sem enged megpillantani: így van a lélekkel is.

Amikor megtisztult, és semmiféle szenvedély nem zavarja, figyelmesen tekint mindenre, amire kell. Amikor viszont sok szenvedély háborgatja, és sajátos tisztaságát elveszti, nem tud megbirkózni a magasztos dolgokkal, hanem kifárad hamar és lehanyatlik. Ilyenkor álom és tunyaság felé hajlik, és az erényre, valamint az abból fakadó életre nézve fontos dolgok mellett közönyösen elmegy, és nem közelít hozzájuk buzgó lélekkel.

Azért, hogy ez veletek ne történjék meg, mert nem szűnök meg figyelmeztetni erre, erősítsétek meg elméteket, nehogy ugyanazokat kelljen hallanotok, amelyeket Pál mondott a zsidók közül lett keresztényeknek! Mert azokhoz sok és nehezen megmagyarázható beszéde volt, de nem a beszéd természete szerint, hanem mert *eltompult a hallásotok* (Zsid 5,11) – mondja.

A gyenge és erőtlén ember még a rövid beszédet is hosszúnak érzi, és a világos, könnyen érthető dolgokat is nehezen felfoghatónak tartja. Itt azonban senki ne legyen ilyen, hanem minden evilági gondot félretéve hallgassa e

tanítást! Mert ha a pénz utáni vágy megragadja a hallgatót, akkor a hallás vágya nem tudja ugyanúgy megragadni. Egyetlen lelkünk van, és ez nem képes sokféle vágyat egyformán hordozni: az egyik vágy a másik rovására érvényesül, és így a lélek, mivel megosztott, gyengébb lesz annál, mintha csak egy vágy uralná egészen.

A gyermekek esetében is ez történik: amikor valakinek csak egy gyermeke van, túláradó módon szereti azt; amikor sok gyermeke születik, a szeretet megoszlik, és részei gyengébbek lesznek. Ha tehát még olyan vágyaknál is, amelyek természetük szerint egyformák, ez történik, mit mondjunk a tudatos, egymással ellentétes irányú vágyokról és indulatokról? Mert a vagyon utáni vágy ellentétes az ilyen beszédek hallgatásának vágyával.

Amikor ide belépünk, az égbe lépünk be. Nem a helyről beszélek, hanem az érzésről: mert lehetséges a földön is az égben lenni, az ottaniakról gondolkodni és az ottaniakról hallani. Senki ne hozza hát magával az égbe a földieket; itt állva senki ne aggodalmaskodjék az otthoniak felől! Mert az otthon és a piac szükségképpen az ottani hasznot és birtokot idézi eszünkbe, nem pedig azt, hogy mennyire terhelnek ezek bennünket. Azért járulunk a tanítás trónusához, hogy itt tisztuljunk meg a külső szennytől!

De ha szomorúsággal tölt el, hogy kimaradunk abból, ami odakint elhangzik és történik, hát bele se kezdjünk! A gyülekezetben senki ne törődjék az otthoni dolgokkal, inkább otthon is a gyülekezet dolgait mozgátsa elő! Legyenek ezek mindennél fontosabbak számotokra! Mert ezek a lélek dolgai, amazok pedig a testéi, illetve, ami itt elhangzik, az testnek is, léleknek is fontos. Ezért ezek legyenek a fontosak, a többi pedig mind mellékes! Mert ezek a jelen és az eljövendő életre is tartoznak, amazok viszont még erre sem, hacsak nem az érettség adott törvény szerint élünk velük.

Mert nem csak azt lehet innen megtudni, hogy mivé leszünk ezek után, és hogyan fogunk élni, hanem azt is, hogyan éljük e mostani életünket is. Mert lelki kórházzá lett számunkra e hajlék, hogy ami sebet odakint kaptunk, itt gyógyítsuk. Ne menjünk úgy haza, hogy itt újabb sebeket gyűjtünk! Ha nem figyelünk, amikor a Szentlélek szól hozzánk, nemhogy a korábbiakat nem mosuk le magunkról, de újabb terheket veszünk magunkra.

Nagy igyekezettel figyeljünk tehát a Szentírásra, amely most feltárul előttünk! Nem lesz szükségünk hosszadalmas tanulmányokra, ha a kezdeteket és

az alapigazságokat pontosan elsajátítjuk. Kevés fáradság a kezdetén, és utána – ahogy Pál mondja – képesek lesztek egymást is tanítani (vö. Róm 15,14).

Ez az apostol igen magasztos, számtalan tanítással teljes, és inkább ezekkel foglalkozik, mint mással. Ne hallgassuk hát csupán futólag! Ezért magunk is aprólékosan elmagyarázzuk, hogy számotokra minden könnyen megragadható legyen, és semmi ne kerülje el figyelmeteket.

Féljünk, nehogy ránk is vonatkozzék az a szó, amely így hangzik: *ha nem jöttem volna, és nem beszéltem volna nekik, nem volna bűnük* (Jn 15,22). Miben lesz nekünk több azoknál, akik nem hallották, ha úgy megyünk haza a hallás után, hogy semmit sem viszünk magunkkal, csak elcsodálkozunk az elhangzottakon?

Adjátok meg hát nekünk, hogy jó földbe vethessünk; adjátok meg, hogy buzgóságotokkal még inkább ösztönözzetek minket! Ha valakiben tövisek vannak, szálljon rá a Lélek tüze; ha valakinek kemény és konok a szíve, ez a tűz tegye termővé és puhává; ha pedig valaki mindenféle gondolat miatt az útfélen hever, forduljon a belsőkhöz, és ne legyen többé kiszolgáltatva azoknak, akik rá akarnak törni, hogy zsákmányul ejtsék. Így láthatjuk majd vetéseket szépen kihajtani, büszkén hullámozni.

Ha így viselünk gondot magunkra, és fáradságot nem kímélve ragaszkodunk e lelki hallgatáshoz, akkor, ha nem is egyszerre, de apránként minden evilágítól megszabadulunk. Vigyázzunk, nehogy rólunk is az mondassék: *olyanok, mint a süket vipera* (Zsolt 57,5). Miben különbözik az ilyen hallgató az oktalann állattól? Milyen alapon ne volna minden oktalannál oktalanabb az, aki nem figyel, amikor Isten beszél?

Mert Istennek tetszeni, ez jelenti az ember létét. Aki pedig nem akarja őt hallgatni, hogy így jusson boldogsághoz, az nem más, mint vadállat. Gondold meg, mekkora rossz, hogy miközben Krisztus emberekből angyalokkal egyenlőkké akar tenni, ők emberekből vadakká lesznek. A gyomornak szolgálni, a pénzsóvárságtól legyőzetni, haragudni, marni, rúgkapálni, ezek nem emberekhez, hanem vadállatokhoz illő tettek.

Igaz, minden állat, ahogy mondani szoktuk, a maga természete szerint cselekszik; az ember viszont, aki elveti az értelem uralmát, és elszakad az Isten szerinti élettől, minden szenvedélynek kiszolgáltatva magát, nemcsak vadállattá lesz, hanem valami alakváltó, tarka szörnyeteggé, és még a természet adta mentsége sincs meg: mert minden rossz dolga szándékos és tudatos.

Ne történjék meg ez az egyházzal, hogy bizalmatlan legyen Krisztusával szemben! Mert felőletek jobb és az üdvösséget szolgálóbb dolgokról vagyunk meggyőződve (vö. Zsid 6,9). És minél inkább meg vagyunk győződve, annál kevésbé mondunk le az óvó figyelmeztetésről, hogy az erények e csúcsára eljutva rátaláljunk a megígért javakra, amelyekre bárcsak mindnyájan rátalálnánk a mi Urunk Jézus Krisztus kegyelméből és emberszeretetéből, aki által és akivel az Atyáé a dicsőség a Szentlélekkel egyetemben, mindörökkön-örökké. Ámen.

3. homília

Kezdetben volt az Ige.

1. Most már fölösleges tovább buzdítanom titeket az odafigyelésre, olyan készségesen váltottátok tettekre az intést. Ahogy összegyülekeztetek, ahogy mozdulatlanul álltok, ahogy még egymást összepréselve is a közelebbi helyekre törekedtek, és onnan, ahonnan tisztábban halljátok a hangunkat, nem mozdultok el akkor sem, ha összepréselnek titeket, amíg csak szét nem oszlik ez a lelki nézőtér, mindez a buzgóságotok tanújele. Ugyanígy a taps, a morajlás és minden egyéb: mind arról tanúskodik, hogy szívesen hallgatjátok az elhangzókat. Ezért erre külön már nem is szükséges buzdítanom titeket. Inkább arra kell kérnem és intenem benneteket, hogy maradjatok is meg ebben az igyekezetben, és ne csak itt, hanem otthon is így legyen. A férj a feleségével, az apa a gyermekeivel erről beszélgessen, számoljon be egyrészt a saját benyomásairól, másrészt kérdezze meg az övéiket is, és így adja össze mind a maga szép részét.

Senki ne mondja nekem, hogy a gyermekeknek nem kell ezzel foglalkozniuk! Nemcsak hogy kellene, hanem valójában csak ezekben kellene fáradozniuk. Mégsem mondom ezt ilyen szigorúan, gyengeségeitek miatt, és nem térek ki arra sem, mennyi időt szántok világi dolgokra, mert úgysem tudnák teljesen elvonni titeket azoktól a közügyeitektől. De ebből a hét napból egyet mindnyájunk közös Urának felajánlani igenis méltó gondolat.

Hiszen mennyire fonák dolog volna, hogy szolgálóinktól elvárjuk: szüntelen minket szolgáljanak, mi pedig a legcsekélyebb időt sem adjuk Istennek, holott ez az egész szolgálat neki magának semmit nem ad, mert az istenség semmiben nem szenved hiányt; nekünk magunknak használ. Színházba persze elviszitek a gyermekeiteket, de sem tanulmányokat, sem semmi hasonló dolgot nem ajánlotok nekik abból, ami lelki haszonnal járna. Amikor viszont a lelkiekből kellene profitálni, arra azt mondjátok, hogy nincs rá időnk. Hogyan ne ingerelnétek így Istent, ha minden mással foglalkoztok és arra szakítotok időt, az ő dolgaival való törődést pedig terhesnek és a gyermekeitek számára alkalmatlannak tartjátok?

Ne így legyen, testvérek, ne így! Mert éppen ez az életkor az, amelyben a legnagyobb szükség van az itt elhangzó tanításokra. Zsenge korban gyorsabban vésődnek be a hallottak, mintha a hallás pecsétje nyomódna értelmük

viaszára. Másfelől pedig életük ekkor kezd vagy a rosszra, vagy az erényre hajlani. Ha tehát valaki már a gonoszság kezdeteitől és előcsarnokaitól fogva eltéríti őket, és kézen fogva a legkiválóbb útra vezeti, akkor olyan lelki habitust épít ki bennük, hogy többé nem is hajlanak könnyen rosszra: a megszokás a jó cselekvésére vonzza őket. Így az öregeknél is tiszteletreméltóbbak lesznek előttünk, és a közösség számára is hasznosabbak, fiatalon is az öregség erényeit mutatva.

Mert amint korábban is mondtam: lehetetlen, hogy aki ilyen dolgokat hallgatott, és ilyen apostol társaságát élvezhette, ne kapjon valami nagy és kiváló ajándékot, legyen akár férfi, akár nő, akár ifjú, aki ebből az asztalból részesedik. Hiszen még az állatokat is megszelídítjük szóval és rendszeres szoktatással. Mennyivel inkább elérjük ugyanezt lelki tanítással az embereknél, amikor ott olyan nagy távolság van a „gyógyszer” és a kezelésben részesülő között. Bensőnk vadsága sem akkora, mint az övéké, mert nekik a természetük, nekünk a szándékunk vad, és a szó ereje sem egyforma: amaz az emberi értelemről ered, ez pedig a Lélek hatalmával és erejével szól.

Aki tehát már-már lemondana magáról, gondoljon a megszelídült állatokra, és soha többé ne engedjen a csüggedésnek. Járjon folyamatosan ebbe a kórházba, szüntelen hallgassa a Lélek törvényeit, és hazatérve vesse elméjébe, amit itt hallott. Így lesz jó reménységben és nagy biztonságban, és a próbatételek idején is megtapasztalja a növekedést.

Mert amikor az ördög azt látja, hogy Isten törvénye a szívünkbe van írva, és hogy a szív lett annak táblája, nem közeledik többé. Mert ez királyi írás: nem bronzszlopra vésve, hanem az istenszerető gondolatokra nyomva a Szentlélek pecsétjét. Úgy fénylik a kegyelemtől, hogy a gonosz még rápillantani sem bír, hanem messziről hátat fordít és elfut. Mert semmi sem félelmetesebb számára és alattvaló gondolatai számára, mint amikor az értelem az istenivel foglalkozik, és a lélek szüntelen annál a forrásnál időzik. Ilyenkor semmi evilági nem képes felkavarni, még ha kellemetlen is; nem fuvalkodik fel a sikertől, és nem ragadja el a szerencse sem, hanem a legnagyobb viharok és háborgások közepette is nagy békében örvendezik.

2. Nem a dolgok természetéből fakad bennünk a zavarodottság, hanem értelmünk gyengeségéből. Ha az események maguk szülnék a nyugtalanságot, mindenkinék egyformán rettegnie kellene, mert mindannyian ugyanazon a tengeren hajózunk, és lehetetlen, hogy hullámok és sós ár nélkül maradjunk. Ha pedig mégis vannak, akik mintegy a viharon és a dühöngő tengeren kívül állnak, akkor nyilvánvaló, hogy a vihart nem a dolgok keltik, hanem a mi elménk állapota. Ha tehát úgy készítjük fel értelmünket, hogy mindent könnyedén el tudjon viselni, akkor nem lesz számunkra sem vihar, sem hullámverés, hanem mindig szélcsend honol.

Magam sem értem, hogyan ragadtattam el magam ilyen hosszan az intelemben, holott elhatároztam, hogy erről nem beszélek. Bocsássátok meg nekem ezt a bő beszédet! Nagyon féltem, igen, nagyon féltem, nehogy ellankadjon ez a buzgóság; ha bíztam volna benne, semmit sem mondtam volna most el mindebből, mert ez önmagában is elég arra, hogy minden egyebet megkönnyítsen nektek.

Végül mindig arra figyeljetelek, ami éppen ma vár ránk, nehogy kifáradva lépjetelek a küzdőterre. Mert küzdelem vár ránk az igazság ellenségeivel, azokkal, akik minden igyekezetükkel azon munkálkodnak, hogy lerontsák Isten Fia dicsőségét, bár valójában csak a magukét rontják le. Az ugyanis örökké ugyanaz marad, az istenkáromló nyelvek sem kisebbítik. Amazok viszont azon fáradoznak, hogy annak kárára legyenek, akit imádni mondanak, és arcukat arcátlansággal, lelküket pedig ítélettel töltik meg.

Mit is mondanak ők, amikor ezekre a szavakra kerül a sor? Azt, hogy a *kezdetben volt az Ige* nem egyszerűen az örökkévalóságát mutatja, mivel „kezdetről” beszél az ég és a föld kapcsán is. Ó, micsoda szégyentelenség, micsoda hiánya az istenfélelemnek! Istenről beszélek veled, te pedig a földet és a földből lett embereket állítod oda mellé? Miután Krisztus Isten Fiának és Istennek mondatik, az ember pedig Isten fiának és „istennek”, – mert *én mondtam, istenek vagytok, és a Felségesnek fiai mindnyájan* (Zsolt 81/82,6; vö. Jn 10,34) –, vetélkedsz az Egyszülöttel a fiúságban, és azt mered mondani, hogy semmivel sem több nálad?

Dehogyan! – feleled. Mégis ezt mondod, még ha a szót nem is ejted ki! Hogyan? Úgy, hogy azt mondod: te is kegyelemből lettél fiú, és ő is csupán kegyelemből Fiú. Mert azzal, hogy fiúságát nem természetéből fakadónak mondod, nem mássá, mint kegyelemből valóvá teszed azt. De nézzük a bizonyítékokat, amelyeket élénk hoznak: *Kezdetben teremtette Isten az eget és a földet, a föld pedig*

kietlen és pusztá volt (1Móz 1,1–2), és: *Volt egy ember Rámátaim-Cófimból* (1Sám 1,1). Ezekre támaszkodnak olyan magabiztosan. És valóban, ezek az igék önmagukban szilárdak, és teljesen alkalmasak arra, hogy a mi tanításunk igazságát alátámasszák, és az ő istenkáromlásukat leleplezzék; arra viszont, amit ők akarnak belőlük kihozni, egyáltalán nem jók.

Mert mondd csak: mi köze annak, hogy „teremtette”, ahhoz, hogy „volt”? Mi köze Istennek az emberhez ebben az értelemben? Miért kevered össze azt, ami összeférhetetlen, miért próbálsz valami egyveleggé összegyúrní a különvót, és a fenti valóságot az alanti szintre lehúzni?

Itt ugyanis a „volt” nem pusztán önmagában jelzi az örökkévalóságot, hanem ezekkel a szavakkal együtt: „kezdetben volt” és „volt az Ige”. Amint a „létező” szó is: ha emberre mondják, csak a jelenvaló életre vonatkozik, ha viszont Istenre, akkor az örökkévalóságot fejezi ki. Ugyanígy a „volt”: ha a mi természetünkre használják, a múlt időt jelöli, és azt is behatárolja; ha viszont Istenről mondják, az időtlenségre, az örök létre mutat.

Elegendő volna tehát, hogy aki meghallja azt a szót: „föld”, és azt: „ember”, semmivel se ruházza fel azokat azon túl, ami született természetükhöz illően gondolható. Mert ami létrejön, bármiféle legyen is, időben vagy korban jön létre. Isten Fia viszont nemcsak az időknél, hanem minden korszaknál is magasabban áll. Ő azok alkotója és megteremtője: *aki által a világot teremtette* (Zsid 1,2) – mondja. Az alkotó pedig mindig előbbre való alkotásainál.

Ám mivel némelyek olyan balgák, hogy még ezek után is valami nagyobb gyanítanak a „teremtette” és a „volt egy ember” szavak mögött, mint ami azok rangjához illik, az Írás elébevág a hallgató gondolatának, és kizárja minden vakmerő képzelgésüket. Mert minden alkotás, az ég és a föld is, az időben lett, időbeli kezdete van, és közöttük semmi sincs kezdet nélküli, mivel létrejöttek. Úgyhogy amikor azt halld: „teremtette a földet” és „volt egy ember”, hiába fecsegsz bármi többet, az csak hiábavaló locsogás. Még más hiú túlzást is felhozhatnánk ellenük. Milyet?

Tegyük fel, hogy a földről is ez hangzott volna el: „kezdetben volt a föld”, és az emberről: „kezdetben volt az ember”. Akkor sem volna szabad róluk nagyobb dolgot gondolnunk, mint amit most is tudunk róluk. Mert a „föld” és „ember” nevek már önmagukban sem engedik, hogy az értelem nagyobbat képzeljen róluk, mint amit tapasztalunk, ugyanígy az „Ige” név sem engedi,

hogy valami alávaló és hitvány dologra gondoljunk, még ha kicsinyítő szavakkal szólnak is róla, minthogy továbbhaladva ezt mondja a földről: *a föld még kietlen és pusztá volt*. Mózes ugyanis, miután elmondta, hogy Isten megteremtette a földet, és kijelölte határait, nyugodtan továbbhalad, tudva, hogy senki sem oly esztelen, hogy kezdet nélkülinek és eredet nélkülinek tartsa. Maga a „föld” név és az, hogy „teremtette”, elegendő még a nagyon ostobákat is meggyőzni: sem nem örök, sem nem kezdet nélküli, hanem az időben létrejött dolgok közül való.

3. A „volt” szó ráadásul a föld és az ember esetében sem egyszerűen a pusztá létezést jelzi. Az embernél azt mutatja, honnan való, a földnél pedig azt, milyen állapotban volt. Nem azt mondja: „volt a föld”, és azután elhallgat, hanem így tanít: a létrejötte után „kietlen és pusztá volt”, vagyis víz alatt, keveredve a vizekkel. Elkánáról sem csak annyit mond, hogy „volt egy ember”, hanem hozzászól: „Rámátaim-Cófimból”, hogy megmutassa, honnét való volt.

Az Igével viszont egészen másképp áll a dolog, szégyellem egyáltalán ezekkel összehasonlítani. Hiszen ha még az emberek között is megrovás illeti azt, aki olyanokat vet össze, amelyek erényei között ekkora a különbség, pedig ott a lényegük azonos; mennyivel inkább végletes örületség az olyanokat összehasonlni, amelyek között a természetükben is, minden más tekintetben is határtalan a különbség! Irgalmazzon nekünk az, akit ők káromolnak! Az ilyen beszédek szükségét nem mi hoztuk magunkra, hanem azok erőltetik ránk, akik a maguk üdvössége ellen tusakodnak.

Mit mondok tehát? Hogy a „volt” szó az Ige esetében egyetlen dologra szolgál: az örökkévalóság jelzésére. Ezért így szól: *kezdetben volt az Ige* – és azután azt is megmondja, kinél volt. Mivel pedig leginkább az örökkévalóság és a kezdetnélküliség Isten sajátja, ezt mondja el először. Azután, nehogy valaki azt gondolja, hogy ha „kezdetben volt”, akkor születetlen is, még mielőtt megmondaná, micsoda volt, tüstént hozzászól: *Istennél volt*. És hogy senki se gondolja pusztá kimondott vagy belső gondolatnak, a névelővel – amint mondtuk – úgy különíti el, mint önálló személyt. Nem azt mondja, hogy Istenben volt, hanem hogy *Istennél volt*, vagyis személye szerint öröktől fogva létező. Majd még világosabban is kimondja, amikor hozzászól: *és Isten volt az Ige*.

De teremtetett – feleli erre amaz. Mi akadálya lett volna annak, hogy ez álljon itt: kezdetben teremtette Isten az Igét? Ha Mózes a földről beszélve nem azt mondja, hogy kezdetben volt a föld, hanem hogy *teremtette*, és így lett, mi akadálya lett volna Jánosnak úgy fogalmazni: kezdetben teremtette Isten az Igét?

Ha Mózes a föld esetében félt attól, hogy valaki kezdet nélkülinek gondolja, mennyivel inkább kellett volna Jánosnak félnie a Fiú esetében, ha valóban teremtmény volna! A világ ugyanis, mivel látható, önmagával hirdeti Alkotóját: *az egek hirdetik Isten dicsőségét* (Zsolt 18/19,2). A Fiú viszont láthatatlan, és végtelenül felülmúlja a teremtést. Ha tehát a teremtetett világ esetében, ahol valójában nem is volna feltétlenül szükség rá, Mózes mégis már az elején és teljes világossággal leszögezi, hogy teremtmény, mennyivel inkább el kellett volna mondania Jánosnak ugyanezt, ha a Fiú csakugyan teremtmény volna!

De hát Péter világosan és egyértelműen megmondta – vágja rá amaz. Hol és mikor? Amikor a zsidókhoz szólva ezt mondja: *Isten Úrrá és Krisztussá tette őt* (ApCsel 2,36). Miért nem idézed hozzá a folytatást is: *azt a Jézust, akit ti keresztre feszítettetek*? Nem tudod, hogy az elmondottak egy része a keveretlen természetre, más része pedig a megtestesülésre vonatkozik?

Ha mindent egyszerűen az istenségre értenél, akkor szenvedhetőséggel vádolnád az istenséget; ha pedig nem szenvedhet, akkor nem lehet teremtmény sem. Mert ha ebből az isteni, kimondhatatlan természetből folyt volna a vér, és a test helyett ez hasadt és szakadt volna a keresztszegek alatt, akkor lenne értelme az efféle okoskodásnak. De ha még maga az ördög sem meri ezt a káromlást kimondani, miért viselkedsz olyan oktalansággal, amelyre még a démonok sem vetemednek?

Egyébként az „Úr” és a „Krisztus” elnevezések nem a lényegre, hanem a tisztségre vonatkoznak. Az előbbi a hatalmát, az utóbbi a felkenetés tényét jelöli. Mit mondasz tehát Isten Fiáról? Mert ha szerinted teremtmény is lenne, akkor sem állna meg az az értelmezés, mintha „korábban” lett volna ő, és csak azután kapta volna meg ezeket a címeket, mintha ráruházott valami volna, amit el lehet venni. Hiszen az uralom nem választható el tőle: természete és lényege szerint Úr.

Mikor megkérdezték: *akkor mégis király vagy?*, így felelt: *én ezért születtem* (Jn 18,37). Péter pedig úgy beszél róla, mint akit ezzel felruháztak, mert a megtestesüléséről szóló beszédet mond.

4. Miért csodálkozol hát, ha Péter így beszél róla? Pál az athéniakhoz szólva egyenesen csak „embernek” nevezi, amikor ezt mondja: *egy férfi által, akit erre kiválasztott, akiről bizonyosságot adott azáltal, hogy feltámasztotta a halálból* (ApCsel 17,31). Isten-formájáról (Fil 2,6) itt mit sem mond, sem azt, hogy egyenlő az Atyával, sem azt, hogy *dicsőségének kisugárzása* (Zsid 1,3). És joggal: nem volt még itt az ideje az ilyen beszédeknek. Akkor annak is örülni lehetett, hogy elfogadták: ember, aki feltámadt.

Krisztus maga is így járt el, tőle tanulta el Pál ezeket, és ezért igazgatja így a dolgokat. Nem tárta fel rögtön istenségét, hanem előbb prófétának tartották, pusztán „embernek”, Jézusnak, a Krisztusnak. Később viszont tetteiből és szavaiból nyilvánvalóvá lett, kicsoda valójában. Ezért Péter is eleinte ezzel a módszerrel élt: első beszédét ilyen módon intézte a zsidókhoz. Mivel semmi biztosságot nem tudtak még istenségéről, ezért a gondviselés műveiről beszélt nekik, hogy a megértésben gyakorlatot szerezzenek, és így készüljön út a további tanításra. Ha valaki végigolvassa az egész beszédet, világosan megtalálja benne mindazt, amiről beszéltem. Merthogy ő is embernek mondja, és a szenvedéséről, feltámadásáról és testi születéséről szóló beszédekkel foglalkozik. Pál, amikor azt írja: *aki test szerint Dávid utódaitól származott* (Róm 1,3), semmi mást nem tanít, mint hogy a „tette” kifejezés a megtestesülésre vonatkozik – ahogy mi is így tartjuk. A mennydörgés fia viszont most a kimondhatatlan, a világot megelőző létéről beszél nekünk, ezért mellőzve a „teremtette” szót, azt adja elénk: „volt”. Most leginkább azt kellene tisztáznunk, vajon teremtmény volt-e.

Ha Pál attól tartott, nehogy valaki a tudatlanok közül úgy gondolja, hogy majd az Atyánál nagyobb lesz, és szülője alá lesz vetve neki, hiszen ezért mondja a korinthusiaknak: *amikor pedig azt mondja, hogy mindent az ő lába alá vetett, nyilvánvaló, hogy annak kivételével, aki neki alávetett mindent* (1Kor 15,27). Pedig ki gondolhatná józan ésszel, hogy az Atya valaha is alávetetett a Fiúnak, és a mindenséggel együtt alatta áll? Mégis, attól tartva, hogy néhány oktan ezt képzei, hozzáteszi: *annak kivételével, aki neki alávetett mindent*.

Mennyivel inkább kellett volna Jánosnak félnie attól, ha a Fiú teremtmény volna, nehogy valaki teremtetlennek gondolja, és mindenekelőtt erről kellett volna tanítania! Most viszont, mivel a Fiú született, sem ő, sem más – sem apostol, sem próféta – nem nevezi őt teremtménynek, és ez teljesen jogos. Maga az Egyszülött sem hagyta volna említetlenül, ha így lett volna. Mert aki ennyire

gyarlóságunkhoz mértén szól, hogy alkalmazkodjon hozzánk, még kevésbé hallgatta volna el ezt. Mert inkább az a természetes, hogy az hallgat, akinek valami nagy dolog van a birtokában, és nem az, hogy, akinek nincs, az túltegye magát rajta, és ne árulja el, hogy nincs neki. Mert amott ésszerű oka volna a hallgatásnak, hogy alázatra tanítsa az embereket, és ezért hallgassa el tulajdon-ságainak nagyságát. De itt semmilyen jogos indítékot nem talál nál a hallgatóra. Hiszen miért hallgatná el létrejöttét, ha teremtmény volna, az, aki sajátjaiból is sokat elhárított magától? Minthogy az alázatra tanításért gyakorta a tőle idegen gyarlóságot is magáénak vallotta, így ha teremtmény volna, még sokkal kevésbé hagyná ezt említés nélkül. Avagy nem látod, hogy ő mindent azért tett és mondott, hogy senki ne vélje születetlennek, és méltóságához és lényegéhez méltatlanokat mondott, és prófétai alázatra hajtotta meg magát? Mert ez: *amint hallok, úgy ítélek* (Jn 5,30), és ez, *ő mondta meg nekem, mit mondjak és mit beszéljek* (Jn 12,49), és az ilyenek egy prófétára jellemzőek. Ha tehát ennek a gyanúnak az eloszlatása érdekében nem tartotta méltatlannak, hogy ilyen alázatos szavakat mondjon, mennyivel inkább beszélt volna sokszor és világosan arról, ha teremtmény volna, nehogy valaki teremtetlennek gondolja? Azt mondhatta volna például: Ne gondoljátok, hogy az Atyától vagyok öröktől fogva: én teremtettem, nem születtem, nem vagyok az ő lényegéből való.

Most viszont épp ellenkezőleg jár el: olyan szavakat mond, amelyek a vele szembeszegülőket is kénytelen-kelletlen az ellenkező álláspont elfogadására kényszerítik. Ilyenek például: *Én az Atyában vagyok, és az Atya énbennem* (Jn 14,11); *Annyi ideje veletek vagyok, és nem ismertél meg engem, Fülöp?* *Aki engem lát, látja az Atyát* (Jn 14,9); *hogy mindenki úgy tisztelje a Fiút, ahogyan az Atyát tisztelik* (Jn 5,23); *mert ahogy az Atya feltámasztja a halottakat és életre kelti őket, úgy a Fiú is életre kelti azokat, akiket akar* (Jn 5,21); *Az én Atyám mind ez ideig munkálkodik, én is munkálkodom* (Jn 5,17); *Ahogyan az Atya ismer engem, én is úgy ismerem az Atyát* (Jn 10,15); *Én és az Atya egy vagyunk* (Jn 10,30). Mindenütt így fogalmaz: „ahogyan ..., úgy”, hogy megmutassa az Atyával való egységét, és a hozzá viszonyított változatlanságát.

Hatalmát pedig részben ilyen szavakkal, részben tetteivel bizonyítja, amikor például így szól: *Hallgass el, némulj meg!* (Mk 4,39), vagy: *Akarom, tisztulj meg!* (Mt 8,3; Mk 1,41; Lk 5,13); és *te néma és süket lélek, én parancsolom neked: menj ki belőle!* (Mk 9,25). És az is: *Hallottátok, hogy megmondatott a régieknek: ne ölj!* Én pedig

azt mondom nektek, hogy aki haragszik testvérére... (Mt 5,21–22). Akármilyen parancsol, akárhány csodát tesz, mind elég arra, hogy megmutassa hatalmát, vagy akár ezeknek a töredéke is elég, hogy a nem teljesen érzéketleneket magunk mellé állítsa és meggyőzze.

5. Veszedelem azonban a hiú dicsőségvágy: a hatalma alá került ember értelmét a legegységesebb dolgokban is elhomályosítja, és a már elismert igazságok ellen is vitára ösztökéli; másokat pedig képmutatásra és ellenállásra sarkall, noha az igazságot nagyon is tudják, sőt, meg is vannak róla győződve. Ez történt a zsidókkal is. Nem tudatlanságból tagadták meg Isten Fiát, hanem a nép tetszését keresve. *Hittek benne* – mondja (Jn 12,11.42) –, de féltek, nehogy kizárják őket a zsinagógából, és így a saját üdvösségüket tálcán kínálták fel másoknak.

Mert lehetetlen, igen, lehetetlen, hogy aki ennyire a jelen dicsőségének szolgája, rátaláljon az Istentől jövő dicsőségre. Ezért fedtte meg őket az Úr: *Hogyan tudnátok hinni ti, akik egymástól fogadtok el dicsőséget, de azt a dicsőséget, amely az egy Istentől van, nem keressétek?* (Jn 5,44) Ez valami mély részegség, menthetlenné teszi azt, akit megragadott. Aki ennek a szenvedélynek esett foglyul, lelkeivel elszakad az égtől, és a földhöz láncolódik; nem engedi az igaz világosság felé emelni a tekintetét, hanem sárban való hemperegésre készíti, hatalmas zsarnokokat ültetve a nyakára, akik parancs nélkül is uralkodnak rajta.

Mert ki az, aki ennyire beteg ebben a betegségben, hogy még ha senki sem parancsolja, akkor is megtesz magától mindent, amiről csak azt gondolja, hogy urai tetszésére van? Szép ruhát ölt miattuk, kifesti az arcát, nem önmagáért, hanem másokért; a piacon felvonultatja kíséretét, hogy mások csodálatát elnyerje; mindent, amit tesz, csakis azért vállal, hogy mások tetszését megnyerje. Van-e ennél gyötrőbb szenvedély? Hogy mások csodálják, közben szüntelenül önmagát taszítja le.

Krisztus szavai is jól megmutatják e szenvedély zsarnoki voltát, még ha egyébként is felismerhető. Ha megkérdeznél egy politikust, aki pazarlóan költekezik, aranyat szór el, s arról faggatnád: miért szórja el aranyait, miért ez a nagy költekezés, mi hasznod belőle?, alighanem egyetlen okot mondana: a nép tetszésének megnyerését. Ha pedig tovább faggatnád: Vajon mi az a nép?, azt felelné: Valami zavaros, háborgó, többnyire ostobaságból gyúrt elegy; olyan, mint a tenger hulláma, amely ide-oda csap, gyakran ellentmondó vélemények hajtják.

Ha tehát valakinek ilyen ura van, ki ne tartaná őt nyomorultnak? Mégis: hogy a világi emberek efféle hajszoznak, bár szörnyű, de valamiképpen érthető. Az viszont, hogy azok, akik magukat a világból kilépetteknek mondják, még náluk is súlyosabban szenvednek ugyanebben, az a legszörnyűbb. Amazoknak legfeljebb vagyonuk sínyli meg; ezeknek a lelkük megy rá. Mert amikor a dicsőség kedvéért felcserélik az igaz hitet, és hogy maguk dicsőíttessenek, megvetik Istent, mondd, nem ez az ostobaság és az örület végső foka?

Más szenvedélyek, ha sok kárt okoznak is, legalább valami élvezetet nyújtanak, ha csak rövid időre is. A gazdag, a borissza, a bujálkodó, mindnyájan kapnak valami, ha múló, élvezetet. E szenvedély rabjai viszont szakadatlanul keserves életet élnek: öröm nélkül. Mert amit annyira szeretnének, a tömeg dicséretét, valójában nem érhetik el. Azt gondolják, hogy élvezik, de valójában nem élvezik, mert az, amire vágyanak, nem is valódi dicsőség.

Ezért nevezzük ezt hiú dicsőségnek: a régiek is méltán mondták hiú becsűgynak. Teljesen hiábavaló: semmi igazán nagyszerű, semmi valóságos dicsőség nincs benne. Mint a színházi álarcok: kívülről tetszetősek, mégis üresek; bár szebbeknek látszanak a valódi arcnál, mégsem tudtak soha senkit valódi szerelemre gyűjtani. Ugyanígy – sőt még nyomorultabbul – tetszeleg előttünk a sokaságtól jövő dicsőség, ez a nehezen legyőzhető, zsarnoki szenvedély. Csak látszatra fényes, belül viszont nemhogy üres, de tele van szégyennel és kegyetlen zsarnoksággal.

Honnan támad hát ez a szenvedély, amely ennyire oktalan, és még az élvezet is hiányzik belőle? Honnan máshonnan, mint alacsonyrendű, hitvány lélekből. Aki a dicsőségvágy rabjává lett, az nem képes nagyot és nemeset gondolni: szükségképpen alantas, értéktelen, jelentéktelen marad. Mert aki nem az erényért tesz valamit, hanem olyan emberek tetszéséért, akiket magában semmire sem tart, és mindenben az ő téves ítéletüket tekinti mércének, az mire lehet méltó?

Figyelj csak! Ha megkérdezné valaki tőle: Te mit gondolsz a tömegről?, valószínűleg azt felelné: Lusták, restek. És akkor? Akarod-e, hogy olyan légy, amilyennek ők szeretnének látni? Ha újra megkérdeznénk, aligha mondaná, hogy ezt akarja. Hogy ne volna hát teljességgel nevetséges azok dicsőségére vadászni, akiket még szomszédnak sem választanál magad mellé?

6. Ha pedig azt mondod: De hiszen sokan vannak! Éppen ez az, ami miatt még inkább meg kellene vetned őket. Mert ha magukban is könnyen megvetésre méltók, amikor sokan vannak, ez még inkább így lesz. Egyenkénti oktalanságuk sokkal nagyobbra nő, ha egybegyűlnek. Ezért ha egyenként lehet őket javítani, tömegben már alig, mert balgaságuk sokszorozódik, és nyáj módjára viselkednek, mindenben egymás tetszését keresve.

Mondd hát: ilyen tömegadta dicsőségre vágytok? Ne tegyétek! Kérlek és könyörgök. Mert ez a szenvedély mindent felforgatott: ebből születik a kapzsiság, az irigység, a rágalom, az ármány; ez ingerli és uszítja azt is, aki tőle semmi jogtalanságot nem szenvedett, arra, aki senkinek sem ártott. Aki ebben a kórban szenved, nem ismer barátságot, nem emlékszik semmiféle kötelékre, és senkit sem képes igazán tisztelni. Minden jót kihajít a szívéből, és mindenkivel hadban áll, mert állhatatlan és szeretetlen.

A harag szenvedélye is zsarnoki és elviselhetetlen, de legalább nem állandó: csak akkor lobban fel, ha valami sértés éri. A hiú dicsvágy viszont szüntelen: nincs olyan idő, amikor elcsitulna, hanem mindenkor jelen van, mert sem megfontolás, sem önkritika nem szab neki határt. Nemcsak folyton bűnre sarkall, de még azt is, amit véletlenül jót tennénk, kiragadja a kezünkből; sőt, sokszor már a kezdetét sem engedi a jó cselekedetnek.

Ha Pál a kapzsiságot bálványimádásnak nevezi, akkor mi legyen a neve annak, ami a kapzsiság szülőanyja, gyökere, forrása – a hiú dicsőségváagnak? Semmilyen cím nem fejezheti ki kártékonyságát.

Eszméljünk hát, szeretteim, vessük le magunkról ezt a gonosz öltözéket, tépjük szét, szakítsuk le magunkról, és legyünk szabadok az igazi szabadságra! Vegyük észre a kiváltságot, amelyet Isten adott nekünk: vessük meg a sokaságtól jövő dicsőséget! Mert semmi sem annyira nevetséges és megvetésre méltó, mint ez a szenvedély, semmi sem ennyire szégyenteli és dicstelen.

Sok oldalról belátható, hogy a dicsőségre való vágy dicstelenség, a valódi dicsőség pedig éppen ennek megvetésében áll: amikor semmit sem törődünk vele, hanem mindent Isten tetszésére mondunk és teszünk. Így kaphatunk jutalmat attól, aki tetteinket pontosan látja, ha megelégszünk azzal, hogy egyetlen nézőnk van: ő maga. Mi szükségünk mások tekintetére, ha az, aki jutalmazni fog, mindenkor lát mindent, amit teszünk?

Nem különös-e, hogy a szolga, aki ura kedvére tesz mindent, amit tesz, nem kíván más tekintetet, nem akar más szemeket látni magán, még ha befolyásos emberek volnának is, hanem egyetlen dolgot tart szem előtt: hogy ura lássa; mi pedig, noha ilyen Urunk van, mégis más nézőket keresünk, akik ugyan sem segíteni, sem jutalmazni nem képesek, ám azzal, hogy néznek minket, elvehetik a jutalmunkat?

Ne tegyük ezt, könyörgök! Hanem ahonnan a jutalmat várjuk, azt hívjuk cselekedeteink dicséretére, azt kérjük nézőnknek! Semmit ne tegyünk magunknak vagy emberi szemek kedvéért! Ha valódi dicsőségre vágyunk, úgy találjuk meg, ha egyedül azt keressük, amely Istentől jön. *Akik engem dicsőítenek, azoknak dicsőséget szerzek* (1Sám 2,30) – mondja. És amint a pénz terén is: akkor leszünk igazán gazdagok, ha megvetjük a pénzt és az Istentől jövő gazdagságot keressük! Mert *keressétek először Isten országát, és mindezek ráadásként megadotnak majd nektek!* (Mt 6,33) Ugyanígy van a dicsóséggel is. Akkor válik veszélytelenné számunkra, legyen szó pénzről vagy dicsóségről, amikor nem ők tartanak fogva bennünket, hanem mi tartjuk kézben őket; amikor nem uralkodnak rajtunk, hanem úgy jönnek hozzánk, mint szabad urakhoz.

Éppen ezért nem akarja Isten, hogy szeressük ezeket, nehogy bilincsrésszé váljanak. Ha viszont elszakadunk tőlük, nagy bőkezűséggel halmoz el mindkettővel. Gondold csak meg: ki ragyogóbb Pálnál, aki így szól: *nem is vártunk emberektől dicsőséget, sem tőletek, sem másoktól* (1Thessz 2,6)? És ki gazdagabb annál, akinek semmije sincs, mégis mindent birtokol?

Amint mondtam: ha nem ezek tartanak fogva bennünket, hanem mi uraljuk őket, akkor fogjuk elnyerni ezeket. Ha tehát dicsőségre vágyunk, fussunk a dicsőség elől! Így, Isten törvényeinek betöltésével, elnyerjük mind az itteni, mind az ígért javakat, Krisztus kegyelméből, akivel az Atyaé a dicsőség a Szentlélekkel együtt, mindörökkön-örökké. Ámen.

4. homília

Kezdetben volt az Ige, és az Ige Istennél volt.

1. A tanulmányaikat most kezdő gyermekeket sem terhelik túl hosszan tanítóik, és egyszerre sem adnak túl sokat; hanem rövid részeket, és azokat is sokszor elismétlik nekik, hogy az elhangzottak könnyen bevésszék az értelmükbe, és ne vegye kedvüket már az elején a sok és nehezen megjegyezhető anyag, és ne maradjanak el a kapottak összegyűjtésével, mert a nehézség mintegy zsibbadást szül bennük. Én is erre törekszem, megkönnyíteni nektek a fáradságot, ezért ez isteni asztal táplálékait apránként kínálom, és így engedem azokat lelketekbe. Ezért ugyanazokhoz a szavakhoz térek vissza ismét. Nem azért, hogy ugyanazt mondjam el megint, hanem csupán azért, hogy hozzáfűzzem, ami eddig elmaradt.

Nos tehát, térjünk vissza ismét a korábbiakhoz: *Kezdetben volt az Ige, és az Ige Istennél volt.* Miért van az, hogy miközben a többi evangélista mind az üdvrend felől kezdi (hiszen Máté így szól: *Jézus Krisztusnak, Dávid fiának, Ábrahám fiának nemzetségekönyve* (Mt 1,1); Lukács pedig kezdetben a Máriára vonatkozó dolgokat beszéli el nekünk; és Márk is hasonlóképp ugyanilyen témáknál időzik el, innen szöve a Keresztelő történetét), János ezt röviden és csak később érinti ennyivel: *Az Ige testté lett*; és minden mást, a fogantatást, a születést, a nevelkedést, a gyarapodást átlépve azonnal az öröktől fogva való születésről kezd el beszélni? Nos, mi ennek az oka? Most már elmondom nektek.

Mivel a többi evangélista főként a test szerint való dolgokon időzött el, fennállt a veszély, hogy némely földhözragadtak csupán ezeknél a tanításoknál maradnak meg. Ezt a hibát követte Szamoszatai Pál is. Ezért tehát, hogy felemelje azokat, akik majd e földhözragadt oktalanságba esnek, és az ég felé vonja őket, joggal kezdte az elbeszélést felülről, az öröktől fogva létezés felől. Hiszen míg Máté Heródes királytól, Lukács Tiberius császártól, Márk pedig János keresztségétől indítja a történetet, ő mindezt elhagyva, minden időt és korszakot meghaladóan fölemelkedik, és hallgatói gondolatát oda, a *Kezdetben volt*-hoz röpíti, és nem engedi, hogy valahol megálljunk, sem nem ad viszonyítási pontokat, amint azok teszik Heródes, Tiberius vagy János megnevezésével. És ami mindezzel együtt a leginkább csodálatra méltó: hogy sem ő, aki a fennségesebből beszél, nem mellőzte, hogy a testetöltésről is szóljon, sem amazok, akik ennek

elbeszélésén buzgólkodtak, nem hallgatták el a kezdettől fogva való létezést; és ez így van rendjén. Mert egy volt a Lélek, aki mindnyájuk lelkét mozgatta; ezért is mutat nagy összhangot híradásuk. Te pedig, kedvesem, amikor az Igéről hallasz, soha ne adj teret azoknak, akik azt mondják róla, hogy az „cselekvés”; de azoknak se, akik egyszerűen csak „szónak” gondolják. Mert sokfélék Isten „szavai”, amelyeket angyalok is végrehajtanak; de azok közül egyik sem Isten: azok mind prófécia és parancsok, mert a Szentírásnak szokása Isten törvényeit, rendeleteit és próféciait „szónak” nevezni; ezért fűzi hozzá az angyalokról: *hatalmas erejűek, akik teljesítitek parancsát* (Zsolt 103,20). Ez az Ige azonban személy szerint létező, aki az Atyától származik változhatatlanul. Ezt, mint már mondtam, az „Ige” elnevezéssel jelezte. Ahogyan tehát a *Kezdetben volt az Ige* az öröktől valót jelenti, éppúgy az, hogy *Ő kezdetben Istennél volt* a vele egyidejű öröktőlvalóságot tárja elénk. Mert hogy ne történjék az, hogy amikor ezt hallod: *Kezdetben volt az Ige*, örökkévalónak tartsd ugyan, de életét régebbinek gyanítsd az Atyánál egy kevéssel vagy akár korszakokkal is, és kezdetet tulajdoníts az Egyszülöttnek, ezért hozzáteszi, hogy *Ő kezdetben Istennél volt*, vagyis éppoly öröktől fogva, mint maga az Atya. Mert soha nem volt az Atya az Ige nélkül, hanem mindig Isten volt Istennel, mégis saját személyében. Hogyan mondhatja tehát, kérdi valaki, hogy *a világban volt*, ha egyszer Istennél volt? Azért, mert Istennél is volt, és a világban is volt. Sem az Atya, sem a Fiú sincs sehol korlátozva. Hiszen *Nagy az Úr, méltó, hogy dicsérjék, nagysága felfoghatatlan* (Zsolt 145,3), és *Nagy a mi Urunk, és igen erős, bölcsessége határtalan* (Zsolt 147,5) – ebből pedig világos, hogy lénye semmiféle idői kezdethez nincsen kötve.

Hallottad, hogy *Kezdetben teremtette Isten az eget és a földet* (1Móz 1,1). Mit értesz ezen a kezdeten? Nyilván azt, hogy a láthatók mindegyike előtt lettek. Ugyanígy, amikor az Egyszülöttről hallod, hogy *kezdetben volt*, úgy értsd, hogy minden értelemmel felfogható valóság előtt, és a korszakok előtt van. Ha pedig valaki így szólna: Hogyan lehet az, hogy Fiú létre ne legyen fiatalabb az Atyánál? Hiszen ami valakitől van, az szükségképpen későbbi annál, akitől van. Erre azt feleljük: ez emberi okoskodás. Aki ezt kutatja, még ennél is visszásabb dolgokat fog kutatni; és az ilyesfélét még meghallani sem érdemes. Istenről van most szó, nem az emberek természetéről, amely alá van vetve az efféle okoskodásoknak. Mindazonáltal, a gyöngébbek meggyőzése érdekében, erre is felelünk majd.

2. Mondd csak, a nap sugárzása a nap saját természetéből tör elő, vagy valahonnan máshonnan? Aki még birtokában van érzékelésének, annak szükségképp be kell vallania, hogy belőle. És bár a napsugár a napból van, mégsem mondanánk soha, hogy későbbi, mint a nap természete, hiszen soha nem mutatkozott a nap sugárzás nélkül. Ha pedig az efféle látható és érzékelhető testek esetében is előfordul, hogy valami valakitől van, és mégsem későbbi annál, akitől van, akkor miért kételkedsz a láthatatlan és kimondhatatlan természet dolgában? Ugyanez áll itt is, úgy, amiként az ahhoz a Lényeghez illett. Ezért nevezte őt Pál is így, ezzel egyszerre jelezve, hogy tőle származik, és hogy vele egyidejűleg öröktől fogva való (vö. Zsid 1,3). Mondd csak még ezt is: nem általa lettek-e a korszakok mind, és az idő minden kiterjedése? Ezt minden józan embernek el kell ismernie. Következésképp nincs semmi közbeeső a Fiú és az Atya között. Ha pedig semmi, akkor nem későbbi, hanem egyszerre öröktől fogva való ővele. Mert az, hogy „előbb” és „utóbb”, olyan fogalmak, amelyek időket jelölnek: idő és kor nélkül nem is lehetne ezeket a szavakat érteni. Isten pedig felül van időn és korszakokon. Ha pedig egyáltalán azt állítod, hogy a Fiúnak kezdete volt, vigyázz, nehogy ugyanezzel az okoskodással az Atyát is valami féle kezdet alá kényszerülj vonni, még ha régebbi kezdetnek is mondd, de kezdetnek akkor is! Mondd csak, nem épp azt teszed-e, hogy határt és kezdetet tulajdonítasz a Fiúnak, s onnan lépsz tovább fölfelé, és mondd, hogy az Atya megelőzi? Nyilvánvalóan. Nos, mondd meg akkor, mennyivel előzi meg őt az Atya? Akár keveset, akár sokat mondasz, az Atyát a kezdet alá vontad. Hiszen ha kiméred a kettő közét – akár keveset, akár sokat –, nyilván mértéket állítottál; márpedig mérni nem lehetne, ha nem volna mindkét oldalon kezdet. Eszerint tehát az Atyának is adtál kezdetet, már ami rajtad áll, és így szerintetek az Atya sem lesz többé kezdet nélküli. Látod-e, hogy igaz az, amit az Üdvözítő mondott, s ígéje mindenütt megmutatja érvényét? Hogy melyik hely ez? *Aki nem tiszteli a Fiút, az nem tiszteli az Atyát sem* (Jn 5,23).

Tudom, sokak számára nehezen felfogható, ami elhangzott; ezért többnyire halogatjuk is, hogy logikai fejtegetésekbe belekezdjünk, mert a köznép nem tudná követni; vagy ha követné is, abból sem származna szilárd és biztos tudása. *Az emberek okoskodásai bizonytalanok, és terveik ingatagok* (Bölcs 9,14). Szívesen megkérdezném azt is a nekünk ellent mondóktól, mit jelent az, amit a prófétánál olvasunk: *Előttém nem lett isten, és utánam sem lesz* (Ézs 43,10). Ha a Fiú fiatalabb

volna az Atyánál, hogy mondhatja: *utánam sem lesz*? Vagy talán magának az Egyszülöttnak a lényegét is elvetitek? Mert szükségszerűen vagy ezt merészeli valaki, vagy pedig egy istenséget vall két külön személyben, az Atyáéban és a Fiúéban. És hol marad akkor az, hogy *Minden általa lett*? Mert ha van nála régebbi korszak, hogyan lehetne, hogy az, ami előtte van, általa lett? Látjátok, hová ragadja őket a merészség, mihelyt egyszer elmozdultak az igazságtól? Miért nem azt mondta az evangélista, hogy semmiből lett, amint a mindenségről jelenti ki Pál: *...aki megeleveníti a halottakat, és létrehívja a nem létezőket* (Róm 4,17); hanem azt mondja: *Kezdetben volt*, ami épp az ellenkezője annak, és nagyon is helyesen. Mert Isten sem nem keletkezik, sem nála régebbi nincs; az efféle beszéd a pogány görögök szóhasználat. Mondd meg hát ezt is: vajon az Alkotó összehasonlíthatatlanul fölötte áll-e alkotásainak? Amikor tehát hasonlóvá teszitek hozzájuk azzal, hogy a semmiből lettek, hová lesz ez az összehasonlíthatatlan fölény? És mit jelent egyáltalán az, hogy *Én vagyok az első és én vagyok az utolsó* (Ézs 44,6), és hogy *Előttem nem lett isten* (Ézs 43,10)? Ha ugyanis a Fiú nem volna ugyanazon lényegű, akkor más Isten volna; és ha nem volna vele egyidejűleg öröktől fogva való, akkor utána volna; és ha nem az Ő lényegéből származott, akkor nyilván keletkezett. Ha pedig azt mondják, hogy ezeket a mondasokat a bálványokkal való szembeállítás kedvéért mondták, miért nem engedik meg ugyanígy azt is, hogy az *egyedül igaz Isten* kitétel is a bálványokkal való szembeállítás kedvéért hangozzék? (vö. Jn 17,3) És ha valóban a bálványokkal való szembeállítás az értelmük, akkor hogyan fogod értelmezni ezt az egész kijelentést? Mert így szól, *Utánam nincs több isten* (Ézs 43,10). Ezzel nem a Fiút zárja ki, hanem úgy érti, hogy utánam nincs bálványisten, nem pedig úgy, hogy a Fiú nincs. Úgy van, mondják. Nos, akkor mit kezdesz azzal, hogy *Előttem nem lett más isten* (Ézs 43,10)? Úgy fogod értelmezni, hogy bálványisten nem lett, de a Fiú mégis csak lett előtte? Ilyet melyik démon mondana? Azt hiszem, maga az ördög sem mondaná ezt. Másfelől pedig: ha nem egyszerre öröktől fogva való az Atyával, hogyan mered az ő életét végtelennek mondani? Ha ugyanis fentről vett kezdetet, akkor még ha végnélküli is, nem végtelen; mert végtelennek mindkét oldalt tekintve kell végtelennek lennie. Erre mutat Pál is, amikor azt mondja: *sem napjainak kezdete, sem életének vége nincs* (Zsid 7,3), így jelölve a kezdet- és végnélküliséget. Mert miként az nem bír végponttal, úgy ez sem: itt sincs vég, és ott sincs kezdet.

3. Hogyan lehetséges, hogy aki élet, valaha ne lett volna? Hiszen az életről mindenki azt vallaná, hogy mindig van, kezdet nélkül való és végnélküli, már ha valóban élet, miként az is. Ha pedig volna olyan, hogy egykor nincs, hogyan lehetne mások élete, amikor ő maga egykor nem volt? Megkérdezhetné valaki, hogyan mondhatta tehát János, hogy *Kezdetben volt*? Te a *kezdetben* szóra figyeltél, mondd csak, a *volt*-ra nem? A *volt az Ige* kitételt nem érted? És amikor a próféta ezt mondja az Atyáról: *Öröktől fogva mindörökké te vagy Isten* (Zsolt 90,2), vajon határokat állapít meg neki ezzel? Semmiképp, hanem az öröktől valót fejezi ki. Így értsd tehát itt is. Hiszen nem úgy mondta, hogy kezdetet vett, hanem így, *Kezdetben volt*, a *volt* szóval az Egyszülött kezdetnélküliségére irányítva gondolatodat. De lám, mondják, az Atya névelővel áll, a Fiú pedig anélkül. Nos, és amikor az Apostol így szól: *a mi nagy Istenünk és Üdvözítőnk, Jézus Krisztus* (Tit 2,13), és ismét: *aki mindenen felett örökké áldott Isten* (Róm 9,5), íme, itt is névelő nélkül említi a Fiút. Sőt az Atyára nézve is megteszi ugyanezt: a filippibeliekhez ezt írja: *aki Isten formájában volt, mégsem tekintette zsákmánynak, hogy egyenlő Istennel* (Fil 2,6), a rómaiakhoz pedig ezt: *Kegyelem nektek és békesség Istentől, a mi Atyánktól, és az Úr Jézus Krisztustól* (Róm 1,7). Egyébként is felesleges lett volna itt újból hozzátenni a névelőt, amikor fentebb ismételtén hozzátette az Igéhez. Amiképpen az Atyáról szólva mondja: *Az Isten Lélek* (Jn 4,24), és mivel a Lélek szóhoz nincs odaillesztve a névelő, emiatt talán elvetjük Isten testetlenségét? Ugyanígy itt is: ha nem áll névelő a Fiú mellett, ettől még nem kevésbé Isten a Fiú. Miért? Mert amikor azt mondja, Isten volt az Ige, semmi különbséget nem jelez számunkra ebben az istenségben, épp ellenkezőleg. Ugyanis, hogy ne gondolja valaki, hogy a Fiú istensége alacsonyabbrendű, mindjárt hozzáteszi a valódi istenség ismertetőjegyeit is, felmutatva örökkévalóságát: *Ő kezdetben Istennél volt. És hozzáilleszti teremtető voltát: Minden általa lett, és nélküle semmi sem lett, ami létrejött.* Amit maga az Atya is mindenütt a próféták által istensége ismertetőjének mond. A próféták pedig szüntelenül e bizonyítási mód körül forognak, és nem is csak úgy általában, hanem a bálványok dicsóságával vívott küzdelemben. *Vesszenek a népek istenei, akik nem alkották az eget és a földet!* (Jer 10,11), és ismét: *... az én kezem feszítette ki az eget* (Ézs 45,12). Magának az evangélistának azonban ezek a szavak sem voltak elegendők, hanem „élet”-nek és „világosság”-nak nevezte őt. Ha tehát mindig az Atyával volt, ha mindent ő alkotott, ha mindent ő hozott létre és tart egybe (hiszen erre céloz az „élet” megnevezés),

és ha mindent megvilágosít: ki volna oly balga, hogy azt mondja, az evangélista mindezzel az istenség kisebbitésén fáradozott, éppen azokkal a kijelentésekkel, amelyekkel a leginkább az egyenlőségét és megváltozhatatlanságát lehet kimutatni? Ne keverjük hát össze a teremtményt a Teremtővel, hogy ránk ne illjék: *a teremtményt imádták és szolgálták a Teremtő helyett* (Róm 1,25). Ha ugyan azt mondanák is, hogy ezt az egekről mondta, mégis, az ezekről szóló beszédben teljesen megtiltotta, hogy a teremtményt szolgáljuk, mivel ez pogány dolog.

4. Ne vessük magunkat ezzel ismét az átok alá! Ezért jött el Isten Fia, hogy ettől a szolgálattól megszabadítson bennünket; ezért *vett fel szolgálai formát* (Fil 2,7), hogy ebből a szolgaságból felszabadítson; ezért köpdösték le, ezért ütlegették, ezért tűrte el a gyalázatos halált. Ne tegyük mindezt hiábavalóvá, és ne térjünk vissza megint a korábbi istentelenséghez, sőt, egy sokkal súlyosabbhoz! Mert nem azonos dolog a teremtményt szolgálni azzal, hogy magát a Teremtőt a teremtmény hitványságának szintjére húzzuk le, már amennyire ez rajtunk áll. Ő ugyanis olyan marad, amilyen. *De te ugyanaz maradsz, éveidnek soha nincs vége!* (Zsolt 102,28)

Dicsőítsük tehát őt, amiként atyáinktól vettük; dicsőítsük őt hittel és tettekkel is! Mert semmit nem használ üdvösségünkre az egészséges tanítás, ha életünk romlott. Ezért szabjuk azt Isten tetszésére, és minden gyalázatosságtól, igazságtalanságtól, kapzsiságtól tartunk magunkat távol, mint jövevények és zsellérek, és mindattól idegenek, ami itt van. Ha pedig valakinek sok pénze és birtoka van, úgy bánjon velük, mint jövevény, aki rövid idő múltán elválik tőlük, akár akarja, akár nem. Ha valakitől sérelem ért, ne haragudj rá halhatatlanul, de még időlegesen se. Az apostol ugyanis egy napnál többet nem engedett a haragnak: *Haragudhattok, de ne vétkezzetek: a nap ne menjen le haragotokkal* (Ef 4,26). És méltán mondja, kíváncsok, hogy még ilyen rövid idő alatt se essék semmi visszatetsző. Ha pedig az éj is ránk borul, a történetek még súlyosabbá válnak: a visszaemlékezésből ezernyi parázsként gyűlik össze bennünk, és ahogy telik az idő, mind keserűbben vizsgáljuk azokat. Mielőtt tehát ez a veszedelmes időtöltés megragadna, és még hevesebb lángra lobbantaná a tüzet, azt parancsolja, hogy előzzük meg és oltuk el a bajt. Mert a harag szenvedélye metsző, minden lángnál metszőbb. Ezért nagy gyorsaság szükséges ahhoz, hogy megelőzzük a láng fellobbanását, és hogy ne engedjük magasra csapni. Ez a korból

ugyanis sok rossz származik: egész házakat döntött romba, ősrégi kapcsolatok szakított szét, és vigasztalhatatlan tragédiákat vitt végbe rövid és szempillantásnyi idő alatt. *Haragjának súlya földre rántja* (Sírák 1,22), mondja. Ne hagyjuk tehát fék nélkül a vadállatot, hanem vessünk rá minden oldalról erős zablát, az eljövendő ítélet félelmét ültessük belé. Ha barátod megbánt, vagy hozzátartozód felingerel, gondold végig, miket vétettél Isten ellen, és hogy a testvéred iránti elnézéssel magad számára enyhítéd azt az ítéletet: *Bocsássatok meg, és nektek is megbocsáttatik*. (Lk 6,37), és a szenvedély hamarosan elszőkik. Ezenfelül vizsgálj meg azt is, vajon amikor vadságig ragadtattál, uralkodtál-e magadon; vagy volt, hogy a szenvedély magával sodort? Vessd egybe a két esetet, és ebből sok helyreigazítást nyersz.

Mondd csak, mikor dicsérted magadat? Amikor legyőzött az indulat, vagy amikor uralkodtál magadon? Vajon nem épp az előbbinél hibáztatjuk magunkat és szégyenkezünk nagyon, még ha senki nem is rója fel nekünk, és nem borít el minket jócskán a bűnbánat mind szavaink, mind tetteink miatt? Amikor pedig felülkerekedünk magunkon, nincs-e sikerélményünk, és nem kezdünk el kérkedni, mint akik győztek? Mert a harag esetén a győzelem nem az, hogy ugyanúgy visszavágunk (hiszen ez a legvégső vereség), hanem az, hogy szelíden elviseljük a ránk mért rosszat, szóban és tettben egyaránt. Ez a nagyobb: nem a rossz elkövetése, hanem annak elszenvedése. Ne mondd tehát haragodban: mindenképp bosszút állok, mindenáron megtorlom! És a győzelemre intőkkel szemben se ellenkezz így: nem tűröm, hogy az kinevessen, és diadalmasan távozzon! Hiszen nem fog rajtad nevetni, csak ha megtorlásra indulsz; s ha mégis nevet, esztelenségében teszi. Te pedig ne keresd győztesként az esztelenek elismerését, hanem elégedj meg azzal, amit az értelmeseiktől nyersz. De miért is ültetnélek ilyen kicsiny és szerény nézőtérre, mely emberekből áll? Emeld fel inkább tüstént a tekintetedet Istenre, és ő fog megdicsérni. Akit pedig ő csodál, annak nem kell emberek tiszteletét keresnie. Az emberi elismerés ugyanis gyakran részrehajlásból fakad, mások ellenszenvét szítja, és semmi hasznot nem hoz; Isten ítélete ellenben mentes ettől a visszásságtól, és nagy hasznot hoz annak, akit ő megbecsül. Erre a dicséretre törekedjünk tehát!

5. Akarod tudni, milyen nagy rossz a harag? Állj oda mások piactéri civódásához! Magadban ugyanis aligha látod meg a rútságot, mert az értelem ilyenkor elhomályosul és megrészegül; de amikor a szenvedélytől megtisztulsz, akkor vedd szemügyre másokban a magad hibáját, amikor ítélőképességed nincs megromolva. Nézd csak a hömpölygő tömeget, a dühöngőket, ahogy mint valami örültek közszemlére teszik otrombaságukat! Amikor ugyanis a mellkas táján a harag felforr és felgerjed, a száj tüzet okád, a szemek tüzet lövellnek, az arc mindenütt felpuffad; a kezek rendetlenül kalimpálnak, a lábak nevetséges ugrabugrásba kezdenek, rárontanak azokra, akik visszatartanák őket. Ezek az emberek mit sem különböznek az örültektől: érzéketlenek mindezekre, sőt, még a vad szárnál sem jobbak, rugdosnak, harapnak. Valóban, a haragos ember nem szép látvány. Aztán a sok nevetség után hazatérve, mikor magukhoz térünk, még nagyobb a kínunk és a félelmünk, amikor átgondoljuk, kik is voltak jelen, amikor haragudtam. Miként a részegen tántorgók sincsenek tudatában, kik vannak jelen körülötte, aztán kijózanodva azon töprengenek, vajon nem barátai vagy épp ellenfelei és ellenségei azok, akik látták? Mindkettőtől egyformán félnek: az előbbiektől, hogy elítélik őket és még nagyobbra dagad szégyenük; az utóbbiaktól, hogy kárörvendve pletykálnak. S ha verekedésig fajultak a dolgok, a félelem is súlyosabb: hátha valami veszélyes dolog történik a megütöttel, hogy láz támadja meg és halált hoz, vagy dagadás keletkezik, ami nehezen gyógyul, és életveszéllyé fajul. Mi szükségem volt nekem a verekedésre? Mire a sértegetés és a civódás? – mondják; hogy veszne el ez és amaz! És átkozzák mindazt, ami e bajhoz hozzájárult, és mentséget találnak maguknak. Az esztelenebbek pedig gonosz démonokat vagy a rossz időpontot teszik felelőssé a történetekért. Csakhogy nincs rossz időpont, soha nincs rossz időpont, és nem is a gonosz démon műve mindez, hanem azoké, akik saját gonoszságuknak lettek a foglyai. Ezek még a démonokat is belerángatják, és mindenféle bajt magukra zúdítanak. De feldagad a szívem, mondja, és a gyalázkodások mardossák. Tudom én is; éppen ezért csodálom azokat, akik ezt a vadállatot mégis megfékezik. Mert ha akarjuk, szét lehet zúzni ezt a szenvedélyt. Miért van az, hogy ha előljárók sértenek meg bennünket, nem jutunk ideig? Talán nem azért, mert a szenvedéllyel szemben ható félelem őrt áll, megrémít minket, és már megindulni sem engedi a kifejlődését? És miért van az, hogy a szolgák is, bár tőlünk rengeteg bántást kapnak, mindezt némán tűrik? Talán nem azért, mert

rajtuk is ugyanez a bilincs feszül? Te pedig ne csak az Istentől való félelemre gondolj, hanem arra is, hogy akkor maga Isten bánt téged, ő, aki hallgatást parancsol, és mindent szelíden fogsz elviselni. És mondd annak, aki rád ront: mit tehetnék ellened? Más tartja fogva a jobbom és a nyelvem. És ez a mondat mindkettőtöknek a bölcs élet foglalatja lesz. Hiszen most még emberekért is elviseljük az elviselhetetlent, és gyakran mondjuk a sértőnek: ez és ez sértett meg, nem te. Isten felé pedig még ezt az alázatot sem tanúsítanánk? Miféle mentségünk lehetne? Mondjuk hát a lelkünknek is: most Isten sért minket, aki a kezünket lefogja, hogy ne ugráljunk! Ne legyen Isten kevésbé értékes számunkra az embereknél!

Megrendültetek a szavaimon? Akarom is, hogy ne csak a szavakon, hanem a cselekvésben is megrendüljete. Mert Isten nemcsak azt parancsolta, hogy az arcul ütöttek tűrjenek, hanem azt is, hogy képesek legyenek még rosszabbat is elszenvedni (vö. Mt 5,39). Mi pedig oly nagy hevességgel szegülünk szembe, hogy nemcsak nem engedjük át magunkat a rossznak, de visszavágunk, és nem egyszer mi kezdjük az igazságtalan ütlegetést; és még megalázottnak is tartjuk magunkat, ha nem adjuk vissza ugyanazt. És az a borzasztó, hogy győztesnek hisszük magunkat, miközben a legvégső vereséget szenvedjük, porban heverünk, és ezernyi sebet kapunk az ördögtől, és közben azt képzeljük, hogy mi uralkodunk rajta. Ezért kérlek, tanuljuk meg, mi a módja ennek a győzelemnek, és azt a módot kövessük! Mert a rossz elszenvedése a győzelmi koszorú elnyerése. Ha tehát mi is azt szeretnénk, hogy Isten hirdessen ki bennünket győztesként, ne a világi küzdőterek szabályait, hanem Isten törvényét tartsuk be ezekben a viadalokban, és mindent nagy türelemmel viseljük el! Így nemcsak a vetélytársakon kerekedünk felül, hanem elnyerjük az itteni és a megígért javakat is, a mi Urunk Jézus Krisztus kegyelméből és emberszeretetéből, aki által és akivel együtt az Atyáé, a Szentlélekkel együtt a dicsőség, a hatalom és a tisztelt, most és mindenkor és mindörökkön-örökké. Ámen.

5. homília

Minden általa lett, és nélküle semmi sem lett, ami létrejött.

1. Mózes, amikor belekezd a történetbe és az Ószövetség megírásába, az érzékelhető dolgokról beszél, és ezeket hosszan felsorolja: *Kezdetben teremtette Isten az eget és a földet* (1Móz 1,1), majd hozzáfűzi, hogy *Legyen világosság! És lett világosság.* (1Móz 1,3), továbbá az égboltozat, a csillagok természete, és állatok mindenféle fajtája, meg a többi mind, hogy ne húzzuk az időt azzal, hogy egyenként végigmegyünk rajtuk. Ez az evangélista viszont mindent összefoglalva egyetlen mondatba sűríti ezeket és az ezeknél feljebb valókat is; és joggal, hiszen mindez ismerős hallgatóinak, ő pedig fontosabb téma felé fordul, és egész mondanivalója azt célozza, hogy ne az alkotásokról szóljon, hanem az Alkotóról, aki mindent létrehozott. Ezért az, noha a teremtett világnak a kisebb részét vette (hiszen a láthatatlan hatalmakról semmit sem mondott nekünk), ezeknél időzik el; ő viszont, mivel magához a Teremtőhöz igyekszik felvezetni bennünket, teljes joggal mellőzi mindezt, és ezeket is, meg amelyekről az hallgatott, egyetlen rövid mondatba foglalja: *Minden általa lett.* És hogy ne hidd, hogy csak azokról beszél, amikről Mózes is szólt, mindjárt hozzáteszi: *és nélküle semmi sem lett, ami létrejött,* azaz a keletkezett dolgok közül – akár látható, akár értelemmel felfogható – semmi sem jött létre a Fiú hatalma nélkül. Mi pedig nem tesszük ki a pontot az *semmi* után, ahogy az eretnekek teszik. Ők ugyanis, mivel a Lélekről azt akarják állítani, hogy teremtmény, így értelmezik: ami létrejött, benne élet volt. Csakhogy így értelmetlenné válik, amit mond. Először is nem volt itt az ideje a Lélek megemlítésének; ha pedig említeni akarta is, miért tette volna ilyen homályosan? Honnan világos, hogy a Lélekről mondta ezt? Másrészt ezen az okoskodáson végigmenve nem is a Lélekről, hanem magáról a Fiúról találunk azt, hogy ön maga által keletkezett. De most figyeljetelek rám, hogy el ne kerülje figyelmeteket, amit mondok: nosza, olvassuk most az ő olvasatuk szerint, így nyilvánvalóbb lesz előttünk a képtelenség!

Ami létrejött, benne élet volt. Ők azt mondják, hogy az élet itt a Lélekre vonatkozik. Csakhogy erről az életről azt is találjuk, hogy az világosság, mert hozzáteszi: *Az élet volt az emberek világossága.* Így szerintük itt az emberek világosságának a Szentlelket mondja. Nos? Amikor pedig továbbmegy, és ezt mondja: *Megjelent egy ember, akit Isten küldött ... hogy bizonyóságot tegyen a világosságról,*

akkor szükségképpen erre a Lélekre kellene érteniük ezt is. Akit fentebb Igének mondott, azt később Istennek, életnek és világosságnak is nevezi. Mert élet volt, mondja, az Ige, és ez az élet világosság volt. Ha tehát az Ige az élet, és az Ige meg ez az élet testté lett, akkor az élet lett testté, azaz az Ige, és láttuk az ő dicsőségét, mint az Atya egyszülöttjének dicsőségét. (Jn 1,14) Ha tehát itt a Lélekre értik az életet, lásd, mennyi képtelenség következik ebből: a Lélek lenne az, aki megtestesült, és a Lélek volna az Egyszülött Fiú. Ha pedig mégsem így, ettől megmenekülve másik, még képtelenebb dologba esnek, ha így olvassák. Ha ugyanis elismerik, hogy a Fiúról mondatott, de nem pontozzák és nem olvassák úgy, mint mi, akkor azt fogják állítani, hogy a Fiú önmagából lett. Mert ha az élet az Ige, és így olvassák: Ami létrejött, benne élet volt, akkor eszerint az olvasat szerint ő maga lett önmagában és önmaga által. Majd mond valamit közben, és utána hozzáfűzi: *És láttuk az ő dicsőségét, mint az Atya egyszülöttjének dicsőségét.* Íme, az ő olvasatuk alapján kiderül, hogy a Szentlélek az Egyszülött Fiú. Mert róla szólna akkor mindez az elbeszélés.

Látjátok, ha a beszéd elgurul az igazságtól, hová tévelyedik, és mennyi képtelenséget szül? Hogyhogy, mondják, akkor a Lélek nem világosság? Dehogynem világosság, csak hogy itt nem róla van szó. Hiszen Isten is Léleknek mondatik, azaz testetlennek; de ez nem jelenti azt, hogy mindenütt, ahol lélek áll, Isten értendő. És mit csodálkozol, ha ezt az Atyára mondjuk? Hiszen még a Pártfogóra nézve sem mondanánk, hogy valahányszor Lélek áll, mindig őt jelöli, jöllehet ez az ő legjellemzőbb neve. De nem igaz, hogy ahányszor Lélek áll, annyiszor Pártfogó értendő alatta. Amiként Krisztus is *Isten erejének és Isten bölcsességének* mondatik (1Kor 1,24), ám ez nem jelenti azt, hogy mindenütt, ahol Isten ereje és bölcsessége áll, az Krisztus értendő. Így hát itt is. Még ha a Lélek meg is világosít, az evangélista most nem róla beszél. Ám ha ezektől a képtelenségektől el is zárjuk őket, ők újra csak ezt mondják, mivel mindenütt szembeszegülni igyekeznek az igazsággal, ragaszkodva ugyanahhoz az olvasathoz: Ami létrejött, benne élet volt. Vagyis ami létrejött, az élet volt. Mi következik ebből? A szodomiták bűnei, a vízözön és a gyehenna, és még megszámlálhatatlanul sok efféle, ez mind élet volna? De hiszen mi a teremtésről beszélünk, mondják. Nagyon is a teremtéshez tartoznak ezek is! Ám hogy bőséggel megcáfoljuk beszédüket, kérdezzük meg tőlük: Mondd meg, a fa élet-e? És a kő élet-e? Ezek

az élettelen és mozdulatlan dolgok. De hát az ember egészen élet-e? Ki mondhatná ezt? Hiszen az ember nem önmagában élet, hanem az élet befogadója.

2. Lásd meg most itt is újra a képtelenséget: ugyanazon a levezetésen haladunk tovább itt is, hogy innen is felismerjük esztelenségüket. Így ugyanis semmi olyat nem mondanak, ami a Lélekhez illenék. Mert amikor abból az értelmezésükből kiesnek, mindazt, amit a Lélekről véltek méltán elmondhatni, most emberekre akasztják rá. De vizsgáljuk meg így is ezt az olvasatot! Most tehát szerrintük a teremtet világ az élet. Következésképp ugyanez a világosság is, és erről jött bizonyosságot tenni János. Miért van akkor, hogy ő maga nem világosság? Hiszen ezt mondja: *Nem ő volt a világosság*. Pedig ő is a teremtet világhoz tartozott. Hogyan lehet, hogy nem ő a világosság? És miképpen áll akkor ez: *A világban volt, és a világ ő általa lett*? Vagyis a teremtet a teremtetben volt, és a teremtet a teremtet által lett? És hogyan lehet ez: *A világ nem ismerte meg őt*? A teremtet nem ismerte meg a teremtet? És ez: *Akik pedig befogadták, azoknak hatalmat adott arra, hogy Isten gyermekeivé legyenek*. De elég a nevetségességből! Rátok bízom ezután, hogy végigvigyétek e szócsűrös-csavarást, nehogy úgy tűnjön, mintha csak bohóckodnánk, és ok nélkül pazarolnánk az időt. Márpedig ha sem a Lélekről nincs itt szó (miként nincs is, amint igazoltuk), sem a teremtetéről, ők pedig mégis ragaszkodnak ugyanahhoz az olvasathoz, akkor a legképtelenebb következik, amit előbb mondtunk: hogy a Fiú önmagától lett. Mert ha az igazi világosság a Fiú, és ez a világosság élet volt, s ez az élet benne lett, akkor az ő olvasatuk szerint ő maga lett önmagában és önmaga által. Ezért hagyjuk el ezt az olvasatot, és térjünk a bevett olvasathoz és magyarázathoz. Melyik ez? Hogy a mondat az *ami létrejött* után véget ér; és a következő szavaktól kezdődik az új: *Benne élet volt*. Mert amit mondani akar, ez: *Nélküle semmi sem lett, ami létrejött*. Vagyis ha bármi létrejött a létrejövők közül, nem jött létre nélküle. Látod-e, hogy e rövid hozzáfűzéssel miként küszöbölte ki a bele látható értelmetlenségeket? Mert azzal, hogy hozzáfűzte: *nélküle semmi sem lett*, és hozzátette *ami létrejött*, belefoglalta az értelemmel felfogható dolgokat is, a Szentlelket pedig kivette a teremtet köréből. Mivel ezt mondta, *minden általa lett, és nélküle semmi sem lett*, azért, hogy valaki így ne szóljon: nos hát, ha *minden általa lett*, akkor a Lélek is lett, szükség volt erre a hozzáfűzésre. Mert azt mondja, én ha valami teremtmény, arról mondtam, hogy általa lett, még ha láthatatlan, testetlen, és a mennyben van,

akkor is. Ezért nem csupán azt mondtam, hogy minden, hanem hogy ha valami létrejött, azaz a teremtmények. A Lélek pedig nem teremtmény.

Látod-e, milyen pontos a tanítás? Emlékeztet az érzékelhető dolgok teremtésére, hiszen azokról Mózes már előzetesen tanított, azután innen tovább vezet a magasztosabbakhoz: a testetlenekhez és láthatatlanokhoz; és kiveszi a Szentlelket a teremtés egész köréből. Így beszél Pál is, e kegyelemtől áthatva: *Mert benne teremtetett minden.* (Kol 1,16) És lásd meg itt is ugyanazt a pontosságot, mert ugyanaz a Lélek indította ezt a lelket is! Hogy senki ki ne vegye Isten teremtéséből valamely keletkezett dolgot csak azért, mert láthatatlan, de hogy a Pártfogót se keverje ezek közé, Pál a láthatók és mindenki által ismertek átugrásával a mennyieket sorolja: *akár trónusok, akár uralmak, akár fejedelemségek, akár hatalmasságok* (Kol 1,16). Az akár szócska, mindegyikhez hozzáillesztve, nem mást jelez, mint ezt: *Minden ő általa lett, és nélküle semmi sem lett, ami létrejött.* Ha pedig azt hinnéd, hogy az általa kisebbíti, halld, amint így szól: *Te vetettél, Uram, alapot a földnek kezdetben; és a te kezéd alkotása az ég* (Zsid 1,10; vö. Zsolt 102,26). Amit ott az Atyáról mond mint Teremtőről, ugyanezt mondja itt a Fiúról. Nem mondaná, ha nem mint Teremtőről lenne szó, hanem csupán valami szolgáló tisztét viselné. És ha itt mégis az áll: általa, azt nem másért teszi hozzá, mint hogy valaki születetlennek ne vélje a Fiút. Mivel pedig a teremtető méltóság tekintetében semmivel sem kisebb az Atyánál, halld az ő szavát: *Ahogy az Atya feltámasztja a halottakat és életre kelti őket, úgy a Fiú is életre kelti azokat, akiket akar* (Jn 5,21). Ha tehát már az Ószövetségben is ez áll a Fiúról: *Te vetettél, Uram, alapot a földnek kezdetben ...* (Zsolt 102,26, vö. Zsid 1,10), nyilvánvaló teremtető rangja. Ha pedig azt mondom, hogy a Próféta ezt az Atyáról mondta, Pál pedig a Fiúnak tulajdonította azt, ami ott az Atyáról hangzott el, akkor is ugyanaz az eredmény. Hiszen Pál nem tulajdonította volna ezt a Fiúnak, ha nem bízott volna erősen abban, hogy méltóság dolgában egyenrangú vele. Mert a legnagyobb vakmerőség volna a mérhetetlen természethez illő dolgokat egy alacsonyabbra és attól elmaradóra vinni.

3. De a Fiú sem nem kisebb, sem nem marad el az Atya lényegétől. Ezért Pál nemcsak ezeket merte róla mondani, hanem más efféléket is. Mert a „tőle” kifejezést, amelyet te egyedül az Atya méltó osztályrészének tartasz, a Fiúra is alkalmazza, mikor így szól: *...akiből az egész test, az inak és ízületek segítségével*

összetartva, növekszik Isten szerinti növekedéssel. (Kol 2,19) És nem éri be csak ezzel, hanem más irányból is befogja a szátokat, amikor a szerinted kisebbítő „általa” fordulatot az Atyának tulajdonítja: *Hű az Isten, aki által elhívattatok az ő Fiával való közösségre* (1Kor 1,9). És máshol: *Isten akaratából* (Kol 1,1), továbbá *Mert őtőle, általa és őreá nézve van minden* (Róm 11,36). Következésképp nemcsak a Fiúnak jár a „tőle”, hanem a Léleknek is, hiszen az angyal ezt mondta Józsefnek: *Ne félj feleségül venni Máriát, mert ami benne fogant, az a Szentlélektől van* (Mt 1,20). Ugyanígy a „benne”, bár a Lélekre jellemző, Istenre sem tartja méltatlannak a Próféta: *Istenben diadalmaskodunk* (Zsolt 60,14); és Pál is: *Szüntelen könyörögek, hogy Isten akaratából végre sikerüljön eljutnom hozzátok* (Róm 1,10). És Krisztusra nézve is ugyanezt teszi: *Krisztus Jézusban ...* (pl. Fil 1,1). És egyáltalán: sokszor, sőt igen gyakran találjuk ezeket a szavakat felcserélve; ez pedig nem történhetne meg, ha nem lenne mindenütt ugyanaz a lényeg. És hogy ne gyanítsd azt, hogy a *minden általa lett* kitétel a csodákra vonatkozna itt (hiszen ezekről a többi evangélista beszélt), hozzáteszi ezután: *A világban volt, és a világ általa lett*, de nem a Lélek. Mert ez nem tartozik a teremtmények közé, hanem az egész teremtettségen felül van.

De most forduljunk a következők felé. Miután ugyanis János szólt a teremtről, például hogy *Minden ő általa lett, és nélküle semmi sem lett, ami létrejött*, mindjárt hozzáfűzi a gondviselésről szóló beszédet is, és ezt mondja, *Benne élet volt*. És hogy senki se kételkedjék, miként lett általa ennyi sok és ekkora nagy dolog, hozzáteszi: *Benne élet volt*. Ahogyan ugyanis a forrásnál, amely mélységeket fakaszt, bármennyit merítesz is belőle, semmit sem csökken: úgy van az Egyszülött teremtető ereje is. Akárhány és akármilyen dolgokról hiszed, hogy általa jöttek létre és teremtetettek, az semmivel sem lett kisebb. Vagy hogy hozzád közelebb álló példával éljek: azt említem, amit ő maga is mindjárt hozzátesz: a világosságot; mert így szól, *És az élet volt az emberek világossága*. Miként a fény, ha emberek milliárdjait világítja is meg, semmit nem veszít a maga fényességéből: úgy Isten is, műve előtt és műve után egyaránt fogyatkozás nélküli marad; nem lesz csekélyebb, nem erőtlenedik el a nagy teremtetéstől. Sőt ha tízezernyi világra volna szükség, sőt végtelen sokra, ő ugyanaz maradna, mindenkinek elegendő, nemcsak létre hívni, hanem a teremtetés után is kezében tartani azokat. Mert az élet név itt nemcsak a teremtetésre, hanem a fenntartó gondviselésre is vonatkozik. És előre felveti nekünk a feltámadás tanítását, és elkezd e

csodálatos evangéliumokat. Mert amint az Élet eljött hozzánk, a halál hatalma megtört; és amint a világosság felragyogott nekünk, nincs többé sötétség: hogy élünk, ez örökké bennünk marad, és a halál soha nem tud úrrá lenni rajta. Úgy-hogy ami az Atyáról mondatott, róla is joggal mondható: *Benne élünk, mozgunk és vagyunk* (ApCsel 17,28). Amit Pál is kifejt, amikor ezt mondja: *Benne teremtetett minden, ... és minden őbenne áll fenn* (Kol 1,16–17). Ezért nevezik őt gyökérnek és alapnak is.

Amikor pedig azt hallod, *benne élet volt*, ne gondold, hogy összetett. Hiszen továbbmenve az Atyáról is ezt mondja, *amiként az Atyának van élete önmagában, úgy a Fiúnak is megadta, hogy élete legyen önmagában* (Jn 5,26). De miként az Atyáról sem mondanád emiatt, hogy összetett, úgy a Fiúról sem. Sőt máshol így is szól: *Isten világosság* (1Jn 1,5), és ismét: *megközelíthetetlen világosságban lakik* (1Tim 6,16). Mindezt nem azért mondja, összetételt gyanítsunk, hanem hogy lépésről lépésre emeltessünk a tanítás magasságára. Mivel ugyanis a legtöbben nem egykönnyen értenék meg, hogyan lehet benne létező az Élet, előbb az egyszerűbből beszélt, majd azt megértve magasabbra vezet. Mert ugyanaz, aki ezt mondta: *megadta neki, hogy élete legyen*, ezt is mondja, *Én vagyok az élet* (Jn 14,6), és megint: *Én vagyok a világ világossága* (Jn 8,12). Mondd csak, miféle világosság ez? Nem olyan, amely érzékelhető, hanem értelemmel felfogható, és magát a lelket világosítja meg. Mivel Krisztus majd ezt mondja: *Senki sem jöhet énhozzám, ha nem vonzza őt az Atya* (Jn 6,44), ezért az evangélista itt előre kijelenti, hogy ő az, aki megvilágosít, hogy amikor az Atyáról hallasz effélét, ne mondd, hogy ez csak az Atyára igaz, hanem a Fiúra is. *Mert mindaz, ami az Atyáé, az enyém* (Jn 16,15). Először tehát a teremtésről tanított minket, majd a lélek javairól, amelyeket eljövetelekor nekünk adott; és ezekre az evangélista egyetlen mondattal utalt, amikor így szólt, és az élet volt az emberek világossága. Nem azt mondta, hogy a zsidók világossága volt, hanem általánosan, *az embereké*. Mert nemcsak a zsidók, hanem a görögök is eljutottak ehhez az ismerethez, és ez a világosság mindenkinek közösen adatott.

És a világosság a sötétségben fénylik. A sötétségen a halált és a tévelygést érti. Hiszen az érzékelhető fény nem a sötétségben fénylik, hanem attól külön; a hirdetett ige viszont a tévelygés uralma közepette ragyogott fel, és azt eltüntette. Sőt, amikor ő maga a halálban volt, úgy kerekedett felül rajta, hogy még azokat is felhozta, akiket az már fogva tartott. Mivel tehát sem a halál nem győzte le

őt, sem a tévelygés, hanem mindenütt derűsen ragyog, és saját erejével fénylik, azért mondja: a sötétség nem fogadta be. Mert legyőzhetetlen, és nem tolakodik be azokba a lelkekbe, amelyek nem akarják, hogy megvilágosodjanak.

4. Ha pedig nem mindenkit ragadott meg, ez ne zavarjon meg téged; hiszen Isten nem kényszerrel és erőszakkal, hanem szabad akaratunkból és belátásunkkal vezet magához. Ne zárd el hát ennek a világosságnak az ajtóit, és nagy gyönyörűségben lesz részed. Ez a világosság ugyanis hit által érkezik, és ha megérkezett, bőséges ragyogással árasztja el azt, aki befogadta; és ha tiszta életet biztosítasz neki, állandóan benned lakik. Mert *aki szeret engem, megtartja parancsolataimat... elmegyünk hozzá, és nála maradunk* (vö. Jn 14,21.23). Ahogyan a nap sugárzását sem lehet úgy élvezni, hogy nem nyitjuk ki a szemünket, ugyanígy ennek a fényességben sem részesedhetünk bőségesen, ha nem tárjuk ki tágra a lelkünk szemeit, és nem tesszük mindenfelől éleslátóvá. Hogyan történik ez? Úgy, ha minden szenvedélytől megtisztítjuk a lelket. Mert a bűn sötétség, és sűrű sötétség, ez abból is nyilvánvaló, hogy titokban, észrevétlenül cselekszik. Mert *aki rosszat cselekszik, gyűlöli a világosságot, és nem megy a világosságra* (Jn 3,20); és ez: *Mert amiket titokban tesznek, azokról még beszélni is szégyen* (Ef 5,12). Amint a sötétben sem barátot, sem ellenséget nem ismer fel az ember, hanem minden dolog természetét eltéveszti, úgy van ez a bűnben is. Aki nyereszkedni akar, nem különbözteti meg a barátot az ellenségtől; az irigy még a hozzá leginkább kötődőt is ellenségként látja; az áskálódó pedig mindenkivel hadban áll. Egyszerűen fogalmazva, aki bűnt cselekszik, semmivel sem különb, mint a részegek és az örültek, akik nem ismerik fel a dolgok mibenlétét. És miként éjjel a fát, az ónt, a vasat, az ezüstöt, az aranyat és a drágakövet egyformának látjuk, mivel nincs fény, ami megkülönbözteti őket, úgy az, aki tisztátalan életet él, nem ismeri sem a józanság erényét, sem a bölcs életvitel szépségét. Mert a sötétben, amint már mondtam, ha drágakövek hevernek is előttünk, nem mutatják meg a szépségüket, de nem a saját természetükből fakadóan, hanem a szemlélők tudatlansága miatt. Ám nemcsak ez a bajuk azoknak, akik bűnben élnek, hanem az is, hogy állandó félelemben vannak. Amint azok remegnek, akik holdtalan éjszakában járnak, még ha nincs is senki, akitől félniük kellene. Így akik bűnt követnek el, nem mernek bizakodni, még ha nincs is, aki számonkérje őket. Mindentől félnek, mindent gyanakvással néznek, a lelki-

ismeret tűszúrásai kínozzák őket, és minden tele van számukra félelemmel és szorongással; mindenfelé tekingetnek, mindentől rettegnek.

Meneküljünk hát ettől a fájdalmas élettől! Mert e fájdalom után halál következik, halhatatlan halál; hiszen annak a büntetésnek soha nincsen vége. És már itt sem különbek semmiben azoknál, akik nem létező dolgokról álmodoznak. Úgy tűnik számukra, hogy gazdagok, pedig nem azok; azt hiszik, hogy dőzsölnek, pedig nem dőzsölnek; és csak akkor veszik észre ezt a csalást, amikor megszabadulnak az örülettől, és lerázzák magukról az álmot. Ezért buzdít mindenkit Pál józanságra és virrasztásra, és Krisztus is ugyanígy (vö. 1Thessz 5,6). Aki józan és éber, ha a bűn törbe is csalja, hamar elveti azt; aki pedig alszik és magán kívül van, nem is veszi észre, az hogyan kerítette hatalmába. Ne aludjunk hát: nem az éj, hanem a nappal ideje van. Élünk tisztességben, mint nappal illik! (vö. Róm 13,13)

Semmi sem illetlenebb a bűnnél. Kevésbé szégyenletes meztelenül járnival, mint vétkezni vagy bűnt követni el. Az nem akkora vád, hisz gyakran szegénységből is megtörténhet; de a vétkezőnél nincs szégyenletesebb és becselenebb. Gondoljuk el azokat, akik rablás és kapzsiság miatt mennek bíróság elé: milyen rútnak és nevetségesnek tűnnek, mindenben szemérmetlenek, hazugok és arcátlanok! Mi pedig oly nyomorultak és szerencsétlenek vagyunk, hogy még azt is nehezen viseljük, ha egy ruhadarab gyűrött rajtunk vagy gondatlanul áll, sőt, ha máson látjuk így, azt is kiigazítjuk. De amikor minden dolgunk, a mienk és felebarátainké is, a feje tetejére áll, még csak észre sem vesszük! Mondd, mi szégyenteljesebb annál, mint amikor egy férfi parázna nőhöz megy? Mi lehet nevetségesebb a gőgösnél, a szájhósnél, az irigy pletykásnál? Miért nem annyira szégyenletesek ezek, mint meztelenül járni? Csak a megcsókás miatt. Mert amazt senki sem viseli el önként, ezt pedig egyfolytában és gond nélkül meg merik tenni! Ha valaki angyalok sokasága közé kerülne, akik között soha semmi efféle nem történt, akkor látná csak igazán, milyen nevetséges ez. S mit is mondok, angyalok sokasága? Hiszen a mi királyi udvarainkban is, ha valaki paráznát vinne be és vele hálna, vagy részegen randalírozna, vagy bármi hasonló szégyentelenséget művelne, a legszigorúbb büntetés érné. Ha pedig a palotákban sem tűrik az efféléket, mennyivel inkább, amikor a mindenség Királya van jelen, és látja, ami történik! Ha ilyesmikre merészkedünk, a legvégső büntetés vár ránk. Ezért kérlek, mutassunk életünkben nagy csendes-

séget és nagy tisztaságot. Hiszen olyan Királyunk van, aki szüntelen látja mindnyájunk dolgait. Hogy tehát ez a világosság mindig bőségesen ragyogjon ránk, vonzzuk magunkhoz ezt a sugarat. Így részesülünk majd a mostani és az eljövendő javakban is, a mi Urunk Jézus Krisztus kegyelméből és emberszeretetéből, aki által és akivel együtt az Atyáé a dicsőség a Szentlélekkel együtt, örökkön-örökké. Ámen.

6. homília

Megjelent egy ember, akit Isten küldött; akinek a neve János.

Miután az isteni Igéről a bevezetésben a legsürgetőbb dolgokat elmondta nekünk, rendben tovább haladva most az Ige hírnökéhez érkezik, a vele névrokon Jánoshoz. Te pedig, amikor azt hallod, hogy Isten küldte, ne tarts többé semmit emberinek abból, amit ő mond, mert nem a magátét szólja, hanem mindenben annak szavát, aki küldte. Ezért nevezik őt hírnöknek is; a hírnök erénye pedig éppen az, hogy semmi sajátot nem mond. Az itt álló *megjelent* azonban nem a létrejöttét jelzi, hanem a küldetést, vagyis a *megjelent, akit Isten küldött* azt jelenti elküldetett Istentől. Hogyan állíthatják tehát, hogy az *Isten formájában lévő* (Fil 2,6) nem az Atyával való változhatatlan azonosságra vonatkozik, csak azért, mert nincs előtte a névelő? Hiszen itt sincs sehol névelő. Talán akkor nem is az Atyáról van szó? Mit mondunk hát a Prófétára, aki így szól: *Íme, elküldöm előtted követemet, aki elkészíti utadat* (Mk 1,2; vö. Mal 3,1), ahol az „enyém” és „előtted” két személyt jelez. *Ő tanúként jött, hogy bizonyosságot tegyen a világosságról.* Hogy értendő ez? A szolga tesz tanúságot az úr mellett? – mondhatná valaki. Amikor pedig nemcsak azt látod, hogy a szolga tanúskodik róla, hanem azt is, hogy a Fiú odamegy hozzá, és a zsidókkal együtt megkeresztelkedik általa, vajon nem rendülsz meg még inkább és nem jössz zavarba? De nem kell ezen felkavarodni és megzavarodni, hanem inkább ámulj kimondhatatlan jóságán! Ha pedig valaki továbbra is szédülne és nyugtalanzkodna, annak azt mondja majd, amit Jánosnak is mondott: *Engedj most, mert így illik minden igazságot betöltenünk.* (Mt 3,15) És ha még jobban háborogna, újra csak azt fogja mondani, amit a zsidóknak és neki is mondott: *nekem azonban nincs szükségem embertől való bizonyosságtételre* (Jn 5,34). Ha tehát nincs szüksége erre a tanúságra, miért küldte hát Isten Jánost? Nem mintha ő rászorulna a tanúbizonyságra (hiszen ez végső istenkáromlás volna), hanem miért? Maga János tanít meg erre: *...hogy mindenki higgyen általa.* És maga Krisztus is, nehogy az oktalanok előtt úgy tűnjék, mintha önmagára hivatkozna, egyfelől ezt mondja: *Más az, aki bizonyosságot tesz én rólam, és tudom, hogy igaz az a bizonyosságtétel, amellyel rólam tanúskodik* (Jn 5,32), ezzel Jánosra utalt; másfelől pedig, hogy *nincs szükségem embertől való bizonyosságtételre* (Jn 5,34). Majd gyorsan hozzáteszi a megoldást: *azért mondom ezeket, hogy ti üdvözüljetek* (Jn 5,34). Mintegy ezt mondva: mivel Isten vagyok, és Isten igaz

Fia, annak a szeplőtelen és boldog lényeknek részese, nincs szükségem senki tanúságára. Még ha senki nem akarná is megtenni, én ettől nem szenvedek fogyatkozást a magam természetében. De mivel sokak üdvösségére van gondom, ezért ereszkedtem le ilyen alázatra, hogy még egy emberre is rábízam az én tanúságtételemet. Mert a zsidók földhözragadt és erőtlen gondolkodása miatt így volt számukra befogadhatóbb és könnyebb, hogy benne hitre jussanak. Amiképpen tehát testet öltött, hogy meztelen istenségével közeledve ne semmisítsen meg mindenkit, ugyanígy emberi hírnököt is küldött, hogy a velük rokon hangot hallva, könnyebben járuljanak hozzá, akik akkor hallgatták. Hiszen ő semmiben sem szorult rá annak a tanúságtételére. Elég lett volna csupán megmutatnia önmagát, hogy kicsoda ő, meztelen lényege szerint, hogy mindenkit ámulatba ejtsen. De ezt nem tette meg, amint már előbb mondtam is, mert mind semmivé lettek volna, mivel senki sem képes elviselni e világosság megközelíthetetlen rohamát. Ezért testet is öltött, mint már mondtam, és a tanúságtételt egy hozzánk hasonló szolgálójának a kezébe adta. Mivel mindent az emberek üdvössége érdekében intézett, nemcsak a maga méltóságára tekintve, hanem arra is, ami a hallgatók számára könnyen elfogadható és hasznos. Erre célozva mondta maga is: *ezeket értetek mondom, hogy üdvözüljete* (vö. Jn 5,34). És az evangélista is ugyanazt hangoztatva, mint az Úr, miután azt mondta, *hogy bizonysgot tegyen a világosságról, hozzáteszi, hogy mindenki higgyen általa*. Csaknem ezt mondja: ne gondold, hogy azért jött Keresztelő János bizonysgul, hogy valamit hozzátegyen az Úr hitelességéhez; nem ezért, hanem hogy a vele egy nemzetségbeliek higgyenek általa. Hogy pedig éppen ezt a gyanút akarja sietve eloszlatni, az a következőkből is nyilvánvaló: hozzáfűzi ugyanis, hogy *nem ő volt a világosság*. Mert ha nem e gyanú ellenében szögezte volna le ezt, akkor pusztán elnyújtotta volna ezzel a mondottakat, és inkább tautológia lett volna, mint világos tanítás. Hiszen miután azt mondta, azért küldetett, *hogy tanúságot tegyen a világosságról*, miért mondja ismét, hogy *nem ő volt a világosság*? Nem ok nélkül és nem feleslegesen, hanem mivel nálunk többnyire a tanúságtevőnek nagyobb rangot tulajdonítanak, mint annak, akiről tanúságot tesz, és sokszor hitelesebbnek is tűnik. Hogy János esetében ne gyanítson senki ilyesmit, már a bevezetésben nyomban eltávolítja ezt a gonosz gyanút, és gyökerestül kitépve azt, megmutatja, ki ez a tanúságtevő, és ki az, akiről tanúságot tesz, és hogy mekkora a különbség a tanúság tárgya és a tanúságtevő között. És

miután ezt megtette, és megmutatta az ő összehasonlíthatatlan fölényét, ezután már szabadon rátér a hátralévők tárgyalására. És ha volt valami a képtelenségek közül, ami ürügyül szolgálhatott a balgatag elméknek, azt gondosan félresöpörve az útból, így adja át a továbbiakban mindenkinek könnyen és akadálytalanul a tanítás egymásra következő beszédét.

Imádkozzunk tehát most, hogy e gondolatok feltárulásával és a tanítások helyességével együtt tiszta életet és ragyogó polgárságot kapjunk! Mert mind-ezeknek semmi haszna nincs, ha nincsenek jó cselekedeteink. Még ha a teljes hit birtokában volnánk is, és mienk lenne az Írások teljes értelme, de az erényes élet oltalmától üresen és mezítelenül állnánk, semmi sem gátolná, hogy a gye-henna tűzébe vitessünk, és vég nélkül emésszen a soha ki nem alvó láng. Ami-képpen ugyanis a jót cselekvők feltámadnak az örök életre, úgy akik az ellen-kezőt merték tenni, örök büntetésre jutnak, melynek soha sincs vége. Ezért a legnagyobb igyekezetet tanúsítsuk, hogy az igaz hitből nekünk jutott nyere-séget ne tegyük tönkre cselekedeteink hitványságával, hanem ebben is helyt-állva, bátorsággal láthassuk meg Krisztust. Mert e boldogsággal semmi sem ér-het fel. Adassék meg mindnyájunknak, hogy elérve a mondottakat, mindent Isten dicsőségére cselekedjünk, akinek dicsőség az egyszülött Fiúval és a Szent-lélekkel együtt, örökkön-örökké. Ámen.

7. homília

Ő volt az igazi világosság, amely megvilágosít minden embert: ő jött el a világba.

1. Ezért tehát, igen óhajtott gyermekeim, részletekben vendégelünk meg beneteket az Írásokból vett gondolatokkal, és nem egyszerre töltünk ki mindent, hogy könnyebb legyen számotokra figyelni arra, amit éppen hallotok. Mert az építkezésben is, ha valaki a korábbi kövek megszilárdulása nélkül teszi rá a következőket, az egész falat ingataggá és könnyen leomlóvá teszi; ha azonban megvárja, amíg az előző réteg megszilárdul, és úgy rakja hozzá apránként a hiányzót, biztonsággal fejezheti be az egész házat, és nem rövid életűre és könnyen szétesőre, hanem szilárdan megépítve azt. Ezt a mestert követjük mi is, és hasonló módon építjük a lelketeket. Félünk ugyanis, nehogy a második réteg fejtegetései lerontsák az előzőket is, amikor még a korábbi alap új és frissen rakott, mivel az értelem nem képes mindent egyszerre befogni. Mi az tehát, ami ma felolvastattott nekünk? *Ő volt az igazi világosság, amely megvilágosít minden embert, ő jött el a világba.*

Mivel fentebb, amikor Jánosról beszélt, azt mondta, hogy *eljött, hogy bizonyosságot tegyen a világosságról*, és hogy most küldetett, nehogy valaki ezeket hallva, a tanúságtevő újkéletű megjelenése miatt a tanúság tárgyáról is hasonló vélekedésre jusson, ezért fölemeli értelmünket, és minden kezdetnél távolabbra, egy olyan létezéshez vezet, amelynek sem kezdete, sem befejezése nincs. És hogyan lehetséges ez, kérdezheted, hogy Fiú létére kezdet nélkül való? De hiszen Istenről beszélünk, és te azt kérdezed: hogyan? Nem félsz, nem reszketsz? És ha valaki tőled kérdezné: hogyan lesz ezek után a mi lelkünk és testünk vég nélküli élete, te nevetnél a kérdésen, mondván, hogy ezek kutatása nem dolga az emberi értelemnek, hanem csupán hinni kell, és nem kell kíváncsian boncolgatni az elhangzottakat, ha elegendő bizonyíték arra a kijelentő hatalma. Ha pedig azt mondjuk, hogy aki a lelkeket és testeket alkotta, és az egész teremtetett világnál összehasonlíthatatlanul magasabban áll, az kezdet nélküli, te a hogyant kéred rajtunk számon? És ki mondaná, hogy ezek egy rendben lévő lélek kérdései? Ki állítaná, hogy egészséges értelemmel gondolhatók? Hallottad, hogy *Ő volt az igazi világosság*. Miért akarod oktanul és hiába okoskodással meghaladni a végtelen életet? Hiszen ez lehetetlen is. Mit kutatod a kikutathatatlant? Mit firtatod a felfoghatatlant? Mit vizsgálod a kifürkészhetetlent? Gondold

csak meg a nap sugarainak forrását, azt sem tudod megragadni, és mégsem méltatlankodsz, nem is neheztelsz a gyöngeséged miatt. Hogyan lettél hát ily merész és elhamarkodott a még nagyobb dolgokban? A mennydörgés fia, János, aki a lelki trombita hangján szól, amikor a Lélektől azt hallotta: *volt*, semmit sem kutatott tovább. Te pedig, aki nem részesültél abban a kegyelemben, amiben ő, gyáva okoskodásból szólva perlekedsz, hogy meghaladd az ő tudásának mértékét? Éppen ezért nem is juthatsz el még az ő tudásának mértékéig sem.

Mert ilyen az ördög cselvetése: kivezeti az Isten által adott határok közül azokat, akik hallgatnak rá, mintha valami sokkal nagyobbra vinné őket; de miután e reményekkel megcsalva kiveti őket Isten kegyelméből, akkor aztán nem-hogy semmi többet nem ad (hogyan is adhatna, hiszen ördög), hanem még a korábbi állapotukba sem engedi visszatérni őket, ahol szilárdan és biztonságban éltek, hanem mindenfelé űzi őket bolyongásukban, és sehol sincs megállásuk. Így tette az első emberrel is, hogy az kiesett a paradicsomi életből. Mert nagyobb tudás és tisztesség reményével felfuvalkodottá tette őt, és attól, ami addig gondtalan életet biztosított neki, megfosztotta. Hiszen nemhogy istennel-egyenlő nem lett, amint az ígérte neki, hanem a halál zsarnokságába zuhant; és nem-hogy bármi többet nyert volna a fa gyümölcsének evéséből, hanem még meg-lévő tudásából is nem keveset elvesztett a nagyobb tudás reményében. Akkor kezdett szégyenkezni és bujkálni mezítelensége miatt; akkor kapcsolódott ez hozzá, aki az ámítás előtt e szégyenérzet fölött állt. Maga a tény is, hogy látta, meztelen, s hogy ezentúl a ruha takarására szorul, és még sok más szenvedély is ebből fakadt.

Hogy pedig ez velünk is meg ne essen, engedelmeskedjünk Istennek, és maradjunk meg abban, amit parancsolt nekünk, és ne kíváncsiskodjunk azon túl, amit Ő rendelt; hogy el ne essünk a már nekünk adott javaktól is, amint ezekkel is történt. Mert az örökké kezdet nélküli élet kezdetét akarták megadni, és elveszítették azt is, amijük volt. A keresettet sem találták meg (mert lehetetlen is), és az Egyszülöttről való egészséges hitből is kiestek. Mi azonban ne mozdítsuk el az örök határokat, amelyeket atyáink tűztek ki, hanem mindenütt engedjünk a Lélek törvényeinek; és amikor azt halljuk: *volt az igazi világosság*, ne akarjunk semmi többet megtudni, mert ezt a kijelentést nem lehet felülmúlni. Ha ugyanis úgy született volna, mint ember, szükségképpen volna valami közbülső a nemző és a nemzett között; mivel azonban kimondhatatlanul és Istenhez illően van, az

„előtte” és az „utána” [fogalma] visszavonul, hiszen ezek az időre használt megnevezések; ám a Fiú minden időknél is az alkotója.

2. Tehát nem Atya, mondja, hanem testvér. Mondd csak, mi szükség van erre? Mert ha azt állítanánk, hogy az Atya és a Fiú más-más gyökérről valók, akkor helyénvaló volna ez a beszéd. Ha viszont ezt az istentelenséget elkerüljük, és azt mondjuk, hogy az Atya kezdet nélküli és nem született; a Fiú pedig kezdet nélküli, de az Atyától született, micsoda szükségszerűség vezetne arra, hogy ebből a felfogásból amaz istentelen állítás következzen? Semmi. Mert ő kisugárzás; márpedig a kisugárzást együtt gondoljuk el annak a természetével, amelynek kisugárzása. Ezért nevezte így Pál is, hogy semmi közbülsőt ne gyaníts az Atya és a Fiú között. Ez tehát ezt fejezi ki; a következő kifejezés pedig kiigazítja az oktanok innen eltévelyedett képtelen értelmezését. Mert nehogy azt gondold, mikor *kisugárzásról* hallasz – mondja –, hogy nincsen saját személye. Mert ez istentelenség, a szabelliánusok és Markellosz követőinek az örülete. Mi viszont nem így, hanem azt valljuk, hogy saját személye van. Ezért, miután *kisugárzásnak* nevezte, hozzáteszi, hogy *lényének képmása* (Zsid 1,3), hogy jelezze saját személyét, és hogy ugyanaz a lényege, mint annak, akinek a *képmása* is. Mert nem elég egyetlen szóval az Istenre vonatkozó tanításokat az emberek elé tárni; hanem üdvös, ha sok mindent egybevetve, mindegyikből kiválasztjuk, ami odaillő. Így érhetünk el méltó dicsőítésre, méltónak mondom a mi erőnkhez mérten. Mert ha valaki azt hinné, hogy képes a valóban méltót kimondani, és versengene, azt állítva, hogy úgy ismeri Istent, ahogyan Ő ismeri önmagát, az éppenséggel az Istent legkevésbé ismerő.

Ennek tudatában maradjunk szilárdan annál, amit *előadtak nekünk azok, akik kezdet óta szemtanúi és szolgálói voltak az igének* (Lk 1,2), és ne kutakodjunk tovább semmiben. Két baj is éri ugyanis azokat, akiket ez a betegség gyötör: egyrészt hiába gyötrik magukat, olyanokat keresve, amiket nem lehet megtalálni; másrészt fölengerlik Istent, amikor megkísérlik felforgatni az általa felállított határokat. Hogy ez mekkora haragot kelt, nem is kell tőlünk megtanulnotok, ezt mindnyájan tudjátok. Ezért elhagyva örületüket, az ő szavait tiszteljük remegve, hogy szüntelenül körülzárjon minket védőfalával: *Kire tekintenek* – mondja –, *ha nem arra, aki szelíd, alázatos és csendes, és aki remeg igéim előtt?* (vö. Ézs 66,2 LXX)

Hagyjuk hát el ezt a veszedelmes kíváncsiszkodást, törjük össze szívünket, sirassuk elkövetett bűneinket, amint Krisztus parancsolta. Törjünk össze vétkeink alatt, pontosan vegyük számba mindazt, amit a mögöttünk levő időben elkövetni merészeltünk, és iparkodjunk ezeket minden módon eltörölni. Sok utat nyitott meg nekünk erre Istenünk. *Mondd el először bűneidet, hogy megigazulj* (Ézs 43,26 LXX), és ismét: *Mondtam: Bevallom hamisságomat ellenemre, és te elengedted szívem istentelenségét* (Zsolt 31[32],5 LXX). Mert nem csekély mértékben segít bűneink nagyságának csökkentésében az, ha szüntelenül vádoljuk miattuk magunkat és emlékezetünkben tartjuk őket.

Van ennél egy még hatékonyabb út is: senki iránt ne őrizgessünk haragot, aki ellenünk vétett, hanem mindenkinek bocsássuk meg a velünk szemben elkövetett vétkeit. Akarod a harmadikat is megtudni? Halld Dánielt: *Ezért váltsd meg bűneidet irgalmasságokkal, és gonoszságaidat a szegények iránti könyörületességgel.* (Dán 4,27 LXX) Van továbbá ezzel együtt egy másik is: a folytonos imádság, hogy állhatatosan kitartsunk Istenhez intézett könyörgéseinkben. Nem csekély vigaszt és feloldozást hoz bűneinkből számunkra a böjt is, ha mások iránti emberszeretettel párosul, és eloltja Isten haragjának hevét. *A lángoló tüzet víz oltja el, és az irgalmas szeretet által megtisztulnak a bűnök* (JSirá 3,30).

Járjuk tehát mindezeket az utakat! Ha folytonosan ezekben élünk, ha ezekre fordítjuk szabad időnket, nemcsak a múlt vétkeit mossuk le, hanem a jövőben is igen nagy javakat nyerünk. Mert így nem hagyunk szabad időt az ördögnek, hogy ránk rontson, de a tunya életre vagy a veszedelmes kíváncsiságra sem. Mert ezeket is a többivel együtt épp innen idézi elő, a balga kérdezősködést és a kárhozatos szócsatákat, hogy azt látja, tétlenkedünk, henyélünk, és semmi gondot nem viselünk az erényes életre. Mi azonban zárjuk el előle ezt az utat, ahol besurranhat: virrassunk, legyünk józanok, hogy e rövid időben, kevés fáradozás árán halhatatlan javak részeseivé legyünk a végtelen jövőben, a mi Urunk, Jézus Krisztus kegyelméből és emberszeretetéből, aki által és akivel az Atyának, a Szentlélekkel egyetemben, dicsőség mindörökkön-örökké. Ámen.

8. homília

Ő volt az igazi világosság, amely megvilágosít minden embert, ő jött el a világba.

1. Semmi sem gátol abban, hogy ma is ugyanazokkal a mondatokkal foglalkozunk, mivel tegnap a tanítások kifejtése miatt nem tudtunk minden felolvasott helyet sorra venni. Hol vannak hát azok, akik nem mondják Őt igaz Istennek? Itt ugyanis *igazi világosságnak* mondatott, másutt pedig úgy jelenik meg, mint maga az igazság és maga az élet. De arról a kijelentésről, amikor majd odaérünk, világosabban fogunk szólni. Most viszont szükséges ezt értetek előrebozsátani: ha az, aki *megvilágosít minden embert*, ő jön el a világba, miképp maradhattak mégis ennyien megvilágosítatlanok? Hiszen nem mindenki ismerte fel Krisztus fenségét. Hogyan van tehát az, hogy megvilágosít minden embert? Úgy, hogy azokat, akik hozzá jönnek (vö. Jn 6,37.45).

Ha pedig némelyek önként behunyják értelmük szemeit, és nem akarják befogadni e világosság sugarait, az ő sötétségük nem a fény természetén múlik, hanem saját gonoszságukon, ők maguk önként fosztják meg magukat az ajándéktól. Mert a kegyelem mindenki felé kiáradt, nem utasítva vissza sem zsidót, sem görögöt, sem barbárt, sem szkitát, sem szabadot, sem szolgát, sem férfit, sem nőt (vö. Gal 3,28; Kol 3,11), sem öreget, sem ifjút, hanem mindet egyformán befogadta, és azonos tisztelettel hívta. Akik pedig nem akarják élvezni ezt az ajándékot, azok csak maguknak róhatják fel joggal megvakulásukat. Mert amikor a bejárat mindenki előtt nyitva áll, és senki nem akadályoz, némelyek mégis önsorsrontó módon kinn akarnak maradni, akkor nem más miatt, hanem csakis saját gonoszságuk miatt vesznek el.

A világban volt, de nem úgy, mint aki a világgal egykorú, távol legyen! Hiszen ezért tette hozzá: *és a világ általa lett*, és ezzel ismét az egyszülött öröktől való létezéséhez vezet el. Mert aki meghallja, hogy ez az egész mindenség az Ő műve, az még ha nagyon érzéketlen is, sőt Isten dicsőségének ellensége és támadója, mindenképpen, akarva-akaratlan kénytelen lesz művei láttán megvallani az Alkotót. Innen ered, hogy engem mindig csodálkozásra indít a Szamoszatai Pál örülete, miként merészelt szembefordulni ilyen nyilvánvaló igazsággal, és hogyan taszította alá magát önként. Hiszen nem tudatlanságból vétkezett, hanem nagyon is tudva, ugyanazt szenvedte el, mint a zsidók. Amint azok is emberekre tekintve elárulták az egészséges hitet: tudták ugyan, hogy Ő az Isten egyszülött

Fia, mégsem vallották meg a fejedelmek miatt, hogy ki ne rekesszék őket a zsinagógából (vö. Jn 12,42; 9,22). Ugyanígy róla is azt mondják, hogy egy asszony kedvéért veszítette el az üdvösségét. Mert rettenetes, valóban rettenetes a hiú dicsvágy zsarnoksága! Még arra is képes, hogy a bölcsek szemét is megvakítsa, ha nem virrasztanak józanul! Mert ha a megvesztegetés ennyire erős, mennyivel inkább az ennél is erőszakosabb szenvedély!

Ezért mondta a zsidóknak Krisztus, *hogyan tudnátok hinni ti, akik egymástól fogadtok el dicsőséget, de azt a dicsőséget, amely az egy Istentől van, nem keresitek?* (Jn 5,44) *És a világ nem ismerte meg őt.* Itt „világ” alatt a tömeget érti, a megromlott és a földi dolgokhoz tapadt sokaságot, a közönséges, zajongó és oktalan népet. Mert akik Isten barátai és csodálatos emberek voltak, mind felismerték őt még testben való megjelenése előtt is. A pátriárkáról maga Krisztus mondja név szerint: *Ábrahám, a ti atyátok ujjongott, hogy megláthatja az én napomat: meg is látta, és örült is* (Jn 8,56). És Dávidról a zsidókat megfeddve ezt mondta: *Hogyan nevezheti akkor Dávid a Lélek által urának, amikor ezt mondja: Így szól az Úr az én Uramhoz: Ülj az én jobbmra* (Mt 22,43–44; Zsolt 109,1 LXX). Sok helyen hivatkozik Mózesre, mikor szembefordul velük; a többi prófétákról pedig az Apostol tanúskodik. Maga Péter pedig azt mondja, hogy Sámuelről fogva mindannyian felismerték őt, és előre hirdették az ő eljövételét: *És a próféták is mindnyájan Sámuelről és az utána következőktől fogva, akik szóltak, ezekről a napokról beszéltek.* (ApCsel 3,24)

Jákóbnak és az ő atyjának, sőt az ő nagyatyjának is megjelent, szólt velük, és sok nagy jót ígért, amelyeket valóra is váltott. Hogyan mondhatta akkor, *kérded, hogy sok próféta és igaz ember kívánta látni, amiket ti láttok, de nem látták, és hallani, amiket ti hallotok, de nem hallották* (Mt 13,17)? Vajon nem részesültek az órá vonatkozó ismeretben? De igen, nagyon is! És éppen abból a mondasból igyekszem ezt megmutatni, amelyet némelyek az ismeret hiányára vonatkoztatnak. Mert azt mondja: *sohan kívánták látni, amit ti láttok.* Tehát tudták, hogy el fog jönni az emberek közé, és beteljesíti üdvösségünket, amit be is teljesített.

Ha ugyanis nem tudtak volna róla, nem is kívánták volna látni. Hiszen senki sem kívánhat olyasmit, amiről még csak fogalma sincs. Következésképp tudtak Isten Fiáról, és azt, hogy eljön az emberek közé. Mi az tehát, amit nem tudtak, és mi az, amit nem hallottak? Azok, amelyeket most ti láttok és hallotok. És bár hangját is hallották, és látták is őt azok, de nem testben, nem úgy, hogy az emberekkel élt, sem nem úgy, amilyen közvetlenül beszélt velük. Ezt jelzi ő maga

is, hiszen nem csak azt mondta, kívánták látni engem, hanem *amit ti láttok*, és nem azt mondta csak, hogy hallani engem, hanem *amit ti hallotok*. Tehát bár azt nem látták, ahogy testben megjelent, mégis tudták, hogy el fog jönni, és ezt kívánták, és hittek benne, noha nem látták őt testben.

Amikor tehát a görögök azt kérik számon rajtunk, hogy mit tett Krisztus a korábbi időben? Miért nem látogatta meg az emberi nemet? És miért az utolsó időben jött, hogy segítségünkre legyen, ilyen hosszan elhanyagolva bennünket? Akkor azt feleljük, már azelőtt is a világban volt, előkészítette műveit, és ismerős volt mindazoknak, akik erre méltók voltak. Ha pedig azért állítanátok, hogy nem volt ismert, mivel nem mindnyájan ismerték fel akkor, hanem csupán azok a kiváló és erényes férfiak, akkor most sem kellene elismernetek, hogy az emberek imádják, hiszen most sem ismeri mindenki. De amint most sem lehet az őt nem ismerők miatt megkérdőjelezni az őt ismerők hitét, úgy a korábbi időket illetően sem kell vitatkoznunk azon, hogy sokak, sőt azok a kiváló és csodálatra méltó férfiak mind ismerték.

2. Ha pedig valaki azt mondaná, és miért nem figyeltek rá akkor mindnyájan, miért nem szolgálták őt mindnyájan, hanem csak az igazak, akkor én is megkérdem, miért nem ismeri őt most sem mindenki? És miért is beszélek Krisztusról? Az ő Atyját miért nem ismerte meg mindenki, sem akkor, sem most? Hiszen vannak, akik azt mondják, hogy minden magától sodródik; mások démonokra bízják a mindenség feletti gondviselést; megint mások egy másik istent fabrikálnak ehelyett; sőt némelyek istenkáromló módon azt állítják, hogy van egy vele szembenálló hatalom, és hogy az ő törvényeit, valamiféle gonosz démon törvényeinek tartják.

Nos hát? Emiatt mondjuk talán, hogy ő nem Isten, mivel vannak, akik ezt állítják? És talán valljuk őt gonosznak, mert ilyen káromlói is akadnak? Távol legyen ez az esztelenség és végső elveteműtség! Mert ha az örültek ítélete alapján akarnánk megrajzolni a tanítást, semmi nem gátolná meg, hogy mi magunk is a legkeservesebb örületbe essünk. Hisz a Napról sem mondja senki, hogy árt a szemnek a beteg szeműek miatt, hanem hogy világosságot ad, mivel az egészségesek tapasztalatából hozza az ítéletet. A mézről sem állítja senki, hogy keserű, csak mert az a betegek érzékének úgy tűnik. Istenről pedig egyesek az erőtlenség vélekedése alapján azt fogadják el, hogy vagy nincs, vagy gonosz,

vagy hol gondot visel, hol egyáltalán nem? Ki mondaná az ilyenekről, hogy józanok, és nem azt inkább, hogy eszüket vesztették, részegek, és a legvégső tébolyba jutottak?

A világ nem ismerte meg őt, mondja. Ám akikre a világ nem volt méltó (Zsid 11,38), azok megismerték őt. És miután a meg nem ismerőket is megnevezte, röviden okát is adta a nemismerésnek. Mert nem egyszerűen azt mondta, hogy senki sem ismerte meg, hanem hogy a világ nem ismerte meg őt, azaz a világhoz ragaszkodó emberek, és a világ szerint gondolkodók. Mert így szokta nevezni őket Krisztus is, amikor ezt mondja: Szent Atyám... a világ nem ismert meg téged (Jn 17,25). Tehát nemcsak őt, hanem az ő Atyját sem ismerte meg a világ, amint mondtuk. Semmi sem zavarja úgy meg az értelmet, mint az, ha valaki a jelenvalókhoz kötődik.

Ezeket tudva, válasszatok el magatokat a világtól, és szakítsátok el magatokat a testi dolgoktól, amennyire csak lehet. Mert a kár, ami ebből ér benneteket, nem a bekövetkező apróságokban jelentkezik, hanem a legfontosabb javaitokban. Ugyanis az az ember, aki a jelen élet dolgaihoz hevesen ragaszkodik, nem képes igazán megragadni az égi javakat; sőt szükségszerű, hogy aki ezekre törekszik, amazokból kiesik. *Nem szolgálhattok Istennek és a mammonnak! Mert szükségképpen az egyikhez ragaszkodik, és a másikat gyűlöli* (vö. Mt 6,24; Lk 16,13). És ezt maguk a tapasztalatok is hangosan hirdetik. Akik ugyanis nevetnek a pénz utáni sóvárgáson, éppen ők azok, akik Isten szeretik úgy, ahogyan kell; amint fordítva is: akik azt a hatalmat csodálják, éppen ők azok, akikben leginkább eltompult a szeretet őiránta.

Mert a pénzsóvárság által egyszer s mindenkorra foglyul ejtett lélek nem egykönnyen és nem szívesen mond le arról, hogy olyat tegyen és mondjon, ami felingerli Istent, minthogy másik úrnak lett a szolgálja, az pedig mindenben az ellenkezőjét parancsolja, mint Isten. Térjetez hát végre magatokhoz, és ébredjetez fel, és miután megfontoltátok, kinek vagyunk a szolgálai, egyedül az ő országát szeressük! Sírjunk, gyászoljunk az elmúlt időket, amikor a mammonnak szolgáltunk; vessük le egyszer s mindenkorra az ő igáját, a tűrhetetlen és nehéz igát, és hordozzuk kitartóan Krisztusét, mely könnyű és jó (vö. Mt 11,30); mert ő semmi olyat nem parancsol nekünk, mint a mammon.

Az ugyanis azt parancsolja, hogy mindenkinek ellenségeivé legyünk; Krisztus pedig épp ellenkezőleg: hogy mindenkit üdvözöljünk és szeressünk. Amaz

a sárhoz és a vályoghoz tapasztja az embert (mert ez az arany), és még éjjel sem hagyja kissé fellélegezni; ő pedig megszabadít ettől a fölösleges és oktalan gondtól, és azt parancsolja, hogy a mennyben gyűjtsünk kincseket, nem mások kárára, hanem saját igazságos cselekedeteiből (vö. Mt 6,19–20). Amaz a sok veríték és gyötrelem után sem képes odaállni mellénk, amikor ott a maga törvényei miatt büntetnek és rosszul megy sorunk, sőt még szítja is a lángot; ő viszont ha csak annyit parancsol is nekünk, hogy egy pohár friss vizet adjunk, annak jutalmát és bérét sem hagyja soha elveszni, hanem bőkezűen megadja (vö. Mt 10,42; Mk 9,41).

Hogyan ne volna hát a legvégső oktalanság, hogy az ilyen szelíd uralmat, amely ennyi jóval van tele, elhanyagoljuk, és helyette a hálátlan, esztelen zsarnoknak szolgálunk, aki sem itt, sem ott nem lehet hasznára azoknak, akik hallgatnak rá és hozzá ragaszkodnak? És nemcsak ez a baj, nemcsak az a kár, hogy nem véd meg, amikor büntetnek, hanem még ráadásul számtalan bajjal is övezi azokat, akik engedelmeskednek neki, amint az előbb mondtam. Mert az ott büntetettek közül a legtöbbet épp emiatt láthatod bűnhődni, mert a pénznek szolgáltak, és az aranyat szerették, és nem segítettek a rászorulókon.

Hogy mi magunk is nehogy ugyanebbe essünk, szórjuk szét vagyunkat, adjuk a szegényeknek, szabadítsuk fel lelkünket egyrészt az evilági ártó gondoktól, másrészt az emiatt ránk váró túlvilági büntetéstől! Tegyük félre igazságos cselekedeteket a mennyben, és a földi pénz helyett kifogyhatatlan kincseket gyűjtsünk, kincseket, amelyek velünk együtt jöhetnek az ég felé; amelyek odaállhatnak mellénk, amikor veszélyben leszünk, és kiengesztelhetik akkor bíránkat. Adassék meg mindnyájunknak most és azon a napon is, hogy jóindulattal legyen irántunk, és nagy bátorsággal élvezzük a mennyben az azoknak elkészített javakat, akik úgy szeretik Őt, amint kell, a mi Urunk, Jézus Krisztus kegyelméből és emberszeretetéből, akivel az Atyaé a dicsőség a Szentlélekkel egyetemben most és mindenkor és mindörökkön-örökké. Ámen.

9. homília

A saját világába jött, de az övéi nem fogadták be.

1. Ha emlékezetben tartjátok az előző gondolatokat, készségesebben építjük rájuk a következőket, így szerezhetünk nagy nyereséget nektek. Mert így nektek is könnyebb lesz megtanulnotok a beszédet, ha emlékeztek azokra, amiket már mondtunk; és nekünk is könnyű dolgunk lesz, mivel nagy tudásvágyatok révén pontosabban megérthetitek a többit. Aki ugyanis mindig elveszíti, amit kap, annak mindig szüksége lesz tanítóra, és soha nem fog semmit sem tudni; aki viszont megőrzi, amit kapott, és ehhez teszi hozzá a többit, az tanítvány helyett hamar tanítónak lesz, és nemcsak önmagának, hanem mindenki másnak is hasznára. Ezt várom különösen ettől a gyülekezettől, abból kiindulva, amilyen figyelemmel hallgattok.

Nos tehát, mint egy biztos kincstárba, hadd tegyük le úgy az Úr ezüstjét a ti lelkeitekben, és fejtsük ki, ami ma elénk adatott, amint a Lélek kegyelme megadja. Azt mondta: *a világ nem ismerte meg őt*, a régebbi időkről szólva. Most pedig az evangélium meghirdetésének idejéhez ér el a beszéd, és ezt mondja: *A saját világába jött, de az övéi nem fogadták be őt*, „övéin” most a zsidókat értve mint *tulajdon népét* (Tit 2,14); vagy akár minden embert, mint saját teremtményeit. És amiképpen fentebb a sokak oktalanságán megakadva, és az emberi természet közös szűken utalva mondta, hogy a világ, amely általa lett, nem ismerte meg Alkotóját, úgy most is, a zsidók és a tömegek bosszantó hálátlansága miatt, még keményebben fogalmazza meg a vádat: *Az övéi nem fogadták be őt*, pedig ő hozzájuk jött.

És nemcsak ő mondja ezt, hanem a próféták is csodálkozva beszéltek ugyanerről; és később Pál is ugyanazon döbben meg. A próféták így kiáltottak, Krisztus személyében szólalva meg: *olyan nép szolgál nekem, amelyhez nem volt közöm, engedelmesen hallgatott rám; az idegen fiak hazudtak nekem, az idegen fiak megöregedtek, és megbicsaklottak ösvényeikről* (Zsolt 18,44–45 LXX; vö. 2Sám 22,44–46). És megint: *olyan dolgot látnak, amiről senki sem beszélt nekik, olyasmit tudnak meg, amiről addig nem hallottak* (Ézs 52,15; vö. Róm 15,21). És ez: *Megtaláltak azok, akik nem kerestek, megjelentem azoknak, akik nem kérdezősködtek utánam* (Róm 10,20; vö. Ézs 65,1). Pál a rómaiaknak írva ezt mondja: *Mi tehát a helyzet? Amire Izráel törekedett, azt nem érte el. A választottak azonban elérték* (Róm 11,7). És ismét: *Mit mondjunk tehát?*

Hogy a népek, amelyek nem törekedtek az igazságra, igazságot nyertek ...; Izráel viszont, mely kereste az igazság törvényét, az igazság törvényét nem érte el (Róm 9,30–31).

Valóban csodálatra méltó, miképpen történhetett, hogy akik a prófétai könyveken nevelkedtek, és naponta hallgatták Mózeszt, aki számtalanszor beszél a Krisztus eljövételéről és prófétált a többi ezek után bekövetkezőkről, sőt, magát Krisztust látva, aki napról napra csodákat tett előttük, és csak velük érintkezett, és még tanítványainak sem engedte akkor, hogy a pogányok útjára menjenek vagy samaritánusok városába lépjenek (vö. Mt 10,5), és ő maga sem tette ezt, hanem újra meg újra hangoztatta: *Izráel házának elveszett juhaihoz küldettem* (Mt 15,24). Mindezek ellenére, jöllehet részesültek a jelekből, naponta hallgatták a prófétákat, és őt magát is állandóan hallották, amint emlékeztette őket, mégis olyan süketté és vakká tették magukat, hogy ezek egyike sem volt képes őket Krisztus hitére indítani.

A pogányok pedig, akik mindebből semmit sem kaptak, soha nem hallottak isteni beszédeket, még álmukban sem, hanem mindig fecsegők meséiben forgolódtak (mert ez a világi filozófia), a költők badarságait magyarázgatták, fához és kőhöz ragaszkodtak, és sem tanításaikban, sem életmódjukban nem ismertek semmi jót és egészségest (hiszen az életük még tisztátalanabb és szentségtelebb volt tanításaiknál. Hogyan ne lenne így? Hiszen azt látták, hogy isteneik minden gonoszságnak örülnek, és szégyenletes szavakkal és még szégyenteljeesebb tettekkel tisztelik őket, és ezt ünnepnek és tiszteletnek tartották; sőt még tisztátalan vérontásokkal és gyermekgyilkosságokkal is tisztelték őket, és maguk is készek voltak ezekre).

Mégis, miután a gonoszság mélységének fenekére zuhantak, hirtelen, mintegy valami emelőlől, felülről, az egek csúcsáról tűntek föl előttünk tündöklőn. Hogyan történt ez, és honnan? Hallgasd Pált, amint elmondja. Mert az a boldog ember alaposan kutatva ezeket, nem nyugodott, míg meg nem találta az okot, és ezt mindenki másnak is nyilvánvalóvá nem tette. Mi ez hát? És honnan volt rajtuk ez a nagy megkeményedés? Hallgasd annak szavát, akire ez az üdvrend rábízott, amint ezt mondja, megoldva a sokakban fölmerülő nehézséget: *Mivel Isten igazságát nem ismerték, és a maguk igazságát akarták érvényesíteni, nem vetették alá magukat Isten igazságának* (Róm 10,3). Ezért jutottak ezekre. És ugyanerről másként szólva így mondja: *Mit mondjunk tehát? Mit mondjunk tehát? Azt, hogy a népek, amelyek nem törekedtek az igazságra, igazságot nyertek, mégpedig azt az*

igazságot, amely hitből van; Izráel viszont, amely kereste az igazság törvényét, nem érte el a törvényt. (Róm 9,30–31) Mondd meg, miért? Mert nem hitből keresték ...; mert beleütköztek a megütközés kővébe (Róm 9,32; vö. Ézs 8,14; 28,16; Róm 9,33). Amit mond, ez: hitetlenségük lett a bajaik oka, és ezt elbizakodottságuk szülte.

Ugyanis mivel többet kaptak a görögöknél, a törvény birtoklása és Isten ismerete által, meg mindazzal, amiről Pál is szól a Krisztus eljövetele után, látták, hogy a hit által amazok is ugyanolyan megbecsüléssel hivatnak el, és semmi fölénye nem maradt a körülmetéltségből valónak a pogányból lett hívóvel szemben. Elbizakodottságtól megmartatva irigységre jutottak, és nem bírták elhordozni az Úr kimondhatatlan és mindent felülmúló emberszeretetét. Ez pedig nem máshonnan eredt náluk, hanem elbizakodottságból, rosszindulatból és embergyűlöletből.

2. Ó, ti mindennél oktanabbak, ugyan mi károtok származik abból, hogy másokról is gondoskodik? Mi módon csorbult a ti javatok attól, hogy mások is részesülnek ugyanabban? De bizony a gonoszság valóban vak, és semmit sem képes azonnal belátni abból, ami kellene. Marta őket az irigység, hogy mások is ugyanabban az Isten előtti bizonyosságban fognak részesülni, és maguk ellen rántottak kardot, és kivetették magukat Isten emberszeretetéből – méltó büntetés.

Mert így szól: *Barátom, nem bánok veled igazságtalanul... én ennek is annyit akarok adni, mint neked (Mt 20,13–14; vö. 20,15). Sőt, még ezekre a szavakra sem méltók. Amaz, bár neheztelt, mégis mondhatta, hogy egész nap fáradozott, gyötrelmeket, hőséget állt ki és verítékezett, ezek azonban mit mondhatnának? Semmi ilyesmit. Legfeljebb restséget és kicsapongást, meg a számtalan rosszat, amelyek miatt a próféták szüntelen kárhoztatták őket, és amelyekkel ők is a pogányokhoz hasonlóan megbotránkoztatták Istent. Erről beszél Pál is: Nincs különbség zsidó és görög között; mert mindenki vétkezett, és nélkülözi Isten dicsőségét, megigazulva ingyen az ő kegyelméből (Róm 3,22–24).*

És ezt a tételt a levél során nagyon hasznosan és igen bölcsen kidolgozza. Fentebb pedig azt is megmutatja, hogy nagyobb büntetésre méltók: *Akik a törvény alatt vétkeztek, azok a törvény alapján ítéltetnek meg (Róm 2,12),* vagyis súlyosabban, mivel a természetén kívül még a törvény is vádolja őket. És nemcsak ezért súlyosabban, hanem mert okai lettek annak, hogy Isten nevét káromolják a pogányok közt: *miattatok gyalázzák az én nevemet a pogányok között (Ézs 52,5 LXX; vö. Róm 2,24).*

Mivel pedig ez fájt nekik leginkább, hiszen még a körülmetélkedésből lett hívők számára is felfoghatatlannak tűnt, ezért is kérték számon Pétert, amikor Cezareából visszatért, hogy *körülmetéletlenekhez ment be, és velük együtt evett* (ApCsel 11,2–3; vö. 10,28). Amikor aztán megértették Isten üdvrendjét, még akkor is csodálkoztak, hogy a *Szentlélek ajándéka a pogányokra is kiáradt* (ApCsel 10,44–47). Ámulatuk jelezte, hogy sohasem remélték ezt a rendkívülit.

Mivel tehát az Apostol tudta, hogy ez érinti őket a legérzékenyebben, mindent megtett, hogy önteltségüket kiürítse, és nagyra felfuvalkodott gőgjüket lecsapolja. Nézd csak, hogyan teszi ezt! Beszél a görögökről, és megmutatja, hogy semmiféle mentségük nincs sehonnan, sem reményük az üdvösségre, pontos vádat emelve tanításaik elferdülése és életük tisztátalansága ellen is, azután a zsidókra tereli a szót, és felsorolja mindazt a Prófétától, amikkel az elmondta, hogy némelyek tisztátalanok, csalárdak és álnokok, és *mindannyian egyaránt haszontalanok lettek, senki nincs köztük, aki keresse az Istent, mindnyájan elhajoltak* (Róm 3,10–12), és hasonlókat, azután hozzátette: *Tudjuk pedig, hogy amit a törvény mond, azt a törvény hatálya alatt élőknek mondja, hogy elnémuljon minden száj, és az egész világ vétkeessé legyen Isten előtt, mivel mindenki vétkezett, és nélküli Isten dicsőségét* (Róm 3,19.23).

Mire vagy hát olyan büszke, zsidó? Miért vagy öntelt? A te szád is be van fogva, a te bátorságod is eltöröltetett; és az egész világgal együtt te is vádlott lettél, és éppúgy mint a többiek, te is rászorulsz, hogy ingyen igazíttassál meg. Pedig még ha igaz módra éltél is volna, és nagy bátorságod lett volna Isten előtt, akkor sem lett volna helyes irigykedned azokra, akiknek irgalmazni készült és akiket emberszeretetéből megmenteni akart. Mert ez végső gonoszság, más javain emészteni magad!

Kiváltképpen akkor, amikor neked ebből semmi károd sem származik. Ha ugyanis a másik üdvössége a te javaidnak kárára volna, lenne némi alapja a fájdalomnak, bár ez sem fér össze azzal, aki megtanult bölcsen élni. De ha sem a másik büntetése esetén nem nő a te béred, sem ha jól megy sora, nem csökken, miért marcangolod magad amiatt, hogy mást ingyen üdvözít?

Ezért, mint mondtam, még akkor sem kellett volna fájdalmat érezned a pogányoknak kegyelemből adott üdvössége miatt, ha te magad a kiválók közé tartoznál; de amikor ugyanazon dolgokban vagy vádolható az Úr előtt, és magad is megbotránkoztál, és mások javai fölött neheztelsz, és nagyra vagy, mintha

egyedül neked járna a kegyelem: nemcsak irigységed és elbizakodottságod, hanem a határtalan oktalanságod miatt is mind a legkeservesebb kínokra leszel méltó, mert minden rossz gyökerét, a gőgöt ültetted el magadban.

Eszerint mondta egy bölcs: *A bűn kezdete a gőg* (JSirá 10,13), vagyis gyökere, forrása és anyja. Így esett ki az elsőnek teremtetett ember is abból a boldog állapotból; és így taszított le az őt rászédő ördög is méltósága magasából. Mivel tehát ez az alávaló tudta, hogy ez a bűn természete szerint képes még az egekből is lerántani bárkit, ezt az utat választotta, amikor azon igyekezett, hogy Ádámot arról a nagy tisztességről letaszítsa: az istennel egyenlő lét ígéretével felfuvalkodott tette, és így zúzta össze és hajította le a Hádész mélységes mélyére.

Semmi sem idegeníti el úgy az embert Isten emberszeretetétől, és semmi sem adja át úgy a gyehenna tüzének, mint a gőg zsarnoksága. Mert ha ez megjelenik, egész életünk tisztátalanná lesz, még ha józanságot, ha szüzességet, ha böjtöt, ha imát, ha alamizsnát, vagy bármi más teszünk is. *Tisztátalan az Úr előtt minden felfuvalkodott szívű* (Péld 16,5 LXX). Fékezzük hát a léleknek ezt a felfuvalkodását, és vágjuk vissza ezt a dagadást, ha valóban tiszták akarunk lenni, és szabadulni akarunk a sátánnak fenntartott büntetésétől.

Mert hogy a fölfuvalkodott szükségképpen ugyanarra a sorsra jut, halld meg Páltól: *Ne újonnan megtért ember legyen, nehogy felfuvalkodva az ördöggel azonos ítélet alá essék* (1Tim 3,6). Mit jelent az ítélet? Azonos elítéltetésre, azonos büntetésre. Hogyan lehet tehát elkerülni ezt a veszedelmet?

Ha valaki szem előtt tartaná a maga természetét, bűnei sokaságát, az ottani kínok nagyságát, és azt, hogy az itt értékesnek tetsző dolgok mulandók, semmivel sem különbek a fűnél, hamarabb elhervadnak, mint a tavaszi virágok. Ha ezeket a gondolatokat szüntelen forgatjuk magunkban, és emlékezünk még azokra is, akik a legnagyobbakat vitték véghez, az ördög nem tud könnyen fölfuvalkodásra indítani, bárhogya is verseng sok mindennel, de csellel sem tud fogást találni rajtunk.

A magukat megalázók Istene pedig, aki jóságos és szelíd, ő adjon nektek és nekünk is megtört és megalázott szívet! Így tudjuk majd a többit is könnyűszerrel véghez vinni, a mi Urunk Jézus Krisztus dicsőségére, aki által és akivel együtt dicsőség az Atyának, a Szentlélekkel együtt, örökkön-örökké. Ámen.

10. homília

A saját világába jött, de az övéi nem fogadták be őt.

1. Mivel Isten, szeretteim, emberszerető és jótevő, mindent megtesz és elrendez, hogy mi az erényben ragyogjunk. És mivel azt akarja, hogy jó hírben álljunk, ezt nem erővel vagy kényszerrel viszi végbe senkin, hanem meggyőzéssel vonz mindenkit a jó cselekvésére, akiben megvan a szándék, és így von önmagához. Ezért történt, hogy amikor eljött, egyesek befogadták, mások nem fogadták be. Hiszen Isten nem akar kényszerből vagy erőszakkal szolgákat tartani, hanem hogy mindenki önként, szabad elhatározásból szolgáljon, mint akik tudják, hogy a szolgálat kegyelem.

Az emberek, mivel rá vannak szorulva a szolgálók szolgálatára, ezért akaratuk ellenére is a gazda hatalmának törvénye alatt tartják. Isten viszont, aki nem szorul rá semmire, és nincsen szüksége semmire tőlünk, hanem mindent csak a mi üdvösségünkért tesz, minket magunkat tesz e dolog urává; ezért azokra, akik nem akarják, nem alkalmaz erőszakot, sem kényszert. Mert egyedül azt nézi, ami nekünk hasznos. Ha valakit kényszerrel húznak bele ebbe a szolgálatba, az olyan, mintha egyáltalán nem szolgálna.

Miért bünteti akkor azokat, mondhatnád, akik nem akarnak neki engedelmeskedni? Miért fenyegeti gyeheennával azokat, akik nem hallgatnak parancsaira? Azért, mert ha nem is engedünk, nagyon is gondunkat viseli, mert ő igen jó, és amikor megszökünk és menekülünk, ő nem tágit; hanem mivel az elsőt, a jótétemény útját elutasítottuk, és nem akartunk eljönni a meggyőzés és a jóval való megnyerés útján, a másikat veti be, a fenytések és büntetések útját, mely igen keserű, mégis szükséges.

Mert amikor az elsőt semmibe veszik, szükség a másodikat bevezetni. Hiszen a törvényhozók is sok és súlyos büntetést állapítanak meg a vétkezők ellen, és mégsem fordulunk el tőlük emiatt; sőt még jobban is tiszteljük őket a büntetések miatt, és mert semmit sem kérve tőlünk, sőt gyakran azt sem tudva, kik lesznek majd azok, akik megírt rendelkezéseik révén részesülnek segítségben, mégis gondoskodtak életünk rendjéről: az erényeseket megbecsülve, és büntetésekkel fékezve meg a zabolátlanokat, és akik a többiek nyugalma zavarják.

Ha tehát őket csodáljuk és szeretjük, mennyivel inkább kell Istent bámulnunk és szeretnünk ekkora gondviseléséért! Mert végtelen a különbség azok és

az ő irántunk való gondoskodása között. Valóban kimondhatatlan és minden mértéket felülmúl Isten jóságának gazdagsága! Figyeld csak: *a saját világába jött*, nem a maga szükségéből (hiszen, amint mondtam, az Istenség nem szorul rá semmire), hanem hogy övéivel jót tegyen.

És még így sem fogadták be őt az övéi, amikor a sajátjaihoz jött az ő javukra, sőt elutasították, és nemcsak ezt tették, hanem *kidobták a szőlőn kívülre és megölték* (Mt 21,39). De még ekkor sem zárta el előlük a bűnbánat lehetőségét, hanem megadta, hogy ha akarják, még ekkora törvényszegés után is lemoshassák minden vétküket a benne való hit által, és egyenlőkké legyenek azokkal, akik semmi ilyesmit nem tettek, sőt leginkább az ő barátai.

És hogy nem pusztán vagy csak titeket megvezetve mondom ezt, fényesen tanúskodik minderről szent Pál egész esete. Ő, aki a kereszthalál után üldözte Krisztust, és az ő tanúját, Istvánt a tömeg által halálra juttatta (vö. ApCsel 7,58–60; 8,1–3), amikor megbánta és elítélte mindazt, amit korábban vétett, és ahhoz futott, akit üldözött, azonnal a barátai és az elsők közé sorolta őt az Úr, és az egész világ hírnökévé és tanítójává tette, őt, *a káromlót, az üldözött, a gyalázkodót* (1Tim 1,13). Amint ő maga is hirdette ezeket, Isten emberszereteten ujjongva, és nem szégyellte, hanem mint kőoszlopra felvésve korábbi vakmerő tetteit, mindenkinek megmutatta.

Úgy tartotta, hogy jobb, ha mindenki előtt megbélyegzi korábbi életét, azért hogy nyilvánvalóvá legyen Isten ajándékának nagysága, mintsem hogy restelve saját tévelygését mindenki előtt közzétenni, elfedje az ő kimondhatatlan és elbeszélhetetlen emberszeretetét. Ezért szüntelen vissza-visszatér az üldözésekhez, cselvetésekhez, az Egyház ellen vívott harcokhoz. Egyszer így mondja: *Nem vagyok méltó, hogy apostolnak nevezzenek, mert üldöztem Isten Egyházát* (1Kor 15,9); más-kor meg: *Krisztus Jézus azért jött el a világba, hogy a bűnösöket üdvözítse, akik közül az első én vagyok* (1Tim 1,15); és megint: *hallottátok, hogyan éltem egykor a zsidóság körében, hogy féktelenül üldöztem az Isten egyházát, és pusztítottam azt* (Gal 1,13).

2. Mert mintegy viszonzásképpen adja Krisztusnak az iránta tanúsított hosszú-tűrésért azt, hogy megmutatja, milyen volt, és Krisztus miként üdvözítette azt, aki ellensége és ellene harcoló volt, és nagy bátorsággal hirdeti harcát, hogy kezdetben teljes buzgalommal harcolt Krisztus ellen. Ezzel együtt pedig a maguk felől már kétségbeesőknek is jótékony reményt feszít ki.

Hiszen Krisztus éppen ezért fogadta be őt, mondja, hogy *elsősorban én rajtam mutassa meg végtelen türelmét és jóságának túlárado gazdagságát példaként azoknak, akik majd hisznek benne, és így az örök életre jutnak* (1Tim 1,16). Olyanokat tettek ellene, melyek túl vannak minden megbocsáthatón. Ezt mutatja az evangélista is, amikor azt mondja: *a saját világába jött, és az övéi nem fogadták be.*

Honnan jött hát a mindeneket betöltő, és mindenütt jelenvaló? Milyen helyet hagyott üresen jelenlététől az, aki mindent kezében tart és összefog? Helyet nem változtatott (hogyan is tehetne volna?), hanem hozzánk alászállásával vitte végbe ezt. Mivel korábban nem látszott, hogy jelen van a világban, mert még nem volt ismert, később azonban kinyilatkoztatta magát, méltónak tartva, hogy felöltse a mi testünket. Ezt a kinyilatkoztatást és alászállást nevezi eljövételnek.

Csodálatra méltó a tanítvány, aki nem szégyenkezik mestere meggyalázása miatt, sőt nyíltan följegyzí az ellene elkövetett gyalázatot. Ez sem csekély bizonyítéka igazmondó természetének. Egyébként is, nem annak kell szégyenkeznie, aki elszenvedte a gyalázatot, hanem annak, aki elkövette. Mert ő éppen ezáltal ragyogott fel még inkább, hogy a gyalázat után ilyen nagy gondot visel azokra, akik gyalázták. Ezek viszont hálátlanok és gyalázatosak lettek mindenki előtt, hogy azt, aki oly sok jóval jött közénk, ellenségükként eltaszították. De nemcsak ebből származott kárunk, hanem abból is, hogy nem részesültek abban, amiben az őt befogadók.

Miben részesültek ezek? *Akik pedig befogadták, azoknak hatalmat adott arra, hogy Isten gyermekeivé legyenek.* Miért nem mondod el nekünk, te boldog, a be nem fogadók büntetését is? Mert azt, hogy az övéi voltak, és hogy amikor a saját világába jött, nem fogadták be, megmondtad; de hogy mit szenvednek ezért cserébe, és milyen büntetésben részesülnek, ezt már nem tetted hozzá. Pedig így jobban megrémítetted volna őket, és vakmerő elbizakodottságuk keménységét is megpuhítottad volna a fenyegetéssel. Miért hallgattad hát el? Ugyan – mondja –, mi lehetne nagyobb büntetés ennél, hogy mikor lehetőségük nyílna, hogy Isten gyermekeivé legyenek, nem lesznek azok, hanem önként megfosztják magukat ekkora nemességtől és tisztességtől? Ám nem áll meg számukra a megtorlás ott, hogy semmi jót nem kapnak, hanem az olthatatlan tűz is osztályrészük lesz, amit aztán a továbbiakban még világosabban feltár. Egyelőre azoknak a kimondhatatlan javairól szól, akik befogadták, röviden tárva elő ezekkel a szavakkal: *Akik pedig befogadták, azoknak hatalmat adott arra, hogy Isten gyermekeivé legyenek.*

Akár szolgák, akár szabadok, akár görögök, akár barbárok, akár szkíták, akár oktalanok, akár bölcsek, akár nők, akár férfiak, akár gyermekek, akár öregek, akár becstelenek, akár tekintélyesek, akár gazdagok, akár szegények, akár előjárók, akár egyszerűek – mondja –, mindnyájan ugyanarra a tisztességre méltattatnak. Mert a hit és a Szentlélek kegyelme a világi rangkülönbségeket eltörölte, és egy alakra formált mindenkit, és egy királyi képmásra pecsételte el őket.

Mi érhetne fel ezzel az emberszeretettel? Egy király, aki ugyanabból az agyagból van összegyúrva, mint mi, szolgatársait, kik vele azonos természetben részesek, és gyakran még kiválóbb jellemek is, nem tartja méltónak arra, hogy királyi seregébe felvegye őket, ha történetesen szolgák. Isten egyszülött Fia pedig nem tartotta méltatlannak, hogy vámszedőket, csillagjósokat, szolgákat, és a leginkább megvetetteket, sok testileg nyomorékot és sokféle fogyatkozással élőket a fiak kórusába soroljon.

Ekkora az őbenne való hit ereje; ekkora a kegyelem túláradása. És miként a tűz természete, ha érc tartalmú földdel érintkezik, nyomban arannyá teszi azt a földet: éppígy – és mennyivel inkább! – agyag helyett arannyá munkálja a keresztség a megmosottakat, mivel a Lélek azon az órán tűzként hull a lelkünkbe; és a földi képmást elégeti, és előhossa a mennyi képmást, frissen verten és tündöklőn, mintha olvasztókemencéből venné ki ragyogó izzásban (vö. 1Kor 15,49).

És miért nem azt mondta: Isten gyermekeivé tette őket, hanem ezt, *hatalmat adott nekik, hogy Isten gyermekeivé legyenek*? Azt mutatja, hogy nagy igyekezetre van szükségünk ahhoz, hogy a keresztségben belénk pecsételt fiúi képmást folttalanul és érintetlenül őrizzük meg mindvégig. Egyszersmind azt is jelzi, hogy ezt a lehetőséget senki el nem veheti tőlünk, hacsak előbb mi magunk meg nem fosztjuk magunkat tőle.

Mert ha azok, akik emberektől kapnak felhatalmazást bizonyos dolgokra, oly nagy erővel bírnak, majdnem akkorával, mint adományozóik, mennyivel inkább, ha Istentől nyerjük ezt a tisztességet, amennyiben semmi olyat nem teszünk, ami e hatalomhoz méltatlan, hiszen mindenkinél nagyobb és jobb, aki ezt a tisztet kezünkbe adta. Ugyanakkor azt is meg akarja mutatni, hogy a kegyelem nem egyszerűen csak megjelenik, hanem azokhoz jön, akik akarják és törekszenek rá; mert az ő hatalmukban van, hogy fiak legyenek. Ha ők maguk előbb nem választják, nem jön az ajándék, és nem is tesz semmit.

3. A kényszerítést mindenütt elvetve, az önkéntes választásra és a szabad döntésre mutat példát, erről szólt most is. Mert még ezekben a kimondhatatlan javakban is így van: Isten adja a kegyelmet, az ember pedig hitét ajánlja fel. És az ezután következő időben is nagy igyekezetre van szükség.

A tisztaság megőrzéséhez nem elegendő ugyanis pusztán az, hogy megkelesztelkedtünk és hiszünk, hanem – ha mindenkor élvezni akarjuk ezt a fényességet – életünkkel is méltónak kell mutatkoznunk hozzá. Ezt Isten ránk bízta. Az újjászületés misztériuma, és hogy minden korábban elkövetett bűnünktől megtisztuljunk, a keresztség által megtörténik; de hogy tiszta állapotunkban megmaradjunk a továbbiakban, és hogy ezek után semmiféle foltot ne ejtsünk ismét magunkon, az a mi hatalmunkban van és a mi igyekezetünkön múlik.

Ezért emlékeztetett bennünket a születés módjára is, és a testi vajúdással összehasonlítva mutatta meg ennek nagyobb voltát, amikor azt mondta: *Akik nem vérből, sem a test, sem a férfi akaratából, hanem Istentől születtek.* Ezt azért tette, hogy miután az előbbi születésnek, mely a vérből és a test akaratából való, ismertük már alacsony és alantas voltát, és felismertük a másodiknak, a kegyelem által valónak magasztos és nemes voltát, ebből is valami nagy felismerésre jussunk felőle, és a szülő Isten ajándékának méltóságáról, és ezután nagy igyekezetet tanúsítsunk.

Mert nem csekély a félelme annak, hogy e szép ruhát beszennyezve, későbbi nemtörődömségünkkel és bűneinkkel kivetessünk a menyegzői teremből és a nászi házból, úgy, mint az az öt balga szűz (vö. Mt 25,1–13), vagy mint az, aki nem viselt menyegzői ruhát. Hiszen az is az ünnepi vendégek közé tartozott, meghívták őt is, de mivel a meghívás és ekkora megtiszteltetés után meggyalázta a meghívót, halld, milyen ítéletet kapott, mennyire szánalomra méltót, sok könnyre érdemest: eljött ugyanis, hogy részesedjen ama ragyogó asztalból, és nemcsak eltiltják az élvezettől, hanem kezét-lábát megkötözve a külső sötétségbe vetik, ahol örök és vég nélküli jajgatás és a fogcsikorgatás vár rá (vö. Mt 22,11–13).

Ne gondoljuk tehát, szeretteim, hogy az üdvösséghez elég a hit. Ha nem élünk tiszta életet, hanem e boldog elhíváshoz méltatlan ruhában jelenünk meg, semmi sem gátolja meg, hogy ugyanarra a sorsra jussunk, mint az a hitvány ember. Mert visszas dolog volna, ha Ő Isten és Király léte szegény, csavargó, semmire sem méltó embereket nem szégyell, hanem a kereszteszédések mellől is lakomájához vezeti őket (Mt 22,9–10), mi pedig olyan hálátlannak bizonyúl-

nánk, hogy ekkora megtiszteltetés sem tenne jobbakká, hanem a meghívás után is megmaradnánk ugyanabban a gonoszságban, és részeg nemtörődomséggel visszaélnénk a meghívó kimondhatatlan emberszeretetével.

Hiszen nem azért hívt meg minket a misztériumok e lelki és borzongattató közösségére, hogy a korábbi gonoszságunkkal együtt lépünk be, hanem hogy levette az ocsmányságot, átöltözzünk abba a ruhába, ami a királyi palotában lakomázókhöz illik. Ha pedig nem akarunk ehhez a meghíváshoz méltón cselekedni, ez nem azon múlik, aki ilyen megtiszteltetésben részesített, hanem mi rajtunk. Mert nem is ő vet ki minket a csodálatos vendégcsereg köréből, hanem mi magunk vetjük ki magunkat. Mert ő a magáét mind elvégezte. Hiszen a menyegzőt ő elrendezte, az asztalt előkészítette, a meghívókat elküldte, az érkezőket fogadta, és minden egyéb tisztelettel meg is tisztelte őket. Mi pedig őt is, a jelenlevőket is, magát a menyegzőt is meggyalázva szennyes ruhánkkal, azaz tisztátalan tetteinkkel, joggal vettünk ki végül. Mert épp ezzel tiszteli meg a menyegzőt és a meghívottakat, hogy elkergeti azokat a pimasz és szégyentelen embereket. Ha ugyanis megengedte volna, hogy azok ilyen ruhában ott maradjanak, ő maga látszanék meggyalázni a többieket is.

De ne történjék úgy, hogy bárki – akár közülünk, akár mások közül – ilyen próbát álljon ki a Meghívó részéről! Mert éppen ezért jegyeztetett fel, mielőtt mindez megtörténne, hogy az írott szó fenyegetésében kijózanodva ne engedjük, hogy megtörténjen ez a szégyen és a büntetése, hanem maradjon meg csupán a szavak szintjén; és ragyogó öltözetben jelenjünk meg arra a hívásra.

Ennek örömeiben legyen része mindnyájunknak a mi Urunk Jézus Krisztus kegyelméből és emberszeretetéből, akivel az Atyáé a Szentlélekkel együtt a dicsőség, hatalom és tisztelet, most és mindörökkön-örökké. Ámen.

11. homília

És az Ige testté lett, és közöttünk sátrát vert.

1. Egyetlen kérésem van mindnyájatokhoz, mielőtt még az evangélium szavaihoz kezdenénk, de ne rázzátok a fejeteket már a kérés előtt! Nem valami nehéz és kellemetlen dolgot kérek, és nem csupán számomra, aki fogadom, hasznos, amit adtok, hanem számotokra is, akik teljesítitek, és talán sokkal inkább számotokra. Micsoda tehát az, amit kérek? A hét első napján, vagy akár már szombaton, az evangéliumban felolvasásra kerülő perikópát az azt megelőző napokban ki-ki vegye kezébe, üljön le otthon, olvassa el figyelmesen, és sokszor tekintse át pontosan a benne foglaltakat! Vizsgálja meg szépen a következőket: mi egyértelmű, és mi bizonytalan; jelölje meg magának, mi látszik azokból a többivel ellentétesnek, bár valójában nem az; és mindent megvizsgálva így érkezzenek a prédikációra!

Az ilyesfajta igyekezetből nem csekély haszon származik sem számotokra, sem számunkra. Nekünk nem lesz majd szükségünk sok fáradságra, hogy világossá tegyük az elmondottak erejét, minthogy értelmeteknek már előre ismerőssé váltak a szavak; ti pedig így élesebben és tisztábban fogtok látni, és nemcsak a hallgatásban, nem is csupán a tanulásban, hanem mások tanításában is. Mert ha úgy hallgatják, mint a most itt jelenlévők közül a legtöbben, akik arra kényszerülnek, hogy egyszerre értsenek meg mindent – a szavakat is, és az általunk azokhoz fűzött magyarázatot –, akkor sem tudnák megvalósítani, ha egész évben ezt tennék, ezért igen nagy hasznuk fog származni abból, ha előre elolvassák. Hogyan tudnák ugyanezt elérni, ha mellékesen és csak itt, e rövid idő alatt foglalkoznak az elmondottakkal?

Ha pedig valaki a körülményeket és a gondokat, a köz- és magánügyekre fordítandó idő hiányát hozza fel kifogásul, először is nem mellékes ez a hivatkozás, hogy ily dolgok sokasága veszi körül őket, és hogy így meg vannak kötve mindenkor a megélhetési gondok által, úgyhogy kis időt sem tudnak szakítani a mindennél fontosabbra. Azután viszont elárulnák őket a barátaikkal való együttléteik is, hogy ez csak ürügy és kifogás: a színházban töltött hosszú idők és azok az összejöveteleik, amelyeket a lóverseny látványáért szerveznek, ahol gyakran egész napokat fecsérelnek el, többnyire barátaikkal együtt, és közülük senki sem hivatkozott arra, hogy nincs ideje ezekre a dolgokra. Miután

a közönséges dolgokban nem kerestek kibúvót, hanem bőven tudtok időt szakítani azokra, amikor pedig Isten dolgaira kellene figyelni, ezek ennyivel haszontalanabbnak és kevésbé fontosnak tűnnek számotokra, hogy még kevéske időt sem tartotok érdemesnek ezekre fordítani. Hogy is lehetne méltó az ilyen, hogy lélegezzen és a napot lássa?!

Más, igen oktan kifogást is emelnek az ily közömbösök, hogy nincs nekik, és nem tudnak szerezni Bibliát. A gazdagok részéről nevetséges, hogy ilyen kifogással jönnek hozzánk, mivel tudom, hogy a szegényebbek közül is sokan egymás után megszerezték; azt viszont szívesen megkérdezném tőlük, hogy ha mesterségének eszközei nem lennének épek és hiánytalanok, gátolná-e bármily nagy szegénység is ezek beszerzésében? Hogyan ne volna visszás, hogy ott nem hivatkozik a szegénységre, hanem mindent megtesz, hogy semmi ne akadályozza a munkájában, mikor pedig ily nagy haszonra van kilátása, az idő hiányán és szegénységen siránkozik?

Mindazonáltal, még ha volnának is, akik ennyire szegények, itt, a köztetek mindegyre folyó felolvasásból úgy is el lehet jutni oda, hogy semmi se legyen ismeretlen azokból, amik az isteni Írásokban állnak. S ha ez nektek lehetetlennek tűnik, részben érthető is, hogy annak tűnik. Mert kevesen jönnek el igazán nagy készséggel, hogy meghallgassák az elhangzókat, hanem pusztán eleget tesznek annak, hogy ezen a napon eljönnek, de tüstént haza is térnek. Ha pedig némelyek még el is időznek itt valameddig, semmivel sincsenek jobb helyzetben, mint akik eltávoztak, mivel csupán a testük van jelen köztünk. De hogy a szemrehányásokkal ne terheljelek benneteket tovább, és ne emésszük fel az egész időt a bírálgatással, térjünk rá az evangélium ígéire, hiszen ideje már, hogy az előttünk álló részről beszéljünk! Álljatok hát résen, hogy semmi se menjen el fületek mellett abból, ami elhangzik.

Az Ige testté lett – mondja –, és közöttünk lakott. Miután elmondta, hogy akik befogadták őt, azok Istentől születtek, és Isten fiaivá lettek, most ennek a kimondhatatlan tisztességnek az okát és alapját fekteti le. Ez pedig az, hogy *az Ige testté lett*, és *az Úr szolgai formát vett fel* (Fil 2,7). Emberfia lett ő, aki Isten valóságos Fia, hogy az emberek fiait Isten gyermekeivé tegye. Mert amikor a magasztos a kicsinnyel közösségre lép, ő maga mit sem veszít a maga dicsőségéből, azt viszont fölemeli nagy alacsonyságából. Ez történt Krisztus esetében is. Saját természetét e leszállás által semmiben meg nem kisebbítette, bennünket

pedig, akik egyfolytában becstelenségben és sötétségben ültünk, kimondhatatlan dicsőségre emelt. Valahogy úgy, mint amikor egy király buzgón és jóakarrattal szóba áll egy szegénnyel és nincstelennel: önmagát szégyenbe nem keveri, azt az embert viszont mindenki szemében tekintélyessé és ragyogóvá teszi. Ha pedig az emberi világba iktatott rangok közt sem árt a nagyobbaknak, ha az alacsonyabbhoz leereszkedik, mennyivel inkább így van ez annál a szeplőtelen és boldog természetnél, amelyben semmi sincs hozzáadott, sem létrejövő vagy elmúló, hanem minden jó változhatatlanul és véglegesen van benne. Ezért, amikor azt hallod: *Az Ige testté lett*, ne zavarodj meg, és ne ess kétségbe! Hiszen a lényeg nem fordult át testbe (ezt még elképzelni is valóban istentelenség), hanem megmaradva annak, ami, így vette magára a szolgai formát.

2. Miért használja hát a „lett” igét? Azért, hogy befogja az eretnekek száját. Mivel ugyanis akadnak, akik azt állítják, hogy az egész testetöltés pusztán látszat, színlelés és csak vélekedés volt, ezért rögtön előre romba döntve e káromlást, odatette, hogy: „lett”. Nem azért, mintha lényegében bekövetkezett változást akarna ezzel állítani (távol legyen!), hanem hogy azt mutassa be, hogy valóságos testet vett magára. Mint amikor ezt mondja: *Krisztus megváltott minket a törvény átkától úgy, hogy átokká lett értünk* (Gal 3,13). Ezzel nem azt állítja, hogy lényege, elhagyva saját dicsóságát, átokká lényegült, ilyesmit még a démonok sem gondolnának, sem a nagyon oktalanok, akik a természetes értelemnek híjával vannak, hiszen ez a gondolat istentelensége mellett annyira értelmetlen is. Nem ezt mondja tehát, hanem hogy magára vette a ránk mért átkot, és így nem hagy többé bennünket átok alatt. Ugyanígy mondja itt is, hogy testté lett, nem úgy, hogy lényege testté változott volna, hanem magára vette a testet, miközben amaz változatlan maradt.

Ha pedig azt felelnék: mivel Isten, ezért mindent megtehet, így azt is, hogy testté változzék, erre azt mondjuk: mindent megtehet, amíg megmarad Istennek. Ha azonban változást szenvedne, mégpedig rosszabb felé, miképp lenne Isten? A változás ugyanis igen távol áll attól a szeplőtelen természettől. Ezért mondja a próféta is: *Mind megavulnak, mint a ruha, váltod őket, mint az öltözetet. Ők változnak, de te ugyanaz maradsz, éveidnek soha sincs vége* (Zsolt 101(102),27–28 LXX; vö. Zsid 1,11–12). Ez a lényeg minden változáson felül áll. Hiszen nincs semmi nála nagyobb, hogy mintegy előre lépve elérje azt. Mit is mondok: nagyobb? Semmi

hozzá fogható sincs, még csak hozzá közeli sem. Így hát, ha változnék, csak rosszabbra változhatna, márpedig akkor nem volna Isten. De forduljon vissza a káromlás azoknak a fejére, akik ilyet beszélnek!

Hogy pedig épp ezért mondta: „lett”, nehogy valami képzelgésnek gondold, nézd csak, miként tisztázza beszédét a következőkkel beszédet, és dönti le a gonosz sejtelmet. Hozzáteszi ugyanis: *köztünk lakott*, mintegy ezt mondva: semmi képtelenségre ne gyanakodj abból, hogy „lett”. Hiszen nem azt mondtam, hogy ama változhatatlan természet változást szenvedett, hanem azt, hogy sátorba költözött¹, *köztünk lakott*. Márpedig „sátrat verni” nem ugyanaz, mint a „sátor” maga, hanem más: valaki lakik valami másban; különben nem is volna sátorozás, mert semmi sem lakik önmagában. A „mást” pedig a lényegre vonatkoztatva mondom. Mert az egyesülés és a kapcsolódás folytán egy az Isten Igéje és a test, nem úgy, hogy összelegyednének, vagy hogy megszűnnének lényegük szerint lenni, hanem kimondhatatlan és leírhatatlan egységben. A hogyanját pedig ne kutasd! Úgy történt, ahogy csak ő maga tudja.

Mi hát az a sátor, amelyben sátrat vert? Hallgasd a prófétát, amint ezt mondja: *Fölállítom² Dávid leomlott sátrát* (Ám 9,11). Mert valóban leomlott: természetünk gyógyíthatatlan bukásba zuhant, és csak ama hatalmas kéz segíthetett rajta. Másként nem is támadhatott volna fel, hacsak le nem nyúl érte az a kéz, amely kezdetben formálta, és felülről új alakot nem ad neki a vízből és Lélekből való újjászületéssel (vö. Jn 3,5).

Nézd csak, milyen félelmetes és kimondhatatlan ez a misztérium! Szüntelenül lakja ezt a sátrat, hiszen magára öltötte a mi testünket, nem úgy, hogy aztán ismét elhagyja, hanem hogy örökre magánál tartsa. Mert ha nem így volna, nem részesítette volna a királyi trón méltóságában, és nem történnék meg, hogy úgy borul elé hódolattal az egész mennyei sereg, hogy ő e testet viseli: angyalok és arkangyalok, trónusok, uralmak, fejedelemségek és hatalmasságok. Miféle szó, miféle értelem tudná csak előadni azt a mérhetetlen, természetfölötti és megrendítő méltóságot, amely nemzetségünket érte? Melyik angyal? Melyik arkangyal? Senki, sehol: sem a mennyben, sem a földön. Ilyenek Isten tettei. Oly

¹ Az evangélium ἐσκήνωσεν kifejezésének szó szerinti értelme ez: 'sátorban lakik', 'sátrat ver'. Erre épül Aranyszájú értelmezése.

² A szó másik jelentése: 'föltámaszt'.

nagyok és természetfölöttiek jótéteményei, hogy nemcsak az emberi nyelv, hanem még az angyali erő sem képes pontosan elbeszélni őket.

Ezért mi is most egy időre csendbe zárjuk a beszédet, és csak ennyit helyezzünk szívetekre: viszonzozzuk ekkora Jótévőnket olyan viszonzásokkal, melyek haszna ismét ránk száll. Ezek pedig: hogy nagy gondot viseljünk lelkünkre. Mert még ez is az ő emberszeretetének műve: miközben semmire sincs rászorulva tőlünk, mégis úgy beszél, mintha viszonzást fogadna el, valahányszor a saját lelkünk gondját viseljük. Ezért végső esztelenség, és ezernyi büntetésre méltó dolog, ha ekkora megtiszteltetésben részesülve még a tőlünk telhetőt sem végezzük el, pedig mindennek a gyümölcse ismét ránk tér vissza, és megszámlálhatatlan jó van ezekben számunkra.

Zengjünk dicséretet mindezekért az emberszerető Istennek, ne csak szavainkkal, hanem sokkal inkább tetteinkkel, hogy a ránk váró javakban is részesüljünk! Adassék meg mindnyájunknak, hogy elnyerjük ezeket, a mi Urunk Jézus Krisztus kegyelméből és emberszeretetéből, aki által és akivel együtt az Atyáé a dicsőség, a Szentlélekkel együtt, most és mindörökkön-örökké. Ámen.

12. homília

És láttuk az ő dicsőségét, mint az Atya egyszülöttjének dicsőségét, telve kegyelemmel és igazsággal.

1. Talán az imént a kelleténél szigorúbbnak tűntünk, és terhetekre volt, amikor erélyesebben szóltunk, és hosszan ostoroztuk a többség közömbösségét. Ha csupán az lett volna a célunk, hogy megszomorítsunk benneteket, joggal neheztelhetnétek. De mivel a hasznokat tartottuk szem előtt, és emiatt szorítottuk háttérbe a beszéd tetszetős voltát, még ha nem is akarjátok elfogadni tőlünk ezt a gondoskodást, legalább nézzétek el nekünk nagy szeretetünkért! Mert nagyon is tartunk attól, hogy mi ugyan buzgólkodunk, de ha ti nem akartok ugyanazzal az igyekezettel odafigyelni, akkor a jövőendő számadás nehezebb lesz. Ezért kényszerülünk folyton ébresztgetni és felrázni titeket, hogy semmi el ne szivárogon abból, ami elhangzik. Mert így most is nagy bátorsággal élhetitek az életeteket, és majd azon a napon is bizalommal állhattok meg Krisztus ítélőszéke előtt. Mivel tegnap elég világosan érintettük azt, ami titeket illet, ma térjünk mindjárt a szöveg szavaira!

És láttuk az ő dicsőségét, mint az Atya egyszülöttjének dicsőségét. Miután ki mondta, hogy Isten gyermekei lettünk, és megmutatta, hogy ez nem történhetett másként, csak úgy, hogy *az Ige testté lett*, most ennek újabb gyümölcséről beszél. Mi ez? *Láttuk az ő dicsőségét, mint az Atya egyszülöttjének dicsőségét.* Nem láthattuk volna, ha nem velünk „rokon” testben jelent volna meg közöttünk. Hiszen ha a velünk azonos természetben osztozó Mózes arcának pusztá ragyogása elviselhetetlen volt azoknak, akik akkor éltek, és az igaznak lepelre volt szüksége, mely e dicsőség tiszta ragyogását beárnyékolhatta, és a próféta arcát szelídebbé és barátságosabbá tehetné számukra (vö. 2Móz 34,29–35; 2Kor 3,7–13), mezítelen istenségét, mely maguknak a mennyei erőknek is megközelíthetetlen, hogyan bírtuk volna hát elviselni mi, földből valók és törékenyek? Ezért *lakott közöttünk*, hogy nagy biztonsággal közeledhessünk hozzá, beszélhessünk vele, és együtt élhessünk vele.

Mit jelent ez: *dicsőségét, mint az Atya egyszülöttjének dicsőségét*? Sok próféta is megdicsőült: Mózes, Illés, Elizeus. Az egyik tüzes szekerekkel volt körülvéve, a másik így vétetett fel; utánuk Dániel, és a három ifjú, és még sokan mások, akik csodákat tettek, megdicsőültek. Angyalok is megjelentek embereknek, és

saját természetük fényét felragyogtatták azoknak, akik látták őket. De nemcsak angyalok, hanem a kerubok is nagy dicsőségben megjelentek a prófétának, és a szeráfok is hasonlóan. Mindezekről elfordít minket az evangélista, és a teremtetéstől és a szolgatársak fényességétől elfordítja értelmünket, és minden jó leg-tetejére állít. Nem prófétának, nem angyalnak, nem főangyalnak, nem a magasabb hatalmasságoknak, nem is bármely más teremtetett természetnek, hanem magának az Úrnak, magának a Királynak, magának a valóságos egyszülött Fiúnak, a mi Urunknak dicsőségét láttuk. A „mint” itt nem hasonlítás vagy példázat, hanem megerősítés és kétségtelen meghatározás, mintha azt mondaná: olyan dicsőséget láttunk, amilyen az Egyszülötthöz illik, aki a mindenség Királyának, Istennek valóságos Fia. Ez a köznyelvben is bevett, és nem vonakodom az általános szokásra támaszkodva is megerősíteni az érvelésem. Hiszen most nem a szavak szépségéért, nem is a megfogalmazás szép hangzása kedvéért szólok, hanem egyedül a ti hasznotokra. Ezért semmi sem akadályoz, hogy a közkeletű szokásra is hivatkozva erősítsem meg állításomat.

És mi ez a szokás? Ha valaki pompásan felékesített királyt látott, drágakövek ragyogásával körülvéve, mikor beszámol másoknak a szépségéről, az ékes-ségéről, a ragyogásáról, elbeszél mindent, amit csak tud: a bíbor fényét, a kövek nagyságát, az öszvérek hófehér színét, az aranyveretes hámot, a csillogó kelméket. De amikor mindezt és még sok mást is felsorolt, és mégsem tudja teljesen visszaadni a ragyogást, hozzáteszi: minek ennyit beszélni róla? Egyszerűen olyan, mint egy király! A „mint”-tel nem azt akarja kifejezni, hogy királyhoz hasonló, akiről mindezt elmondja, hanem azt, hogy az illető valódi király. Ugyanígy tette oda az evangélista is a „mint”-et, hogy kifejezze: ez a dicsőség más természetű, és összehasonlíthatatlanul magasabb. A többiek – angyalok, főangyalok, próféták – mind parancsra cselekedtek, ő viszont királyhoz és Úrhoz illő hatalommal. Épp ezen álmélkodott a sokaság is: *mert úgy tanította őket, mint akinek hatalma van* (Mt 7,29).

2. Amint mondtam, angyalok is jelentek meg nagy dicsóséggel a földön: Dánielnek, Dávidnak, Mózesnek, de mindezt úgy tették, mint szolgák, akiknek Ura van. Ő azonban úgy cselekedett, mint Úr, aki mindent hatalmában tart, mégis alázatosan, szegényes alakban jelent meg. De még így is felismerte benne a teremtetés a maga Urát. Hogyan? Csillag hívta az égből a bölcseket, hogy leborulva

imádják őt (vö. Mt 2,1–12); angyalok nagy serege vette körül mindenfelől az Urat és magasztalta őt (vö. Lk 2,13–14); és újabb hírnökök bukkantak elő hirtelen: egymásnak adták tovább az örömhírt erről a kimondhatatlan titokról: a pásztoroknak az angyalok, a város lakóinak a pásztorok (vö. Lk 2,8–20); Máriának és Erzsébetnek Gábel (vö. Lk 1,11–20.26–45), a templomba érkezőknek pedig Anna és Simeon (vö. Lk 2,25–38). És nemcsak férfiak és asszonyok kaptak szárnyra az örömtől, hanem még a világra sem jött csecsemő, a pusztában lakóról beszéltek, az evangélistával azonos nevű János is ugrándozott, még anyjának méhében (vö. Lk 1,41.44), és mindnyájan reménnyel telten tekintettek az eljövendőkre. Mindez közvetlen a születéséhez kapcsolódóan történt.

Amikor pedig még nyilvánvalóbban feltárta magát, újabb, az előbbieknél nagyobb csodák váltak láthatóvá. Ekkor már nem csillag és mennybolt, nem angyalok és főangyalok, nem Gábel és Mihály, hanem maga az Atya hirdette őt odafönről, a mennyből, és az Atyával együtt a Pártfogó: leszállva rá a hanggal együtt, és megnyugodva rajta (vö. Jn 1,32–34). Ezért mondhatta igazán: *Látuk az ő dicsőségét, mint az Atya egyszülöttjének dicsőségét.* És nemcsak ezért, hanem a későbbiek miatt is mondta ezt.

Mert már nemcsak pásztorok, nemcsak özvegyasszonyok és idős férfiak hirdetik nekünk az örömhírt, hanem maguk a történesek természete is, mely minden trombitaszónál fényesebben kiált, oly hangosan, hogy már itt is azonnal hallatszik a visszhangja: *el is terjedt a híre egész Szíriában* (Mt 4,24), és mindenkinek felfedte őt. Mindenfelől ezt harsogta minden: megérkezett a mennyek Királya. A démonok mindenünnen menekültek és hátráltak, az ördög meghunyászkodva visszavonult; a halál maga is egy időre meghátrált, majd később végképp eltűnt; mindenféle betegség megtört; a sírok elbocsátották halottaikat, az örülteket elhagyták a démonok, a betegeket a kórok; és olyan rendkívüli, csodálatos dolgokat lehetett látni, amelyekre a próféták joggal vágytak, de nem láthatták (vö. Mt 13,17; Lk 10,24).

Látni lehetett, amint szemek újraformálódnak, és azt a sóvárgott látványt, amelyet mindenki vágyott meglátni – miként formálta Isten Ádámot a földből –, most röviden mindenkinek megmutatta, ráadásul a test nemesebb részén: bénán elernyedtt, széthullott tagok forrtak össze és illeszkedtek újra, élettelen kezek mozdultak meg, béma lábak egyszerre szökellni kezdtek, bedugaszolt fülek nyíltak meg, és erőteljes hangon szólalt meg a nyelv, amely korábban a némaság

bilincsel volt megkötözve (vö. Mk 7,32–37; Mt 11,5). Ahogyan egy kiváló mesterműrendbe hoz egy az időtől megrogyott házat, úgy ő a közös emberi természetet vette kézbe: a letöredezett részeket pótolta, a szétesett és meglazult elemeket összefogta, a teljesen leomlottat talpra állította.

De mit is mondhatna bárki a lélek formálásáról, amely sokkal csodálatosabb a testben végbemenő gyulladásoknál? Nagy dolog a test egészsége, de sokkal nagyobb a léleké. Annyival nagyobb, amennyivel a lélek különb a testnél. Nemcsak ezért, hanem mert a test természete arra megy, amerre a Teremtő akarja, anélkül hogy ellenkezne; a lélek viszont ura lett önmagának, kezében van teteteinek iránya, s ha nem akar, nem mindenben engedelmeskedik Istennek. Akarata ellenére vagy valami erőszakkal kényszerített lélekből nem akar jót és erényt csinálni, mert az már nem erény. Úgy kell meggyőzni, hogy akarva és önként legyen olyan, ezért nehezebb ez a gyógyítás, mint amaz. Mégis, ez is megvalósult, mindenféle gonoszágat elűzött.

Miként a testeket nem pusztán egészségre, hanem a legteljesebb jóllétre állította helyre, ugyanígy a lelkeket sem csak a legnagyobb rossztól szabadította meg, hanem egyenesen az erény csúcsára vezette. Így lett a vámszedőből apostol, az üldözőből, káromlóból és erőszakos emberből a világ hírnöke; a mágusok a zsidók tanítóivá lettek; a latrok egyike a paradicsom polgára lett; a parázna asszony nagy hitével tündökölt; a kánaáni és a samáriai asszony, ki ugyanúgy bűnös életű volt, az egyik átvette népének az örömhírt és egész várost kerített hálójába, úgy vezette Krisztushoz, a másik pedig hitével és kitartó esedezésével elérte, hogy a gonosz démon elhagyja leánya lelkét. És mások, még ezeknél is sokkal rosszabbak, azonnal a tanítványok sorába kerültek. Minden egy csapásra átalakult: a testek szenvedése, a lelkek betegségei egészséggé és a legszigorúbb erénnyé formálódtak át, és nem kettő vagy három, nem öt, tíz vagy húsz, vagy csak száz ember, hanem egész városok és nemzetek formáltattak át nagy könnyedséggel. Mit is mondhatna bárki a parancsok bölcsességéről, a mennyei törvények erényéről, az anygali élet rendjéről? Olyan életet vezetett be, olyan törvényeket adott, olyan polgárjogot állított föl, hogy akik ezek szerint élnek, azonnal angyalokká lesznek, és – a magunk mértéke szerint – hasonlókká Istenhez, még ha előzőleg minden embernél romlottabbak is voltak.

3. Így tehát az evangélista mindezeket a csodákat összegyűjti: a testekben történeteket, a lelkekben végbementeket, az elemekben mutatott jeleket, a parancsolatokat, azokat a kimondhatatlan ajándékokat, amelyek az egeknél is magasabbak; a törvényeket, az új életformát, a meggyőzés erejét, a jövőendő ígéreteket, az ő szenvedéseit – és mindezt egyetlen magasztos, mélységes tanítással teli kiáltásban foglalja össze: *Láttuk az ő dicsőségét, mint az Atya egyszülöttjének dicsőségét, telve kegyelemmel és igazsággal.*

Nem csupán a csodák miatt csodáljuk őt, hanem a szenvedései miatt is: amikor keresztre szegezték, amikor megostorozták, amikor arcul verték, amikor leköpték, amikor ütésekert kapott azoktól, akikkel ő maga tett jót. Mert még ezekben is, ezekben a gyalázatosnak tűnő dolgokban is, ugyanez a szó hangzik méltán, mivel maga is így nevezte. És valóban: nem csupán szeretet és gondoskodás volt mindebben, hanem kibeszélhetetlen erő is. Akkor tűnt el a halál, akkor oldódott fel az átok, akkor szégyenültek meg és lettek fogságba hurcolva a démonok, akkor szegeztetett a keresztre a bűneink adóslevele (vö. Kol 2,14–15). És amikor mindezek láthatatlanul végbementek, látható jelek is történtek, hogy mindenki értse: valóban ő az Isten egyszülött Fia, a világmindenség Ura.

Mert amikor még a boldog test a kereszten függött, a nap eltakarta sugarait, a föld megrendült és sötétség borult mindenre; a sírok megnyíltak, a föld megregett, megszámlálhatatlan sokaságban támadtak fel a halottak és bementek a városba (vö. Mt 27,51–53). És még a sírt lezáró kövek, a pecsétek és az örök ellenére is feltámadt a megfeszített, a keresztre szegezett. E hatalmas erővel betöltve a tizenegy tanítványt, elküldte őket az egész földre, hogy legyenek az emberi természet közös orvosai, hogy helyreigazítsák az életet, szétárasszák a földön a mennyei tanítások ismeretét, összetörjék a démonok uralmát, tanítsák a nagy és kimondhatatlan javakat, hirdessék nekünk a lélek halhatatlanságát és a test örök életét, olyan jutalmakat, amelyek meghaladják minden emberi értelem határát, és amelyeknek soha nem lesz vége.

Ezeket tehát és még sokkal több mindent végiggondolva ez a boldog, noha ő maga tudta, leírni mégsem vállalkozott, mivel a világ sem fogadhatná be: *ha azt mind megírnák egytől egyig, úgy vélem, maga a világ sem tudná befogadni a megírt könyveket* (Jn 21,25). Ezekre, és még ezeknél is többre gondolt az evangélista, mikor így kiáltott: *Láttuk az ő dicsőségét, mint az Atya egyszülöttjének dicsőségét, telve kegyelemmel és igazsággal.* Akik ilyen látványokban részesültek, akik ilyen

hangokat hallhattak, akik ilyen nagy ajándékot élveztek, azoknak úgy kell élniük, hogy életük méltó legyen e tanításokhoz, hogy részesülhessenek a jövődő javakban is.

Mert ezért jött el a mi Urunk Jézus Krisztus: hogy ne csak e földi dicsőségét lássuk, hanem a jövődőt is. Ezért mondta: *Azt akarom, hogy ahol én vagyok, ők is ott legyenek velem, hogy lássák az én dicsőségemet* (Jn 17,24). És ha ez a dicsőség ilyen ragyogó, ilyen fényes, ilyen minden képzeletet felülmúló, mit mondhatnánk akkor amarról? Mert az nem mulandó földön jelenik majd meg, nem romlandó testekben, hanem a tiszta és romolhatatlan teremtésben, olyan fényességgel, amelyet szavakkal kifejezni sem lehet. Ó, boldogok, sőt háromszor boldogok és még sokszor, akik méltónak találtnak, hogy szemlélői legyenek annak a dicsőségnek!

Erről mondja a próféta: *Irtassék ki a gonosz, és ne lássa meg az Úr dicsőségét* (Ézs 26,10 LXX). De közülünk senki ne irtassék ki, és senki ne legyen megfosztva ennek látásától! Mert ha nem volna részünk benne, okkal mondhatnánk mi is: jobb lett volna, ha meg sem születünk (vö. Mt 26,24). Mire való akkor az életünk? Miért vesszük a lélegzetet? Mivé is lennénk, ha annak látásából kimaradnánk, ha senki nem engedné, hogy a mi Urunkat meglássuk? Hisz akik nem láthatják a nap fényét, életük keserűbb minden halálnál, mi vár hát azokra, akiket attól a Fénytől fosztanak meg?

Itt csak ez a veszteség, de ott nem áll meg ennyinél. És ha csak ez volna a baj, így se volna azonos a büntetés, hanem annyival súlyosabb, amennyivel az a nap összehasonlíthatatlanul különb ennél. Most azonban másfajta ítélet is várható: aki azt a Fényt nem látja, az nemcsak a sötétségre vitetik, hanem szüntelen ég és olvad, fogait csikorgatja, és ezernyi más borzalmat szenved. Ne nézzük közönyösen magunkat, hogy aztán e rövidke könnyelműség és kényelem örök kárhozatra taszítson! Inkább legyünk éberek, józanok; tegyünk meg és tegyünk meg mindent, hogy elnyerjük azt a boldogságot, és messzire kerüljünk attól a tűzfolyamtól, amely hatalmas zúgással hömpölyög a rettenetes ítélőszék előtt!

Mert aki egyszer abba belezuhan, annak ott kell maradnia mindörökké, és onnan nem vált ki senki, sem apa, sem anya, sem testvér. Ezt maguk a próféták kiáltják, az egyik így szól: *Senki sem válthatja meg atyjafiát, nem adhat érte váltságdíjat Istennek* (Zsolt 48/49,8). Ezékiel pedig még ennél is tovább megy: *még ha ott volna is ez a három férfi, Nőé, Dániel és Jób, ... sem a fiukat, sem a lányukat nem*

menthetnék meg (Ez 14,14.20). Ott egyetlen oltalom van: a cselekedetekből fakadó védelem; akinek ez nincs, azt más módon megmenteni nem lehet.

Forgassuk hát szüntelen ezeket a dolgokat elménkben, és fontoljuk meg újra meg újra, tisztítsuk meg életünket és tegyük ragyogóvá, hogy bizalommal tekinthessünk Urunkra, és elnyerjük az ígért javakat, a mi Urunk Jézus Krisztus kegyelméből és emberszeretetéből, aki által és akivel az Atyaé a dicsőség a Szentlélekkel együtt, most és mindörökké. Ámen.

13. homília

János bizonytságot tett róla, és azt hirdette: Ő volt az, akiről megmondtam: Aki utánam jön, előrébbvaló lett nálam, mert előbb volt, mint én.

1. Hát nem hiába futunk és fáradozunk? Nem sziklás talajra vetünk? Nem az útszéle és a tövisek közé rejtve hull a mag? Mert nagyon is aggódom és félek, nehogy gazdálkodásunk haszontalanná legyen. Pedig mindezt nem úgy mondom, mintha a munkánk jutalmából én magam kimaradnék. Hiszen a tanítók dolga nem olyan, mint a földműveseké. A földműves ugyanis, ha egész évi sűrű fáradozása, verejtéke és nyomorúsága után a föld egyáltalán nem adja meg a munkájához méltó termést, senkitől sem remélhet vigaszt munkájáért. Megszégyenülve, csüggedten tér vissza az aratásból házába, asszonyához, gyerkeihez, és nincs kitől kérnie hosszas szorgalmának ellenszolgáltatását. Mi azonban más helyzetben vagyunk: ha a megművelt föld semmi gyümölcsöt nem hozna is, miután mi mindent megtettünk, a mi Urunk és az övé is nem fogja megengedni, hogy hiú reményekkel távozzunk, hanem megadja majd a jutalmat. Mert – mondja az Írás – *mindegyik a maga jutalmát kapja majd fáradozásához méltóan* (vö. 1Kor 3,8), nem pedig az eredmény szerint.

Hogy valóban így van, hallgasd csak: *Te pedig, emberfia, ... hirdesd nekik az én igéimet, akár hallgatnak rá, akár nem törődnek vele* (Ez 2,6–7). Ezékieltől is megtanulhatjuk ezt: ha ugyanis az őrálló előre megmondja, mit kell kerülni és mit választani, megmenti a maga lelkét (vö. Ez 33,9), még ha senki nem is figyel rá. Mindezek ellenére, noha erős vigaszunk ez, és bízhatunk a mi jutalmunkban, amikor azt látjuk, hogy munkátok nem halad előre, semmivel sem érezzük magunkat jobban, mint azok a földművesek, akik sóhajtoznak és jajgatnak, arcukat elrejtik és szégyenkeznek. Ez a tanító együttérzése, ez az atya gondoskodása.

Hiszen Mózesnek is lett volna lehetősége megszabadulni Izráel hálátlanságától, és sokkal nagyobb nép ragyogóbb fejedelmévé válni: *Hagyd, hogy ... végezzek velük! Téged azonban nagy néppé teszek* (vö. 2Móz 32,10), de mivel szent volt, Isten szolgája és valódi, bátor barátja, nem tudta még meghallgatni sem ezt a szót, hanem inkább azt választotta, hogy együtt vész el azokkal, akik egyszer rábízattak, semhogy nélkülük megmeneküljön, és nagyobb méltóságra jusson. Ilyennek kell lennie a lelkek vezetőjének! Hiszen visszás dolog, hogy miközben az, akinek hitvány fiai vannak, mégsem akarja, hogy mások atyjának

neveztessek, csak a tőle származókénak, mi a ránk bízott tanítványokat folyton cserélgessük, hol ezekkel foglalkozunk, aztán amazokkal, majd ezek után megint mások gondját ragadjuk magunkhoz, igazán egyikükhöz sem kötődve.

De rátok nézve, távol legyen, hogy ilyeneket gyanítgassak. Bízom benne, hogy sokkal inkább gyarapodtok a mi Urunk Jézus Krisztusba vetett hitben, és az egymás iránti szeretetben, ahogy mindenki felé. Mindezt azért mondom, mert szeretném, ha még inkább felerősödne bennetek a buzgóság, és erényeségeitek egyre tovább növekednék. Így tudjátok majd az előttünk álló ígék értelmét egészen a mélyéig követni, ha nem homályosítja el értelmetek szemét a gonoszság gennye, és nem zavarja meg éleslátásotokat.

Mi tehát a mai ígerész? *János bizonyosságot tett róla, és azt hirdette: Ő volt az, akiről megmondtam: Aki utánam jön, előrébbvaló lett nálam, mert előbb volt, mint én.* Ez az evangélista sokszor felemlegeti Jánost, újra meg újra körbejárva tanúságát. Nem véletlenül teszi ezt, hanem nagyon is megfontoltan. Mivel ugyanis a zsidók mind nagyra tartották ezt a férfit (még Josephus is a halálával hozza összefüggésbe a háborút, és rámutat, hogy a halála miatt pusztult el az egykori főváros, mely már városnak sem mondható, és hosszasan méltatja őt), a zsidókat az ő tekintélyén keresztül akarja meggyőzni, ezért szüntelenül emlékeztet az előfutár tanúságtételére.

A többi evangélista a régi prófétákra hivatkozik, és Jézus életének minden eseményénél hozzájuk irányítja hallgatóságát. Születésekor például ezt mondják: *Mindez pedig azért történt, hogy beteljesedjék, amit az Úr mondott a próféta által: Íme, a szűz fogan méhében, és fiút szül* (Mt 1,22–23; vö. Ézs 7,14); amikor pedig üldözik, és mindenfelé kutatnak utána, annyira, hogy Heródes még a kisdedekeket is lemészároltatja, Jeremiást veszik elő a távoli időből: *Hang hallatszott Rámában, nagy sírás és jajgatás. Ráhel siratta gyermekeit* (Mt 2,18; vö. Jer 31,15); és amikor Egyiptomból visszatér, Hóseást idézik: *Egyiptomból hívtam el a fiamat* (Mt 2,15; vö. Hós 11,1). És így tesznek mindenütt.

János azonban még ragyogóbb és újabb tanúságot állít elénk, mely erőteljesebben szól a többiekénél. Ő nem csupán azokról beszél, akik már eltávoztak és meghaltak, hanem állandóan arra hivatkozik, aki akkor élt, és jelen volt ott, és úgy mutatott rá, sőt meg is keresztelte őt. Nem azért, mintha a Szolga szavával akarná hitelessé tenni az Urat, hanem az őt hallgatók gyöngeségéhez alkalmazkodva. Mert amint ha nem vett volna fel szolgai formát, nem lett volna könnyen

befogadható, ugyanígy, ha a szolga hangja nem készítette volna elő a szolgatársak fülét, a sok zsidó aligha fogadta volna be az ígét.

2. Emellett még valami mást is előkészített, nagyot és csodálatosat. Mivel ugyanis ha valaki önmagáról mond valami nagyot, az gyanússá teszi a tanúságát, és sok hallgatóban ellenérzést kelt, ezért jön valaki más, hogy bizonyosságot tegyen róla. Ráadásul az emberek többsége szívesebben hajlik a számára megszokott, rokon hangra, mert azt jobban ismeri, mint a többit. Ezért történt, hogy az égből jövő szó csak egyszer vagy kétszer hangzott fel, János bizonyoságtétele viszont sokszor és folyamatosan.

Akik ugyanis meghaladták már a nép gyengeségét, és minden érzékelhető dologtól elszakadtak, képesek voltak a fentről jövő hangot meghallani, és nem igen szorultak rá az emberi hangra, mert amannak engedelmeskedtek, és általa vezettetek. Akik viszont még az idelentiekben forgolódtak, és sok fátyol takarta őket, azoknak szükségük volt erre a szerényebb szóra. Így aztán János, mivel minden oldalról levetkőzte magáról az érzéket, nem szorult emberi tanítókra, hanem a mennyből kapott oktatást. *Aki elküldött engem, hogy vízzel kereszteseljek, ő mondta nekem: Akire látod, hogy leszáll a Lélek, ő az (Jn 1,33).*

A zsidók pedig még kiskorúak voltak, és nem tudtak felérni ehhez a magassághoz, ezért egy ember volt a tanítójuk, aki nem a magáét mondta, hanem az odafentről valót adta tovább. Mit is mond tehát? *János bizonyosságot tett róla, és azt hirdette kiáltva.* Mit jelent az, hogy *kiáltva*? Azt, hogy nagy bátorsággal, szabadsággal, minden félelem nélkül hirdeti. És mit hirdet? Mi az, amiről tanúskodik és amit kiált? *Ő az – mondja –, akiről megmondtam: Aki utánam jön, előrébbvaló lett nálam, mert előbb volt, mint én.*

Ez a tanúság még homályos, és nagyon visszafogott. Nem azt mondja: *Ő az Isten egyszülött Fia*, hanem így szól: *Ő az, akiről megmondtam: Aki utánam jön, előrébbvaló lett nálam, mert előbb volt, mint én.* Ahogyan a madáranyák sem egyetlen nap alatt tanítják meg a fiókáknak a repülés minden fortélyát, hanem előbb csak annyira vezetik ki őket, hogy elhagyják a fészket, majd pihenőt engedve megint közelebb viszik őket a repüléshez, és másnap már sokkal többre bátorítják őket, és így, szelíden, apránként emelik őket a kellő magasságra; ugyanígy a boldog János sem vezette mindjárt a magasba a zsidókat, hanem előbb

csak arra tanította őket, hogy egy kicsit emelkedjenek el a földtől, azzal, hogy ezt mondta: Krisztus nagyobb nála.

Hiszen már ez sem volt csekélység akkor, hogy azok, akik oly nagyra tartották Jánost, ezt a csodálatos és közismert férfit, akihez mindenki sietett, és akit szinte angyalnak gondoltak, el tudják hinni a még a meg sem jelent és csodát nem tett Krisztusról, hogy nagyobb nála. János tehát egyelőre ezt igyekezett elérni a hallgatók gondolkodásában: hogy nagyobb a tanúságtévőnél az, akiről tanúságot tesz; hogy az elsőbb megjelentnél nagyobb az, aki utána jön; hogy a már ismertnél és híresnél nagyobb az, aki még fel sem tűnt.

Figyeld meg, milyen bölcsen vezeti be bizonyágtételét! Nemcsak akkor mutat rá, amikor már megjelent, hanem előre is meghirdeti őt. Ezt jelenti ez a mondat: *Ő volt az, akiről megmondtam.* Amint Máté is mondja: mikor mindnyájan hozzá mentek, János ezt mondta: *Én vízzel kereszteltek titeket, de eljön az, aki erősebb nálam, és én arra sem vagyok méltó, hogy saruja szíját megoldjam* (Lk 3,16 [!]).

Miért tette ezt már azelőtt, hogy Krisztus megjelent? Hogy amikor majd megjelenik, a tanúságtétel készségesen befogadható legyen, hogy hallgatóinak értelme már előre ráhangolódjon mindarra, amit róla hallanak, és alázatos megjelenése ne rontsa le a bizonyág erejét. Mert ha úgy látták volna meg Krisztust, hogy semmit sem hallottak volna előre, hanem csak a megpillantásával egy időben kapták volna a szavaknak azt a nagy és csodálatos bizonyágtételét, akkor a külső megjelenés egyszerűsége tüstént szembekerült volna az elmondottak nagyszerűségével. Olyannyira egyszerű és hétköznapi volt ugyanis Krisztus alakja, hogy samáriai asszonyok, parázna nők és vámszedők is bátran mertek hozzá közeledni és beszélgetni vele.

3. Amint tehát mondtam, ha e szavak meghallásával egyidőben látták volna magát Krisztust is, talán megmosolyogták volna János tanúságtételét. Most azonban, mivel Krisztus megjelenése előtt sokszor hallották, és felbuzdultak a róla szóló szavaktól, éppen az ellenkezője történt: nem vetették el a szavak tanítását Krisztus látványa miatt, hanem a korábban hallottakba vetett hitükből fakadóan őt is ragyogóbbnak tartották. Az, hogy *aki utánam jön*, azt jelenti: aki utánam kezd prédikálni, és nem azt, hogy aki utánam született. Ezt sejteti Máté is, amikor így szól: *Utánam jön egy férfi...* (Mt 3,11). Nem a Máriától való születéséről beszél tehát, hanem az ő igehirdetőként való eljöveteléről. Mert ha

születéséről szólt volna, nem azt mondta volna, hogy „jön”, hanem hogy „eljött”, hiszen amikor ezeket mondta, Krisztus már megszületett.

Mit jelent tehát az, hogy *előrébbvaló lett nálam*? Azt, hogy ragyogóbb és tiszteletreméltóbb. Azaz: ne gondoljátok, hogy mivel én korábban kezdtem prédikálni, ezért nagyobb vagyok nála. Én sokkal kisebb vagyok, annyival kisebb, hogy még a szolga rangjára sem vagyok méltó. Ezt jelenti az, hogy *előrébbvaló lett nálam*. Máté más szavakkal ugyanezt mondja: *Nem vagyok méltó, hogy saruja szíját megoldjam* (Lk 3,16 [!]).

Az is világos, hogy az *előrébbvaló lett nálam* nem a pusztá létezésére vonatkozik. Ez az érvelésből látszik: ha azt akarta volna mondani, fölösleges lett volna hozzátennie ezt: *mert előbb volt, mint én*. Hiszen ki olyan bolond vagy ostoba, hogy ne tudja: aki *előrébbvaló* [szó szerint: előbb lett], az előbb is volt? Mert ha a minden időket megelőző létezéséről van szó, nem is mondhat mást, mint hogy *aki utánam jön, előrébbvaló lett nálam*. Másként ugyanis teljesen értelmetlen volna a mondat, és az ok is feleslegesen lenne odavetve.

Ellenkezőleg: ha az időről akart volna szólni, ezt kellett volna mondania: Aki utánam jön, előbb volt nálam, mert előttem lett. Az előbb létel esetében joggal adhatná valaki a létrejövetelnek ezt az indokát. De az előbb létrejövetelnek nem oka az előbb létel. Amit azonban mi mondunk, nagyon is logikus. Hiszen mindannyian tudjátok: soha nem a nyilvánvaló, hanem a rejtett dolgok igényelnek magyarázatot.

Ha a létezéséről lett volna szó, nyilvánvaló lett volna, hogy az előbb létrejött, az előbb is kellett, hogy legyen. De mivel itt a tiszteletről van szó, jogosan oldja fel a látszólagos ellentmondást. Valóban, könnyen zavarba jöhetnek sokan: hogyan lehet, hogy aki később jön, mégis *előrébbvaló*, vagyis tiszteletreméltóbb? Ezért mondja azonnal az okot: *mert ő előbb volt*. Nem arról van tehát szó, hogy valamiképpen meghaladt engem, aki első voltam, és így vetett volna hátra, és ő így került előbbre, hanem *előrébbvaló lett nálam*, még akkor is, ha később jelenik meg.

És hogyan lehet – mondhatná valaki –, hogy ha ez az emberek közötti megjelenésére és az általuk következőleg megadandó dicsőségre vonatkozik, akkor azt, ami még nem teljesedett be, máris úgy említi, mintha megtörtént volna? Hiszen nem azt mondta: „lesz”, hanem hogy „lett.”

Azért, mert ez a szokás a prófétáknál régóta megvan: sokszor a jövőendő dolgokról úgy beszélnek, mintha már megtörténtek volna. Ézsaiás például, amikor Krisztus megöléséről szól, nem azt mondta, hogy mint bárányt, melyet vágóhídra fognak vinni, ami a jövőre vonatkozott volna, hanem ezt: *mint bárány, melyet vágóhídra vittek* (Ézs 53,7 LXX), pedig még testet sem öltött. De a próféta a jövőendőt úgy mondja, mintha már megtörtént volna.

Dávid is, amikor a keresztre utal, nem azt mondja, hogy át fogják lyukasztani kezeimet és lábaimat, hanem hogy *átlyukasztották kezeimet és lábaimat* (Zsolt 21,17 LXX), és *megosztottak ruháimon, köntösömre sorsot vetettek* (Zsolt 21,19 LXX). Az árulóról is, még mielőtt az megszületett volna, így szól: *aki kenyereimet ette, felemelte sarkát ellenem* (Zsolt 40,10 LXX). Ugyanígy a kereszten történt eseményekről is azt mondja: *epét adtak nekem enni, és szomjúságomban ecettel itattak* (Zsolt 68,22 LXX).

4. Akarjátok, hogy a következő részre is rátérjünk, vagy ennyi elég? Szerintem elég lesz. Mert ha nem is széltében ástuk fel a helyet, de a mélyére hatoltunk, és ez nem kisebb fáradság, mint amaz. Attól tartok ugyanis, hogy ha túlságosan igénybe vesszük figyelmeteket, feladjátok. Ezért hát csak a beszéd méltó lezárását tegyük hozzá. Mi ez a méltó befejezés? A hálaadó dicsőítés Istennek. De nem csupán a szavakban megnyilvánuló dicsőítés, hanem sokkal inkább a tettekben. *Úgy ragyogjon a ti világosságotok az emberek előtt – mondja –, hogy lássák jó cselekedeteiteket, és dicsőítsék a ti mennyei Atyátokat* (Mt 5,16).

Nincs ugyanis semmi ragyogóbb a kiváló életnél, szeretett testvérem. Ezt mutatja az Írás is: *az igazak ösvénye olyan, mint a felragyogó világosság* (Péld 4,18). És ez a világosság nemcsak azoknak ragyog, akik cselekedeteik által meggyújtják, és akik maguk számára utat mutatnak az igaz úton, hanem azoknak is, akik mellettük élnek. Öntsük tehát az olajat ebbe a lámpásba, hogy a tűz annál magasabbra lobbanjon, hogy a világosság annál gazdagabban ragyogjon. Mert ennek az olajnak az ereje nemcsak most nagy, hanem akkor is az volt, amikor az áldozatok virágoztak, és nagy mértékben felülmúlta azok erejét: *irgalmasságot akarok, és nem áldozatot* (Hós 6,6) – méltán. Mert az az oltár élettelen volt, ez pedig élő; ott mindent elemésztett a tűz, s végül porrá és hamuvá lett, és a füst a levegőbe oszlott; itt azonban semmi ilyen nincs, hanem másféle gyümölcsöket terem.

Ezekről beszélt Pál is (amikor a korinthusiak alamizsnálkodásának kincseiről szólva így írt): *mert ez az Isten előtti szolgálat nemcsak enyhít a szentek nyomorúságán, hanem sokakat hálaadásra is indít Isten iránt* (2Kor 9,12), és így folytatja: *dicsőítik majd Istent azért az engedelmességért, amellyel Krisztus evangéliumáról való lást teszték, és azért a jószívűségetekért, amely irántunk és mindenki iránt megnyilvánul. Ők könnyörögnek is értetek, és vágyódnak utánatok* (2Kor 9,13–14).

Látod? Mindez hálaadásra vezet, Isten dicsőítésére, szüntelen könnyörgésekre a jótévedőért és lángolóbb szeretetre. Áldozunk tehát, szeretteim, áldozunk nap mint nap ezeken az oltárokon! Ez az áldozat ugyanis nagyobb minden imánál, böjtnél és számtalan más cselekedetnél! De csak akkor, ha jogos haszonból és becsületes munkából származik, és tiszta minden kapzsiságtól, rablástól és erőszaktól. Mert Isten csak az ilyen adományokat fogadja el, a többi elveti magától és gyűlöli. Nem akarja ugyanis, hogy mások szerencsétlensége árán tiszteljék. Az ilyen áldozat tisztátalan és szentségtelen, inkább ingerezné, semmint kiengesztelné Istent.

Ezért minden igyekezettel arra kell törekednünk, hogy tiszteletadásunkkal ne sértjük meg azt, akit szolgálni akarunk. Mert ha Káin pusztán másodrendűt vitt áldozatul, és ezzel még nem is okozott kárt másnak, mégis a legsúlyosabb büntetést kapta ezért; akkor, ha rablással és kapzsisággal szeretteket viszünk, hogyan ne várna ránk sokkal súlyosabb ítélet? Éppen ezért mutatta meg Isten ennek a parancsolatnak az értelmét: hogy irgalmazunk, nem pedig hogy sa nyargassuk szolgatársainkat. Aki ugyanis egyesektől elvesz, és másnak ad, nem irgalmazott, hanem büntetett; és a legnagyobb gazságot követte el. Amint a kő nem terem olajat, úgy a keményszívűségből sem fakad emberszeretet. Ha ilyen a gyökere, az már nem alamizsna.

Ezért kérek, ne csak arra figyeljünk, hogy adjunk a rászorulóknak, hanem arra is, hogy ne mások kifosztásából. *Mert ha az egyik könnyörög, a másik pedig átkot szór, melyiknek a szavát hallgassa meg az Úr?* (JSirák 34,24). Ha tehát erre gondosan odafigyelve élünk, Isten kegyelméből bőséges emberszeretetet, irgalmat és bocsánatot nyerhetünk mindazon bűneinkre, amelyeket e hosszú idő alatt elkövettünk, és megmenekülhetünk a tűz folyamatától, melytől mindnyájan megszabadulva, adassék meg, hogy eljussunk a mennyek országába a mi Urunk Jézus Krisztus kegyelme és emberszeretete által, aki által és akivel dicsőség az Atyának, a Szentlélekkel együtt, mindörökkön-örökké. Ámen.

14. homília

És mi valamennyien az ő teljességéből kaptunk kegyelmet kegyelemre.

1. Tegnap arról beszéltünk, hogy János – eloszlatandó azok kétségét, akik ezt kérdeznék maguktól: hogyan lehet, hogy a később prédikáló Krisztus előrébbvaló lett nála és ragyogóbb? – ezzel folytatja: *mivel előbb volt, mint én.* És bár egy ok elég volna, most egy másikat is hozzáfűz. Mi ez? *Mi valamennyien* – mondja – *az ő teljességéből kaptunk kegyelmet kegyelemre.* És ezek után mond újabbat is. *Melyiket? Hogy a törvény Mózes által adatott, a kegyelem és az igazság Jézus Krisztus által lett.*

És vajon mi az: *mi valamennyien az ő teljességéből kaptunk?* Mert eddig tart a gondolatmenet. Mintha ezt mondaná: nem valami kapott ajándékban részesül, hanem maga a forrása és gyökere minden jónak; maga az élet, maga a világosság, maga az igazság. Nem magába zárva őrzi a javak gazdagságát, hanem mindenki felé túlárasszja azt, és a túlcsoordulás után is telve marad. Semmiben meg nem kisebbedik mások ellátása miatt, hanem forrásként folyton fakad, és miközben mindenkivel megosztja javait, ugyanabban a teljességben marad.

Amit én példaként felhozok, az részesülő is (mert mástól kapta, amije van), és vajmi csekély az egész mindenséghez képest: mintegy apró csepp a kimondhatatlan mélységhez, a végtelen tengerhez képest. Sőt, még ez a példa sem elég jó ahhoz, amit mondani próbálunk. Mert ha a tengertől elveszel egy cseppet, akármilyen kicsi is, mégiscsak kisebb lesz tőle a tenger, még ha a fogyás szemmel nem is látható.

E forrásról viszont semmi ilyesmit nem lehet elmondani, hanem bármennyit merít is belőle valaki, mégsem lesz kevesebb. Ezért egészen más példát kell keresni, mert az előbbi erőtlenségre, és nem képes megmutatni, amit keresünk; olyat kell találnunk, amely inkább elvezet a szöveg értelméhez. Tegyük fel, hogy a tűz forrásáról van szó; erről a tűzről aztán ezernyi fáklyát gyújtanak, sőt kétszer ennyit, s háromszor ennyit, és még sokkal többet. Vajon a tűz ezután nem ugyanúgy teljességében marad-e, miután ennyi mindent részesített a maga erejéből? Mindenképpen nyilvánvaló, hogy igen.

Ha tehát a testeknél, amelyek a felosztás által megoszlanak és kisebbednek, találunk valami ilyesmit, ami nem lesz kisebb attól, hogy a magából ad, mennyivel inkább így van ez annál a testetlen és elegyítetlen Hatalomnál! Mert ha

ott a „kapott” lényeg és test, amely részekre osztható, és mégsem oszlik meg, mennyivel inkább valószínűtlen minden csökkenés akkor, amikor erőről van szó, és a testetlen Lényeg erejéről!

Ezért mondja János is: *mi valamennyien az ő teljességéből kaptunk*, és egybefűzi saját tanúságát a Keresztelőével. Mert ez a mondat: *mi valamennyien az ő teljességéből kaptunk* már nem az előfutár, hanem a tanítvány szavai. Amit pedig mond, valami ilyesmit jelent: ne gondoljátok, hogy mi, akik sok időt töltöttünk együtt vele, egy asztalnál ettünk, megosztottuk a sönkat egymással, mi teszünk bizonyosságot kegyelemből. Hiszen János is, aki korábban egyáltalán nem ismerte őt, aki nem volt vele, csak amikor megkeresztelte, mégis a többiek között meglátva felkiáltott: *előbb volt, mint én* – ő is mindent onnan, fentről vett át.

És mi, a tizenkettő, a harminc, az ötven, a háromezrek, az öteztizedek, a zsidók sok tízezei, a hívők egész teljessége, az akkoriaké és a mostaniaké és a majd jövődőké, *mind az ő teljességéből kaptunk*. Mit kaptunk? *Kegyelmet kegyelemre* – mondja. Milyet mire? A régít felülmúló újat. Ahogyan volt igazság és igazság: *a törvényben követelt igazság szempontjából feddhetetlen voltam* (Fil 3,6), illetve hit és hit: *hitből hitbe* (Róm 1,17), illetve fiúság és fiúság: *akiké a fiúság* (Róm 9,4), illetve dicsőség és dicsőség: *mert ha az elmulandó dicsőségen [megy] keresztül, mennyivel inkább dicsőséges a maradandó* (2Kor 3,11), illetve törvény és törvény: *az élet lelkének törvénye megszabadított engem* (Róm 8,2), illetve istentisztelet és istentisztelet: *akiké ... az istentisztelet* (Róm 9,4) – mondja, és újra: *Isten Lelke szerint szolgálunk* (Fil 3,3); illetve szövetség és szövetség: *új szövetséget kötök ..., nem olyan szövetséget, amelyet őseikkel kötöttem* (Jer 31,31–32); illetve megszentelődés és megszentelődés; keresztség és keresztség; áldozat és áldozat; templom és templom; körülmetélkedés és körülmetélkedés, éppígy kegyelem és kegyelem is.

Am amazok előképek, ezek pedig a valóság; valamiféle névegyezés áll fenn, de nem azonosság, ahogyan a minták és a képek esetében is: amit fehér felszínre fekete vonalakkal rajzolnak, azt is embernek mondják, és azt is, amely valódi színeket kap; a szobrok között is az aranyból és az agyagból formált egyaránt szobor, de az egyik csak minta, a másik maga a valóság.

2. Tehát nehogy azt gondold – mintegy a szavak egyezése miatt –, hogy a jelölt dolgok azonosak; ugyanakkor ne tartsd őket teljesen idegennek se! Mert ha előkép volt is, nem volt idegen attól, ami beteljesedett; ha csak árnyékát hordozta is, mégis rokona volt a valóságnak, bár kisebb annál. Mi tehát a közös mindezekben?

Akarjátok-e, hogy egyet-kettőt részletesebben is kifejtsünk az említettek közül, hogy a többi is világos legyen előttetek? Látni fogjuk, hogy amazok a kisgyermekek tanulmányai, ezek pedig derék, felnőtt férfiaké; hogy amazok olyan törvények, melyek embereknek, ezek pedig mintegy angyaloknak adattak törvényül. Honnan is kezdjük? Akarjátok, hogy magánál a fiúságnál?

Mi a különbség a régi „fiúság” és a mostani között? Az első csak tiszteletbeli megnevezés, a második pedig maga a valóság. Az előbbiről ezt mondja: *Én mondtam: istenek vagytok, és a Magasságos fiai mind* (Zsolt 81,6 LXX); a mostaniról pedig azt, hogy *Istentől születtek* (Jn 1,13). Hogyan és mi módon? *Az újjászületés fürdője és a Szentlélek megújítása által* (Tit 3,5). Amazoknak a „fiú” név mintegy megtisztelő cím volt, miközben lelkükben a szolgaság lelke maradt, mert ténylegesen szolgák voltak, és úgy tiszteltettek meg ezzel a névvel. Mi viszont akkor kaptunk fiúságot, amikor szabadokká lettünk, és nem névleg, hanem valóságosan. Erre utal Pál: *Nem szolgaság lelkét kaptátok, hogy ismét féljete, hanem a fiúság Lelkét kaptátok, aki által kiáltjuk: Abbá, Atyám!* (Róm 8,15) Hiszen újjászületve, sőt mintegy újjáteremtve neveztetünk fiaknak. Ha pedig a megszentelődés módját is megvizsgálja valaki, mi volt az egyik, és micsoda a másik, újra nagy különbséget talál. Amazok, amikor nem voltak bálványimádók, nem paráználkodtak, nem törtek házasságot, máris szenteknek nevezettek. Mi pedig nem pusztán az ilyen bűnöktől való tartózkodással, hanem a nagyobb javak megszerzésével válunk szentekké.

Először is magából a Szentlélek közösségéből fakadóan részesülünk ebben az ajándékban; másodszor pedig a mennyei polgárjogból fakadóan, sokkal inkább, mint a zsidók. És hogy nem díszes szólam, amit mondok, halld, mit mond nekik az Írás: *Ne vagdossátok össze magatokat, s ne égessétek el áldozatul fiaitokat, mert szent nép vagytok* (vö. 5Móz 14,1–2; 18,10). Náluk tehát ez volt a szentség: hogy tartózkodtak a pogány bálványimádás szokásaitól. Nálunk viszont nem ez az egyetlen mérce, hanem az, *hogy szent legyen testben és lélekben* (1Kor 7,34); és: *Törekedjete mindenki iránt a békességre és a szent életre, amely nélkül senki sem látja meg az Urat* (Zsid 12,14); és: *Isten félelmében tegyüek teljessé megszentelődésünket* (2Kor 7,1).

Nem elég tehát, hogy a „szent” elnevezés ugyanaz, mert attól még nem ugyanazt jelenti mindenütt. Isten is szentnek neveztetik, de nyilván nem úgy, mint mi. Amikor a próféta hallotta a szeráfoktól ezt a szót, figyeld meg, mit mond: *Jaj nekem, mert ember vagyok és tisztátalan ajkú, és tisztátalan ajkú nép között lakom* (Ézs 6,5 LXX). Jóllehet maga is szent és tiszta volt, de az odafönti szentséghez képest tisztátalannak érzi magát. Szentek az angyalok is, szentek az arkangyalok, szentek maguk a szeráfok és a kérubok is, ám e szentség az ő esetükben ismét más, mint a miénk, és más, mint a fölöttük álló hatalmasságoké. Végigmehetnénk mind a többi példán is, de látom, hogy hosszúra nyúlna a beszéd, ezért most nem folytatjuk, hanem rátok hagyjuk a továbbiakat. Mert nektek is szabad otthon összegyűjteni ezeket, összevetni a különbségeket, és ugyanígy végighaladni a többin is. *Mert adj alkalmat a bölcsnek, és még bölcsőbb lesz* (Péld 9,9 LXX). Mi megkezdtük, ti pedig befejezitek. Nekünk most a szöveg menetéhez kell visszatérnünk.

Miután tehát ezt mondta: *Mi valamennyien az ő teljességéből kaptunk*, így folytatja: *kegyelmet kegyelemre*, jelezve, hogy a zsidók is kegyelemből tartattak meg. *Nem azért választott ki benneteket az Úr, mintha valamennyi népnél nagyobbak volnátok*, mondja, hanem a ti atyáitokért (5Móz 7,7). Ha tehát nem saját érdemükért választotta ki őket Isten, világos, hogy kegyelemből részesültek ebben a tiszteségben. Mi is mind kegyelemből tartattunk meg, de nem ugyanúgy. Nem ugyanazokat kaptuk, hanem sokkal nagyobb és fenségesebb ajándékokat. Nálunk tehát nem ugyanaz a kegyelem. Mert nekünk nemcsak a bűnök bocsánata adatott (ebben közösek vagyunk velük, *ugyanis mindenki vétkezett* – Róm 3,23), hanem megigazulás is, megszentelődés is, fiúság is, és a Lélek még fénylőbb és pompásabb ajándékai. E kegyelem által lettünk kedvessé Isten előtt, nemcsak mint szolgák, hanem mint fiak és barátok is. Ezért mondja: *kegyelmet kegyelemre*. Mert a törvénybeliek is kegyelemből voltak, és mi is kegyelemből vagyunk. Már maga az a tény is, hogy nemlétből létrejöttünk, kegyelem. Hiszen nem előzetes érdemeink viszonzásául kaptuk ezt – hogyan is, ha egyszer még nem is léteztünk? –, hanem a jócselekedetben mindig Isten ajándéka az első. És nemcsak a nem létezőből való létrejövés kegyelem, hanem az is, hogy létrejövén azonnal megtanultuk, mit kell tennünk és mit nem; hogy ezt a törvényt a természetünkbe kaptuk; hogy az Alkotó a lelkiismeret megvesztegethetetlen mércejét adta kezünkbe, mindez a legnagyobb kegyelemből és kimondhatatlan

emberszeretetből fakadt. És az is kegyelem, hogy amikor ez a belső törvény megromlott, Isten az írott törvény által megújította.

Mert amit jogosan várhatott volna – hogy az egyszer megadott parancsolatot áthágók fenyítést és büntetést kapjanak –, azt mégsem tette meg, hanem ismét megigazítást adott, és olyan bocsánatot, mellyel nem volt adósa senkinek, hanem irgalmából és kegyelméből cselekedett. Hogy mindez kegyelemből és irgalomból történt, halld, mit mond Dávid: *Irgalmasságot cselekszik az Úr és ítéletet minden elnyomottal. Megismertette az ő útait Mózesrel, Izráel fiaival az ő akaratát* (Zsolt 102,6–7 LXX). És ismét: *Jó és igaz az Úr, azért törvényt ad az útjukban tévelygőknek* (Zsolt 24,8 LXX).

3. Irgalmasságból, könyörületből és kegyelemből kaptuk tehát a törvényt. Ezért miután ezt mondja: *kegyelmet kegyelemért*, még buzgóbban kezdi dicsérni az ajándékok nagyságát, és így folytatja: *A törvény Mózes által adatott, a kegyelem és az igazság Jézus Krisztus által lett.*

Látjátok, milyen szelíden és apránként, egyetlen szóval vezeti mind Keresztelő János, mind az evangélista hallgatóit a legmagasabb ismeretig, előbb az egyszerűbbekhez szoktatva őket? Önmagához viszonyítja a mindeneket összehasonlíthatatlanul felülmúlót, és így mutatja meg később annak felsőbbségét: *aki előrébbvaló lett nálam*, majd hozzáteszi: *előbb volt, mint én*; pedig ez, ha nála ugyan sokkal nagyobb is tett, de az Egyszülött méltóságánál csekélyebbet. Mert nem Jánoshoz hasonlítja, hanem a zsidók körében mindennél inkább csodált Mózeshez: *Mert a törvény Mózes által adatott, a kegyelem és az igazság Jézus Krisztus által lett.*

Figyeld meg, mire irányítja a tekintetet: nem a személyeket veti össze, hanem a tetteiket. Ha ugyanis ezekről bebizonyosodik, hogy sokkal nagyobbak, akkor az is magától értetődő, hogy még a balgábbak is kénytelenek lesznek elfogadni Krisztusról ezt a véleményt. Hiszen amikor a cselekedetek tanúskodnak, amelyekről nyilvánvaló, hogy sem hízélgés, sem gyűlölet nem torzítja meg az értékelésüket, a tettek maguk egyértelműen feltárják a cselekvőt. Amilyennek megmutatják tettei, olyanak fogja látni őt mindenki. Ezért éppen ezekben a dolgokban áll leginkább gyanún felül a tanúság.

Lásd meg azt is, mennyire megkönnyíti a gyöngék számára a megértést! Nem hosszadalmas érveléssel bizonyítja a felsőbbséget, hanem maga a szó-

használat teszi nyilvánvalóvá a különbséget: a „kegyelmet és igazságot” állítja szembe a „törvénnyel”, és a „lett”-et az „adatott”-tal. Igen nagy különbség van a kettő között. Mert ami „adatott”, az a szolgálattelvőé: ő mástól veszi, és úgy adja azoknak, akiknek adni rendeltetett. A „lett” viszont a királyé, aki maga készíti ajándékait, és saját hatalmából osztogatja azokat. Ezért mondta: *megbocsátattak a te bűneid*, majd amikor kételkedtek, hozzátette: *Hogy megtudjátok, hogy az Ember Fiának van hatalma bűnöket megbocsátani a földön, ezt mondja a bénának: kelj fel, vedd az ágadat, és menj haza!* (Mt 9,2.6)

Látod, miként lett a kegyelem általa? Figyeld meg az igazságot is! A kegyelmet megmutatják ezek az esetek, s a latorral történtek, a keresztség ajándéka, a Lélek ajándéka, amely általa adatott, és még sok egyéb. Az igazságot pedig legbiztosabban akkor ismerjük meg, ha megvizsgáljuk az előképeket. Mert az isteni gondviselés a maga Újszövetségben beteljesendő művét már előre megfestette az Ószövetségben, előképek formájában. Amikor pedig eljött a Krisztus, a maga teljességében valósította meg azt, amit korábban jelképekben mutatott. Lássuk tehát röviden az előképeket is! Nem akarjuk most mindet végigvenni, ez nem ennek az alkalomnak a feladata, de ha némelyikre ránéztek, a többit már magatok is jobban fogjátok érteni.

Akarjátok, hogy magától a szenvedéstől kezdjük? Mit mond az előkép? Tegyetek egy bárányt házanként, és áldozzátok meg, és tegyetek úgy, ahogyan elrendelte és törvénybe foglalta (vö. 2Móz 12,21kk). Krisztus viszont nem pusztán megparancsolja, hogy így legyen, hanem ő maga lesz a bárány; saját magát adja oda áldozatul, önmagát ajánlja fel az Atyának.

4. Látod tehát, miként adatott a törvény Mózesen keresztül, és lett az igazság Jézus Krisztus által? És ismét: amikor az amálekíták a Sínai hegyen harcoltak a zsidókkal, Mózes kezei megerősítettek, Áron meg Húr tartották azokat, kétfelől állva (vö. 2Móz 17,8kk). Amikor pedig Krisztus eljött, maga tárta ki kezeit a kereszten. Látod, hogyan adatott az előkép, és hogyan lett valósággá az igazság? A törvény újra csak ezt mondja: *átkozott minden, ki nem marad mindazokban, amik megírattak a törvény könyvében* (5Móz 27,26). A kegyelem pedig így szól: *Jöjjetek énhozzám mindnyájan, akik megfáradtatok, és meg vagytok terhelve, és én megnyugvást adok nektek* (Mt 11,28). Pál pedig: *Krisztus megváltott minket a törvény átkától úgy, hogy átokká lett értünk* (Gal 3,13). Mivel tehát ilyen nagy kegyelemben

és igazságban részesültünk, intellek benneteket: nehogy az ajándék nagysága könnyelművé tegyen minket! Mert amennyivel nagyobb tisztességben részesültünk, annival nagyobb erénnyel is tartozunk.

Aki kevés ajándékot kapott, az ha csekély dolgot mutat is fel, nem érdemel akkor sem olyan nagy rosszállást; aki viszont a tisztesség legfelső fokára jutva rest marad, és csak keveset tud felmutatni, sokkal súlyosabb ítéletre méltó. De rólatok ne kelljen soha ilyet feltételezni! Meg vagyunk ugyanis győződve az Úrban, hogy lelketek az égbe tör, és már elhagyátok a földieket; hogy bár a világban vagytok, mégsem a világiakkal foglalatostokodtok. De bár meg vagyunk győződve erről, mégsem szűnünk meg újra és újra ugyanarra inteni titeket.

Hiszen a világi versenyeken sem azokat biztatják a nézők, akik feladták a küzdelmet, akik csak fekszenek és a hasukat süttetik a nappal, hanem azokat, akik még futnak és még küzdenek. Akik végleg feladták, azokért hiába fárasszanak magukat, úgysem kelthetnék fel bennük újra a győzelem reményét; ezért már gúnyra sem vesztegetik rájuk az energiát. Itt azonban – és nemcsak nálatok, akik böjtöltök, hanem azoknál is, akik elbuktak – mindig lehet valamiféle jóra számítani, ha meg akarnak változni. Ezért teszünk meg mindent: intünk, dorgálunk, bátorítunk, dicsérünk, csak hogy üdvösségeteket munkáljuk.

Ne nehezteljetek hát ránk a mennyei polgárjogotokért hozott folytonos intéseinkért! Nem restségeketek hánytorgatjuk fel, hanem jó reménységgel szólunk hozzátok. És nemcsak nektek szól ez a beszéd, és a jövőben sem csak nektek fog szólni, hanem mi magunknak is, akik mondjuk, mert magunk is rászorulunk erre a tanításra. Mert hiába hangzik rajtunk keresztül az ige, semmi akadály, hogy ugyanaz a szó bennünket is megítéljen. Akit ugyanis vétkesnek talál, azt az Ige helyreigazítja; az ártatlant viszont, amennyire csak lehet, még távolabb vezeti a bűntől. Mi magunk sem vagyunk mentesek a bűntől. A gyógyulás tehát közös, a gyógyszer mindenkinek elérhető, de a kezelés nem közös, hanem azok elhatározásától függ, akik élnek vele. Aki rászorulva kipróbálja az orvosságot, annak hasznára lesz a kezelés; aki viszont nem teszi rá a sebre, az csak súlyosítja baját, és a legsötétebb véget készíti magának. Ne szomorkodjunk tehát gyógyításunk közben, hanem sokkal inkább örvendezzünk: még ha keserű fájdalmat is okoz a tanítás, később sokkal édesebb gyümölcsöt terem számunkra.

Tegyük meg ezért mindazt, ami tőlünk telik, hogy a bűn fogai által lelkünkbe mart sebeket és csapásokat végleg kiirtsuk magunkból, hogy méltónak találtsunk Krisztus látására, és azon a napon át ne adassunk a büntető, elszakító hatalmaknak, hanem azoknak, akik az égi örökségbe vezetnek, amely elkészített mindazoknak, akik szeretik őt. A mi Urunk Jézus Krisztus kegyelme és ember-szeretete által, legyen részünk mindnyájunknak ebben az örökségben, akié a dicsőség és az erő mindörökkön-örökké. Ámen.

15. homília

Istent soha senki sem látta, az Egyszülött Fiú, aki az Atya kebelén van, az jelentette ki őt.

1. Az Írásokban szereplő szavak és kifejezések iránt nem egyszerű engedelmességet kíván Isten, hanem megértéssel teljeset. Ezért szent Dávid sok helyütt zsoltárai elé írta: *megértésre*, és ezt kérte: *Nyisd meg az én szemeimet, hogy szemléljem a te törvényednek csodálatos voltát!* (Zsolt 118,18 LXX) Az ő fia pedig így foglalja össze mindezt: *mint az ezüstöt kell a bölcsességet keresni* (vö. Péld 2,4), arany-nál is inkább megszerezni (vö. Péld 3,14). A mi Urunk pedig, amikor inti a zsidókat az Írások kutatására, sokkal inkább minket sürget e keresésre. Hiszen nem mondta volna ezt, ha az Írások értelme első olvasásra felragyogna. Ami közszemlére kitett és kézenfekvő, azt senki sem kutatja; az elrejtettet és nehezen feltárhatót viszont igen. Ezért nevezi az Írást elrejtett kincsnek, hogy kutatására serkentsen. Mindez nekünk szól, hogy ne felületesen essünk neki az Írás szavainak, hanem figyelmesen és értelmet kérve. Mert aki megvizsgálatlanul hallgatna az abban elmondottakra, és úgy fogadna mindent, ahogy betű szerint elhangzott, sok méltatlan dolgot gondolna Istenről. Azt, hogy ember, hogy bronzból van, hogy haragvó és bosszúszomjas, vagy még rosszabbakat. Ha azonban a mélyben rejlő értelmét megismerné, mindezen furcsaságoktól megszabadulna. Mivel a most előttünk fekvő olvasmány is azt mondja, hogy Istennek keble van, ami a testek sajátja. De ki volna annyira bolond, hogy testnek gondolja a testetlent? Hogy tehát a lelki értelemhez méltón magyarázzuk az egészet, nosza, kutassuk át újra a vidéket!

Istent soha senki nem látta. Hogyan jut idáig az evangélista? Miután Krisztus ajándékainak nagyságát bemutatta, és hogy végtelen a különbség ezek és a Mózesen keresztül adottak között, most a különbség érthető okát is meg akarja mondani végül. Hiszen az szolga volt, ezért egyszerűbb dolgok szolgálója lett, ő viszont Úr és király és a Király Fia, így sokkal nagyobbakat hozott el számunkra, hiszen mindig az Atyánál van, és folyamatosan szemléli őt. Ezért így folytatta: *Istent soha senki nem látta.* Mit mondjunk hát a legnagyobbszavú Ézsaiásról, aki azt írja: *láttam az Urat, amint egy magas és fenséges székben ült* (Ézs 6,1 LXX)? Mit Jánosról, aki erre hivatkozik: *ezeket mondta ő, amikor látta az ő dicsőségét* (Jn 12,41)? Mit Ezékielről, aki a kérubok fölött ülőt látta (vö. Ez 10,1kk), mit Dánielről, aki az Öregkorút látta ülni (vö. Dn 7,9)? Mit Mózesről, aki azt kérte:

mutasd meg nekem a te dicsőségedet, hogy ismerjelek téged (vö. 2Móz 33,13.18), és Jákóbról, akit azért neveztek Izraelnek, mert Izrael annyit jelent: aki látta az Istent. És mások is látták Őt. Hogyan mondta hát János: *Istent soha senki nem látta?* A válasz: mindezek Isten alkalmazkodásának megnyilvánulásai voltak, nem pedig a mezítelen lényeg látása. Ha a természetét látták volna, nem láthatták volna különbözőképpen, hiszen az vegyítetlen és alakatlan, testetlen és le nem írható, nem ül, nem áll, nem jár. Ezek mind a test sajátjai. Azt pedig, hogyan van, csak ő maga tudja. Erre utal, amikor egy prófétája által ezt mondta Isten: én sokasítottam meg a látásokat, és *én szólottam* hasonlatokban a próféták által (Hós 12,10), vagyis alkalmazkodtam hozzájuk, és nem úgy jelentem meg, amint vagyok.

Amikor pedig az ő Fia valóságos testben készült megjelenni, Isten fokoatosan előkészítette őket a lehető legnagyobb megismerésre. Hiszen ami Isten lényege, azt nem látták sem a próféták, sem az angyalok, sem az arkangyalok; és ha megkérdeznénk őket, semmi egyebet nem mondanának, mint ezt: *Dicsőség a magasságban Istennek – éneklük –, és a földön békesség, az emberekhez jóakarattal* (Lk 2,14). És ha a kéruboktól vagy a szeráfoktól vágnál megtudni valamit, a szentség misztikus énekét hallanád, és hogy *teljes a menny és a föld az ő dicsőségével* (vö. Ézs 6,3). Ha a fenti hatalmakat vizsgálnád, semmi mást nem találsz, mint hogy egyetlen feladatuk, hogy Istent dicsérjék: mert ezt mondja, *dicsérje őt minden serege!* (Zsolt 148,2) Egyedül a Fiú látja őt, és a Szentlélek. Mert a teremtettség természet hogyan volna képes befogadni a teremtetlent? Ha egyetlen testetlen hatalom lényegét sem foghatjuk fel világosan, mennyivel kevésbé a testetlen és születetlen lényegét! Pál mondja: *akit az emberek közül senki sem látott, és nem is láthat* (1Tim 6,16). Vajon egyedül az Atyáé ez a kiváltság? És vajon a Fiú nem részesül ebben? Dehogynem! Halld meg, miként mutat rá erre Pál, mikor ezt mondja: *aki a láthatatlan Isten képmása* (Kol 1,15). Aki pedig a láthatatlan képmása, maga is láthatatlan, különben nem volna képmása. Ha pedig máshol ezt mondja, *Isten megjelent testben* (1Tim 3,16), ne csodálkozzunk! Mivel a test által való megjelenés nem lényeg szerint történt. Mivel azt, hogy maga is láthatatlan, és nem csupán az embereknek, de a felső hatalmaknak is, megmutatja Pál. Mikor ugyanis ezt mondja: *megjelent testben, így folytatja: bemutatták az angyaloknak.*

2. Úgyhogy az angyalok is csak akkor látták meg, mikor testet öltött magára, azelőtt pedig nem látták őt így, mivel lényege szerint számukra is láthatatlan volt. És hogyan mondhatta akkor Krisztus: *nehogy egyet is megvessetek e kicsinyek közül, mert mondom nektek, hogy az ő angyalaik a mennyekben mindenkor látják az én mennyei Atyám arcát* (Mt 18,10)? Arca van Istennek? A mennyben tartózkodik úgy, mint valami test? Senki sem gondolhat ilyet. A látás itt az értelmi látást jelenti, a számukra lehetséges felfogást, mint, amikor ezt mondja: *boldogok a tiszta szívűek, mert ők az Istent meglátják* (Mt 5,8). Az angyalok is azzal a teljes és osztatlan figyelemmel vannak Isten felé, amely természetükből fakad. Ezért mondja Krisztus: *Senki nem ismeri az Atyát, csak a Fiú* (Mt 11,27). Nem azt jelenti, hogy mi mind tudatlanok vagyunk, hanem hogy senki sem ismeri úgy, ahogyan a Fiú. Amint a hívők is látják őt valamennyire, de lényegét nem, úgy ismerjük mi is Istent, de lényegét senki sem ismeri, csak a tőle született. Itt a tökéletes ismeretről és szemlélésről és felfogásról van szó, mely olyan fokú, mint amellyel az Atya ismeri a Fiút: *mert amint engem ismer az Atya, én is úgy ismerem az Atyát* (Jn 10,15).

Lásd, az evangélista is micsoda nagy dologról beszél: mert amikor ezt mondja, *Istent soha senki nem látta*, nem azt mondja, hogy a Fiú látta, és kijelentette, hanem valami mást, a látásnál többet említ, mikor ezt mondja, *aki az Atya kebelén van*. Mert a kebelén lenni több a látásnál: aki lát, az még nem ismer mindent, de aki a keblen nyugszik, annak semmi sem kerülheti el figyelmét. Mikor tehát azt hallod, hogy *senki nem ismeri az Atyát, hanem csak a Fiú* (Mt 11,27), hogy ne mondd: ha mindenképp jobban ismerte is az Atyát, de mégsem úgy ismerte, amekkora, ezért az evangélista is arról beszél, hogy az Atya kebelén időzik, és Krisztus is azt mondja, hogy annyira ismeri őt, mint amennyire az Atya a Fiút. Kérdezd hát meg azt, aki ellenkezik: mondd csak, vajon ismeri-e az Atya a Fiút? És mindenképp azt mondja majd, hacsak nem bolond, hogy igen. Ezek után ismét kérdezzük meg tőle, vajon valami pontos látással és ismerettel ismeri és látja, és ismeri bizonyosan azt, ami? És mindenképp egyet fog érteni ezzel is. És innen vezesd le végül a Fiúnak az Atyáról való pontos ismeretét. Mert maga mondta: *amint engem ismer az Atya, én is úgy ismerem őt* (Jn 10,15). És másutt: *nem mintha bárki látta volna az Atyát: csak aki az Istentől van* (Jn 6,46). Ezért említi János a kebelt: az egylényegűséget, a változhatatlan ismeretet, az egyenlő hatalmat fejezi ki. A más-lényegű sosem volna az Atya kebelén és ő maga sem merészelte

volna szolgaként, vagy a sokak közül valóként, hogy az Atya kebelén megforduljon, hiszen ez az édesgyermek kiváltsága, aki nagy bátorsággal van szülője iránt, és aki semmiben sem alávalóbb annál.

Akarsz hallani örökkévalóságról is? Halld csak, mit mond Mózes az Atyáról! Mikor azt kérdezte, hogy ha tudni akarnák az egyiptomiak, ki küldte őt, mit válaszoljon nekik, ezt a parancsot kapja: *mondd, a vagyok küldött engem* (2Móz 3,14). A „vagyok” pedig a mindig létezőt, a kezdet nélküli létezést jelenti, a valóságos és isteni létezést. Ezt a kezdetben volt is jelzi, az örökké létezés kifejezéseként. Ezt a kifejezést használja tehát itt János, jelezve, hogy kezdetnélkülien és örökkévalóan az Atya kebelén van a Fiú. Hogy tehát véletlenül se gondold a névegyezés miatt a kegyelemből való fiak egyikének, először is névelőt tesz elé, hogy elválassza a kegyelemből lettektől. Ha pedig ez nem elég neked, hanem még lejjebb hajolsz, halld meg ennél felségesebb nevét: az Egyszülött. Ha pedig ezután ismét csak lejjebb tekintesz, nem mentegetem semmiképp, hogy valami emberi kifejezést mond Istenről, a kebelről beszélek, csak nehogy félreértsd egyszerű voltát.

Látod Urunk emberszeretetét és gondoskodását? Méltatlan szavakkal illeti magát Isten, hogy ezeken keresztül rátekintve, nagy és magasztos dolgokat érthess meg, és te mégis megmaradsz lent a szónál? Mert mondd csak: miért alkalmazza itt a kebel szót, ezt a vaskosan testi kifejezést? Hogy balgán testnek gondoljuk Istent? Semmiképp sem! Miért mondja tehát? Mert ha sem a Fiú származásáról nem sugall semmit ezen keresztül, sem Isten testetlenségéről, feleslegesen aggatja rá ezt a kifejezést, semmi haszna sincs. Miért mondja tehát? Kérdezősködésemmel úgysem hagyok békét neked. Vajon nem nyilvánvaló, hogy semmi másért, mint hogy ne gyanítsunk ebből mást, mint az Egyszülött származását, és az Atyával együtt örökkévalóságát? *Az jelentette ki*, mondja. Mit jelentett ki? Hogy *Istent soha senki nem látta, hogy egy az Isten*. De hát ezt Mózes és a próféták is mondták: *az Úr a te Istened egy Úr* (5Móz 6,4), és Ézsaiás: *előttem nem lett isten, és utánam sem lesz* (Ézs 43,10).

3. Mi többet tanultunk hát a Fiútól, mint aki az Atya kebelén van? Mit az Egyszülöttől? Először is, hogy a próféták művei is az övéi, és hogy tanítása világosabb, érthetőbb, magasabb rendű: *az Isten Lélek, és akik imádják őt, azoknak lélekben és igazságban kell imádniuk* (Jn 4,24). Megtanultuk, hogy Istent nem lehet

meglátani, és hogy *senki nem ismeri őt, hacsak nem a Fiú* (Mt 11,27), és hogy atyja az Egyszülöttnek, és még másokat, amik csak róla elmondattak. Ez pedig: *kijelentette*, a világosabb és érthetőbb tanításra mutat, amelyet nemcsak a zsidóknak, de az egész világnak is tanított és megbizonyított. Mert a prófétákra a zsidók sem hallgattak mind, de Isten Egyszülöttjéhez az egész világ odafordult és meggyőzetett általa. A „kijelentés” tehát itt a tanítás érthetőségére mutat, ezért nevezik igének is, és *csodálatos tanácsosnak* (vö. Ézs 9,5).

Miután tehát nagyobb és tökéletesebb tanításra méltattunk, és többé nem próféták által, hanem Fia által szolt hozzánk Isten az utolsó napokban (vö. Zsid 1,1–2), életünk is legyen ehhez méltó! Mert példa nélküli, amennyire ő leereszkedett hozzánk, hogy többé nem szolgálain keresztül, hanem közvetlenül akar szólni hozzánk, mi pedig a korábbiaknál semmivel sem mutatunk fel többet. Mert nekik Mózes, nekünk viszont Mózes Ura a tanítónk. Tehát e tisztességeknek megfelelő bölcsességgel éljünk, és ne legyen semmi közünk a világhoz. Mert azért hozott le nekünk égből való tanítást, hogy oda helyezze át figyelmünk, hogy mesterünk követői legyünk erőnk szerint. És hogyan lehet valaki Krisztus követője? A köz hasznára munkálkodva mindenben, és nem saját javát keresve. *Hiszen Krisztus sem a maga kedvére élt, hanem amint meg van írva: a te gyalázód gyalázásai hullottak énreám* (Róm 15,3). *Ne keresse tehát senki a maga javát* (1Kor 10,24). Mert úgy keresi valaki a maga javát, ha a szomszédjára ügyel, mert az ő hasznuk a mienk. *Egy test vagyunk, és egymásnak részei és tagjai* (vö. Róm 12,5). Ne viselkedjünk tehát széthúzóként, és ne mondja senki, hogy az a másik nem a barátom, sem rokonom, sem szomszédom, és semmi közöm hozzá, hogyan forduljak hozzá, hogyan beszélgessek vele? Mert ha nem is rokon, sem nem barát, akkor is ember, ugyanabban a természetben részes, ugyanannak az Úrnak a szolgálja, és sátoartársunk, hiszen ugyanabba a világba született. Mert ha ugyanazon hitben részes, íme neked is tagod lett. Mert milyen barátság képes ilyen egységet létrehozni, mint A hit rokonsága? Mert nem úgy kell elfogadnunk egymást, mint amilyen közel barát van barát iránt, hanem amennyire az egyik tag közel van a másikhoz. Mert a barátság és közösség e formájánál nagyobb elfogadást soha nem találhat senki. Amint tehát nem mondhatod tagjaidról: honnan ez az elfogadás és közelség a másik iránt, mert nevetséges volna, így a testvérről sem lehet feltenni ezt a kérdést. Mert *mindnyájan egy testté keresztel-*

kedtünk (1Kor 12,13), mondja. Miért egy testté? Hogy ne legyünk széthúzó, hanem az összejövetel és a barátság által az egy test rendjét megőrizzük.

Tehát ne vessük meg egymást, nehogy önmagunkat nézzük le! *Mert a maga testét soha senki nem gyűlölte, hanem táplálja és gondozza* (Ef 5,29). Ezért adta lakóhelyül Isten ezt az egyetlen világot, osztott el mindent egyenlően, egy napot gyújtott mindenki számára, egy mennyezetként feszítette ki mindenki fölé az eget, és egy asztalt adott, a földet. Adott ugyan más, ennél sokkal nagyszerűbb asztalt is, de abból is csak egyet, tudják a beavatottak, miről beszélek. Egy a lelki születésünk módja, egy a mennyei hazánk, egy a pohár, amelyből iszunk, nem adott különbet a gazdagnak, nem silányabbat a szegénynek, hanem mindenkit egyenlőképpen hívott meg, a testieket rangban egyenlően, a lelkieket hasonlóképpen osztotta. Honnan ered hát az életfeltételek nagy egyenlőtlensége? A gazdagok kapzsiságából és hetvenkedéséből! Ne legyen így tovább, testvéreim, és amikor az egyetemes és legszükségesebb gyűjt össze bennünket, ne osszon meg bennünket sem gazdagság, sem szegénység, sem rokonság, sem ellenségeskedés, sem barátság. Ezek mind csak árnyékok azok számára, akik a szeretet kötelékét kapták felülről. Ezt őrizzük meg szakadatlan, és senki sem ronthatja meg a köztünk lévő egységet, amelyben bárcsak mindnyájan részesedhetnénk, a mi Urunk Jézus Krisztus kegyelméből és emberszeretetéből, aki által és akivel dicsőség az Atyának, a Szentlélekkel együtt, most és mindenkor és mindörökkön-örökké. Ámen.

16. homília

János így tett bizonyosságot, amikor a zsidók papokat és lévítákat küldtek hozzá Jeruzsálemből, hogy megkérdezzék tőle: Ki vagy te?

1. Szörnyű dolog az irigység, szeretteim, szörnyű és veszedelmes, de elsősorban annak árt, aki irigykedik, és nem annak, akit irigyelnek. Mindenekelőtt az irigy ember lelkét marcangolja és rontja, mint valami benne rekedt, halálos mérreg. Ha pedig itt-ott az irigyeltnek is okoz valami kárt, az csekély és szóra sem érdemes veszteség, amelynél még az a nyereség is nagyobb, amelyet a szenvedés hoz számára. És nemcsak az irigységgel van ez így, hanem minden gonosszággal: soha nem az szenved el a valódi kárt, aki a rosszat elszenvedi, hanem aki a rosszat cselekszi. Ha nem így volna, Pál sem intené tanítványait arra, hogy inkább tűrjék el az igazságtalanságot, mintsem elkövezzék: *Miért nem szenvedtek el inkább a sérelmet? Miért nem tűritek el inkább a kárt?* (1Kor 6,7) Jól tudta, hogy soha nem a rosszat elszenvedő, hanem a rosszat cselekvő megy tönkre igazán. Mindezt most a zsidók irigysége miatt mondom. Akik a városokból Jánoszhoz özönlöttek, bűneiket megvallották és megkeresztelkedtek, azok a keresztség után – mintha megbánták volna, amit tettek – küldötteket menesztenek hozzá, hogy faggassák: *Ki vagy te?* Valóban: viperák fajzata, kígyók, vagy ha létezik ennél is súlyosabb név, az illenek rájuk! Gonosz és parázna, elfajult nemzedék: miután megkeresztelkedtetek, akkor kezditek vizslatni, fürkészni a Keresztelőt? Mi lehet ennél esztelenebb? Miért mentetek hozzá akkor? Hogyan vallottátok meg bűneiteket? Miért siettettek a keresztségre? Hogyan kérdeztétek, mit kell tennetek? Nyilvánvaló, hogy mindezt okatlanul tettétek, mert az egész eredetét és lényegét egyáltalán nem értettétek. De a boldog János semmit sem hányt a szemükre, nem vádolta, nem szidalmazta őket, hanem teljes szelídséggel felelt. Miért? Hogy még nyilvánvalóbbá és világosabbá váljék mindenki számára az ő álnokságuk. János ugyanis sokszor tett bizonyosságot Krisztusról a zsidók előtt, akkor is, amikor megkeresztelte őket, mindegyre megemlékezett róla a jelenlévőknek, és ezt mondta: *Én vízzel kereszteltem titeket..., de aki utánam jön, erősebb nálam... ő majd Szentlélekkel és tűzzel keresztel titeket* (Mt 3,11).

Ők viszont engedtek az emberi szenvedélynek, elbódította őket a világ dicsősége, és személyválogató módon méltatlannak tartották, hogy János alávesse magát Krisztusnak. Sok minden mutatta ugyanis János kiválóságát: először az

előkelő, tekintélyes származása, hogy főpap fia volt; aztán az életmódja, kemény önmegtagadása, minden emberi jó megvetése: ruhát, asztalt, házat, sőt magát a táplálékot is semmibe véve a pusztában töltötte eddig az idejét. Krisztusnál viszont ennek mintegy az ellenkezőjét látták. Származása egyszerű volt, ezt gyakran a szemére is vetették: *Vajon nem az ácsmester fia ez? Nem az ő anyját hívják Máriának, testvéreit pedig Jakabnak, Józsefnek?* (Mt 13,55) És az a város, amelyet szülőföldjének tartottak, annyira rosszhírnűnek számított, hogy még Nátánaél is ezt mondta: *Származhat-e valami jó Názáretből?* (Jn 1,46) Életmódja is közönségesnek tűnt: ruházata nem különbözött a többiekétől, nem hordott bőrvet, nem viselt szőrruhát, nem sáskát és vadmézet evett, hanem úgy élt, mint bárki más. Elment még gonosz emberek és vámszedők lakomáira is, hogy megnyerje őket, ezt azonban a zsidók nem értették, és éppen ezért gyalázták, ahogy ő maga mondja: *Eljött az Emberfia, aki eszik és iszik, és ezt mondják: Íme, falánk és részeges, vámszedők és bűnösök barátja!* (Mt 11,19)

Mivel tehát János folyton Krisztushoz utalta őket, ahhoz, akit ők lenéztek, szégyenkeztek és nehezteltek, és inkább Jánost szerették volna tanítójuknak. Nyíltan nem merték kimondani, ezért követséget küldtek hozzá, abban reménykedve, hogy hízelgéssel ráveszik: vallja magát Krisztusnak. Nem is akárkiket küldtek: nem úgy, mint Krisztushoz, akit szolgálkkal, heródiánusokkal és effélékkel akartak megfogni; ide papokat és lévitákat küldtek, mégpedig nem is akármilyen papokat, hanem a jeruzsálemi, vagyis a legtekintélyesebb papokat, nem véletlenül emeli ezt ki az evangélista. Azért küldték őket, hogy megkérdezzék: *Ki vagy te?* Pedig születése mindenki előtt nyilvánvaló volt, annyira, hogy mindenki azt kérdezgette: *Vajon mi lesz ebből a gyermekből?* (Lk 1,66), és híre elterjedt az egész hegyvidéken. Amikor pedig ismét megjelent a Jordánnál, egész városok bolydultak fel, és Jeruzsálemből, meg Júdea egész területéről mentek hozzá, hogy megkeresztelkedjenek. Most tehát nem tudatlanságból kérdeznek – hiszen hogyan is tehetnék, amikor mindenfelé ismerték –, hanem, amint mondtam, azért, mert ebbe az irányba akarták terelni a dolgot.

2. Hallgasd meg, hogyan felel ez a boldog ember nem a kimondott szavakra, hanem arra a hátsó gondolatra, amellyel kérdezték! Amikor ezt mondták: *Ki vagy te?*, nem felelte rögtön azt, amit közvetlenül is mondhatott volna, hogy *kiáltó hang vagyok a pusztában*, hanem először azt oszlatja el, amit sugallni akartak.

Ki vagy te? – kérdezték. Ő pedig megvallotta, és nem tagadta. Ezt vallotta: Én nem a Krisztus vagyok. Nézd, milyen bölcs az evangélista: háromszor is elmondja ugyanazt, egyszerre mutatva meg a Keresztelő erényét, és amazok gonoszságát és ostobaságát.

Lukács is arról számol be, hogy amikor a nép azt gyanította róla, hogy talán ő a Krisztus, János ismét eloszlatta a gyanút (vö. Lk 3,15–16). Ez illik a hű szolgálóhoz: nemcsak hogy nem tör a gazdáját megillető dicsőségre, de még ha a sokaság fel is kínálja neki, akkor is elhárítja. Csakhogy a sokaság jóhiszemű egyszerűségből és tudatlanságból jutott erre a sejtésre; ezek viszont rossz szándékkal, hízeltetés színe alatt faggatták, hogy rávegyék arra, amit el akartak érni. Hogy valóban ezt várták tőle, az abból is kiderül, hogy azonnal más kérdésre térnek át. Ha nem erre számítottak volna, nehezteltek volna, amiért nem a kérdésre felelt, és így szólnak: Hát nem ezt gyanítottuk? Nem ezért jöttünk, hogy megkérdezzük? De mivel rajtakapták, és tetten érték őket, más kérdésre térnek át: *Hát akkor? Te vagy Illés? Ő így felelt: Nem az vagyok.* Illést ugyanis várták, hogy újra eljőjön, amint Krisztus is mondja, amikor tanítványai megkérdezik: *Miért mondják akkor az írástudók, hogy Illésnek kell előbb eljönnie?* (Mt 17,10). Ő ezt feleli: *Illés valóban eljön, és helyreállít mindent* (Mt 17,11). Ezért kérdezik aztán: *A próféta vagy? Így válaszolt: Nem.*

Pedig próféta volt. Miért tagadja hát? Megint csak a kérdezők szándékához igazodik. Ők ugyanis egy különleges prófétát vártak, mert Mózes így szól: *Prófétát támaszt majd testvéreid közül Istened, az Úr: olyat, mint én – őreá hallgassatok!* (5Móz 18,15) Ez a próféta a Krisztus volt. Ezért nem egyszerűen azt kérdezték: *Próféta vagy te?*, mintha csak egy lenne a sok közül, hanem határozott névelővel: *Te vagy a próféta?* – vagyis az, akit Mózes előre megjövendölt. Ezt tagadta: nem azt, hogy próféta, hanem azt, hogy ő volna az a próféta. *Ezt mondták tehát: Ki vagy? – hogy választ adhassunk azoknak, akik elküldtek minket: Mit mondasz magadról?* Látod, milyen erősen sürgetik, faggatják, újra meg újra kérdezik, és nem hagynak fel vele? Ő azonban előbb szelíden eloszlat minden hamis gyanút, és csak azután adja meg a valódi választ: *Én kiáltó hang vagyok a pusztában: egyengessétek az Úr útját.* Mivel nagy és magasztos dolgokat mondott Krisztusról – gyanújuknak megfelelően –, azonnal a prófétára hivatkozik, hogy ezzel is hitelesítse szavait. *A küldöttek között voltak farizeusok is* – mondja az evangélista. Ezek így folytatták kérdezősködésüket: *Miért keresztelsz hát, ha nem te vagy*

a Krisztus, sem Illés, sem pedig a próféta? Látod, nem hiába mondtam, hogy ebbe az irányba akarták terelni a dolgot? Kezdetben nem nevezték nevén, nehogy mindenki előtt nyilvánvalóvá legyen, mire törnek. Amikor azonban kijelentette: *Én nem a Krisztus vagyok*, ismét előhózzák a Krisztus nevét, de elhomályosítva, elfedve valódi szándékukat, mellé teszik Illést és a prófétát. Amikor pedig azt is meghallják, hogy ezek közül egyik sem ő, zavarba jönnek, lehull a lepel, és nyíltan kimondják csalárd gondolataikat: *Miért keresztelsz hát, ha nem te vagy a Krisztus?* És hogy tovább is homályban tartsák igazi céljukat, ismét hozzászól Illést és a prófétát.

Mivel hízlegéssel nem tudták lépre csalni, azt gondolták, váddal kényszeríthetik ki tőle, amit hallani akartak, vagyis hogy kimondja azt, amit nem volt szabad kimondania. De nem érték céljt. Ó, micsoda ostobaság! Micsoda gőg és okatlan kíváncsiság! Azért küldtek hozzá követeket, hogy megtudják, kicsoda és honnét való, most pedig ők akarnak törvényt szabni neki! Pedig ez is arra sarkallhatta volna, hogy magát Krisztusnak vallja. De még most sem haragszik meg rájuk, és nem mondja, amit mondhatott volna: *Ti akartok nekem parancsolni, ti akartok törvényt szabni?* Ehelyett ismét nagy szelídségről tesz tanúságot: *Én vízzel keresztetek. De közöttetek áll az, akit ti nem ismertek, aki utánam jön, és én arra sem vagyok méltó, hogy saruja szíját megoldjam.*

3. Mit mondhatnak hát mindezek után a zsidók? Innen is megdönthetetlen a vád ellenük, és elkerülhetetlen az ítélet, mert ők maguk mondtak saját magukra ítéletet. Hogyan? Jánost megbízhatónak tartották, annyira igaznak, hogy nemcsak akkor hittek neki, amikor másról tett tanúságot, hanem amikor önmagáról beszélt, akkor is hitelt adtak szavának. Ha nem így viszonyultak volna hozzá, nem küldtek volna hozzá követeket, hogy tőle magától tudakolják meg kilétét. Tudjátok: leginkább azoknak hiszünk önmagukra vonatkozóan, akiket a legigazmondóbbaknak tartunk. De nemcsak ez fogta be a szájukat, hanem az a magatartás is, amelyet irányában tanúsítottak: nagy buzgósággal mentek ki hozzá, még ha később meg is változtak. Erre maga Krisztus is utal, amikor ezt mondja: *Ő volt az égő és világító fáklya, de ti csak egy ideig akartatok az ő világosságában örvezdeni* (Jn 5,35).

Válasza pedig még inkább hitelessé tette őt: *Aki magától szól, a saját dicsőségét keresi, aki pedig annak dicsőségét keresi, aki elküldte őt, az igaz, és abban nincs*

hamisság (Jn 7,18). János nem a maga dicsőségét kereste, hanem máshoz utalta őket. Ráadásul a küldöttek is a szemükben legtekintélyesebbek közül valók voltak, az első; így sem hová hátrálniuk, sem mivel védekezniük nem maradt, amiért nem hittek Krisztusban. Miért nem fogadtátok el, amit János mondott róla? Ti küldtétek a főembereket; ti kérdeztétek rajtuk keresztül; ti hallottátok mindazt, amit a Keresztelő válaszul mondott. Mindenre kíváncsian rákérdeztek, mindent kivizsgáltatok, sorra vettetek mindenkit, akire gyanakodtatok. János pedig teljes nyíltsággal megvallotta, hogy nem ő a Krisztus, nem Illés, és nem a próféta. És nem állt meg itt: elmondta azt is, kicsoda ő maga, beszélt saját keresztsége természetéről, hogy az kicsiny és jelentéktelen, és nincs benne több a víznél – ezzel világosan megmutatta annak a keresztségnek a többletét, amelyet Krisztus ad.

Ézsaiást, a prófétát is tanúul hívta, aki már régen és jó előre tanúságot tett: az egyiket Úrnak nevezi, a másikat szolgájának és segítőjének. Mi kellett volna még? Hát nem az, hogy higgyenek annak, akiről tanúbizonyságot tett, leboruljanak előtte, és Istennek vallják? Hogy ez a tanúság nem hízélgésből, hanem igazságból fakadt, azt a tanú jelleme és életmódja is igazolja. Hiszen senki sem szokta a másikat maga elé helyezni, sem a neki járó tisztességet másnak átengedni, különösen nem ekkorát. János sem mondott volna ilyesmit, ha Krisztus nem Isten volna. Mert még ha önmagáról el is hárította volna az ilyen, természetét meghaladó dicsőséget, semmiképpen sem ruházta volna át egy nála alacsonyabb természetűre.

De közöttetek áll az, akit ti nem ismertek. Ezzel azt mondja: természetes dolog volt, hogy a nép között járjon-keljen, mintegy a sokaság egyike, hiszen mindenütt a szerénységet és a hivalkodástól való tartózkodást tanította. Ismeret alatt itt pontos, belső felismerést ért: hogy tudják, kicsoda ő, és honnét való. Az *aki utánam jön* fordulatot újra meg újra hozzáteszi, mintegy ezt mondva: ne gondoljátok, hogy minden az én keresztségemben van. Ha ez volna a teljesség, nem jönne utánam más, aki mást és többet ad. Ez az én keresztségem csupán előkészítés és útkészítés. A mi keresztségünk árnyék és előkép; jönnie kell másvalakinek, aki a beteljesedést elhozza. Maga az, hogy *utánam jön*, önmagában is megmutatja méltóságát: ha ez a keresztség volna a teljesség, nem volna hely a másodiknak. *Előrébbvaló lett nálam* – vagyis nagyobb tisztességű, ragyogóbb. De hogy ne pusztán fokozatbeli fölényre gondoljanak, hanem az összehason-

líthatatlan fölényére, ezt is hozzáteszi: *én arra sem vagyok méltó, hogy saruja szíját megoldjam*. Vagyis: nemcsak hogy *előrébbvaló lett*, hanem annyira, hogy én még legutolsó szolgálói közé sem vagyok méltó soroltatni. A saruszíj oldása ugyanis a legalantasabb szolgálai teendő.

Ha pedig János nem tartja magát méltónak még a saruszíjának megoldására sem – János, akinél *nincs nagyobb az asszonytól születettek között* (Mt 11,11) –, akkor mi hová soroljuk magunkat? Ha az, aki az egész világ ellensúlya, sőt, nagyobb (*akikre nem volt méltó a világ*, Zsid 11,38), még ő sem érzi magát méltónak a legkisebb szolgálatra sem, mit mondjunk mi, akik annyi rosszat hordozunk magunkban, és annyira elmaradunk János erénye mögött, mint amekkora a föld és az ég közti távolság?

4. Ő még arra sem tartotta magát méltónak, hogy megoldja annak saruja szíját. Az igazság ellenségei viszont annyira megőrültek saját örületüktől, hogy kijelentették: ők igenis méltók rá, hogy úgy ismerjék őt, ahogyan ő ismeri önmagát. Mi lehet ennél az elvetemültségnél förtelmesebb? Mi lehet ennél a gögnél esztelenebb? Jól mondja a bölcs: *A kevélység kezdete nem ismerni az Urat* (JSirák 10,12). A sátán sem zuhant volna le, nem lett volna ördöggé – hiszen korábban nem az volt –, ha ez a betegség meg nem fertőzi. Ez taszította ki őt a bizalmas közelségből, ez küldte a gyehennára, ez lett minden bajának forrása. Ez az egy is elég, önmagában is, hogy a lélekben minden erényt szétroncsoljon, legyen az akár alamizsna, ima, böjt vagy bármi más. *Mert ami az emberek előtt magasztos, az Isten előtt utálatos* (Lk 16,15). Tehát nemcsak a paráznaság vagy a házasságtörés szennyezi be azt, aki él vele, hanem az önhitt kérdés is – sőt sokkal inkább, mint amazok. Miért? Mert a paráznaság, noha menthetetlen vétek, mégis ráfogható a vágy hevére; az önhittség ellenben semmiféle okot, semmiféle ürügyet nem tud felmutatni, amely akár egy leheletnyi enyhülést adhatna. Nem más ez, mint a lélek torzulása, a legsúlyosabb kór, amelynek egyetlen forrása a balgaság.

Nincs ostobább az öntelt embernél, még ha gazdagság veszi is körül, még ha nagy világi bölcsességgel dicsekszik is, még ha hatalomban ül is, és mindent birtokol, amiért az emberek lelkesedni szoktak. Mert ha már az is nyomorult és szerencsétlen, aki valóban jó dolgokkal kérkedik, és éppen e kérdés miatt veszíti el jutalmát, mennyivel nevetségesebb az, aki minden alap nélkül fuvalkodik fel, miközben mindene pusztá árnyék, fűnek virága (mert ez a mostani dicsőség)

és éppen ezen pöffeszkedik! Nem ugyanezt teszi-e az a szegény és nincstelen ember, aki egyfolytában éhen sorvad, de ha véletlenül egy éjszaka kellemes álmot lát, máris elbízta magát miatta? Nyomorult és szerencsétlen! Miközben lelkedet a legsúlyosabb betegség emészt, és a végső nyomorúság szegénységének is a szegénye vagy, nagyra tartod magad azért, mert ennyi meg ennyi talentum aranyad van? Mert szolgák sokasága áll rendelkezésedre? De hiszen mindez valójában nem a tied. Ha nem hiszel a szavaimnak, tanulj a korábbi nemzedékek tapasztalatából! És ha annyira megrészegültél, hogy még mások példájából sem akarsz okulni, várj egy keveset: majd a veled törtétekből is megérted, hogy semmi hasznod nem lesz mindebből. Amikor halálodon leszel, és már nem vagy ura egyetlen órának sem, sőt még egy pillanatnyi időnek sem, akaratod ellenére hagyod itt javaidat az itt maradóknak, gyakran éppen azoknak, akiknek nem is kívántad. Sokan még csak nem is rendelkezhetek róluk: hirtelenül távoztak, szerették volna vagyonukat élvezni, de nem volt rá lehetőségük; elhurcolták őket, javaiktól mások javára fosztották meg őket, és erőszakkal jutottak hozzá azok, akiknek nem akarták adni.

Hogy mindezt el ne szenvedjük, küldjük át kincseinket a mi városunkba, amíg erősek és egészségesek vagyunk! Csak így élvezhetjük őket, másként semmiképp. Így helyezhetjük el azokat biztos, ki nem rabolható helyen. Mert ott nincs semmi, ami elvehetné: nincs halál, nincsenek hiteles végrendeletek, nincsenek örökösök, akik kisajátítsák, nincs rágalom és ármánykodás; hanem aki innen úgy távozik, hogy az erény bőséges gyümölcsét termette, az szüntelen arathatja annak termését. Ki volna annyira nyomorult, hogy ne kívánná saját javait maradéktalanul élvezni? Vigyünk hát át gazdagságunkat, és helyezzük át oda! Ehhez nem kell sem számár, sem teve, sem szekér, sem hajó – ettől a fáradtságtól is megszabadított minket Isten. Csak a szegényekre van szükségünk: sántákra, bénákra, betegekre. Az ő kezükre van bízva az efféle átszállítás: ők küldik fel a pénzt a mennybe, ők vezetik be az ilyen javak gazdáit az örök javak örökségébe. Adja Isten, hogy mindannyian elnyerjük ezt a mi Urunk, Jézus Krisztus kegyelméből és emberszeretetéből, aki által és akivel az Atyáé a dicsőség, a Szentlélekkel együtt, most és mindenkor, és mindörökkön-örökké. Ámen.

17. homília

Ez Betániában történt, a Jordánon túl, ahol János keresztelt. Másnap János látta, hogy Jézus hozzá jön, és így szólt: Íme, az Isten Báránya, aki elveszi a világ bűnét!

1. Nagy érték a nyílt szó és a szabad beszéd, mégis mindezt a Krisztusba vetett hit megvallása mögé kell sorolnunk. Olyan nagy és csodálatos dolog az, hogy valaki az Atya előtt ilyen módon hirdesse az egyszülött Isten Fiát – de a viszonzás mértéke még nagyobb! Te a földön vallodd meg őt, ő pedig a mennyben vall meg téged; te emberek jelenlétében, ő pedig az Atya és minden angyal előtt (vö. Mt 10,32; Lk 12,8). Ilyen volt János: sem a sokaságra, sem a dicsőségre, sem semmi más emberire nem tekintett, mindezt megvetette, és az ebből fakadó szabadsággal hirdette mindenki előtt mindazt, ami Krisztusra tartozik. Ezért emeli ki az evangélista a helyet is, hogy megmutassa e nagy hangú hírnök bátorságát. Nem házban, nem félreeső sarkokban, nem a pusztában szólt, hanem a Jordán-nál, a tömeg közepén, mindazok jelenlétében, akiket ő keresztelt (mert amikor keresztelt, a zsidók odagyűltek), és ott hirdette meg azt a csodálatos hitvallást Krisztusról, amely fenséges és hatalmas, sőt kimondhatatlan tanításokkal volt telve, és azt is, hogy ő maga még arra sem méltó, hogy saruszíjának szíját megoldja. Hogyan adja elénk mindezt az evangélista? Úgy, hogy ezzel folytatja: *Ez Betániában történt*. Némely pontosabb kéziratban azonban ez áll: „Béthabarában.” Hiszen Betánia nem a Jordánon túl, és nem is a pusztában volt, hanem Jeruzsálem közelében. Más oka is van annak, hogy a helyeket megnevezi. Mivel nem régi eseményeket készült elbeszélni, hanem a közelmúltban történt dolgokat, tanúként állítja az elmondottak mellé azokat, akik jelen voltak és látták azokat, és magukból a helyszínekből is bizonyítékot szolgáltat. Biztos lehetett abban, hogy semmit nem told hozzá a mondottakhoz a saját feje után, hanem mindent egyszerűen és igaz módon ad elő; ezért támaszkodik a helyek tanúságára, bizonyítékul, mint mondtam, és nem úgy, mintha csak véletlenül egyeznének meg az igazsággal.

Másnap János látta, hogy Jézus hozzá jön, és így szólt: Íme, az Isten Báránya, aki elveszi a világ bűnét! Az evangélisták mintegy felosztották egymás között az időszakokat. Máté a Keresztelő János börtönbe vetése előtti időket csak röviden érinti, és siet tovább a következő eseményekre; János evangélista viszont nem hogy nem rövidít, hanem éppen ezekenél időzik a legtovább. Máté a közbeeső

időről hallgatva, vagyis mindarról, amit János hirdetett, amit a zsidók küldöttei kérdeztek, és minden egyebet rövidre fogva, Jézusnak a pusztából visszatérése után egyenest a fogság történetéhez ugrik: mert *amikor Jézus meghallotta, hogy Jánost fogságba vetették, visszatért Galileába* (Mt 4,12). János evangélista azonban nem így cselekszik. A pusztába vezető útról hallgat – erről már Máté szólt –, viszont azt, ami a hegyről való lejövetel után történt, elbeszéli, és csak miután sok mindenről beszámolt, akkor teszi hozzá: *János ugyanis még nem volt börtönbe vetve* (Jn 3,24).

De kérdezheted: miért jelenik meg most Jézus Jánosnál, sőt miért nemcsak egyszer, hanem másodszor is? Máté szerint Jézus eljövetele a megkeresztelkedése miatt volt szükséges; ezt maga Jézus is kijelenti: *mert így illik minden igazságot betöltenünk* (Mt 3,15). János evangélista pedig azt is megmutatja, hogy a keresztség után ismét eljött: ezt onnan teszi nyilvánvalóvá, hogy így szól: *Láttam, hogy a Lélek szállt az égből, mint egy galamb, és megnyugodott rajta* (Jn 1,32). Mi okból jön tehát Jánoshoz? Nem egyszerűen eljött oda, hanem kifejezetten őhozzá tartott. Ezt mondja: *amint Jézus feléje közeledett, ő rátekintett és így szólt.*³ Miért tartott hát feléje? Mivel János sokak szeme láttára keresztelte meg őt, nehogy bárki azt gyanítsa, hogy ugyanabból az okból sietett Jánoshoz, mint a többiek – tudniillik bűnvallásra és bűnbánati mosakodásra a folyóban –, ezért van ő is ott, és egyúttal alkalmat ad Jánosnak arra is, hogy ezt a gyanút ismét eloszlassa. Amikor ugyanis azt mondja: *Íme, az Isten Báránya, aki elveszi a világ bűnét!*, ezzel minden ilyen sejtelmet eloszlat.

Aki olyannyira tiszta, hogy mások bűneit is képes eltörölni, arról nyilvánvaló, hogy nem bűnvallásra megy Jánoshoz, hanem azért, hogy alkalmat adjon annak a csodálatos igehirdetőnek, hogy másodszori kiáltásával még mélyebben vesse azok szívébe, akik előzőleg már hallották mindezt, és újakat is tegyen hozzá. Az „íme” szó pedig azért hangzik el, mert már sokszor és sokan keresték őt a jövendölések alapján hosszú idő óta. Ezért mutat most rá, jelenvalóként, és mondja: *íme*, jelezve, hogy ő az, akit régóta kerestek. Ő a Bárány. Báránynak nevezi őt, hogy a zsidókat emlékeztesse Ézsaiás prófécijára (Ézs 53,7), valamint Mózesnél rendelt előképére, az árnyékra (2Móz 12), hogy az előképtől inkább a valóságoshoz vezesse őket. Az a bárány ugyanis senki bűnét nem vette el végérvényesen, ő viszont az egész lakott világot. Hiszen amikor veszni látszott az

³ Aranyaszájú így értelmezi a Jn 1,29 első felének szövegét.

egész, ő hamar megszabadította Isten haragjától. *Ő az, akiről én megmondtam: Utánam jön egy férfi, aki előrébbvaló lett nálam, mert előbb volt, mint én.*

2. Látod itt is, miként magyarázza meg az *előrébbvaló lett* kifejezést? Miután ki-mondta, hogy *Bárány*, és hozzátette, hogy *elveszi a világ bűnét*, akkor mondja: *előrébbvaló lett*. Vagyis: az, hogy *elveszi a világ bűneit*, hogy *Szentlélekkel kereszstel*, ez maga az *előrébbvaló lett*. Mert az én eljövetelem nem volt más, mint a világ közös jótévőjének hirdetése, és a vízzel való keresztség kiszolgáltatása. Az övé viszont az, hogy minden embert megtisztítson, és a Pártfogó erejét ajándékozza nekünk. Ezért mondja: *előrébbvaló lett*, vagyis ragyogóbban tűnt fel nálam, mert *előbb volt, mint én*. Szégyenkezzenek hát azok, akik átvették a szamoszatai Pál örületét, és ilyen nyilvánvaló igazságnak is ellene szegülnek.

Én nem ismertem őt – mondja. Látod, milyen megfellebbezhetetlen bizony-ságot tesz itt, megmutatva, hogy ez nem emberi barátságból fakadt, hanem isteni kinyilatkoztatásból? Nem azt mondja: nem tudom, kicsoda ő, hanem ezt: *én nem ismertem őt* – így lesz tanúsága még hitelesebb. Hiszen hogyan kedvezhetett volna olyannak, akit maga sem ismert? *Hanem hogy ismertté legyen Izráel előtt, ezért jöttem, és ezért keresztelek vízzel*. Nem önmaga miatt volt szüksége a keresztségre, és nem is volt más oka annak a fürdőnek, mint hogy előkészítse minden-kinek a Krisztusba vetett hit útját. Nem azt mondta: azért jöttem, hogy megtisz-títsam a megkeresztelteket; sem azt: azért jöttem, hogy megszabadítsam őket bűneiktől, hanem ezt: *hogy ismertté legyen Izráel előtt*. Mondd csak: vajon keresztség nélkül nem lehetett volna prédikálni, és a sokaságot odavonzani? Semmi-képp sem ilyen könnyen. Ha csak a prédikáció szólt volna, nem futottak volna össze mindnyájan, és nem ismerhették volna meg az ő Jánossal való összeha-sonlításból megmutatkozó fölényét. A tömeg ugyanis nem azért jött, hogy meg-hallgassa, mit mond; miért is jött. Azért jöttek, hogy megkeresztelkedjenek, bű-neiket megvallva (vö. Mt 3,6). De miután odajöttek, megtanítottak a Krisztus dolgaira is, és keresztségük különbségére is. János keresztsége is jelesebb volt a zsidó rítusnál, ezért is igyekeztek hozzá mind; mégis megmaradt tökéletlennek.

Hogyan ismertél hát rá? A Lélek leszállása által. De hogy valaki azt ne higy-gye, hogy ő is úgy rászorult a Lélekre, mint mi, figyeld, miként oszlatja el ezt a gyanút is. Megmutatja, hogy a Lélek leszállása egyetlen céllal történt: hogy Krisztust föltárja. *Én nem ismertem őt, de aki elküldött engem, hogy vízzel kereszteljek,*

ő mondta nekem: Akire látod, hogy leszáll a Lélek, és megnyugszik rajta, ő az, aki Szentlélekkel keresztel. Látod tehát, hogy Krisztus megmutatása a Lélek műve volt? János tanúsága valóban megfellebbezhetetlen volt; de hogy még hitelesebbé tegye, Istenhez és a Szentlélekhez vezeti vissza. Mivel János oly nagy és csodálatraméltó dologról tett bizonyosságot, olyanról, ami önmagában is elég volna, hogy minden hallgatót megrendítsen, például hogy az egész világ bűneit egyedül ő veszi el, és hogy ajándékának nagysága elegendő váltság mindenért, ezért most megerősíti mindezt. És a megerősítés abban áll, hogy ő Isten Fia, hogy nem volt szüksége keresztségre, és hogy a Lélek leszállása csupán azt szolgálta, hogy őt ismertté tegye. Mert nem János hatalmában állt a Lélek adása, ezt maguk a János által megkereszteltek bizonyítják, amikor ezt mondják: Hiszen még azt sem hallottuk, hogy van Szentlélek (ApCsel 19,2).

Nem volt szüksége Krisztusnak a keresztségre, sem Jánoséra, sem másfé-
lére, hanem inkább a keresztségnek volt szüksége Krisztus erejére. Hiányzott
belőle ugyanis minden jónak a forrása: hogy a megkeresztelt a Lélek ajándékára
méltassék. Ezért jött el ő, és toldotta meg a keresztséget a Lélek adományával.
*Így tett erről bizonyosságot János: Láttam, hogy a Lélek leszállt az égből, mint egy galamb,
és megnyugodott rajta. Én nem ismertem őt, de aki elküldött engem, hogy vízzel kereszteljek,
ő mondta nekem: Akire látod, hogy leszáll a Lélek, és megnyugszik rajta, ő az, aki
Szentlélekkel keresztel. Én láttam, és bizonyosságot tettem arról, hogy ő az Isten Fia. Ál-
landóan ezt ismétli: Én nem ismertem őt. Nem véletlenül, nem feleslegesen, hi-
szén test szerint rokona volt. Mert íme: Erzsébet, a te rokonod is fiút fogant (Lk 1,36).*
Hogy tehát ne tűnjék úgy, mintha a rokonság miatt kedvezne neki, újra és újra
hozzáteszi: *én nem ismertem őt.* És okkal történt ez így. Hiszen egész idejét a
pusztában töltötte, távol az atyai háztól. Hogyan történt akkor, ha nem ismerte
ő a Lélek leszállása előtt, és csak akkor ismerte fel először, hogy a keresztség
előtt mégis megpróbálta visszatartani őt: *Nekem volna szükségem arra, hogy megke-
resztelj, és te jössz hozzám?* (Mt 3,14) Ez annak a bizonyítéka volt, hogy jól ismerte
ő, de nem korábban, nem régtől fogva. És ez természetes. Azok a csodák, ame-
lyek gyermekkorában történtek (a bölcsek története és más hasonló), régen
estek meg, amikor János maga is gyermek volt; és mivel azóta hosszú idő telt el,
joggal maradt ismeretlen mindenki előtt. Ha már előbb is ismert lett volna, nem
mondta volna: *Hogy ismertté legyen Izráel előtt, azért jöttem, és azért kereszteltek vízzel.*

3. Ebből világos számunkra, hogy azok a jelek, amelyeket egyesek Krisztus gyermekkori csodáinak mondanak, hamisak, és csak némelyek becsempészett koholmányai. Ha ugyanis egészen kiskorától fogva csodákat művelt volna, sem János nem maradt volna tudatlanságban felőle, sem a nép nem szorult volna tanítóra, aki ismertté tegye őt. Most azonban ő maga mondja, hogy ezért jött el: *hogy ismertté legyen Izráel előtt*, és ezért mondta ismét: *Nekem volna szükségem arra, hogy megkeresztelj* (Mt 3,14). Később, amikor már bizonyosabban megismerte, a sokaságnak prédikált róla, ezt mondva: *Ő az, akiről én megmondtam: Utánam jön egy férfi, aki előrébbvaló nálam, mert előbb volt, mint én*; és ezt is: *Aki elküldött engem, hogy vízzel kereszteljek*, és azért küldött, *hogy ismertté legyen Izráel előtt*, ő maga már a Lélek leszállása előtt is kijelentette nekem őt. Ezért mondta még azelőtt, hogy megjelent volna: *Utánam jön egy férfi, aki előrébbvaló nálam*.

Tehát nem ismerte őt azelőtt, hogy a Jordánhoz jött volna, és mindenkit megkeresztelt volna; amikor ő maga akart megkeresztelkedni, akkor ismerte fel. Ez az Atya munkája, aki felfedte őt prófétája előtt, és a Léleké, aki megmutatta őt a zsidóknak, amikor megkeresztelkedett; és éppen miattuk történt a Lélek leszállása is. Mert hogy meg ne vessék János bizonyosságát – *hogy előbb volt, mint én*, hogy *Szentlélekkel keresztel*, és hogy ítéletet tart az egész világ fölött (vö. Mt 3,12) –, az Atya is hallatja szavát, és Fiának nyilvánítja őt (Mt 3,17), és a Lélek is eljön, és a hangot Krisztus fejére vonja. Mivel ketten voltak ott, a keresztelő és a megkeresztelt, hogy a jelenlevők közül senki se gondolja, hogy az elhangzott szó Jánosra vonatkozik, eljön a Lélek, és helyreigazítja ezt a gyanút.

Így hát, amikor azt mondja: *nem ismertem őt*, a korábbi időre utal, nem pedig a keresztség körüli pillanatra. Hiszen miért akarta volna akkor meggátolni őt, mondva: *Nekem volna arra szükségem, hogy megkeresztelj* (Mt 3,14)? Hogyan mondhatott volna efféléket arról, akit nem ismert? Hogyhogy nem hittek akkor a zsidók – kérdezhetné valaki –, ha nemcsak János látta a Lelket galamb formájában? Mert ha látták is, ehhez nem pusztán testi szemekre van szükség, hanem sokkal inkább belső látásra, hogy a történeteket ne üres képzelgésnek véljék. Hiszen amikor csodákat láttak tőle, amikor saját kezével érintette a betegeket és a halottakat, és így hozta vissza őket az életre és az egészségre, a rosszindulat annyira elbódította őket, hogy éppen az ellenkezőjét mondták annak, ami szemük előtt történt (vö. Mt 12,24). Hogyan győzhette volna le pusztán a Lélek leszállása az ő hitetlenségüket? Némelyek azt is mondják, hogy nem mind-

nyáján látták, hanem csak János és azok, akik készségesebbek voltak. Mert még ha testi szemmel is látható volt, amint a Lélek galambhoz hasonló testi alakban alászáll (vö. Lk 3,22), ebből még nem következik szükségképpen, hogy a dolog mindenki számára nyilvánvaló legyen. Zakariás is sok mindent látott érzékelhető alakban, és Dániel meg Ezékiel is, mégsem volt része a látványban senki másnak velük együtt. Mózes is sokat tudott, olyanokat is, amelyeket más senki. A hegyen történt színeváltozásnak sem mindnyájan lettek tanúi a tanítványok; és a föltámadás utáni megjelenések látványából sem részesültek mindnyájan; ezt világosan jelzi Lukács, amikor azt írja, hogy megmutatta magát azoknak a tanúknak, akiket Isten előre kiválasztott (ApCsel 10,41).

Én láttam, és bizonyóságot tettem arról, hogy ő az Isten Fia. De hol tett bizonyóságot arról, hogy ő az Isten Fia? Hiszen báránynak nevezte, és azt mondta róla, hogy Szentlélekkel fog keresztelni, de azt, hogy Isten Fia, sehol nem mondja. A többi evangélista Jánosnak semmiféle kijelentését nem jegyzi fel a keresztelést követően, hanem a közbülsőket elhallgatva Jézusnak a Keresztelő János fogságra vetését követő csodáiról beszél (vö. Mt 4,12–25). Ebből joggal következtethetünk arra, hogy ezek is, és még sokkal több egyéb is kimaradt az elbeszélésből. Erre maga ez az evangélista is utal műve végén. Annyira távol álltak attól, hogy bármi túlzót is koholjanak róla, hogy inkább ami látszólag szégyenteljes, azt jegyezték fel mindannyian teljes egyetértésben, a legnagyobb pontossággal, és nem találsz köztük egyet sem, aki efféléket elhagyott volna. A csodáknál viszont némelyeket másokra hagytak, másokat pedig mindnyájan elhallgattak. Nem ok nélkül mondom ezt, hanem a görögök szégyentelensége miatt. Mert ez elegendő bizonyítéka az evangélisták igazságszeretetének és annak, hogy semmit nem írnak részrehajlásból. És ezzel, a többi érv mellett, ti is felfegyverkezhetek, mikor velük vitáztok. Csakhogy legyetek résen! Mert különös és képtelen dolog volna, hogy míg az orvos szenvedéllyel küzd a maga mesterségének igazáért, és a tímár, meg a takács, és egyáltalán minden mesterember, egy keresztény meg, miközben annak vallja magát, ne tudjon számot adni a saját hitéről. Pedig azoknál, ha hibáznak, pénzben mérik a kárt; ha viszont ezeket hanyagoljuk el, az a lelkünket pusztítja el. Mégis olyan nyomorultul állunk, hogy amazokra minden igyekezetet ráfordítunk, a szükségeseket pedig, amelyek üdvösségünk alapjául szolgálnak, semmire sem becsüljük, és megvetjük.

4. Ez nem engedi meg, hogy túl hamar nevéssünk a görögök tipikus tévelygésén. Ha ugyanis ők a hazugság szolgálatában mindent megtesznek, hogy tanításaik szégyenét elfedjék, mi pedig, akik az igazság szolgálói vagyunk, még megszólalni sem tudunk, hogyan ne vetnék meg tanításunkat gyöngeségéért? Hogyan ne vélnék csalásnak és balgaságnak? Hogyan ne bélyegeznék Krisztust alakoskodónak és csalónak, aki a tömegek együgyűségét használta föl a megtévesztésre? Ennek a káromlásnak mi vagyunk az okai: nem akarunk éberek lenni a jámbor beszédek dolgában, hanem mellékesnek tartjuk ezeket, és csak a földi dolgokkal törődünk. Aki viszont egy táncosért rajong, egy kocsihajtóért vagy egy állatviadal-harcosért, mindent megmozgat, mindent megtesz, hogy az érte folyó vetélkedésekben alul ne maradjon: hosszú dicséreteket zeng róla, az ócsárló szavakra védőbeszéddel felel, és ezernyi gúnnnyal árasztja el ellenfeleit. De ha a kereszténység érdekében kellene megszólalni, mindenki lehajtja a fejét, vakarózik, ásítózik, és végül nevetségessé válva elsomfordál.

Hogyan ne volna mindez végtelenül dühítő, amikor nálatok Krisztus kevesebbet ér egy táncosnál? Hiszen amazok tettei mellett ezer védőbeszédet elgyakoroltatok, holott mindennél szégyenteljesebbek; Krisztus csodái mellett pedig, noha az egész lakott világot magukhoz vonzották, egyáltalán nem tudtok elgondolkodni, és nem törődtek velük. Hiszünk az Atyában, a Fiúban és a Szentlélekben, a test feltámadásában és az örök életben. Ha tehát valamelyik görög megkérdezné: Kicsoda ez az Atya? Kicsoda a Fiú? Kicsoda a Szentlélek? Vagy miképpen van az, hogy ti három istenről beszéltek, mégis bennünket vádoltok többistenhittel? Mit fogtok mondani? Mit feleltek? Hogyan hárítjátok el az efféle érvek rohamát? És mi van, ha a ti hallgatásotokra előhozakodik egy másik kérdéssel is: Egyáltalán mi az a feltámadás? Ugyanebben a testben támadunk fel ismét? Vagy ettől különbözőben? És ha ebben, mi szükség volt arra, hogy ez a test felbomoljon? Mit fogtok felelni minderre?

És ha azt mondja: Miért most, és miért nem a korábbi időkben jött el Krisztus? Most jutott eszébe az emberekről gondoskodni, és az egész többi időben semmibe vett minket? – és talán még számtalan, ezeknél is több kérdést fűz hozzá. De nem is kell még több kérdést sorra vennünk, ha közben nem válszoljuk meg őket, nehogy ezzel az egyszerűbbeknek kárára legyünk. Elég mindaz, ami elhangzott, hogy lerázzátok magatokról az álmod. Mi a helyzet akkor? Ha ők ezeket a kérdéseket feszegetik, ti pedig még e szavak pusztá

értelmét sem vagytok képesek felfogni, mondd csak: vajon nem kell-e majd súlyos számadást adnunk, amiért ekkora tévelygés okává lettünk a sötétségben ülők számára? Ha volna rá elég időtök, szívesen elétek hoznám valami ocsmány görög filozófus ellenünk írt könyvét, aztán egy másikét is, még a korábinál is régibbet, hogy legalább így felrázzalak titeket, és kivezesselek e nagy tespedtségből. Mert ha azok ennyit virrasztanak csak azért, hogy ellenünk szóljanak, vajon nekünk mi mentségünk lehetne, ha még az ellenünk intézett támadásokat sem tudjuk elhárítani? Mi végre lettünk akkor ideállítva? Hát nem halljátok az apostolt: *legyetek készen mindenkor számot adni mindenkinek, aki számon kéri tőletek a bennetek élő reménységet* (1Pt 3,15)? Pál is ugyanígy inti a híveket: *Krisztus beszéde lakjék bennetek gazdagon* (Kol 3,16).

De mit felelnek erre azok, akik a heréknél is esztelenebbek? Azt, hogy *áldott minden egyszerű lélek* (Péld 11,25 LXX), és hogy *aki egyszerűen jár, biztonságban él* (Péld 10,9). Csakhogy éppen ez minden bajnak a forrása, hogy a többség még az Írások bizonyosságait sem tudja kellően idézni. Mert itt nem az ostobát nevezi egyszerűnek, nem is azt, aki semmit sem tud, hanem a romlatlant, a gonoszt nem tevőt, az értelmeset. Ha nem így volna, fölösleges lenne hallanunk: *legyetek azért okosak, mint a kígyók, és szelídek, mint a galambok!* (Mt 10,16) De minek is szóba hozni mindezt, amikor ez a beszéd még semmi szükségesre nem ad választ? Mert mindezen felül az élet egyéb dolgai sincsenek rendben nálunk: nyomorultak és nevetségesek vagyunk, akárhonnán nézzük is; mindig készek vagyunk egymást vádolni, de abban már restek, hogy kijavítsuk azt, ami miatt panasz és vád ér minket. Ezért kérlek benneteket: legalább most térjünk észhez, és ne álljunk meg a puszta vádlásnál! Ez nem elég ahhoz, hogy kiengeszteljük Istent; ellenkezőleg, igyekezzünk mindenben a legjobb irányba megváltozni, hogy Isten dicsőségére élve majd mi is részesüljünk az eljövendő dicsőségben. Adassék meg mindnyájunknak, hogy elérjük ezt a mi Urunk, Jézus Krisztus kegyelméből és emberszeretetéből, akinek dicsőség és hatalom mindörökkön-örökké. Ámen.

18. homília

Másnap ismét ott állt János két tanítványával együtt, és amikor megpillantotta Jézust, aki arra járt, így szólt: Íme, az Isten Báránya! Meghallotta a két tanítvány, hogy ő ezt mondta, és követték Jézust.

1. Az emberi természet tunya valamiképpen: könnyen billen a romlás felé, nem természetes adottságából, hanem az akarat restsége miatt; ezért van nagy szüksége a gyakori emlékeztetésre. Pál is ezért írja a filippibelieknek: *Hogy ugyanazt írjam nektek, az engem nem fáraszt, titeket viszont megerősít* (Fil 3,1). A föld ugyanis, ha egyszer befogadta a magot, rögtön termést hoz, és nem kíván újratvetést; a mi lelkünk azonban egészen másként működik: már az is örömteli, ha sokszori vetés és hosszas gondozás után egyszer végre gyümölcsöt terem. Az elhangzó szavak ugyanis eleinte nehezen vernek gyökeret az értelemben, mert kemény és tömör talaj ez; azután számtalan tövis fojtogatja, és sokan törnek ellene, hogy elkapkodják a magot.

Amikor pedig már megragadta és gyökeret is vert, ugyanakkora buzgóság szükséges részünkről ahhoz, hogy ereje teljébe jusson, megmaradjon, és senkitől kárt ne szenvedjen. A növényi magok esetében, ha a kalász kitelt és elnyerte saját erejét, már könnyen elviseli a rozsdát, a hőséget és minden egyebet; a tanításokkal azonban más a helyzet. Még ha meg is tettünk mindent, és ti is megtettetek mindent, gyakran éri őket hideg vagy szélvihar: vagyis valamilyen nehézség nehezedik rájuk, vagy megtévesztésben jártas emberek próbálják kiforgatni őket, vagy másféle kísértések támadják meg, és mindez képes tönkretenni a már növekedésnek indult ige-magvakat.

És János sem véletlenül beszél így: amikor hallod, hogy ugyanazokat ismétli, ne tekintsd üres fecsegésnek, és ne gondold felesleges tehernek! Ő sem akarta volna egynél többször hallani, ha meghallották volna; de mivel kezdettől fogva kevesen figyeltek elmondott szavaira, szellemi tompaságuk miatt kénytelen volt másodszor is ébresztgetni őket. Figyeld meg, hogy mondta már ezeket: *aki utánam jön, előrébbvaló nálam*, és hogy *arra sem vagyok méltó, hogy saruja szíját megoldjam*; és hogy *ő Szentlélekkel és tűzzel kereszttel* (Mt 3,11); és *láttam, hogy a Lélek leszállt az égből, mint egy galamb, és megnyugodott rajta*, és bizonyosságot tett arról is, hogy *ő az Isten Fia*. De senki nem figyelt rá, és nem kérdezte meg, mit jelentenek ezek? Kire vonatkoznak? Miért mondod mindezt?

Ekkor ismét szólt: *Íme, az Isten Báránya, aki elveszi a világ bűnét.* De még ez sem rázta fel őket tompultságukból. Ezért újra és újra elismétli ugyanazokat, ahogyan a kemény és műveletlen földet forgatják újra a vetés előtt: szavaival, mint ekével, feltöri az összekeményedett értelmet, hogy a mag a megfelelő mélységbe kerülhessen. Éppen ezért nem is nyújtja hosszúra beszédét: egyetlen dolgot tart szem előtt, hogy Krisztushoz vezesse őket, és hozzá fűzze lelküket. Tudta ugyanis, hogy ha tanúságtételét elfogadják, és meggyőződnek róla, többé nem lesz szükségük arra, aki róla tanúskodik – és így is történt.

Gondold meg: ha a samaritánusok, miután hallották Jézus szavát, azt mondták az asszonynak: *Már nem a te beszédedért hiszünk, hanem mert magunk hallottuk, és tudjuk, hogy valóban ő a világ üdvözítője* (Jn 4,42), mennyivel inkább illet a tanítványokhoz, hogy gyorsan engedelmeskedjenek! És így is lett. Eljöttek, egyetlen estét hallgatták őt, és többé nem tértek vissza Jánoshoz: úgy ragaszkodtak hozzá, hogy János szolgálatát is magukra vállalták, és ők maguk hirdették őt. *Ő, mihelyt találkozott testvérével, Simonnal, ezt mondta neki: Megtaláltuk a Messiást – ami azt jelenti: Felkent.* Figyeld meg azt is, hogy amikor azt mondta: *aki utánam jön, előrébbvaló nálam, és hogy arra sem vagyok méltó, hogy saruja szíját megoldjam,* senkit sem nyert meg. Amikor viszont az üdvösség rendjéről beszélt, egyszerűbb és közvetlenebb szavakkal, akkor követték a tanítványok. És valóban: a legtöbb embert nem az vonzza Istenhez, ha magasztos és felfoghatatlan dolgokat hall róla, hanem ha jóságosnak, emberszeretőnek, és a hallgatók üdvösségére érkezőnek mutatkozik. Hallották, hogy *elveszi a világ bűneit*, és azonnal siettek hozzá. Mintha azt mondanák: ha elmoshatók a vádak, miért késlekednénk? Itt van, aki fáradozásunk nélkül megszabadít: hogy is ne volna végső ostobaság veszni hagyni az ingyen ajándékot?

Hallják meg ezt a hittanulók is, és mindazok, akik saját üdvösségüket egészen az utolsó lélegzetükig halogatják! *Ismét ott állt János... és így szólt: Íme, az Isten Báránya.* Krisztus ekkor nem szólt semmit; mindent János mondott. Ahogyan a vőlegénynél is történik: kezdetben nem ő beszél a menyasszonyhoz, hanem csendben van jelen, és egyesek bemutatják őt és a menyasszonyt, mások pedig kézen fogva vezetik oda, és a menyasszony is csupán jelen van, és nem magától megy hozzá, hanem más kezéből veszi át a vőlegény. Amikor pedig a vőlegény átveszi, úgy bánik vele, hogy többé ne is emlékezzék azokra, akik hozzá vezették.

Így történt Krisztussal is. Eljött, hogy eljegyezze az Egyházat; ő maga még nem szólt, csak jelen volt. Barátja, János az, aki szavaival kezébe adta a menyasszony – vagyis az emberek lelkének – jobbját. És amikor Krisztus átvette, úgy bánt velük, hogy többé ne térjenek vissza ahhoz, aki kezéhez adta őket.

2. De nemcsak ezt érdemes itt megfigyelni, hanem még mást is. Amint a házasságnál sem a leány megy a vőlegényhez, hanem a vőlegény siet hozzá, még akkor is, ha ő egy király fia is, és ha egy megvetett, jelentéktelen szolgálólányt jegyez is el. Ugyanez történt itt is. Nem az emberi természet emelkedett fel a mennybe, hanem ő jött el ehhez az alávalóhoz és nyomorulthoz; és amikor a menyegző végbement, nem hagyta itt többé, hanem magához véve fölvezette az atyai házba.

Miért nem vonul félre János, és miért nem úgy beszél erről külön tanítványaival, hogy ott adja át őket Krisztusnak? Miért mondja mindezt mindenki előtt nyilvánosan: *Íme, az Isten Báránya*? Azért, hogy a dolog ne tűnjék mesterkéltnek. Mert ha külön, bizalmas rábeszélésére mentek volna el, mintegy személyes szívességnak engedve, talán hamar el is pártoltak volna. Most azonban, mivel a közös tanításból fakadt a Krisztus-követésük, szilárdak maradtak a tanítványok: nem úgy, mintha csupán tanítójuk iránti tiszteletből engedelmeskednének neki, hanem őszintén, és úgy, hogy a saját nyereségüket ismerték fel benne.

A próféták és az apostolok mind távollétében hirdették őt: az előbbiek test szerinti eljövetele előtt, az utóbbiak mennybemenetele után. Egyedül János az, aki vele együtt van jelen, és úgy tesz róla tanúságot. Ezért nevezi őt a vőlegény barátjának (vő. Jn 3,29), mert a menyegzőn is csak ő állt ott mellette. Ő mindent elvégezett és beteljesített, ő adta meg az események kezdetét. És amikor megpillantotta Jézust, aki arra járt, így szólt: *Íme, az Isten Báránya*. Ezzel azt is jelzi, hogy nemcsak szavaival, hanem tekintetével is tanúságot tesz róla: csodálta Krisztust, örömmel és ujjongással.

Ekkor még nem buzdító beszéd hangzik tőle, hanem a jelenlévő iránti csodálat és ámulat; és mindezzel azt is megmutatja, hogy az ajándék mindnyájuk számára egyszerre jelent meg, és hogy mi a tisztulás módja, mert a Bárány mindkettőt kifejezi. Nem azt mondja: aki majd elveszi, vagy aki egyszer elvette, hanem: *aki elveszi a világ bűneit*, mintha szüntelenül ezt cselekedné. Mert nemcsak akkor vette el, amikor szenvedett, hanem attól fogva mindmáig hordozza

a bűnöket. Nem úgy, mintha újra meg újra megfeszítették, hiszen *egyetlen áldozatot mutatott be a bűnökért* (Zsid 10,12), hanem mert azon az egyetlen áldozaton keresztül mindörökké megtisztít.

Amint az „Ige” megnevezés kiválasztottságát, a „Fiú” pedig mindentől való különbözőségét jelzi, ugyanígy a „Bárány”, a „Krisztus”, a „Próféta”, a „igazi világosság”, a „Jó Pásztor”, és mindazok a címek, amelyeket határozott névelővel mondunk róla, a különbözőségét hangsúlyozzák. És valóban: bár voltak bárányok és próféták, felkentek és fiak sokan, ő azonban mindezekről mérhetetlen távolságra van. Nemcsak a határozott névelő teszi ezt nyilvánvalóvá, hanem az is, hogy hozzáteszi: *az egyszülött*. Mert nincsen benne semmi közös a teremtetéssel. Ha pedig valaki azt gondolná, hogy mindez nem a megfelelő időben hangzik el – mert tizedik óra volt, amikor ez történt, ahogyan az evangélista mondja: *mintegy délután négy óra volt* (ami a nap tizedik órája) –, nagyon téved. A legtöbb embernél, akik a testnek szolgálnak, persze érthető, hogy az étkezés utáni idő nem különösebben alkalmas nagy dolgokra, mert az étel elnehezíti a szívet. Itt azonban olyan férfiról van szó, aki még közönséges eledellel sem élt, és az estét olyan józanságban töltötte, amelyet mi legfeljebb napkelte előtt ismerünk, sőt, még azt is felülmúlva, mert nálunk olykor az esti ételből visszamaradtak is kápráztatják a lelket, ő pedig semmi ilyesmivel nem terhelte meg a „hajót”. Így hát természetes volt, hogy késő alkonyatkor is ilyen dolgokról beszéljen.

Ráadásul a Jordán partján, a pusztában tartózkodott, ahol mindenki nagy félelemmel járult a keresztséghez, és alig gondolt világi dolgokra. Hiszen Krisztussal is három napig kitartott a sokaság, és étlen voltak (vö. Mt 15,32). Ez a buzgó igehirdető és a gondos földműves sajátja: nem távozik, míg meg nem látja, hogy az elültetett ige megeredt. Miért nem járta hát be Júdea minden szegletét, hogy ott is hirdesse őt, hanem állt a folyó mellett, és várta, hogy a Megérkező jöjjön, és ő megmutathassa, kicsoda az érkező? Azért, mert azt akarta, hogy a tettek beszéljenek. Ő egyelőre csak arra törekedett, hogy ismertté tegye, és némelyeket megnyerjen, hogy engedelmeskedjenek az örök életnek; a nagyobb tanúságtételt – a tettekét – annak hagyta, aki maga mondta: *Nekem azonban nincs szükségem embertől való bizonyágtételre ... Mert A tettek, amelyeket átadott nekem az Atya ... maguk tesznek bizonyágot rólam* (Jn 5,34.36). Lásd, mennyivel hathatósabb volt ez! Mert mihelyt kipattant egy kis szikra, a jelzőtűz azonnal magasra csapott: akik azelőtt semmibe vették János szavait, később így szóltak: *mindaz, amit János órála mondott, igaz volt* (Jn 10,41).

3. Másfelől pedig, ha mindezt úgy adta volna elő, hogy körbejárja a vidéket, a történetek könnyen emberi buzgólkodás gyümölcseinek látszhattak volna, és az igehirdetése gyanússá válik. *Meghallotta a két tanítvány, hogy ő ezt mondta, és követték Jézust.* Voltak ugyan más tanítványai is, de ők nemcsak hogy nem követték, hanem féltékenykedtek is rá: *Mester, aki veled volt a Jordánon túl, akiről te bizonyosságot tettél, íme, az kereszttel, és mindenki őhozzá megy (Jn 3,26).* Máshol pedig szemére vetik: *Miért van az, hogy mi és a farizeusok gyakran böjtölünk, a te tanítványaid viszont nem böjtölnek? (Mt 9,14)*

Azok azonban, akik a többieknél jobbak voltak, egészen másként viselkedtek: hallgattak rá és követték is. Nem úgy követték, mint akik megvetik mesterüket, hanem mint akik engedelmeskednek neki. E tettükkel a helyes ítélőképesség legfőbb bizonyítékát adták. Nem is azért, mert erre kérte volna őket, hiszen így okot adott volna a gyanúra, hanem mivel előre jelezte a jövődőt, hogy *Szentlélekkel fog kereszteni*, ők késedelem nélkül követték. Nem elszakadtak tehát mesterüktől, hanem azt akarták megérteni, miben több az, amit Jézus hoz Jánosnál.

Figyeld meg buzgóságukat is, amely szeméremmel párosul. Nem mennek mindjárt Jézushoz, hogy a legszükségesebb és legnagyobb dolgokról kérdezzék, és nem is a sokaság előtt, mindenki füle hallatára kezdik faggatni, hanem arra törekszenek, hogy négy szemközt beszélgethessenek vele. Tudták ugyanis, hogy mesterük szavai nem alázatoskodásból fakadnak, hanem az igazságból. *A kettő közül, akik ezt hallották Jánostól, és követték őt, András, Simon Péter testvére volt az egyik.*

Miért nem nevezi meg a másik nevét? Egyesek szerint azért, mert maga az evangélista volt a másik tanítvány, aki követte; mások szerint azért, mert az nem tartozott a nevezetesebbek közé. Nem kell a szükségesnél többet mondanunk. Mi hasznunk volna abból, ha a nevét ismernénk, amikor a hetvenkettő nevét sem sorolja fel (vö. Lk 10,1)? Ugyanezt látjuk Pálnál is: *Elküldtük vele együtt azt a testvért is, akinek az evangélium hirdetésével szerzett jó híre bejárta valamennyi gyülekezetet (2Kor 8,18).*

András megemlítésének azonban más oka is van. Mi ez? Hogy amikor azt hallod, hogy Simon vele együtt hallotta a szót: *Kövessetek engem, és én emberhálászokká teszek titeket (Mk 1,17)*, és nem ütközött meg ezen a különös ígéreten, tudd meg, a hit kezdeteit már előzetesen elvetette szívébe a testvére.

Jézus megfordult, és amikor látta, hogy követik, megszólította őket: Mit kerestek? Ebből megtanulhatjuk, hogy Isten nem előzi meg akaratainkat ajándékaival, hanem amikor mi megindulunk, amikor kifejezzük szándékunkat, ő maga is számtalan lehetőséget ad az üdvösségre. *Mit kerestek* – kérdezi. Hogyan lehetséges, hogy az kérdez, aki ismeri az emberek szívét és belelát gondolataikba (vö. Jn 2,25)? Nem tudatlanságból teszi, hogyan is tehetné, hanem hogy a kérdés által még közelebb vonja őket magához, nagyobb bizalommal ajándékozza meg, és megmutassa, hogy méltók őt hallgatni.

Várható lett volna, hogy elvörösödnek és megilletődnek, mert nem ismerték őt, és mégis ilyen tanúságot hallottak róla saját mesterüktől. E szégyenkezést és félelmet azzal oszlatja el, hogy kérdéssel fordul hozzájuk, és nem engedi, hogy némán kövessék egészen a házáig, jöllerhet akkor is így történhetett volna, ha nem kérdez semmit, hiszen továbbra is a nyomában jártak volna. Miért kérdez hát? Azt készíti elő, amiről az imént szóltam: lecsillapítja a szégyenkezéstől és aggodalomtól háborgó gondolatukat, és bátorságot önt beléjük.

Nemcsak követésükkel, hanem kérdésükkel is nyilvánvalóvá teszik vágyukat. Hiszen mielőtt bármit tanultak vagy hallottak volna tőle, már mesternek szólítják, mintegy a tanítványok közé tolakodva, és okot is adnak rá, miért követik: hogy valami hasznosat halljanak tőle. Figyeld meg értelmességüket is! Nem azt mondják: taníts minket tanításaidra vagy valami más, nagyon fontos dologra, hanem hogy *hol laksz?* Mert amint az előbb mondtam, csendben akartak beszélni vele, hallani tőle valamit, és tanulni. Ezért nem is halogatták, nem mondták, hogy holnap mindenképp eljövünk, és majd nyilvánosan hallgatjuk tanításodat, hanem azzal is megmutatták buzgóságukat, hogy még a nyugodni készülő nap is kevésbé számított nekik. Hiszen a nap már hanyatlott: *mintegy délután négy óra volt*. Ezért Krisztus sem mondta meg nekik, hogyan ismerhetik fel házát, sem a helyet nem részletezte, hanem még inkább a követésére vonta őket, kimutatva, hogy szívesen fogadja őket. Nem úgy válaszol, hogy most nem alkalmas rá az idő, hogy eljöjjetek a házamba; ha akartok valamit, holnap meghallgathattok, most menjete haza; hanem barátokhoz illően beszél velük, mintha régóta vele járnának.

Hogyan mondhatja hát máshol: *az Emberfiának nincs hova fejét lehajtania* (Mt 8,20), itt pedig: *Jöjjetek, és lássátok meg, hol lakom?* Úgy, hogy a *nincs hova fejét lehajtania* azt jelenti: nincs saját hajléka, nem pedig azt, hogy egyáltalán ne szállna

meg házban – a példázat is ezt jelzi. Azt, hogy *nála maradtak azon a napon*, az evangélista megírja; az okot nem teszi hozzá, mert nyilvánvaló. Sem ők nem másért követték, sem Krisztus nem másért vonzotta őket, mint a tanításért: ebből egyetlen éjszaka alatt olyan bőven és készségesen részesültek, hogy azonnal elindultak másokra „halászni”.

4. Tanuljuk hát meg ebből, hogy mindent tegyünk másodlagossá az isteni ige hallgatásához képest, és egyetlen időt se tartsunk erre alkalmatlannak! Ha idegen házba kell is mennünk, és ha nagy tekintélyű férfiakkal kell is ismeretlenül beszélnünk, vagy ha kora reggel is van, vagy ha bármi más idő: sose hanyagoljuk el ezt a „kereskedést”. Az étkezésnek, a fürdésnek, a vacsoráknak és minden egyéb világi dolognak megvan a maga kijelölt ideje; az odafelvaló bölcsesség tanításának azonban ne legyen meghatározott órája, hanem legyen minden idő az övé. *Akár alkalmas, akár alkalmatlan az idő, feddj, ints, biztass* (2Tim 4,2). A próféta is ezt mondja: *törvényéről elmélkedik éjjel-nappal* (Zsolt 1,2), és Mózes is azt parancsolta a zsidóknak, hogy szüntelenül ezt tegyék (vö. 5Móz 6,7; 11,19).

A világi dolgok, a fürdők, vacsorák, ha szükségesek is, ha folyton ezekkel foglalkozunk, elhasználják a testet; a lélek tanítása viszont minél feszítettebb, annál erősebbé teszi azt, aki befogadja. Mi pedig most minden időt üres locsogásra és hiábavaló fecsegésre szánunk: reggel, alkonyatkor, délben, estefelé is céltalan beszélgetésekre gyűlünk össze, és már helyeket is kijelöltünk ezeknek. Amikor aztán a szent tanokat hetente egyszer-kétszer meghallgatjuk, máris elszédülünk és úgy érezzük, jóllaktunk.

Mi ennek az oka? Az, hogy rosszul állunk a lelkünkkel. A lelkünknek azt a részét, amely vágyódna ezekre és törekedne rájuk, teljesen elsorvasztottuk. Ezért nincs étvágya a lelki eledel iránt. Márpedig ez, a betegség többi tünete mellett, nagy bizonyítéka a kórságnak: hogy sem nem éhezik, sem nem szomjazik, sőt mindkettő iránt undorral viseltetik. Ha a testtel történik ez, súlyos betegség jele és gyöngeségünket okozza; mennyivel inkább így van ez a léleknél!

Hogyan erősíthetjük meg tehát elhanyaglott és kimerült lelkünket? Mit tegyünk, mit mondjunk? – kérdezed. Vegyük kezünkbe a szent beszédeket: a prófétákét, az apostolokét, az evangéliumokét és mind a többiekét! Akkor megta-
pasztaljuk, hogy ezek hallgatása sokkal jobb, mint a tisztátalan eledelek élvezete, mert így kell neveznünk a helytelen fecsegéseket és összejöveteleket.

Gondold meg, mi jobb: a piac dolgairól, peres ügyekről, katonáskodásról beszélgetni, vagy az égi dolgokról és az innen való elköltözés utániakról? Mi jobb: a szomszédról fecsegni, ügyeit firtatni, mások dolgában vájkálni, vagy az angyalok dolgait és a ránk magunkra tartozókat kutatni? A szomszéd ügyei nem szükségképpen a tied; a mennyei dolgok azonban a tied.

Azt mondd, elég egyszer elmondani ezeket. Miért nem gondolkodtok így inkább azokról a dolgokról, amelyekről hiába és céltalanul beszélgettek? Hiszen egész életeteket erre fecsemlitek, és soha nem zárjátok le a témát. És még nem is említem a sokkal súlyosabbakat. Mert a visszafogottabbak beszélgetnek ezekről, a restebbek és igénytelenebbek mímusokról, táncosokról, kocsihajtókról fűzik a szót, beszennyezve hallásukat, megrontva lelküket, természetüket dühödt eksztázisba hajszolva e történetek által. Mert mindenféle gonoszság képe így lopakodik be a gondolatokba, e társalgás révén. Amint a nyelv kimondja egy táncos nevét, a lélek azonnal felidézi alakját, frizuráját, finom ruházatát és magát az embert, aki még ezeknél is elpuhultabb. Más pedig új oldalról szítja a lángot: egy parázna nőt emleget, elmondja szavait, mozdulatait, szemének csábos villanásait, tekintetének párás csillogását, hajának göndör fürtjeit, arcának festett pírját, rajzolt vonásait. Hát nem éreztetek valamit ti is pusztán már attól, hogy én most elmondtam mindezt? Ne szégyenkezzetek, ne piruljatok: a természet kényszere kívánja így, és úgy bánik el a lélekkel, ahogy csak a hallott szó képes.

Ha tehát az én szavaimra – ráadásul itt, a templomban állva, távol ettől a látványtól – mégis megmozdult bennetek valami, gondold meg, milyen állapotban lehetnek azok, akik magában a színházban ülnek, gondtalanul, e tisztaság és félelmetes gyülekezeten kívül, és szégyenérzet nélkül nézik-hallgatják mindezt. Ha valaki akadékoskodva talán így szólna: ha elfogadod, hogy a természet szükségképpen így bánik a lélekkel, miért hányod a szemünkre? Azért teszem, mert az, hogy aki ilyeneket hallgat, meglágyul, a természet műve; de az, hogy egyáltalán ilyeneket hallgasson valaki, már nem a természet dolga, hanem az akarat hibája. Ahogy a tűzzel érintkező elpusztul, és ezt a természet gyöngesége okozza; de nem a természet sodor bennünket a tűzhöz és a belőle fakadó pusztuláshoz: ez kizárólag a szabad akaratból fakadó romlottság. Ezt akarom megszüntetni és helyreigazítani, hogy ne taszítsuk magunkat szándékosan a szakadékba, ne lökjük magunkat a gonoszság örvénye felé, ne fussunk önként a máglyára, hogy végül ne tegyük magunkat méltókká az ördögnek készített

tűzre. Adja Isten, hogy mindettől megszabadulva, éppenséggel Ábrahám kebelére juthassunk (vö. Lk 16,22) a mi Urunk Jézus Krisztus kegyelméből és emberszeretetéből, aki által az Atyáé a dicsőség a Szentlélekkel együtt, most és mindenkor és mindörökkön-örökké. Ámen.

19. homília

Ő, mihelyt találkozott testvérével, Simonnal, ezt mondta neki: Megtaláltuk a Messiást – ami azt jelenti: Felkent. Odavitte Jézushoz.

1. Isten kezdettől fogva nem hagyta magára az embert: segítőtársat adott neki, az asszonyt, és az együttélés rendjét állította fel, tudva, hogy ebből a közös életből nagy haszon származik. És gondold meg, mennyi nyereség fakadt volna belőle, ha az asszony helyesen él ezzel az adománnyal! Ám magából a rendeltetésből is látható, mennyi jótéteménnyel jár ez a közös élet azok számára, akik értelmesen élnek vele. És nemcsak a férj és feleség esetében van ez így: ha testvérek élnek közösségben, ők is részesülnek e jótéteményben. Ezért mondja a próféta: *Ó, mily szép és mily gyönyörűséges, ha a testvérek egyetértésben élnek!* (Zsolt 132/133,1), és Pál is inti a híveket, hogy *saját gyülekezetünket ne hagyjuk el* (Zsid 10,25). Mert éppen ez különböztet meg bennünket az állatoktól. Ezért építettünk városokat, tereket, házakat: hogy együtt legyünk egymással, ne csak a lakhatás, hanem a szeretet köteléke szerint is.

Mivel természetünk hiánnyal teremtett, és önmagának nem elégséges, Isten üdvösen úgy intézte, hogy e hiányt a találkozásokból fakadó kölcsönös segítség pótolja. Ezért rendeltetett a házasság is: hogy ami hiányzik az egyikben, a másiktól kiegészüljön, és aki szükségét szenved, így legyen elégséges; sőt halandó voltunk ellenére a nemzedékek sorával a halhatatlanság egyfajta nyomát őrizzük. Hosszasan is szólhatnánk arról, mennyi nyereség származik a tiszta és őszinte közösségből az együtt élőknek; most azonban más sürget bennünket, amiért mindezt szóba hoztuk.

András ugyanis, miután Jézusnál maradt, és mindazt megtanulta, amit megtanult, nem tartotta meg magának a kincset, hanem sietve futott a testvérehez, hogy a kapott javakból ő is részesüljön. Miért nem mondja el János, miről beszélt velük Krisztus? Honnan tudhatjuk mégis, hogy ezért maradtak nála? Ezt már korábban is megmutattuk; de a most felolvasott szakaszból is világos. Figyeld, mit mond a testvérenek: *megtaláltuk a Messiást – ami azt jelenti: Felkent.* Látod, hogyan tárja fel egyetlen szóval mindazt, amit rövid idő alatt tanult? Egyszerre mutatja meg ezzel a Mester meggyőző erejét, és a saját buzgóságukat is, amellyel kezdettől fogva vágyakoztak erre. Egy olyan lélek szava ez, amely vajúdik az ő eljöveteléért, felülről várja érkezését, és amikor a várt jövevény

megjelenik, úgy eltölti az öröm, hogy nyomban siet másokkal is megosztani a jó hírt. Ez a testvéri jóindulat, a rokoni szeretet, az őszinte lélek jele, ha a lelki dolgokban igyekszünk egymásnak segítő kezet nyújtani. Vedd észre azt is, hogy határozott névelővel mondja: „a Messiást”. Nem egyszerűen messiást találtunk, hanem „a Messiást” találtuk meg. Vagyis egy bizonyos Krisztust vártak, akiben semmi közös nincs a többiekkel.

És lásd, már a legelső pillanattól fogva milyen engedékeny, könnyen kormányozható Péter lelke: habozás nélkül, azonnal odasietett. *Odavitte Jézushoz* – mondja az evangélista. Senki se rója fel neki könnyelműségként, hogy azonnal befogadta az ígét, sok kérdezősködés nélkül. Valószínű ugyanis, hogy a testvére bővebben, részletesebben is beszámolt neki mindarról, amit hallott; csak az evangélisták mindenütt rövidítenek, a tömörségre törekedve. Másfelől pedig nem azt mondja, hogy egyszerűen elhitte, hanem hogy odavitte Jézushoz: vagyis attól fogva neki adta át, hogy mindent tőle tanuljon meg. Hiszen a másik tanítvány is vele volt, és segített ebben.

Ha pedig Keresztelő János, miután elmondta, hogy ő a Bárány, és hogy Szentlélekkel fog keresztelni, a róla szóló világosabb tanítást már Krisztusra bízta, hogy tőle tanuljanak, mennyivel inkább így kellett eljárnia Andrásnak! Nem tartotta magát elégnak a teljes magyarázathoz, hanem a fény forrásához vezette őt, oly nagy buzgósággal és örömmel, hogy a legcsekélyebb habozást vagy halogatást sem engedte meg neki. *Jézus rátekintve így szólt: Te Simon vagy, Jóna fia: téged Kéfásnak fognak hívní – ami azt jelenti: Kőszikla.* Itt kezdi Jézus jelekben feltárni istenségét, és lassanként feltárni azt az előre jelentett szavak által. Így tett majd Nátánaél esetében is, és a samáriai asszonynál is.

2. A prófétai kijelentések éppoly erősek, mint a jelek, sőt mentesek a hivalkodás látszatától. A csodákat ugyanis az ostobák rágalmazhatják – *Beelzebul által úzi ki az ördögöket* (Mt 12,24; vö. 9,34) –, a prófétálásról azonban soha nem mondtak ilyet. Ezért alkalmazta ezt a tanítási módot Simon és Nátánaél esetében, míg Andrásnál és Fülöpnél nem így járt el. Miért? Mert ők ismerték János tanúságtételét, és ez nem csekély előkészület volt; Fülöp pedig a jelenlevőket látva, a hit erős támaszát kapta.

Te Simon vagy, Jóna fia: téged Kéfásnak fognak hívní – ami azt jelenti: Kőszikla. A jelenből hitelesíti a jövődőt: aki az Atyát nevéen nevezi, nyilván a jövőt is

előre ismeri. Ebben az előzetes kijelentésben dicséret rejlik. De ez nem hízélgés, hanem jövendölés: a jövőt mondja el előre, és ez világos másutt is. Nézd csak, hogyan teszi ezt a samáriai asszonynál: kemény feddéssel együtt mondja ki a jövendőt, amikor így szól: *öt férjed volt, és akivel most élsz, nem férjed* (Jn 4,18).

Ugyanígy az Atya is nagy súlyt helyez a prófétálásra, amikor szembeszáll a bálványok dicsőségével: *jelentsék ki nektek, mi fog következni* (Ézs 41,22), és ismét: *Én megmondtam, és megszabadítottalak, és nem volt köztetek idegen* (Ézs 43,12 LXX). Az egész prófécia keresztül ezt állítja előtérbe. Mert ez különösképpen Isten műve, amelyre az ördögök akkor sem lennének képesek, ha versengenének vele. A csodáknál még elképzelhető valami látszat; de a jövendőt pontosan előre megmondani csak az a szeplőtelen természet tudja. Ha pedig valahol démonok is mondtak előre dolgokat, ez csak a balgábbak becsapására szolgált, ezért van az, hogy jóslataik mindenütt könnyen lelepleződnek.

Péter azonban semmit sem felelt ekkor; mert még nem tudott világosan semmit, hanem egyelőre tanult. Vedd azt is észre, hogy itt még nem hangzik el a jövendölés egésze. Nem mondja: én Péternek nevezlek el téged, és ezen a kősziklán építem fel egyházamat, hanem csak ennyit: *téged Kéfnak fognak hívni*. Az előbbi ugyanis nagyobb hatalmat és fensőbb tekintélyt fejezett volna ki. Krisztus pedig nem azonnal, nem a kezdet kezdetén mutatja meg hatalmának minden jelét, hanem előbb egyszerűbben szól. Amikor aztán isteni voltának már bőséges bizonyítékát adta, akkor szól nagyobb tekintéllyel: *boldog vagy, Simon, mert az én Atyám fedte fel neked*, és ismét: *én pedig ezt mondom neked: te Péter vagy, és én ezen a kősziklán építem majd fel egyházamat* (Mt 16,17–18). Őt tehát így nevezte el; Jakab testvérét és Jánost pedig *mennydörgés fiainak* (Mk 3,17). Miért teszi ezt? Ezzel mutatja meg, hogy ő az, aki az Ószövetséget is adta, és ő az, aki a neveket megváltoztatja. Ő nevezte Ábrámot Ábrahámá, Sárát Sárrává, Jákóbot pedig Izráellé. Sokaknak már születésüktől fogva ő adott nevet – mint Izsáknak, Sámsonnak és azoknak, akikről Ézsaiásnál és Hóseásnál olvasunk –, másoknak pedig a szülőktől kapott név után adott új elnevezést, mint az imént említetteknek vagy Józsuének, Nún fiának. Szokás volt ez a régiéknél is: a történések szerint nevet adni, ahogy Illés is tette. És mindez nem ok nélkül történt, hanem hogy a név emlékeztető legyen Isten jótéteményéről, és hogy a névben rejlő prófécia szüntelenül visszhangozzék a hallgatók fülében. Így kapta János is a nevét odafentről (Lk 1,13). Akiknél már zsenge kortól fogva felragyogott az

erény, azok nevüket erről kapták; akiknél pedig később erősödött meg, azoknál a névadás is később történt.

3. Akkor mindenkinek külön neve volt; most azonban mindnyájunknak egy közös és minden névnél nagyobb nevünk van: hogy keresztényeknek neveznek bennünket, és Isten fiainak, barátainak, testének. Ez a név önmagában is elég – és sokkal inkább, mint a régiek nevei – arra, hogy talpra állítson bennünket, és buzgóbbá tegyen az erény gyakorlásában. Ne cselekedjünk hát e névben kapott megtiszteltetéshez méltatlanul, hanem fontoljuk meg, milyen rendkívüli méltóság, hogy Krisztuséinak neveztetünk. Így nevez bennünket Pál is (vö. 1Kor 15,23). Gondoljuk át, és megszegyenülve tiszteljük e név nagyságát! Mert ha valakiről azt mondják, hogy egy neves hadvezérhez vagy más módon dicsőséges emberhez tartozik, nagyra van azzal, hogy ennek vagy annak az embere, és nagy rangnak tartja a nevet, és mindent megtesz, hogy saját hanyagságával ne hozzon gyalázatot arra, akinek a nevét viseli; akkor mi, akiket nem hadvezérről, nem földi vezetőről, nem angyalról, nem arkangyalról, nem a szeráfokról, hanem éppen mindezek Királyáról neveztek el, vajon nem tartozunk-e azzal, hogy még a lelkünket is odaadjuk, csak meg ne gyalázzuk azt, aki így megtisztelt? Nem tudjátok, mekkora tisztelet illeti a király körüli dárda- és pajzhordozók rendjeit? Így mi is, akik méltónak találtattunk arra, hogy közel legyünk hozzá – sőt még közelebb, mérhetetlenül közelebb mindezeknél: amennyivel a test közelebb van a fejhez –, tegyünk meg mindent, ami által Krisztust követhetjük!

Mit mond Krisztus? *A rókáknak barlangjuk van, és az égi madaraknak fészük, de az Emberfiának nincs hova fejét lehajtania* (Mt 8,20). Ha ezt várnánk tőletek is, legtöbbeteknek nehéznek és túlságosan megterhelőnek tűnne. Gyöngeségetek miatt tehát nem követelünk ilyen szigorú követést.

Egyet azonban kérek: hogy ne kötődjete a vagyonhoz. Amiként én sokak gyöngesége miatt eltekintek az erény végletes szigorától, ti is úgy távolodjatok el a bűn végleteitől, és még inkább. Nem róvom fel azoknak, akiknek házuk, birtokuk, pénzük, szolgálk vannak; de azt akarom, hogy mindezeket a lelkiek veszélyeztetése nélkül, illő módon birtokolják. És mit jelent az, hogy illő módon? Úgy, mint urak, nem mint szolgálk: hogy ti uralkodjatok rajtuk, ne pedig ők rajtatok; hogy használjátok, és ne visszaéljete velük!

A pénzt a mi nyelvünkön „szükséges”-nek nevezzük, hogy a szükséges szolgálatokra használjuk, nem pedig hogy őrizgessük. Az őrizgetés a szolga dolga; az elosztás és a felhasználás az úr sajátja, aki hatalommal bír. Nem azért kapta, hogy elásd, hanem hogy szétoszd. Ha Isten azt akarta volna, hogy a javak felhalmozva maradjanak, nem adta volna az embereknek, hanem a földben hagyta volna őket. Mivel azonban azt akarja, hogy elköltsenek, ezért engedte, hogy nálunk legyenek, hogy egymásnak juttassunk belőlük. Ha viszont magunknál tartjuk, többé nem vagyunk urai a javoknak. Ha azt szeretnéd, hogy szaporodjanak, és ezért tartod vissza őket, éppen ez a legjobb mód a gyarapodásra: szétszórni és mindenfelé szétosztani őket. Nincs ugyanis gyarapodás kiadás nélkül, sem gazdagság felélés nélkül. Ez a világi dolgokban is így van: a kereskedő és a földműves is „szór”. Az egyik a pénzt bocsátja útjára, a másik a magot veti el. A kereskedő még a tengert is átszeli, hogy szétszórja vagyonát; a földműves pedig egész esztendőn át fáradozik, magot vet és gondolja a földet. Itt azonban egyikre sincs szükség: nem kell hajót építeni, nem kell ökröt fogni és felszántani a földet, nem kell az időjárás szeszélyeitől félni, nem kell tartani jégveréstől; nincsenek hullámok, nincsenek sziklazátonyok. Ez a „hajóút” és ez a „vetés” egyetlen dolgot kíván: dobd el, amid van. A többi mind elvégzi az a földműves, akiről Krisztus mondja: *az én Atyám a szőlősgazda* (Jn 15,1).

Hogy ne volna hát különös oktalanság, hogy ahol minden fáradság nélkül elnyerhetünk mindent, attól elfordulunk és tétlenül heverünk, ahol pedig sok az izzadság, sok a munka és a gond, és mindezek után is bizonytalan a reményünk beteljesedése, ott tanúsítunk nagy igyekezetet? Kérlek titeket, ne legyünk ilyen oktalanok a saját üdvösségünkkel szemben! Hagyjuk el, ami terhes, és fussunk ahhoz, ami a legkönnyebb és igen nyereséges, hogy elnyerjük az eljövendő javakat is, a mi Urunk Jézus Krisztus kegyelméből és emberszeretetéből, akivel az Atyaé a dicsőség a Szentlélekkel együtt, most és mindörökké. Ámen.

20. homília

Másnap Jézus Galileába akart indulni. Találkozott Fülöppel, és így szólt hozzá: Kövess engem! Fülöp pedig Bétsaidából származott, András és Péter városából.

1. Aki ügyel a dolgára, mindig nyer valamit – tartja a közmondás; Krisztus pedig még többre utal e szavaival: *aki keres, talál* (Mt 7,8). Ebből fakad az én csodálatom is: honnan ered Fülöp szándéka Krisztus követésére? András Jánostól hallotta, Péter Andrástól; ő azonban senkitől sem tanult semmit, csak ennyit hallott Krisztustól: *Kövess engem!*, és azonnal engedelmeskedett. Nem húzódott vissza, sőt mások számára is hírnökké lett; mert Nátánaélhez futva így szólt: *Megtaláltuk azt, akiről Mózes írt a törvényben.*

Látod, milyen gondos az értelme? Szüntelenül forgatta Mózes írásait, és várta a megígért eljövetelet. Hiszen a „megtaláltuk” mindig a keresők szava. *Másnap Jézus Galileába akart indulni.* Mert mielőtt bárki önként hozzá nem kötődött volna, senkit sem hívott el. De ezt sem véletlenül teszi, hanem a maga bölcsessége és értelme szerint. Ha ugyanis senki sem jött volna hozzá magától, hanem ő maga vont volna magához mindenkit, könnyen elszéledhetek volna. Most azonban, mivel saját választásuk volt, szilárdan meg is maradtak mellette. Fülöpöt azért hívja, mert ismerősebb lehetett: Galileában született és nevelkedett, így jobban ismerhette őt. Miután tehát maga mellé vette a tanítványokat, elindul a többiek halászatára is, és Fülöpöt meg Nátánaélt is magához vonzza. Fülöp esete talán nem tűnik olyan csodálatosnak, hiszen *Jézus híre már elterjedt egész Szíriában* (Mt 4,24); a különös inkább Péteré, Jakabé és Fülöpé volt. Ők nemcsak a jelek előtt hittek, hanem még Galileából is származtak, ahonnan *nem támad próféta* (Jn 7,52), és ahonnan nem származhat semmi jó (vö. Jn 1,46), mégis engedelmeskedtek. Mivel valamiképpen nyersebbek, durvábbak, nehezkesebb természetűek voltak, Krisztus már ezzel is megmutatta erejét: a természetlennek tartott földből választotta ki tanítványai legjavát. Valószínű tehát, hogy Fülöp úgy követte őt, hogy látta Pétert és társait, és hallotta a János által mondottakat is; de az is valószínű, hogy Krisztus szava önmagában is hatott rá. Ő ugyanis tudja, kik lesznek alkalmasak. Az evangélista mindezt rövidre fogja. Fülöp tudta, hogy a Krisztusnak el kell jönnie; de hogy ez a Jézus a Krisztus, azt nem tudta bizonyossággal, ezt vagy Pétertől, vagy Jánostól hallhatta. János még a faluját is megnevezi, hogy megértsd: azokat választotta ki Isten, *akik a világ szemében erőtlének* (1Kor 1,27).

Fülöp találkozott Nátánaéllal, és így szólt hozzá: *Megtaláltuk azt, akiről Mózes írt a törvényben, akiről a próféták is írtak: a názáreti Jézust, József fiát.* Ezt azért mondja, hogy hitelessé tegye igehirdetését – hiszen Mózesre és a prófétákra hivatkozik –, és ezzel lecsendesítse hallgatóját. Mivel Nátánaél kritikus és mindent az igazság mérlegén megvizsgáló ember volt, ahogyan Krisztus is tanúságot tesz róla, és ahogyan tette is mutatja, igen helyénvaló volt, hogy Fülöp Mózeshez és a prófétákhoz irányítsa őt: így könnyebben fogadhatta azt, akit az Írások hirdettek. Ne zavarjon az, hogy József fiának nevezi; hiszen ekkor még mindenki annak tartotta. De honnan nyersz bizonyosságot, Fülöp, hogy ő az? Mit adsz bizonyítékul? Nem elég ezt kijelenteni. Milyen jelet láttál? Milyen csodát? Nem veszélytelen dolog könnyelműen hinni, amikor ilyen nagy a tét. Miféle bizonyítékod van hát? Ugyanaz, mint Andrásnak. Mivel ő sem tudta szavakkal megmutatni a talált kincs gazdagságát, ezért testvérét ahhoz vezette, akit megtalált. Így Fülöp sem kezdi elmagyarázni, hogyan lehet ő a Krisztus, hogyan hirdették meg őt előre a próféták, hanem Jézushoz vonzza Nátánaélt, tudva, hogy ha egyszer megízleli szavainak ízét és tanításának erejét, többé nem fog eltávozni tőle.

Származhat-e valami jó Názáretből? – kérdezte tőle Nátánaél. Fülöp így válaszolt: Jöjj, és lásd meg! Amikor Jézus látta, hogy Nátánaél közeledik feléje, azt mondta róla: Íme, egy igazi izráelita, akiben nincsen álnokság. Miután tehát azt mondta: *Származhat-e valami jó Názáretből?*, Jézus megdicséri és csodálja ezt az embert, pedig akár szemrehányást is tehetett volna neki. Semmiképpen sem! Hiszen szavai nem hitetlenségből fakadtak, és nem voltak kifogásolhatók, sőt dicséretet érdemeltek, mert Fülöpnél is alaposabban mérlegelte a prófétai írásokat. Hallotta ugyanis az Írásból, hogy a Krisztusnak Betlehemből kell jönnie, abból a faluból, ahonnan Dávid származott. Ezt tartották a zsidók is, és a prófeta is így hirdette: *Te pedig, Betlehem, ... semmiképpen sem vagy a legkisebb Júda fejedelmi városai között, mert fejedelem származik belőled, aki legeltetni fogja népemet, Izráelt* (Mt 2,6; vö. Mik 5,1). Amikor tehát azt hallotta, hogy „Názáretből”, megzavarodott és tanácstalan lett: úgy tűnt neki, Fülöp állítása nincs összhangban a prófétai jövendöléssel.

Figyeld meg azonban értelmességét és szelíd józanságát még tanácstalanságában is! Nem mondja rögtön: megcsalsz, Fülöp, hazudsz, nem hiszek neked, nem megyek oda. A prófétáktól megtanulta, hogy a Krisztusnak Betlehemből kell jönnie; te pedig, Fülöp, azt mondod, hogy Názáretből, tehát ő nem lehet az. De semmi ilyesmit nem mond, hanem elmegegyezik ő is. Azzal, hogy nem fogadja el

Jézust „názáretiként”, kimutatja az Írásokban való jártasságát és azt, hogy nem lehet könnyen megtéveszteni; azzal pedig, hogy nem veti meg a hírhozót, megmutatja nagy vágyakozását a Krisztus eljövetele iránt. Belátta ugyanis, hogy Fülöp könnyen tévedhetett a hely megjelölésében.

2. Nézd meg azt is, milyen szelíden, kérdés formájában adja elő kifogását! Nem úgy szól, hogy Galilea semmi jót sem terem, hanem így: *Származhat-e valami jó Názáretből?* Fülöp is igen értelmes volt. Nem bosszankodik, nem neheztel, mint aki zavarba jött, hanem kitartóan azon fáradozik, hogy Nátánaél Jézushoz vezesse, és már a kezdet kezdetén apostolhoz illő lelkületről tesz tanúságot. Ezek miatt mondja Krisztus is: *Íme, egy igazi izráélita, akiben nincsen álnokság.* Vagyis van hamis izráélita is; Nátánaél azonban nem ilyen: ítélete pártatlan, nem szól sem szívességből, sem ellenszenvből.

A zsidók, amikor megkérdezték tőlük, hol születik a Krisztus, ezt felelték: Betlehemben, és az Írás tanúságát is idézték: *Te pedig, Betlehem, ... semmiképpen sem vagy a legkisebb Júda fejedelmi városai között* (Mt 2,6; vö. Mík 5,1). Csakhogy ezt még azelőtt vallották meg, hogy látták volna őt; amikor pedig látták, az irigység miatt elhallgatták, amit tudtak, és ezt mondták: *erről azt sem tudjuk, honnan való* (Jn 9,29). Nátánaél azonban nem így tett, hanem kitartott eredeti meggyőződése mellett, hogy a Krisztusnak nem názáretinek kell lennie. Hogyan nevezhetik akkor a próféták názáretinek? Nevelkedése és ottani tartózkodása miatt. Amit Jézus mondhatott volna, hogy nem Názáretből való vagyok, ahogy Fülöp mondta neked, hanem Betlehemből, azt most elhallgatja, hogy ne terhelje mindjárt kétségekkel a beszélgetést. Ráadásul, ha erről meg is győzte volna, ez önmagában még nem lett volna elég bizonyíték arra, hogy ő a Krisztus. Hiszen mi akadálya volna annak, hogy valaki Betlehemből való legyen, és mégse legyen Krisztus, mint mások, akik szintén ott születtek? Ezt tehát elengedi, és inkább azt teszi, amivel a leginkább megnyerheti őt: jelenlétének ismeretét mutatja meg kettejük beszélgetésekor. Amikor tehát Nátánaél így kérdez: *Honnan ismersz engem?*, így felel: *Mielőtt Fülöp idehívott téged, láttam, hogy a fügefa alatt voltál.* Figyeld az egyenes és szilárd jellemű embert! Amikor Krisztus ezt mondta: *Íme, egy igazi izráélita...*, a dicséret nem teszi felfuvalkodottá, nem kezd elismerésre vágyni, hanem tovább kutat, még pontosabban akarja tudni az igazságot, és biztosabb alapot keres. Ő tehát mint ember kérdez; Jézus viszont mint Isten válaszol.

Mert ezt mondja: Felülről ismerlek téged. Jellemének szelídségét sem úgy ismeri, mint aki emberként figyelte, hanem mint aki felülről lát mindent. És most *láttalak a fügefá alatt*, amikor senki sem volt jelen, csak Fülöp és te, és mindent négy szemközt beszéltek meg. Ezért áll itt az is, hogy amikor Jézus megszíról meglátta őt, ezt mondta: *Íme, egy igazi izráélita...*, hogy lásd: már azelőtt szólt róla így, mielőtt Fülöp közel ért volna vele, és a tanúságtétel semmiképpen se tűnjék kétségesnek. Ezért mondja meg Nátánaélnek az időt, a helyet és a fát is. Mert ha csupán ennyit mondott volna: mielőtt Fülöp hozzád ért, láttalak téged, felmerülhetett volna a gyanú, hogy maga küldte hozzá Fülöpöt, és így semmi nagy dolgot nem mond. Most azonban, hogy megnevezi a helyet, ahol Fülöp megszólította őt, a fát, amely alatt állt, és a beszélgetés idejét is, kétségbevonhatatlanul igazolja tudását. És nemcsak jövőendő erejét mutatja meg ezzel, hanem más módon is neveli őt: emlékezteti arra, amit akkor mondott, amikor így szólt: *Származhat-e valami jó Názáretből?* És éppen azért fogadja őt kitüntetetten, mert nem rója meg ezért a kijelentésért, hanem dicséri és csodálja érte.

Nátánaél ebből fel is ismeri, hogy valóban ő a Krisztus: egyrészt a jövőendőléből, másrészt abból, hogy Krisztus gondosan mérlegelte véleményét, és ezzel megmutatta, hogy a szív gondolatait is ismeri. Másként hogyan történhetett volna, hogy amit ő maga gondolt és mondott, nem kárhoztatta, hanem meg is dicsérte? Azt, hogy Fülöp szólította meg először Nátánaélt, János elmondja, de hogy pontosan mit mondott neki, és hogy ő mit felelt Fülöpnek, azt elhallgatja, rábízva Nátánaél lelkiismeretére, mert nem akarta még jobban szorongatni, megcáfolni őt.

3. Hogyan volt tehát? Mielőtt Fülöp hívta volna, csak akkor látta? Nem látta korábban is az ő szüntelen éber szemével? De igen, korábban is látta, ezt senki sem tagadhatja. Most azonban ennek a részletnek az elmondása volt sürgető és szükséges. Mi történt hát Nátánaéllal? Amikor kétségbevonhatatlan bizonyítékot kapott Krisztus megelőző tudásáról, eljutott a vallástételre. Korábbi habozásával alaposságát mutatta meg, későbbi elfogadásával pedig háláját. *Így szólt hozzá: Mester, te vagy az Isten Fia, te vagy Izráel királya!*

Látod, hogyan telik meg a lelke egyszerre örömmel, és szavaival hogyan öleli magához Jézust? Te vagy az, akit vártunk, te vagy az, akit kerestünk – mintha ezt mondaná. Látod, hogy ámul, csodálkozik, ujjong, szinte ugrál a gyönyörűségtől?

Így kell nekünk is örülnünk, amiért arra méltattunk, hogy megismerhettük Isten Fiát. És nemcsak gondolatban kell örülnünk, hanem tetteinkben is meg kell mutatnunk ezt az örömet.

Mit jelent örvendezni? Engedelmeskedni annak, akit megismertünk. Az engedelmesség pedig azt jelenti, hogy megtesszük mindazt, amit ő akar. Ha ugyanis olyasmit cselekszünk, ami megszorítja őt, honnan látszana, hogy örülünk neki? Nem látjátok magatok is otthon, hogy amikor valaki olyan vendéget fogad, akire vágyott, mindent örömmel megtesz, mindenféle futkos, és ha kell, mindenét kész odaadni, semmit sem sajnálva, csak hogy örömet szerezzen az érkezőnek? Ha pedig nem engedelmeskedne kérésének, és nem tenné meg, ami kedvére van, hiába mondaná ezerszer is: örülök, hogy eljöttél, vendége sosem hinné el, és joggal. Mert ezt tettekkel kell igazolni. Mivel tehát Krisztus eljött hozzánk, mutassuk meg, hogy valóban örülünk neki. Semmit ne tegyünk, ami őt megszorítja; ékesítsük fel házunkat, ahová eljött, mert ez az örvendezők szokása. Kínáljuk kedves ételével, mert ez az ujjongók szokása. És mi ez az étel? Ő maga mondja: *Az én eledelem az, hogy teljesítsem annak akaratát, aki elküldött engem* (Jn 4,34).

Tápláljuk hát őt, amikor éhezik; itassuk, amikor szomjazik (vö. Mt 25,35). Ha egy pohár hideg vizet adsz, elfogadja, mert szeret téged; és a szeretettől kapott dolgok, bármilyen kicsik is, a vágyakozó szemében nagynak tűnnek. Ne habozz hát! Ha két fillért adsz is, nem fordul el tőled, hanem úgy fogadja, mintha nagy gazdagságot adtál volna. Hiszen ő maga semmire sem szorul, és nem azért fogadja el adományaidat, mert szüksége volna rájuk. Ezért az ajándék valódi értékét nem a mértéke, hanem az ajándékozó szándéka határozza meg. Te csak mutasd meg, hogy szereted az érkezőt, hogy mindenben buzgókodsz érte, hogy örülsz jövetelének! Nézd, ő maga miként viseltetik irántad: eljött érted, életét adta érted, és mindezek után még azt sem kívánja, hogy alázatosan esdekelj előtte. *Tehát Krisztusért járunk követségben, mintha maga Isten kérne általunk* (2Kor 5,20). Ki volna annyira esztelen, kérdem, hogy ne szeresse a maga Urát? Ezt mondom én is, és tudom, hogy közületek senki sem tagadná ezt sem szóval, sem gondolatban. De a szeretett nemcsak a szavakból, hanem a tettekből is látni akarja a szeretetet. Mert ha ezt mondjuk, de nem tesszük meg, amire vágyakozik, nevetségessé válunk, nemcsak Isten, hanem az emberek előtt is. Mivel tehát pusztán szavakkal megvallani, tettekkel pedig ellene

mondani nemcsak haszontalan, hanem kárunkra is van, kérlek titeket, tegyük hozzá a tettekben való megvallást is, hogy majd azon a napon részesüljünk az ő rólunk való vallástételében, amikor az Atya előtt megvallja azokat, akik méltók rá (vö. Mt 10,32), a mi Urunk Jézus Krisztusban, aki által és akivel az Atyaé a dicsőség a Szentlélekkel együtt, most és mindörökké. Ámen.

21. homília

Nátánaél így szólt hozzá: Mester, te vagy az Isten Fia, te vagy Izráel királya! Jézus így válaszolt neki: Mivel azt mondtam neked, hogy láttalak a fügefa alatt, hiszel? Ennél nagyobb dolgokat fogsz látni.

1. Szeretteim, nagy gondosságra és sok virrasztásra van szükségünk, hogy a Szentírás mélységeit beláthassuk. Mert az isteni írások szándékát nem lehet felületesen, alvó lélekkel megragadni: alapos kutatásra és buzgó imádságra van szükség, hogy legalább kis mértékben betekinthessünk az isteni igék titkaiba. Íme, ma is komoly kérdés áll előttünk, amely nagy igyekezetet és figyelmes vizsgálódást igényel. Nátánaél így szólt: *te vagy az Isten Fia. Krisztus pedig ezt feleli: Mivel azt mondtam neked, hogy láttalak a fügefa alatt, hiszel? Ennél nagyobb dolgokat fogsz látni.* Mi itt a kérdés? Az, hogy Péter annyi csoda és ilyen tanítás után vallotta meg: *te vagy a Krisztus, az élő Isten Fia*, és boldognak mondatott, mert az Atyától nyert kijelentést (vö. Mt 16,16–17). Nátánaél viszont még a jelek és a tanítás előtt mondta ugyanazt, mégsem hall hasonló dicséretet, sőt Krisztus mintha úgy bánná vele, mint aki nem mondott még el mindent, amit kellett volna, és továbbiak felé vezeti őt. Miért?

Azért, mert bár ugyanazokat a szavakat mondta Péter is és Nátánaél is, mégsem ugyanabban az értelemben. Péter úgy vallotta őt Isten Fiának, mint igaz Istent; Nátánaél viszont csak mint pusztá embert. Honnan tudjuk ezt? Az utána következőkből. Miután azt mondta: *te vagy az Isten Fia*, mindjárt hozzátette: *te vagy Izráel királya*. Az Isten Fia azonban nemcsak Izráel királya, hanem az egész világé. És ez nemcsak ebből érthető, hanem abból is, ami ezután következik. Péter esetében Krisztus nem tesz hozzá semmit, hanem mintegy kiérlelt hitre építve vallomását, erre a hitvallásra alapozza az egyházat (vö. Mt 16,18). Itt viszont ellenkezőjét látjuk: mivel a vallomásból még sok, még hozzá a jobbik rész hiányzik, Krisztus hozzáteszi a többi.

Mit mond? *Bizony, bizony, mondom nektek: meglátjátok a megnyílt eget, és az Isten angyalait, amint felszállnak és leszállnak az Emberfiára.* Látod, hogyan emeli fel őt lassanként a földről, és teszi, hogy többé ne csupán embernek képzelje? Mert akinek angyalok szolgálnak, és akire az angyalok fel- és alászállnak, hogyan volna pusztá ember? Ezért mondja: *Ennél nagyobb dolgokat fogsz látni*, és ennek jeléül az angyalok szolgálatára hivatkozik. Mintha azt mondaná: nagy

dolognak tartottad ezt, Nátánaél, és ezért vallottál Izráel királyának. Mit fogsz majd mondani, amikor látod, hogy az angyalok fel- és leszállnak az Emberfiára? Így győzi meg, hogy őt ne csak Izráel királyának, hanem az angyalok fölött is Úrnak ismerje el.

Miként egy valódi királyfihoz ki- és bejárnak a király szolgálai, úgy történt ez vele a keresztre feszítéskor, a feltámadáskor és a mennybemenetelnél, s már előbb is, amikor angyalok szolgáltak neki (vö. Mt 4,11), amikor születését hírül adták, és ezt kiáltották: *Dicsőség a magasságban Istennek, és a földön békesség* (Lk 2,14). Amit sokaknál megtett, itt is megteszi: két kijelentést mond, s az egyiket azonnal igazolja, a másikat pedig a bekövetkező események erősítik meg. Az elhangzottak közül ugyanis némelyik már megkapta a maga igazolását (mint például ez: *Mielőtt Fülöp hívott volna téged, láttam, hogy a fügefá alatt voltál*), mások még eljövendők voltak, és csak részben teljesedtek be: így az angyalok fel- és alászállása a keresztnél, a feltámadáskor és a mennybemenetelnél. Ezek a történések visszamenőleg is még hitelesebbé tették a szavakat, amelyek megelőzték őket.

Mert aki a már megtörténekből megismerte az ő hatalmát, és a jövődökről is hallott, az könnyebben fogadja el az ezekre vonatkozó próféciaát. Mit tett tehát Nátánaél? Semmit sem felelt erre. Krisztus ezért ezen a ponton be is fejezte vele a beszédet, és engedte, hogy magában forgassa a hallottakat. Nem akart mindent egyszerre rázúdítani, hanem – mint aki jó magot vet termékeny földbe – most hagyja, hogy nyugodtan kihajtsanak. Erről beszél másutt is: *Hasonló a mennyek országa ahhoz az emberhez, aki jó magot vetett a szántóföldjébe. De amíg az emberek aludtak, eljött az ellensége, konkolyt vetett a búza közé, és elment* (Mt 13,24–25).

A harmadik napon menyegző volt a galileai Kánában, és ott volt Jézus anyja, és a rokonai. Mondtam már korábban is, hogy Galileában jobban ismerték, ezért hívták meg a menyegzőre, és ő el is ment. Hiszen nem a maga méltóságát nézte, hanem a mi javunkat. Aki nem tartotta méltóságán alulinak, hogy szolgálai formát vegyen fel (vö. Fil 2,7), mennyivel kevésbé tartotta volna annak, hogy szolgálai menyegzőjére elmenjen. Ő, aki egy asztalhoz telepedett a vámszedőkkel és bűnösökkel (vö. Mt 9,10), hogyan utasította volna vissza, hogy együtt vacsorázzék a menyegzőn jelenlévőkkel?

Akik meghívták, azoknak nem volt kellő belátásuk felőle: nem kiemelkedő volta miatt hívták meg, hanem mint egyet a sok közül, mint egy ismerőst. Erre

céloz az evangélista, amikor azt mondja: *és ott volt Jézus anyja és a hozzátartozói. Amiképpen meghívták őt és testvéreit, úgy hívták meg Jézust is. Amikor elfogyott a bor, Jézus anyja így szólt hozzá: Nincs boruk.* Itt joggal kérdezzük: honnan támadt az anyában ilyen nagy várákozás a Fiú felől? Hiszen még egyetlen jel sem történt, mert *ezt tette Jézus első jelként a galileai Kánában.*

2. Ha valaki azt mondaná, hogy ez nem elég bizonyíték arra, hogy ez volt a jelek kezdete, hiszen csak ennyit tesz hozzá: *a galileai Kánában*, mintha csupán azt jelezné, hogy ott először történt, de nem föltétlenül általában is először (hiszen lehetne, hogy máshol már tett egyéb jeleket is), annak azt fogjuk felelni, amit az imént is mondtunk. Mi ez? Amit János szavai mutatnak: *Én nem ismertem őt, de azért jöttem, és azért keresztelek vízzel, hogy ismertté legyen Izráel előtt.* Ha ugyanis már gyermekkorától fogva csodákat tett volna, Izráel fiainak nem lett volna szükségük másra, aki őt ismertté tegye. Mert amikor férfivá lett, és a csodák által nemcsak Júdeában, hanem Szíriában (vö. Mt 4,24) és még távolabb is ismertté vált, és mindez alig három év alatt történt, sőt, valójában még ennyi időre sem volt szükség, mert már a kezdet kezdetén mindenfelé elterjedt a híre. Ha már gyermekkorától fogva tett volna csodákat, mennyivel inkább nem maradhatott volna ismeretlen ilyen hosszú időn át! Hiszen ami történt, sokkal rendkívülibbnek tűnt volna egy ifjútól, és az idő is kétszer-háromszor, sőt sokszorosan több lett volna.

De nem tett semmit, amíg gyermek volt; Lukács egyetlen dologról tesz tanúságot: hogy tizenkét esztendőskorában a tanítókat hallgatta, és kérdéseivel csodálatot keltett (vö. Lk 2,46–47). Máskülönben is teljes joggal és érthetően nem kezdett jeleket tenni ifjúkorától fogva. Mert azt gondolták volna, hogy csak képzelegnek. Ha ugyanis érett férfikorában is sokan gyanakodtak, mennyivel inkább így lett volna, ha egészen fiatalon tett volna csodákat. Sőt, az irigységtől hajtva hamarabb és a kellő idő előtt keresztre juttatták volna, és magukra az üdvrend eseményeire is kétkedéssel tekintettek volna.

Felvetheted, honnan jött mégis anyjának, hogy ilyen nagyot gondoljon róla? Most kezdte feltárni magát, és János által vált ismertté, és abból is, amit tanítványainak mondott. De mindezek előtt maga a fogantatás, és mindaz, ami születése után történt, nagy várákozást ültetett el benne gyermeke felől. *Mária ugyanis mindezeket a beszédeket megjegyezte, és szívében forgatta* (Lk 2,19). Miért

nem mondta hát ezt korábban? Mert amint mondtam, csak most kezdett nyilvánvalóvá lenni. Azelőtt úgy élt, mint bárki a nép közül, ezért anyja sem mert volna effélét kérni tőle. De miután meghallotta, hogy János miatta jött, és milyen bizonyosságot tett róla, és látta, hogy már tanítványai is vannak, ettől kezdve bátrabban fordult hozzá. *Amikor tehát elfogyott a bor, így szólt: Nincs boruk.* Szerette volna azok jóindulatát is megnyerni, akik meghívták, és saját tekintélyét is növelni gyermeke által. Talán valami nagyon is emberi mozdult meg benne, miként testvéreiben is, akik ezt mondták: *tedd ismertté magadat a világ előtt* (Jn 7,4), mivel vágytak a csodákból fakadó dicséretre.

Ő ezért válaszol erélyesebben: *Vajon énrám tartozik ez, vagy terád, asszony?* *Nem jött még el az én óráim.* Mégis, hogy mennyire tisztelte szülőjét, halld, mit mond Lukács, hogy engedelmeskedett nekik (vö. Lk 2,51), és láthatod ettől az evangélistától is, miként gondoskodott róla a kereszt órájában (vö. Jn 19,26–27). Ahol a szülők semmiben sem gátolják vagy akadályozzák az Isten szerinti dolgokat, ott szükség és kötelesség engedelmeskedni nekik, és igen veszedelmes, ha nem így teszünk. Amikor azonban alkalmatlan dolgot kívánnak, és a lelkieket akadályozzák, akkor nem bölcs dolog engedelmeskedni.

Most is ezért válaszolt így, és máshol is ezért mondja: *Ki az én anyám, és kik az én testvéreim?* (Mt 12,48). Mert még nem úgy gondolkodtak felőle, ahogyan kellett volna: mivel ő szülte fájdalommal, az anyák szokása szerint azt hitte, hogy mindenben parancsolhat neki, holott Ura gyanánt kellett volna tisztelnie, és leborulva imádnia. Ezért szólt akkor így. Gondold meg, mit tett: miközben az egész nép és nagy sokaság vette körül, a hallgatók tömege csüngött szavain, és már elkezdődött a tanítás, ő középre lépve félbeszakítja az intést, hogy külön beszéljen vele, és még arra sem hajlandó, hogy bemenjen hozzá, hanem magához kívánja hívni.

Erre mondta: *Ki az én anyám, és kik az én testvéreim?* Semmiképpen sem sértve azt, aki őt megszülte, hanem a legnagyobb jót téve vele, és nem engedve, hogy földhözragadt módon gondolkodjék róla. Mert ha a többiekre gondja volt, és mindent megtett, hogy bennük helyes elgondolásokat ültessen el önmagáról, mennyivel inkább igaz ez anyjára! Várható volt ugyanis, hogy még ha Fiától hallja is, akkor sem akarna engedni, hanem anyjaként mindenütt elsőséget követelne magának. Ezért válaszolt így azoknak, akik szóltak. Másként nem emelhette volna fel őt ebből a földhözragadt gondolkodásból arra a magasságra, ha

mindig csak azt várta volna, hogy mint gyermekétől tiszteletet kapjon, és nem jött volna el úgy, mint Ura. Itt is ezért mondja: *Vajon énrám tartozik ez, vagy terád, asszony?* De nem kevésbé egy másik, szükséges okból is. Mi ez? Hogy a történő csodák ne adjanak okot gyanakvásra. Mert a kérést a rászorulóktól kellett fogadnia, nem az anyjától. Miért? Mert ami a hozzátartozók kérésére történik, még ha nagy dolog is, sokak szemében gyanússá válik; amikor viszont a szükségét szenvedők kérik, a csoda gyanún felülivé lesz, a dicséret tiszta, a haszon pedig nagy.

3. Mert egy orvos, bármily kiváló, ha belép egy házba, ahol sokan szenvednek, és nem a betegekre és hozzátartozóikra figyel, hanem csupán a saját anyja sürgetésére segít, kétségessé és terhessé lesz a szenvedők szemében. Sem az ott fekvők, sem a mellettük állók nem fogják elhinni róla, hogy igazán nagy és különleges dolgokra képes. Ezért dorgálta meg őt akkor is, és mondta: *Vajon énrám tartozik ez, vagy terád, asszony?* Ezzel tanítva, hogy a jövőben ne tegyen így. Mert bár az anyának kijáró tiszteletre is tekintettel volt, sokkal inkább gondja volt a lélek üdvösségére és a sokak javára, amiért a testet is magára vette. Ezek a szavak tehát nem anyjával szembeni pökhendiségből hangzottak el, hanem a gondviselés szavai: egyfelől őt magát is helyreigazították, másfelől előkészítették, hogy a csodák illő méltósággal történjenek. Hogy mennyire tisztelte őt, az már abból is kitűnik, ami dorgálásnak látszik.

Mert az, hogy neheztelt, épp azt mutatja, mennyire tekintettel volt rá. Hogyan és milyen módon, erről mindjárt szólni fogunk. Ezt tartsd szem előtt akkor is, amikor hallod az asszony kiáltását: *Boldog az anyaméh, amely téged hordozott, és boldog az emlő, amely téged táplált!, majd az Úr feleletét: De még boldogabbak azok, akik hallgatják az Isten beszédét, és megtartják* (Lk 11,27–28). Lásd meg, hogy ugyanaból az indulatból hangzottak ezek a szavak is. Semmiképpen nem az anyját utasította el, hanem azt mutatta meg, hogy pusztán az, hogy valaki megszülte őt, semmit sem használna neki, ha nem volna ilyen jó és hűséges. Ha tehát Máriának nem használ önmagában, lelki erény nélkül, hogy tőle született Krisztus, mennyivel kevésbé használ nekünk, ha atyánk, fivérünk vagy gyermekünk érnyes és nemeslelkű, miközben mi magunk távol vagyunk az ő erényétől, ez mit sem segít rajtunk. *Hiszen senki sem válthatja meg testvérét, nem adhat érte váltságdíjat Istennek* (Zsolt 48,8 LXX). Üdvösségünk reményét nem másba kell vetnünk, hanem Isten kegyelme után saját jó cselekedeteinkbe.

Ha ez önmagában hasznára lett volna a Szűznek, hasznára lett volna a zsidóknak is, hiszen Krisztus test szerint rokonuk volt; hasznára lett volna annak a városnak, ahol született, és testvéreinek is. Most viszont testvérei, amíg magukra nem ügyeltek, semmit sem nyertek rokoni kötelékükből, hanem a világ többi részével együtt marasztaltattak el. Csak akkor lettek csodálatra méltók, amikor saját erényük fénye ragyogott fel rajtuk. A város ellenben elpusztult és lángba borult, semmi hasznát nem húzott mindebből; test szerint rokonai pedig szármalasan levágtak és elvesztek, mit sem nyerve rokonságukból az üdvösség tekintetében, mivel nem volt részük az erény nyújtotta oltalomban.

Leginkább az apostolok tündököltek, mert a vele való közelség igazi, irigylésre méltó módját választották: az engedelmesség útját. Innen értjük meg, hogy mindenben hitre és fénylő, tiszta életre van szükségünk. Egyedül ez képes megmenteni bennünket. Jóllehet hozzátartozóit sokáig nagyra tartották mindenfelé, és az Úr rokonainak nevezték őket, mégis alig tudjuk a nevüket; az apostolok életét és nevét ellenben mindenütt zengik. Ne kevélykedjünk tehát a test szerinti előkelőséggel; és ha számtalan csodálatra méltó ősünk volna is, magunk igyekezzünk felülmúlni erényeiket, tudva, hogy mások buzgóságából semmi hasznunk nem lesz az eljövendő ítéletben, sőt, ez még súlyosbítja károztatásunkat. Hiszen jó atyák gyermekeiként, akik otthon jó példát kaptunk, mégsem követjük tanítóinkat.

Ezért mondom, mert sok pogányt látok, akik – amikor hitre akarnánk vezetni, és buzdítjuk őket, hogy legyenek keresztények – a rokonságukra, őseikre, házuk népére hivatkozva utasítanak el, mondván: az apám, a nagyapám, a házam népe mind hívő keresztény. De mit segít ez rajtad, te nyomorult és szerencsétlen? Éppen ez veszt el, hogy még a veled együtt lakók sokasága sem készítetett arra, hogy az igazsághoz fuss. Mások hívők ugyan, de életükre nem ügyelnek, és amikor erényes életre intjük őket, ugyanígy védekeznek: az apám, nagyapám, sőt dédapám is igen istenfélő és buzgó volt. Csakhogy éppen ez ítélt el leginkább: ilyen ősök sarjaként gyökeredhez méltatlanul cselekszel. Hallgasd csak, mit mond a próféta a zsidóknak: *egy asszonyért szolgált Izráel, egy asszonyért őrizte a nyáját* (Hós 12,13), és mit szól Krisztus: *Ábrahám, a ti atyátok ujjongott, hogy megláthatja az én napomat: meg is látta, és örült is* (Jn 8,56). Őseik érdemei számukra nemhogy dicséretül nem szolgálnak, hanem súlyosbítják vádlásukat.

Tudva mindezt, mi is tegyünk meg mindent, hogy saját tetteink által juthassunk üdvösségre; ne áltassuk magunkat másokra támaszkodó reményekkel, nehogy akkor ismerjük fel tévelygésünk hiábavalóságát, amikor ez a felismerés már semmi hasznot nem hajt: *Ki ad hálát neked a sírban?* (Zsolt 6,6). Térjünk meg itt és most, hogy elnyerjük az örök javakat, amelyekben legyen része mindnyájunknak a mi Urunk Jézus Krisztus kegyelméből és emberszeretetéből, aki által és akivel az Atyáé a dicsőség és a hatalom a Szentlélekkel együtt, mindörökkön-örökké. Ámen.

22. homília

Vajon énrám tartozik ez, vagy terád, asszony? Nem jött még el az én órám.

1. A beszéd bizony fáradsággal jár; erről tesz tanúságot Pál is: *A vezetésben bevált presbiterek kétszeres megbecsülést érdemelnek: elsősorban azok, akik az igehirdetésben és a tanításban fáradoznak* (1Tim 5,17). Rajtatok áll azonban, hogy ezt a fáradságot könnyűvé teszitek-e nekünk, vagy terhessé. Ha megvetitek a hallottakat, vagy ha nem is vetitek meg, de tetteitekben nem igazoljátok, akkor számunkra nehéz a munka, mert hiába fáradozunk, és fáradságunk meddő marad. Ha viszont figyelték, és cselekedeteitekkel adtok erről bizonyosságot, verejtékünket sem érezzük, mert a fáradozásból születő gyümölcs elfeledteti a fáradság súlyát. Ezért, ha fel akarjátok élesztani bennünk a buzgóságot, és nem kioltani vagy elernyesztani, kérlek benneteket, mutassátok fel gyümölcsseiteket! Hogy amikor a dúsan hullámzó kalászsokat látjuk, a bőség reményéből táplálkozva, gazdagságunkat számba véve, el ne tunyuljunk ebben a nemes foglalatosságban. Mert ma sem csekély kérdés áll előttünk. Amikor Jézus anyja ezt mondja: *Nincs boruk*, Krisztus így felel: *Vajon énrám tartozik ez, vagy terád, asszony? Nem jött még el az én órám.* E szavak után mégis megteszi, amit anyja kért. Ez a mozzanat sem kisebb figyelmet igényel, mint az előzőek. Hívjuk hát segítségül magát a csodatevőt, és így jussunk el a megoldáshoz!

Hiszen nemcsak itt olvassuk ezt, hanem ugyanaz az evangélista később is mondja: *senki sem fogta el, mert még nem jött el az ő órája* (Jn 8,20); és ismét: *senki sem vetette rá a kezét, mert még nem jött el az ő órája* (Jn 7,30); majd: *eljött az óra; dicsőítsd meg a te Fiadat* (Jn 17,1). Azért gyűjtöttem egybe ezeket a mondásokat az evangélium különböző helyeiről, hogy mindegyikre egyetlen megoldást adjak. Mi hát a megoldás? Krisztus nincs alárendelve az idők kényszerének, és nem úgy lesi az időket, mintha azokra volna utalva, amikor azt mondja: *Még nem jött el az én órám.* Hogyan is lehetne így, hiszen ő az idők alkotója, a korszakok és az örökkévalóság teremője! Ezekkel a szavakkal azt jelzi, hogy mindent a maga idejében cselekszik, és nem mindent egyszerre. Máskülönbén zűrzavar és rendetlenség támadna, ha nem a hozzá illő időben formálna meg mindent külön-külön, hanem egybemosná a születést, a feltámadást és az ítéletet. Gondold csak végig: meg kellett lennie a teremtésnek, de nem egyszerre az egésznek; az embernek is az asszonnyal, de nem ugyanabban a pillanatban. Az emberi

nemnek halálra kellett ítéltetnie, és el kellett jönnie a feltámadásnak is, de a kettő között hosszú idő telt el. Törvényt is kellett adni, de nem egyszerre a kegyelemmel, hanem mindenről a maga idejében gondoskodott.

Tehát Krisztus nincsen alávetve az idő kényszerének, hanem ő maga szabott rendet az időnek, mivel ő az alkotójuk. János azért idézi itt Krisztus szavait (*nem jött még el az én óráim*), hogy megmutassa: még nem volt ismert a sokaság előtt, és még a tanítványok teljes köre sem állt mellette. Csupán András követte őt, és vele Fülöp, más nem. Sőt, még ők sem ismerték őt úgy, ahogyan kellett volna, sem anyja, sem testvérei. Később is ezt olvassuk róluk: *mert a testvérei sem hittek benne* (Jn 7,5). A menyegzőn jelenlévők sem ismerték őt; különben maguk mentek volna hozzá, és kérték volna őt, amikor szükség támadt. Ezért mondja: *nem jött még el az én óráim*, vagyis: a jelenlévők még nem ismernek, és még azt sem tudják, hogy elfogyott a bor. Hagyd, hogy előbb maguk ébredjenek rá! Hiszen nem is tőled kellett volna megtudnom, mert te az anyám vagy, és így gyanússá tennéd a csodát. Azoknak kellett volna jönniük, akik hiányt szenvednek, és kérniük, nem mintha szükségem volna rá, hanem hogy ők maguk teljes belenyugvással fogadják a bekövetkező dolgot.

Mert aki tudja, hogy segítséget szenved, és azután megkapja, amit kér, az nagyon hálás; aki viszont nem érzékeli a hiányt, az a jótéteményt sem fogja tisztán és világosan érzékelni. De akkor miért történt, hogy miután mintegy kikérve magának ezt mondta: *nem jött még el az én óráim*, mégis megtette, amire anyja kérte? Éppen azért, hogy mindenki elegendő bizonyítékot kapjon. Azok is, akik azért támadják őt, mintha alá lenne vetve az időnek, megértsék, hogy nem uralkodik rajta semmiféle óra. Ha alárendeltje volna az időnek, miképpen tehette volna meg a megfelelő idő elérkezte előtt azt, amit megtett?

Másrészt pedig anyja iránti tiszteletből is így cselekedett, hogy ne tűnjék úgy, mintha minduntalan ellentmondana neki; hogy ne keltse a gyöngeség látszatát, és ne hozza szégyenbe szülőjét annyi jelenlevő előtt, hiszen ő vezette hozzá a szolgálakat is. A kánaáni asszonynak is ezt mondta: *Nem jó elvenni a gyermekek kenyerét, és odadobni a kutyáknak* (Mt 15,26), és mégis megadta, amit kért, tiszteletben tartva állhatatos könyörgését. Noha akkor ezt is hozzátette: *Én nem küldtettem máshoz, csak Izráel házának elveszett juhaihoz* (Mt 15,24), mégis meggyógyította a leányát.

2. Ebből azt tanulhatjuk meg, hogy ha méltatlanok vagyunk is, az állhatatossággal sokszor alkalmassá tesszük magunkat a befogadásra. Ezért maradt ott az anyja is, ezért vezette oda okosan a szolgákat, hogy mintegy együtt tegyék fel a kérést. Ezért toldotta hozzá: *bármit mond nektek, tegyétek meg* (Jn 2,5). Tudta ugyanis, hogy az elutasítás nem gyengeségből fakadt, hanem szerénységből, hogy ne tűnjék úgy, mintha csak úgy „belevágna” a csodába. Ezért állította oda a szolgákat is.

Volt ott hat kőveder a zsidók tisztálkodási rendje szerint, amelyekbe egyenként két vagy három metrét a fért. Jézus így szólt hozzájuk: Töltsétek meg a vedreket vízzel! És megtöltötték színültig. Nem véletlenül mondja az evangélista, hogy *a zsidók tisztálkodási rendje szerint*, nehogy a hitetlenek azt gyanítsák, hogy valami ott maradt borseprőre öntött és azzal összekevert víz lett finom borra. Ezért hangsúlyozza, hogy a zsidók tisztálkodási rendje szerint voltak ott ezek az edények, vagyis soha nem szolgáltak bor tárolására.

Mivel Palesztina száraz vidék, és nem mindenütt találtak forrást vagy kutat, mindig tartottak teli vizeskorsókat, hogy ne kelljen a folyóig menni, ha valaki tisztátalanná lett, hanem kéznél legyen a megtisztulás eszköze. És miért nem tette meg a jelet már azelőtt, hogy megtöltötték volna őket, ami még csodálatosabbnak tűnt volna? Mert más dolog egy meglévő anyagot minőségében megváltoztatni, és más valamit a semmiből teremteni: ez utóbbi csodálatra méltóbb ugyan, de a tömegek számára kevésbé hihető. Ezért látjuk, hogy gyakran maga metszi vissza csodái nagyságát, hogy könnyebben befogadhatóvá tegye őket.

És miért nem ő maga hozta a vizet, hogy aztán borra változtassa, miért a szolgáknak parancsolta ezt? Ugyanazért: hogy akik a vizet merítették, tanúi legyenek a történő csodának, és világos legyen, hogy nem káprázat történt. Ha ugyanis valaki arcátlanul tagadni akarná, a szolgák így felelhetnének: mi bizony vizet merítettünk.

Mindemellett ezzel a történettel az Egyház ellen felburjánzó tévtanokat is romba dönti. Mivel vannak, akik azt állítják: a világ alkotója más, és nem az ő művei mindazok, amiket látunk, hanem egy másik, szembenálló istené; ezeknek az esztelenségét is elnémítja azzal, hogy legtöbb csodáját már meglévő anyagokból hajtja végre. Ha ugyanis a teremtető az ellensége volna, nem használna idegen dolgokat saját hatalmának megmutatására. Most viszont megmutatja, hogy ő az, aki a szőlőtőkében is átalakítja a vizet, az esőt a gyökéren

keresztül borrá érleli. Amit a növényben hosszú idő alatt véghezvisz, azt a menyegzőn egyetlen pillanat alatt cselekszi meg.

Amikor pedig megtöltötték a korsókat, így szólt: *Most merítsetek, és vigyetek a násznagynak! Ők pedig vittek. Amikor a násznagy megízlelte a vizet, amely borrá lett, mivel nem tudta, honnan van, csak a szolgák tudták, akik a vizet merítették, odahívta a vőlegényt, és így szólt hozzá: Minden ember a jó bort kínálja először, és amikor megittasodtak, akkor a silányabbat: te pedig mostanáig tartogattad a jó bort.*

Erre megint csak akadnak, akik gúnyosan így szólnak: igen részeg társaság lehetett együtt; már eltompult az érzékelésük, és képtelenek voltak felfogni, mi történik, megítélni, mi megy végbe. Azt sem tudták, víz volt-e, vagy bor, ami lett. Hiszen – mondják – éppen a násznagy szavaiból derül ki, hogy részegek voltak. Ez a beszéd különösen nevetséges. Az evangélista ugyanis ennek a gyanúnak az alapját is elveszi. Nem a vendégsereget állítja tanúul a történetek megítélésére, hanem a józan násznagyot, aki addig még semmit sem kóstolt. Jól tudjátok, hogy akikre az efféle lakomák rendezése rá van bízva, éppen ők a legjózanabbak: egyetlen gondjuk, hogy mindent ékesen és rendben intézzenek. Ezért hívja az ő józan ítélőképességét tanúul. Nem azt mondja: töltsetek a vendégeknek, hanem: *vigyetek a násznagynak! Ők pedig vittek. Amikor a násznagy megízlelte a vizet, amely borrá lett, mivel nem tudta, honnan van, csak a szolgák tudták, akik a vizet merítették, odahívta a vőlegényt.*

Miért nem a szolgákat szólította? Hiszen így a csoda azonnal nyilvánvalóvá lett volna. Azért, mert maga Jézus sem tárta fel nyíltan, ami történt: azt akarta, hogy jeleinek ereje csendben és fokozatosan váljék ismertté. Ha akkor vitatták volna a történeteket, nem hittek volna a szolgák beszámolójának; örülteknek tartották volna őket, amiért ilyeneket tanúskodnak egy akkor a többség szemében még közönséges emberről. Ők ugyan saját tapasztalatuk révén bizonyosságra jutottak, hiszen nem kételkedhettek abban, amit saját kezükkel végeztek; másokat azonban ekkor még nem tudtak volna meggyőzni. Éppen ezért Jézus maga sem tárta fel mindezt mindenki előtt, hanem csak annak, aki a leginkább alkalmas volt megérteni, és személyének pontosabb megértését későbbre tartotta fenn. Mert a többi jel megmutatása után ez a tett is hitelt nyert. Amikor később meggyógyította a királyi tiszt fiát, az ott elhangzott szavakból az evangélista világossá teszi, hogy ezt a jelet is világosabban megértették (vö. Jn 4,46–53). Éppen ezért hívta őt akkor az az ember, mert már ismerte ezt a jelet, mint

ahogy korábban mondtam. Erről maga János is tanúskodik: *Azután ismét a galileai Kánába ment, ahol a vizet borrá változtatta* (Jn 4,46), és nem akármilyen borrá, hanem a legkiválóbbá.

3. Ilyenek Krisztus csodái: sokkal szebbek és nemesebbek annál, amit a természet rendjében tapasztalunk. Így volt ez a többenél is: amikor egy béna tagot helyreállított, az egészségesekénél is tökéletesebbé tette. Hogy valóban bor lett, mégpedig a legkiválóbb bor, arról nemcsak a szolgák, hanem a vőlegény és a násznagy is tanúskodhatott; hogy pedig mindez Krisztus műve volt, arról a víz merítő szolgák. Ha akkor nem is vált teljesen nyilvánvalóvá a csoda, végképp elhallgattatni nem lehetett: így készített magának sok, a jövőre nézve nélkülözhetetlen tanúságot. Mert annak, hogy a vízből bor lett, a szolgák voltak tanúi; annak pedig, hogy a bor jó volt, a násznagy és a vőlegény. A vőlegény bizonyára válaszolt is valamit, de az evangélista – a fontosabb dolgok felé sietve – csak érinti röviden ezt a jelet, majd továbblép a többi felé. A lényeg az volt, hogy megtudjuk: a vizet borrá tette, és azt is, hogy jó borrá; de hogy a vőlegény mit felelt erre, nem tartotta szükségesnek hozzátenni. Sok jel kezdetben homályosabb volt, de az idő múltával mind világosabbá lett, amikor azok, akik kezdettől fogva tudtak róluk, pontosabban adták tovább.

Akkor Jézus a vizet borrá változtatta. Akkor is és most is szüntelenül átalakítja a széteső, elfolyó akaratosakat. Vannak ugyanis emberek, akik semmivel sem különbek a víznél: hidegek, üresek, soha meg nem állók. Az ilyeneket vezessük Urunkhoz, hogy akaratuk a bor állagát ölthesse: ne folyjon szét többé, hanem tartást kapjon, és így önmaguk és mások számára is öröm forrásává legyen.

Kik ezek a hidegek? Akik a jelen élet tovatűnő dolgaihoz ragaszkodnak, akik nem tudnak nevetni e világ kényelmén; akik a dicsőség és a hatalom szerelmesei. Mert mindez áradat: sehol meg nem áll, mindig lejtőn rohan nagy erővel. Aki ma gazdag, holnap koldus; aki ma kikiáltóval, övvel, kocsival és sok pálcavívó kíséretében vonul, másnap gyakran már börtönlakó, és akarata ellenére átengedi helyét a csalóka látszatnak. Aki dőzsöl és szétforgácsolja magát, mihelyt degeszre ette magát, az abból fakadó erőt egy napig sem képes megtartani, hanem mihelyt elillant, újabb és újabb falatokkal kell pótolnia, semmivel sem különb a zuhogó hegyi áradatnál. Miként ott az előbb elhőmpölygött ár

helyébe mindig újabb és újabb zuhatagok érkeznek, úgy itt is: amint az előző táplálék kiürül, máris másakra van szükség.

Ilyen minden világi dolog természete: osztályrésze az, hogy soha meg ne álljon, hanem szüntelenül folyjon és sodorjon. A dőzsölésnél pedig nemcsak az a baj, hogy elszáguld és továtúnik, hanem az is, hogy számtalan terhet rak ránk. Mert miközben rohanó áradással megy végbe, lerombolja testünk erejét, és elsodorja lelkünk bátorságát. Nem kezdik ki úgy a féktelen folyók a partokat, és nem omlasztják le úgy, ahogy a dőzsölés és bujálkodás ássa alá könnyedén egészségünk minden támaszát. Ha belépsz egy orvoshoz, és körbekérdezel, szinte minden betegség okát ott találod: a mértéktelenségben. A mértékletesség és az egyszerű asztal az egészség anyja. Ezért nevezték így az orvosok, amikor a „jól nem lakást” egészségnek mondták, mert a szűkösen adott táplálék egészséges, és a hiányos táplálkozást az egészség anyjának nevezték. Ha tehát a szűkösség az egészség anyja, nyilvánvaló, hogy a telítettség a betegség és a gyengeség anyja. Olyan kórokat szül, amelyek túlnőnek az orvostudományon: köszvényeket, fejnehézséget, látásgyöngülést, kézfájdalmakat, remegéseket, benu-lásokat, sárgaságot, hosszan tartó, fellángoló lázakat, és ezeknél is súlyosabbakat, amelyeket most nem is tudunk mind sorra venni. Az efféle bajok nem a nélkülözésből és a mértékletes életmódból erednek, hanem a falánkságból és a mértéktelen jóllakásból.

Ha pedig látni akarsz a lélek ebből fakadó nyavalyáit is: észreveszed majd, hogy a telhetetlenség, az ostobaság, a mélabú, a tunyaság, a kicsapongás és mindenféle tudatlanság mind innen fakad. A számárnál semmivel sem jobbak az efféle asztaloktól felkelő lelkek: ilyen fenevadak tépik őket szét. Mondjam-e még, mennyi keserűséget és undort hordoznak magukban, akik a dőzsöléshez ragaszkodnak? Mindet felsorolni lehetetlen; de egyetlen, mindent összefoglaló tétellel világossá teszem: a fényűző asztaltól soha nem kelnek fel igazi gyönyörűséggel. Mert a szűkölködés, miként az egészségnek, úgy az élvezetnek is anyja; a telítettség pedig, miként a betegségeknek, az undornak is forrása és gyökere. Ahol teltség van, ott vágy nincs; vágy híján pedig hogyan volna gyönyörűség? Ezért találjuk a szegényeket nemcsak értelmesebbeknek és egészségesebbeknek a gazdagoknál, hanem az örömeiből is bőségesebben aratóknak.

Mindezt megfontolva kerüljük el a részegséget és a dőzsölést, nemcsak az asztal mellett, hanem minden más világi fényűzést is. Helyettük a lelkiekből fakadó örömet válasszuk, és a prófétával együtt *gyönyörködünk az Úrban, és megadja szíved kéréseit* (Zsolt 36/37,4). Így legyünk részesei a jelen és az eljövendő javaknak is a mi Urunk Jézus Krisztus kegyelméből és emberszeretetéből, aki által és akivel az Atyaé a dicsőség a Szentlélekkel együtt, mindörökkön-örökké. Ámen.

23. homília

Ezt tette Jézus első jelként a galileai Kánában.

1. Az ördög súlyosan ránk nehézkedik, és mindenfelől hevesen támadja üdvösségünket. Ezért kell virrasztanunk és józanul élnünk, és minden oldalról sáncokkal zárnunk el a bejáratot előle. Mert ha csak valami egészen kicsiny alkalmat is megragad, széles kaput nyit magának, és lassanként egész erejével betör. Ha tehát fontos nekünk a saját üdvösségünk, még a jelentéktelennek tűnő dolgokban se engedjük közel férkőzni, hogy ezekből kiindulva a nagyobbakat is kézben tarthassuk. Teljes oktalanság volna, ha ő ekkora erővel tör vesztünkre, mi pedig saját üdvösségünkért még csak hasonló buzgóságot sem tanúsítanánk. Nem ok nélkül mondom mindezt. Attól tartok, nehogy e nyáj közepén ez a farkas most is itt álljon észrevétlen, és valamelyik bárány prédájává legyen, tunyaságból vagy gonosz ármány miatt elszakadva a közösségtől és az igehallgatástól. Ha e sebek láthatóak lennének, vagy a testet is érnék, nem volna nehéz leleplezni az ilyen kártevést. De mivel a lélek láthatatlan, és őt érik ezek a csapások, nagy éberségre van szükségünk, hogy ki-ki próbára tegye önmagát. Mert ami az emberben van, azt nem ismeri senki, csak az ember lelke, amely benne lakik (vö. 1Kor 2,11).

Az ige mindenkihez szól, és elérhető mindannak, aki rászorul erre az orvosságra, ám az egyes hallgatóknak kell magukhoz venniük azt, ami betegségeikre illik. Én nem tudom, ki egészséges és ki beteg köztetek; ezért minden hűrt megpendíték az ige magyarázatában, hogy minden szenvedélyre alkalmas legyen. Hol a kapzsiságot ostromozom, hol a kicsapongást, hol a szemérmetlenséget; máskor az irgalmasság dicséretét szövöm egybe buzdítással, és felsorolom az erényeket is. Félek ugyanis, hogy ha egyetlen témánál időznék, észrevétlenül más sebet próbálnék gyógyítani, mint amelyben éppen szenvedtek. Ha egyvalaki állna előttem, nem volna szükség ilyen sokszínű beszédre. De mivel ekkora sokaságban szükségképpen sokfélék a szenvedélyek is, nem alaptalanul teszem változatossá a tanítást: a mindenkihez elérő ige bizonyosan megtalálja mindenkinek a maga szükségét. Ezért is sokarcú az Írás: számtalan dologról szól hozzánk, mert az emberi természet teljességéhez beszél. Ily nagy tömegben szükségképpen jelen van a lélek minden szenvedélye, ha nem is ugyanúgy mindenkinél. Tisztítsuk hát meg magunkat e vágyaktól, és így hallgassuk a szent ígéket, és feszült figyelemmel hallgassuk a ma felolvasottakat is.

Mik ezek? Ezt tette Jézus első jelként a galileai Kánában. Már korábban is említettem: vannak, akik nem ezt tekintik az első jelnek. Mit jelent – mondják –, hogy hozzáteszi: *a galileai Kánában*? Azt jelenti, hogy ott tette az első jelet. Én ezekről nem nyitnék szőrszálhasogató vitát, de azt, hogy Krisztus a keresztség után kezdte a jeleket, és előtte nem tett csodát, azt korábban már megmutattuk. Az pedig, hogy a keresztség utáni jelek között ez volt-e az első vagy valamelyik másik, nem szükséges erősen hangsúlyozni.

Így jelentette ki dicsőségét. Hogyan? Hiszen akkor nem sokan vették észre a történeteket, leginkább a szolgák, a násznagy és a vőlegény. Akkor hát hogyan jelentette ki dicsőségét? A maga részéről megtette a csodát, és ha nem is abban a pillanatban, később mindenki hallott róla, hiszen mindmáig zengik, és nem merült feledésbe. Hogy azon a napon nem mindenki szerzett róla tudomást, abból is kiderül, amit az evangélista hozzátesz: *és tanítványai hittek benne*, akik már azelőtt is csodálták őt.

Ezért kellett a jeleket akkor megtennie, amikor jelen voltak azok, akik értelmesen és figyelemmel szemlélik a történeteket. A jel tanításra készít elő: a prófétai szó és a tanítás megnyitja a lelket a csoda befogadására, így az készséggel figyel a történetekre, mivel már előzetesen ráhangolódott. Ezért írják az evangélisták több helyen is, hogy bizonyos helyeken nem tett jelet az ott lévők tompasága miatt (vö. Mt 13,58; Mk 6,5).

Ezután lement Kapernaumba anyjával, testvéreivel és tanítványaival együtt, és ott maradtak néhány napig. Miért megy anyjával együtt Kapernaumba? Hiszen ott nem tett csodát, és a város lakói sem voltak jóindulatúak iránta, sőt, igencsak romlottak voltak. Maga Krisztus mondja róluk: *Te is, Kapernaum, talán az égig emelkedsz? A pokolig fogsz alászállni!* (Mt 11,23). Miért ment hát oda mégis? Úgy vélem, azért, mert hamarosan Jeruzsálembe akart felmenni, és el akarta kerülni, hogy anyja és testvérei mindenhová kövessék. Édesanyja iránti tiszteletből rövid időt velük töltött, majd ismét nekilátott a csodáknak, miután szülőanyjáról gondoskodott. Ezért mondja az Írás, hogy *pár nap múltán felment Jeruzsálembe*. Eszerint néhány nappal a páska előtt keresztelkedett meg. És mit tesz, amikor fölmege Jeruzsálembe? Hatalmas tekintélyről tanúskodó dolgot tesz: kiűzi az árusokat, a pénzváltókat, a galamb-, ökör- és juhárusokat, mindazokat, akik csak kereskedtek a templomban.

2. Egy másik evangélista szerint azt mondja, amikor kiűzte őket: ne tegyétek Atyám házát rablók barlangjává (vö. Mt 21,13). János pedig így idézi: *ne csináljatok piacteret az én Atyám házából!* Ez nem ellentmondás, hanem annak jele, hogy Jézus ezt a templomtisztítást kétszer tette meg: munkálkodása kezdetén, majd szenvedése küszöbén. A második alkalommal keményebb szavakat használ – ott nevezi barlangnak –, míg az elsőnél szelídebben feddi őket, ami bizonyítja, hogy két külön eseményről van szó. De miért tesz így Krisztus, és miért lép fel velük szemben ilyen keményen? Hiszen máshol, amikor gyalázták, szidták, samaritanusnak nevezték, sőt ördögtől megszállottnak mondták, nem alkalmazott ilyen szigorúságot. Most azonban korbácsot fog, és úgy űzi ki őket. A zsidók pedig, akik máskor, amikor jót tett, dühbe gurultak és vádló szavakkal illették, most, amikor joggal háborodtak volna fel a feddés miatt, mégsem tiltakoznak, hanem azt kérdezik: *Milyen jelt mutatsz nekünk, hogy ezeket teszed?* Látod, milyen mély irigység lakozik bennük? A mások iránti jótettei ingerelték fel őket leginkább.

Egyszer rablók barlangjának nevezi a templomot, mert amit ott árusítottak, rablásból, zsarolásból, kapzsiságból származott, és mások nyomorúságából gazdagodtak meg (vö. Jer 7,9–11), máskor piactérnek, szemükre vetve pimasz kufárkodásukat. Miért teszi ezt? Mert hamarosan szombaton is gyógyítani fog, és más olyan dolgokat tenni, amelyeket ők a törvény megszegésének tartottak. Ezért előre eloszlatja a gyanút, mintha az Atyával szembeszállva istentelenségből tenné. Aki így buzgólkodik Atyja házáért, nem szegül szembe azzal, akit ott szolgálnak. A korábbi évek törvény szerinti élete önmagában is elég lett volna bizonyítéknak, hogy megmutassa tiszteletét a Törvényadó iránt, és hogy nem a törvényadással szemben jött, de mivel mindez sokak előtt ismeretlen maradt, mert szegény, egyszerű házban nevelkedett, most az ünnep közeledtével, nagy tömeg jelenlétében, vállal minden kockázatot. Nemcsak kiűzi őket, hanem felforgatja az asztalokat, kiszórja a pénzt, hogy ebből is megértsék, aki az Isten házának rendjéért ilyen veszélyt vállal, nem veti meg a ház Urát. Ha csak képmutatásból tette volna, elég lett volna megfeddenie őket, nagy bátorság volt, hogy ilyen veszedelmet vállalt. Hiszen ez nem volt akármilyen dolog: ilyen hévvel kiszolgáltatni magát a vásári népnek, és maga ellen felizgatni a kufárok esztelenséggel teli tömegét, amely gyalázta és kárára tört.

Ez nem képmutatás volt, hanem annak a tette, aki a ház illő rendjéért minden szenvedést kész magára venni. Ezért szavaiban is kinyilvánítja összhangját

az Atyával: nem azt mondja, a szent hajlék, hanem így: *Atyám háza*. Lám, Atyjának nevezi, és nem haragszanak, mert szófordulatnak vélik. Később azonban, amikor világosabban beszél, hogy az Atyával való egyenlőségét megértesse velük (vö. Jn 5,18), akkor dühödnék fel. Mit felelnek hát? *Milyen jelt mutatsz nekünk, hogy ezeket teszed?* Ó, micsoda végső örület! Jel kellene ahhoz, hogy megszűnjenek e gyalázatos dolgok, és a ház megszabaduljon ekkora szégyenétől? Hát az, hogy valaki ilyen buzgósággal áll ki Isten háza mellett, nem az erény legnagyobb jele? Akiben jóindulat van, az mindjárt felismeri ezt. *Tanítványai visszaemlékeztek, hogy meg van írva: A te házad iránti féltő szeretet emészt engem.* A zsidók azonban nem a próféciára emlékeztek, hanem így szóltak: *Milyen jelt mutatsz nekünk, hogy ezeket teszed?* Egyszerre fájlalták, hogy szégyenletes hasznukat megnyirbálta, és azt remélték, hogy ezzel feltartóztathatják, ugyanakkor csodát akartak kicsikarni, hogy azzal érvelhessenek ellene. Ezért nem ad nekik jelet. Hiszen korábban is, amikor odamentek hozzá és jelet kértek, ugyanezt felelte: *Ez a gonosz és parázna nemzedék jelt követel, de nem adatik neki más jel, csak Jónás próféta jele* (Mt 12,39). Akkor világosan mondta, itt sejtelmesebben. Ezt pedig végletes érzéketlenségük miatt teszi. Mert az, aki előzőleg elfogadja azokat, akik nem kérik, és jeleket ad nekik, nem fordult volna el ezektől sem, ha nem látná gonosz és álnok gondolataikat és alattomos szándékaikat.

Maga a kérdés is rosszindulatot árult el. El kellett volna fogadják igyekezetét és buzgóságát, meg kellett volna döbbenjenek azon, hogy ennyire szívén viseli a ház ügyét. Ők viszont vádolják, és azt állítják, hogy joguk van kereskedni, és a kereskedést nem szabad megszüntetni, hacsak jelt nem mutat. Mit felel Krisztus? *Romboljátok le ezt a templomot, és három nap alatt felépítem.* Sok ilyen mondást hallunk tőle, amely akkor még nem volt világos, de később azzá vált. Miért beszél így? Hogy amikor a jövődőlés beteljesedik, nyilvánvaló legyen: előre tudta mindezt. Most is így történt: *Amikor azután feltámadt a halálból, visszaemlékeztek tanítványai arra, hogy ezt mondta, és hittek az Írásnak és a beszédnek, amelyet Jézus mondott.* Amikor mondta, némelyek tanácstalanul álltak, hogy miről beszél vajon; mások kételkedtek: *Negyvenhat esztendeig épült ez a templom, és te három nap alatt felépítet?* A negyvenhat esztendő a későbbi bővítést értették; az előző templom ugyanis húsz év alatt készült el.

3. Miért nem fejtette meg a rejtvényt, és miért nem mondta meg nyíltan: nem erről a templomról beszélek, hanem a testemről? Miért az evangélista magyarázza meg később, amit ő akkor nem mondott el? Miért hallgatott? Mert nem fogadták volna be szavát. Hiszen ha még a tanítványok sem igen értették meg, mennyivel kevésbé a sokaság *Amikor azután feltámadt a halálból, visszaemlékeztek tanítványai arra, hogy ezt mondta, és hittek az Írásnak és a beszédnek*. Két dolog állt előttük: a feltámadás ténye, és még ennél is nagyobb az a kérdés, hogy Isten lakott-e benne. Ezt a kettőt egyaránt sejtetni akarta, amikor azt mondta: *Romboljátok le ezt a templomot, és három nap alatt felépítem*. Pál is erről beszél, hogy Krisztus isteni mivoltának bizonyítéka a feltámadás: *a szentség Lelke szerint pedig a halottak közül való feltámadásával Isten hatalmas Fiának bizonyult, Jézus Krisztus* (Róm 1,4).

Miért adja hát mindenütt ezt a jelet? Itt ezt mondja; máshol így: *én pedig, ha felemeltetem a földről, magamhoz vonzok mindeneket* (Jn 12,32); máskor: *amikor fel-emelitek az Emberfiát, akkor tudjátok meg, hogy én vagyok* (Jn 8,28); megint másutt: *nem adatik neki más jel, csak Jónás próféta jele* (Mt 12,39), és itt megint: *három nap alatt felépítem*? Mert ez mutatta meg leginkább, hogy nem pusztán ember: képes diadalt aratni a halál fölött, és a régóta tartó zsarnokságnak és e keserves háborúskodásnak ily gyorsan véget vetni. Ezért mondja: akkor fogjátok meg tudni. Mikor? Amikor feltámadva magához vonzza a világot – akkor fogják megérteni, hogy mindezt Istenként, az Atya egyszülött Fiaként vitte végbe, és bosszút állt az Atyát ért gyalázatért.

Miért nem mondta meg azt is, hogy milyen jelet kellene adnia ahhoz, hogy véget vessen e gyalázatos dolognak? Miért csak annyit ígért, hogy jelet ad? Mert ha részletezte volna, csak jobban felbolygatta volna őket; így viszont inkább megdöbbenette. Mégsem feleltek rá semmit, mert lehetetlenségnek tartották, meg se kérdezték róla, hanem félresöpörték mint képtelenséget. Ha lett volna eszük, bár akkor hihetetlennek tartották, de amikor annyi jelet tett, odamehettek volna, kérdezhetek volna, és méltóvá válhattak volna arra, hogy feloldja értetlenségüket. De oktalanságuk miatt szavaira hol ügyet sem vetettek, hol rosszindulattal hallgatták. Ezért beszélt velük rejtvényekben.

A kérdés azonban velünk is szemben áll: hogyan lehet, hogy a tanítványok sem tudták, hogy fel kell támadnia? Azért, mert még nem részesültek a Lélek kegyelmében. Ezért, bár újra meg újra hallották a feltámadásról szóló ígéket, nem értették, és csak maguk közt tanakodtak: mi lehet ez. Valóban idegen és felfoghatatlan dolog volt, hogy valaki képes önmagát feltámasztani, méghozzá

így feltámasztani! Ezért feddi meg Pétert, amikor semmit sem tudva a feltámasztásról azt mondja: *Isten mentsen, Uram!* (Mt 16,22). Maga Krisztus sem tárta fel nekik világosan mindezt előre, nehogy még kezdettől megbotránkozzanak, kétkedve a szó felfoghatatlansága miatt, és mert még nem ismerték őt világosan, hogy kicsoda. Amit a tettek hirdetnek, abban senki sem kételkedik; amit azonban puszta szó mond el, azt könnyű kétségbe vonni. Ezért hagyta, hogy kezdetben leplezett maradjon e beszéd. Amikor azonban a tett igazolta a szót, és a tapasztalat az elmondottakat igazságra vezette, akkor a szavak értelme is világossá vált. A Lélek pedig olyan bőséggel áradt rájuk, hogy egyszerre mindent megértettek. *Ő majd eszetekbe juttat mindent* – mondja (Jn 14,26). Akik egyetlen estén eldobták iránta való tiszteletüket, és elfutottak, s azt állították, nem is ismerik, aligha emlékezhetek volna a hosszú idő alatt történetekre és elhangzottakra, hacsak nem részesülnek a Lélek nagy kegyelmében.

És ha úgyis a Lélek idézte emlékezetükbe, mi szükség volt arra, hogy Jézussal járjanak, ha egyszer nem képesek megőrizni a hallottakat? Azért, mert a Lélek nem tanította őket új dolgokra, hanem emlékeztette őket arra, amit Krisztus mondott. Ez nem csekély mértékben növeli Krisztus dicsőségét: hogy az ő szavaihoz tér vissza a Lélek. Kezdetben tehát Isten kegyelméből történt, hogy a Lélek ilyen gazdagon leszállt rájuk; később pedig saját erényükből fakadt, hogy meg is tudták tartani ezt az ajándékot. Tiszta életet éltek, nagy bölcsességgel, súlyos fáradsággal; semmibe vették a jelen élet dolgait, mindenek fölé emelkedtek. Mint könnyű sasok fölszárnnyaltak, és tetteikkel mintegy magukhoz vonták az eget, így nyerték el a Lélek kimondhatatlan kegyelmét.

Utánozzuk hát mi is őket! Ne oltsuk ki lámpásainkat, hanem tartsuk azokat fénylőn az adakozás által; mert e tűz fénye így marad állandó. Gyűjtsünk olajat edényeinkbe, amíg itt vagyunk! Odaát ugyanis már nem lehet megvenni, és máshonnan sem szerezhető meg, csakis a szegények kezén át. Itt és most gyűjtsünk bőkezűen, ha a vőlegénnyel akarunk bemenni; különben kint maradunk a menyegzői terem előtt (vö. Mt 25,1–13). Lehetetlen, igen, lehetetlen, még ha ezernyi jótettet viszünk is végbe, hogy adakozás nélkül átléphessük a királyság kapujának küszöbét. Ezért mutassunk nagy bőkezűséget, hogy elnyerjük a kimondhatatlan javakat, amelyekben részesüljünk mindnyájan a mi Urunk Jézus Krisztus kegyelméből és emberszeretetéből, akié a dicsőség és a hatalom most és mindenkor, és mindörökkön-örökké. Ámen.

24. homília

Amikor Jeruzsálemben volt a páska ünnepén, sokan hittek az ő nevében.

1. Az akkori emberek közül egyesek makacsul ragaszkodtak a tévelygéshez, mások pedig az igazságba kapaszkodtak, de ezek közül is voltak, akik csak rövid időre fogóztak bele, aztán ismét kiestek belőle. Krisztus ezeket példázatában azokhoz a magvakhoz hasonlította, amelyek nem hullottak mélyre, hanem csak a föld felszínén eresztettek gyökeret, és így gyors pusztulásra voltak ítélve. Ezekre utal itt az evangélista is, amikor ezt mondja: *Amikor Jeruzsálemben volt a páska ünnepén, sokan hittek az ő nevében, mert látták a jeleket, amelyeket tett. Jézus azonban nem bízta magát rájuk.* Azok voltak ugyanis az igazi tanítványai, akik nem csupán a jelek miatt jöttek hozzá, hanem a tanítása miatt is. A nehézkesebbeket a jelek vonzották, az értelmesebbeket a prófécia és a tanítás is. Akiket a tanítás ragadott meg, szilárdabbak voltak, mint azok, akiket csak a csodák győztek meg; róluk mondta Krisztus: *Boldogok, akik nem látnak, és hisznek* (Jn 20,29). Hogy amazok nem a legderekabbak közé tartoztak, azt a folytatás is mutatja: *Jézus azonban nem bízta magát rájuk. Miért? Mert ismerte mindnyájukat, és nem volt szüksége arra, hogy bárki tanúskodjék az emberről, mert ő maga is tudta, hogy mi lakik az emberben.*

Amit mond, az valami ilyesmi: szíveik mélyéig hatolva és gondolataikat kutatva nem a kimondott szavakra figyelt, hanem rövid ideig tartó felbuzdulásukat is pontosan felismerve nem bízott meg bennük úgy, mint a kipróbált tanítványokban, és nem tárta fel előttük tanításának teljességét, mintha szilárdan állnának a hitben. Az emberek szívében rejlő titkok ismerete a *szívünket alkotó Istené* (vö. Zsolt 32,15 LXX). Hiszen azt olvassuk: *egyedül te ismered az emberek szívét* (1Kir 8,39). Nem szorult hát tanúkra, hogy így ismerje meg saját teremtményeinek gondolatait, és ideigvaló hitük miatt nem is bízik meg bennük. Az emberek ugyanis, akik nem ismerik sem a jelent, sem a jövőt, gyakran még a csalárdul közeledőknek is, akik nem sokkal később továbbállnak, mindent fenntartás nélkül elmondanak és rájuk bízák magukat. Krisztus azonban nem így tesz: ő jól ismeri minden kimondatlan gondolatukat.

Ilyenek ma is sokan vannak, akik ugyan magukénak vallják a hitet, mégis könnyen elszakadnak, és könnyen félrevezethetők. Ezért Krisztus ma sem bízta magát mindenkiire, hanem sok mindent elrejt. Miként mi sem egyszerűen

barátokra, hanem igaz barátokra bízunk magunkat, úgy tesz Isten is. Halld, mit mond tanítványainak: *Többé nem mondalak titeket szolgálknak, mert ti a barátaim vagytok.* Hogyan? És miért? *Mert mindazt, amit hallottam az én Atyámtól, tudtul adtam nektek* (vö. Jn 15,15). Ezért a zsidóknak sem adott jeleket, hiába kérték, mert azért kérték, hogy kísértsék. Így tehát a jelkérés a kísértők sajátja, akkor is és most is. Mert ma is vannak, akik ezt mondják: miért nincsenek ma is jelek? Ha azonban úgy hiszel, ahogyan hinned kell, és úgy szereted Krisztust, ahogyan szeretned kell, nincs szükséged jelekre, mert azok a hitetleneknek adatnak. Hogyan? Akkor a zsidóknak nem adattak? De igen, nagyon is adattak! És ha van, ahol kérésük ellenére sem kaptak, az azért volt, mert nem hitelenségük elosztására kérték a jeleket, hanem hogy gonoszságukat még inkább megszilárdítsák.

Volt a farizeusok között egy Nikodémus nevű ember, a zsidók egyik vezető embere. Ő egy éjjel elment Jézushoz. Nikodémus az evangélium közepén is feltűnik, amikor Krisztusért szót emelve ezt mondja: *Elítéli-e az embert a mi törvényünk, míg ki nem hallgatták, és meg nem tudták tőle, hogy mit tett?* (Jn 7,51). A zsidók ekkor is acsarkodnak ellene, és ezt mondják: *Nézz utána, és lásd be, hogy Galileából nem támad próféta* (Jn 7,52). A keresztfeszítés után pedig nagy gonddal gondoskodott Urunk testének eltemetéséről: *Eljött Nikodémus is, aki először éjszaka ment Jézushoz, és mirhából és aloéból készült olajat hozott, mintegy száz fontnyit* (Jn 19,39). Most azonban még nem úgy viselkedik Krisztus közelében, ahogyan kellene, és nem hozzá méltó gondolatokkal közeledik, hanem a zsidókra jellemző gyöngeesség tartja fogva. Ezért is jön éjjel, mert nappal félne ezt megtenni. De az emberszerető Isten így sem veti el őt, nem szembesíti azonnal tévedésével, és nem vonja meg tőle tanítását, hanem nagy kímélettel beszél vele, sőt igen magasztos titkot tár fel előtte – talányosan ugyan, de mégis feltárja. Nikodémus ugyanis sokkal inkább méltó az elnézésre, mint azok, akik gonoszságból teszik, amit tesznek. Ők minden védekezéstől elestek; ő ugyan megérdemli a rosszallást, de mégsem oly mértékben. Hogyhogy nem mond az evangélista semmi effélét felőle? Mondta ugyan másutt, hogy *a vezetők közül is sokan hittek benne, mégsem vallották meg ezt a farizeusok miatt, nehogy kizárják őket a zsinagógából* (Jn 12,42), itt pedig az egész az éjjeli találkozással sugallja. Mit is mond? *Mester, tudjuk, hogy Istentől jöttél tanítóul, mert senki sem képes megtenni azokat a jeleket, amelyeket te teszel, csak ha Isten van vele.*

2. Nikodémus még lefelé fordul, még emberi módon gondolkodik Krisztusról, és prófétaként beszél róla, a jelekből sem sejtve meg semmi igazán nagyot. *Tudjuk – mondja –, hogy Istentől jöttél tanítóul.* Ha tudod, hogy Istentől jött, miért éjjel jössz és rejtve ahhoz, aki Isten igéjét szólja? Miért nem beszélsz vele nyíltan? Mégsem veti ezt a szemére Jézus, és nem bizonyítja rá tévedését, mert *megrepedt nádszálat nem tör el, mondja, és füstölő mécsest nem olt ki* (Mt 12,20), és hogy *nem szít viszályt és nem lármáz* (Mt 12,19), és ismét: *Nem azért jöttem, hogy elítéljem a világot, hanem azért, hogy megmentsem* (Jn 12,47).

Senki sem teheti ezeket a jeleket, amelyeket te teszel, hanem ha az Isten van vele. Beszéde még a tévtanítókéhoz is hasonlít, amikor úgy beszél Jézusról, mintha más segítségére szorulva tenné, amit tesz. Mit mond erre Krisztus? Nézd, milyen nagy az alkalmazkodása! Nem mondja: Semmi szükségem más segítségére, mert mindent a saját hatalmammal teszek, Isten egyszülött Fiaként, ugyanazzal a hatalommal, mint aki engem nemzett; hanem egyelőre elhárítja ennek a kimondását, hogy befogadható legyen a hallgató számára. Mert most is azt mondom, amit mindig: Krisztus célja nem az volt, hogy önmagát dicsőítse, hanem hogy semmi olyat ne mondjon és ne tegyen, ami az Atyával ellentétes. Ezért szavaiban gyakran visszafogottnak látszik, de tetteiben nem az.

Amikor csodát tesz, hatalommal cselekszik: *Akarom, tisztulj meg!* (Mt 8,3). *Kislány, kelj fel!* (Mk 5,41). *Nyújtsd ki a kezedet!* (Mt 12,13). *Megbocsáttattak a bűneid!* (Mt 9,2). *Hallgass, némulj el!* (Mk 4,39). *Vedd fel a te hordágyadat és menj haza!* (Mk 2,11). *Megparancsolom neked, gonosz lélek, menj ki belőle!* (vö. Mk 9,25). *Legyen úgy, amint kívánod!* (Mt 15,28). *Ha valaki szólna nektek, mondjátok meg, hogy az Úrnak van szüksége rájuk* (Mt 21,3). *Ma velem leszel a paradicsomban!* (Lk 23,43). *Hallottátok, hogy megmondatott a régieknek: Ne ölj! Én pedig azt mondom néktek, hogy aki haragszik testvérére ok nélkül, megérdemli az ítéletet* (Mt 5,21–22). *Kövessetek engem, és emberhalászokká teszek titeket!* (Mt 4,19). Mindenütt láthatjuk, milyen nagy a hatalma. Az események bekövetkezésére nézve senki sem emelhetett kifogást, mert ha nem történt volna meg, amit mondott, és nem úgy valósult volna meg, ahogy parancsolta, bárki mondhatta volna, hogy oktalanság, amit parancsolt. De mivel minden úgy történt, ahogyan szava elhangzott, az események ténye akaratuk ellenére is elnémította őket; szavaiból viszont, szégyentelenségük szerint, gyakorta szedtek össze olyat, amit kifogásolhattak.

Nikodémus esetében is ezt látjuk: nyíltan ugyan nem mond neki magasztos dolgokat, de talányos beszéddel mégis felemeli földhözragadtságából, és rámutat, hogy ő önmagában is elég a csodákkal való meggyőzésre. Mert az Atya tökéletesnek nemzette őt, önmagában elégségesnek, akiben semmi fogatkozás nincs. Nézzük, hogyan vezeti el idáig. Nikodémus így szól: *Mester, tudjuk, hogy Istentől jöttél tanítóul, mert senki sem képes megtenni azokat a jeleket, amelyeket te teszel, csak ha Isten van vele.* Azt gondolta, hogy valami nagyot mondott Krisztusról. Mit felel rá Krisztus? Megmutatja, hogy még a helyes ismeret előcsarnokába sem lépett be, sőt a kapujához sem ért, hanem az ő országán kívül bolyong, ő maga is, és mindenki más, aki így vélekedik. Aki az Egyszülöttről ilyen módon gondolkodik, az az igaz ismeretbe még bele sem pillantott. Ezért mondja: *Bizony, bizony, mondom neked: ha valaki nem születik újonnan, nem láthatja meg az Isten országát.* Vagyis: ha te nem születesz újjá, és nem kapod meg a pontos tanítást, kívül maradsz, és messze vagy a mennyek országától. De nem mondja ki egészen nyíltan, hogy ne legyen elviselhetetlen, amit hall, nem néven nevezi, hanem általánosságban fogalmaz: *ha valaki nem születik.* Mintha csak ezt mondaná: akár te, akár bárki más ilyeneket gondol felőlem, kívül van az országon; mert ha nem ezt akarná mondani, akkor válasza nem egyeztethető össze a korábban elhangzottakkal.

Ha a zsidók hallották volna ezt, kinevették és otthagyták volna. Nikodémus azonban ebben is tanulni vágyását mutatja meg. Krisztus gyakran éppen ezért beszél homályosan, hogy kérdésére serkentse és figyelmesebbé tegye hallgatóit. Mert ami egészen világos, azon gyakran csak átsiklanak, ami viszont homályos, az érdeklődést ébreszt bennük. Szavai értelme ez: *ha újonnan nem születesz, ha nem részesedsz az újjászületés fürdőjé* (Tit 3,5) által a Lélekből, és nem tudsz méltón gondolkodni rólam. Amit mondasz, nem lelki gondolat, hanem gyarló, emberi vélekedés. De ezt nem mondja ki, mert nem akarja megbántani azt, aki saját mértéke szerint máris sokat mondott, hanem gyanútlanul vezeti tovább a nagyobb ismeret felé: *Ha valaki nem születik újonnan.* Az „újonnan”-t némelyek úgy értik, hogy „fentről”, mások úgy, hogy „újra”. Aki így nem született, nem láthatja meg az Isten országát. Ezzel magára mutat, és jelzi, hogy nemcsak azt kell látni, ami szemünk előtt van, hanem új szemekre van szükségünk ahhoz is, hogy Krisztust meglássuk.

Nikodémus ezeket hallva ezt kérdezi: *Hogyan születhetik az ember, amikor vén?* Mesternek nevezéd őt, és azt mondod, hogy Istentől jött, és mégsem érted, amit mondott, hanem a tanítóhoz méltatlan, zavart kérdésekkel állsz elő? Ez a „hogyan?” a kevésbé hívők kérdése, azoké, akik még teljesen földhözragadtan gondolkodnak. Sára is ezért nevetett, miután a „hogyan”-t kimondta, és sokan mások is a módot kutatva szakadtak el a hittől.

3. Így maradnak meg ma is a tévtanítók saját tévelygésükben: mindenütt ezt hajtogatják. Némelyek azt kérdezik: hogyan lett testté? Mások pedig: hogyan született? És saját gondolataik esendőségéhez mérik az ő végtelen lényegét. Ezeket látva, el kell kerülnünk az ilyen felesleges okvetetlenkedést. Mert akik a „hogyan”-t kutatják, sem a „hogyan”-t nem fogják megismerni, és a helyes hitet is elveszítik. Nikodémus is a módot firtatja, mert érzi, hogy rá is vonatkoznak ezek a szavak; megzavarodik, szédülten, tanácstalanul áll, mert egy emberhez jött, de oly nagy dolgokat hall, amelyek nem származhatnak emberi forrásból, és amelyeket addig soha senki nem mondott. Felemelkedik az elhangzottak magasságához egy időre, de szeme még elhomályosul, nem bír megállni, ideoda sodródik, és folyton kiesik a hitből. Ezért folytatja tovább a kérdezgetést, hogy világosabb tanítást nyerjen: *Bemehet anyja méhébe, és megszülethet ismét?* Látjátok, mi történik, ha az ember a lelki dolgokat a saját eszére bízva? Nevetséges dolgokat mond, részeg fecsegőnek tűnik, amikor a kelletténél tovább okvetetlenkedik az elhangzottakon, és nem fogadja el a hit bizonyosságát. Lelki születésről hallott, de nem lelkinak értette, hanem testi korlátoltságához húzta le, amit hallott, és a nagy és magasztos tanítást pusztán emberi következtetésre fűzte fel. Így lesz belőle üres fecsegés és nevetséges képtelenség. Ezért mondja Pál is: *A nem lelki ember pedig nem fogadja el Isten Lelkének dolgait* (1Kor 2,14).

Mégis, ebben is megőrzi Krisztus iránti tiszteletét: nem gúnyolja az elhangzottakat, hanem – mivel nem képes felfogni – inkább elhallgat. Két dolog tűnik számára lehetetlennek: az ilyen születés és az ország. Az ő népe körében akkoriban sem Isten országáról, sem ilyen újjászületésről nem beszéltek. Mégis az elsőnél akad meg, amely jobban felkavarja gondolatait. Mindezt tudva, ne az értelmünkkel akarjuk kifürkészni Isten dolgait, és ne rendeljük alá az onnan származókat a mi következtetéseinknek. Ne természetünk mértékét kérjük rajtuk számon, hanem Istennek tetsző módon gondolkodjunk mindenről, hitben,

ahogyan az Írás tanít. Az okvetetlenül kérdező és túlbuzgó semmit sem nyer: a keresett dolgot sem találja meg, és még ítéletet is von magára.

Hallottad, hogy megszületett. Hidd úgy, ahogyan hallottad, és a „hogyan”-t ne kutasd, nehogy emiatt vesd el magát a születést! Végtelen oktalanság volna! Ha ő, amikor a „születésről” hall (nem arról a kimondhatatlan, örök születésről, hanem erről a kegyelem szerinti újjászületésről), semmi magasztosat nem tud róla megsejteni, csak földi és emberi dolgokra gondol, ezért sötétségbe jut és kételkedik, akkor azok, akik ama rettenetes, minden szót és értelmet meghaladó misztériumot okvetetlenkedő kíváncsisággal feszegetik, micsoda büntetésre méltók? Semmi sem okoz olyan sötét kábultságot, mint az az emberi okoskodás, amely mindenről a földből kiindulva beszél, és nem engedi, hogy felülről világítsa meg a fény. Földhözragadt gondolkodásunk nehéz sárkoloncoktól terhes; éppen ezért van szükségünk a felülről fakadó forrásokra, hogy amikor az iszap leülepszik, ami tiszta bennünk, az felemelkedjék, és egyesüljön az oda-felvaló tanítással.

Ez akkor történik, amikor jóindulatú lélek lakik bennünk, és igaz életet élünk. Nemcsak a felesleges okvetetlenkedés, hanem a romlott életmód is elhomályosítja értelmünket. Ezért mondja Pál a korinthusiaknak: *Tejjel tápláltalak titeket, nem kemény eledellel, mert még nem bírtátok volna el. Sőt még most sem bírjátok el, mert még testiek vagytok. Amikor ugyanis irigység és viszálykodás van közöttetek, nem testiek vagytok-e?* (1Kor 3,2–3). A zsidókhoz írt levélben és másutt is láthatjuk, hogy Pál a gonosz tanítások okaként a rendezetlen szenvedélyeket jelöli meg: a szenvedélyeknek átadott lélek nem képes nagy és nemes dolgokat meglátni, hanem olyan, mint akinek szemét fájdalmas hályog fedi.

Tisztítsuk meg tehát magunkat, és gyűjtsuk meg az ismeret világosságát, és ne vessük azt a tövisek közé. Hogy mik a tövisek, azt anélkül is tudjátok: sokszor hallottátok már, hogy Krisztus *e világ gondját és a gazdagság csábítását* nevezi töviseknek (Mt 13,22). Joggal. Mert ahogyan a tövisek gyümölcstelenek, úgy a világ gondjai és a gazdagság csábítása is; ahogyan a tövisek megszaggatják, aki hozzájuk ér, úgy ezek a szenvedélyek is felsértik a lelket. Ahogyan a töviseket könnyen elemésztí a tűz, és gyűlöletesek a földművesek számára, úgy ezek a földi dolgok is; és amiképpen a tövisek között vadállatok rejtőznek, sőt skorpiók is, ugyanúgy rejtőznek veszedelmek a gazdagság csábításában is.

Bocsássuk rájuk a Lélek tüzét, hogy a tövist is elemésszük, és a vadakat is elűzzük, és a megtisztított szántóföldet tisztán adjuk át a földművesnek! Aztán lelki folyamokkal öntözzük meg, és ültessünk bele bőtermő olajfát, a legnemezebb növényt, az örökké üdét, amely világosságot ad, táplál, gyógyít. Az adakozásban mindez megvan, mintegy pecsétként annak homlokán, aki gyakorolja. Amikor a halál elér, ez a fa nem szárad el, hanem megmarad, folyton megvilágosítja értelmünket, táplálja lelkünk rostjait, erősíti erőnket. Ha mindvégig ragaszkodunk hozzá, bátran várhatjuk a Vőlegény eljövetelét, és reménykedhetünk abban, hogy bemehetünk a menyegzői házba. Bárcsak mindnyájunknak része lenne ebben, a mi Urunk Jézus Krisztus kegyelméből és emberszeretetéből, akivel az Atyaé a dicsőség, a Szentlélekkel együtt, most és mindenkor és mindörökkön-örökké. Ámen.

25. homília

Jézus így felelt: Bizony, bizony, mondom neked, ha valaki nem születik víztől és Lélektől, nem mehet be az Isten országába.

1. A kisgyermek, akik naponként járnak tanítójukhoz, nemcsak tanulnak, hanem felejtenek is, és a tanulás folyamata soha nem szünetel. Néha még az éjszakát is a nappalhoz toldjátok, és mindezt mulandó, ideigvaló dolgokért kényszerítitek rájuk. Titeket viszont, akik már érettek vagytok, nem is kérlek ekkora fáradságra, mint amekkorára a saját gyermekeiteket szorítjátok. Nem is minden nap, csak hetente két alkalommal kérjük tőletek, hogy figyeljetek az elhangzó tanításra, és akkor is csak a nap egy kis részében: ez igazán nem túl megterhelő számotokra. Ráadásul az Írás szavait rövid szakaszokra osztottuk fel nektek, hogy könnyen befogadhatók legyenek, és elraktározhatók az emlékezet kamráiban. Így módotok van mindent megtenni azért, hogy megjegyezzétek őket, és amennyire tudjátok, pontosan tovább is adjátok, hacsak valaki nem túlságosan álmos, tompa és még a kisgyermeknél is lustább.

Vegyük hát kézbe újra a korábban elmondottak fonalát, és lássuk: miután Nikodémus elbizonytalanodott, és az elhangzottakat a földi születésre vonatkoztatta, azt mondva, hogy lehetetlen, hogy egy vén újonnan szülessék, Krisztus hogyan tárja fel előtte világosabban a születés módját. Ez a mód még így is nehéz annak, aki pusztán emberi módon kérdez, de képes felemelni földhözragadságából azt, aki hallgatja.

Mit is mond? *Bizony, bizony, mondom neked: ha valaki nem születik víztől és Lélektől, nem mehet be az Isten országába.* Ezzel mintegy ezt jelenti: te ugyan lehetetlennek tartod, de én éppen olyan bizonyosan mondom lehetségesnek, mint amilyen bizonyosan szükséges is, sőt, másként nem is tartható fenn az üdvösség. Mert amit Isten valóban szükségesnek rendelt, azt elérhetővé is tette. A földi, test szerinti születés porból való, és ezért a mennyei dolgok el vannak zárva előle. Hiszen mi köze a földnek az éghez? Az a születés viszont, amely a Lélektől való, könnyedén megnyitja előttünk a mennyei boltozatokat.

Halljátok ezt ti, akik még nem részesedtetek a keresztség megvilágosításában! Rettegjete és sóhajtozzatok! Mert rettenetes, ami fenyeget, és rettenetes ez az ítélet: nem mehet be az Isten országába az, aki nem víztől és Lélektől született. Amíg a halál öltözetét, az átok és a romlás ruháját viseli, és még nem vette

magára az Úr jelét, idegen és kívülálló marad: nincs rajta a király jegye. *Ha valaki nem születik víztől és Lélektől, nem mehet be az Isten országába* – mondja. Nikodémus azonban így sem érti meg. Mert nincs rosszabb, mint a lelki dolgokat pusztán az értelemre bízni. Ez akadályozta meg őt is abban, hogy eljusson valami nagyra és magasztosra. Azért neveznek minket hívőknek, hogy az értelem földi gyöngeségét elhagyva a hit magasságára emelkedjünk, és java gondolatainkat erre a tanításra bizzuk. Ha Nikodémus ezt megtette volna, nem tartotta volna lehetetlennek, amit Krisztus mond.

Mit tesz erre Krisztus? Elvezeti őt az ilyen földhözragadt gondolkodástól, és jelezve, hogy nem erről a születésről beszél, ezt mondja: *ha valaki nem születik víztől és Lélektől, nem mehet be az Isten országába*. A fenyegetés súlyával vonja őt a hit felé, hogy meggyőzze: nem lehetetlen, amiről beszél, és kimozdítsa a testi születésről alkotott képzeleiből. Mintha ezt mondaná: más születésről beszélek, Nikodémus. Miért kötöd szavaimat a földhöz? Miért veted a természet rendje alá ezt a dolgot? Ez a szülés fölötte áll az ilyen vajúdasoknak, és semmi köze nincs ahhoz, ami nálunk történik. Ugyanannak nevezzük mindkettőt születésnek, de csak az elnevezés közös, a valóságuk nem azonos. Szakadj el a megszokástól: más születést vezetek be a világba, másként akarom, hogy az emberek szülessenek; olyan módot hozok, amely idegen a teremtetés korábbi rendjétől.

Földből és vízből formáltam az első embert: az edény azonban haszontalanná lett, eltorzult. Ezért többé nem földből és vízből akarom formálni, hanem vízből és Lélekből. Ha pedig valaki megkérdezné: hogyan lesz vízből? – viszszafelek: földből hogyan lett? Hogyan vált szét a sár különféle tagokká? Hogyan lehet, hogy ami kezdetben egynemű volt, pusztán föld, abból annyi különböző dolog lett? Honnan valók a csontok, idegek, artériák, vénák? Honnan a hárták, a szerveket határoló szövetek, az ízületek, a burkok, a máj, a lép, a szív? Honnan a bőr, a vér, a testnedvek, az epe? És honnan mindezek működése? Honnan a sokféle szín? Hiszen ezek sem egyszerűen csak a földből, sem a sárból nem magyarázhatók.

Hogyan lehet, hogy a föld, amikor magot fogad magába, kihajtja azt, a test pedig, amikor magához veszi a termést, megemésztí? Hogyan lehet, hogy a föld táplálja a belé vetetteket, a test pedig általuk tápláltatik, és nem táplálja őket? Miképpen fogadja magába a föld a vizet, és azután szőlőtőke sarjad belőle és bort terem, a test pedig, ha gyakran fogad bort magába, vízzé alakítja? Hogyan

lehetne világos, hogy mindez a földből származik, ha a föld a testhez képest ilyen módon viselkedik? Ésszel nem tudom kikutatni, csak hittel elfogadni. Ha pedig a mindennapi, kézzelfogható dolgok esetében is rá vagyunk szorulva a hitre, mennyivel inkább így van ez a kimondhatatlanul magasztos, lelki dolgok esetében! Amiként az élettelen és mozdulatlan föld Isten akaratára erővel telt meg, és ilyen nagy csodák fakadtak belőle, ugyanúgy jönnek létre ezek a paradox, értelmünket meghaladó dolgok a vízben jelen lévő Szentlélek ereje által.

2. Ne légy hát hitetlen azért, mert nem látod ezeket! A saját lelkedet sem látod, mégis hiszed, hogy van, és hogy más, mint a test. Krisztus azonban nem ezzel az érveléssel vezeti be a tanítást, hanem mással. Mert bár a lélek testetlen (az emberi lélekről beszélek), mégsem hozza fel példaként, mivel Nikodémus felfogása ehhez még mindig túl nehézkes. Más példát említ, olyat, amely nem a test nehéz természetéhez kapcsolódik, de nem is lép át teljesen a testetlen dolgok világába: a szél fúvását. Először a vízről beszél, amely finomabb a földnél, de nehezebb a szélénél. Miképpen kezdetben a föld volt az alapelem, de minden azon múlt, aki formálta, most is megvan a víz mint kiindulópont, de az egész a Lélek kegyelmén áll.

Akkor *lett* az ember *élőlénnyé*, most pedig *megelevenítő Lélekké* (vö. 1Kor 15,45). Nagy a különbség a kettő között. Az emberi lélek nem ad másnak életet, a Szentlélek viszont nemcsak magának él, hanem másokat is életre kelt: még halottakat is feltámasztottak az apostolok az ő erejével. Egykor a teremtés után később formáltatott meg az ember; most viszont fordítva, az új teremtés előtt alkotja meg az „új embert”. Előbb ez születik meg, és majd csak azután formálódik át a világ. És miként kezdetben tökéletesre formálta az embert, most is tökéletesnek alkotja újra. Akkor azt mondta: *alkossunk neki segítőtársat* (1Móz 2,18), most viszont semmi ilyesmit nem mond. Mert akit a Szentlélek kegyelme hordoz, annak miféle más segítőtársra lenne szüksége? A Krisztus testében kiteljesedőnek mi szüksége még további szövetségesekre?

Akkor Isten képására teremtette az embert, most magával Istennel egyesíti; akkor halak és vadak fölötti uralomra rendelte, most a mi zsengénket a mennyek fölötti uralomra emeli; akkor a paradicsom volt a tápláléka, most az eget nyitja meg eledelül; akkor a hatodik napon formáltatott, amikor az a korszak készült kiteljesedni, most az első napon, a kezdetben, amikor a világosság is

megjelent. Mindezekből nyilvánvaló, hogy ami most végbemegy, egy másik, nemesebb élet rendjéhez tartozik: egy olyan állapothoz, amelynek nincs vége.

A korábbi formálás földből történt, ez volt Ádám, és bordából az utána következő, az asszony; magból pedig az azt követő, Ábel. És még ezek egyikét sem tudjuk ésszel végigkövetni, még szavainkkal sem tudjuk megfelelően elbeszélni, jóllehet mindhárom igencsak kézzelfogható. Hogyan lehetnénk akkor képesek számot adni a kerestség általi, szellemi születésről, amely ezeket messze felülmúlja? És hogyan kérdezhetnénk értelmünket e csodálatos és felfoghatatlan születés módjáról, amikor angyalok állják körül, amikor megtörténik? Ennek a kerestség általi, csodás születésnek a módját senki sem képes elmondani. Az angyalok körülállnak, de nem tesznek semmit, csak szemlélik, ami végbemegy. Az Atya és a Fiú és a Szentlélek az, aki mindent véghez visz.

Engedjünk hát Isten kijelentésének, mert ez hitelesebb a látásnál! A látszat gyakran megcsal, az ő szava azonban nem tévedhet. Mit mond? Azt, hogy születés az, ami létrehívta a nem létezőket, hitelre méltó, mikor azok természetéről szól. Mit mond hát? Hogy születés az, ami a kereszttségben beteljesedik. Ha pedig valaki azt kérdezné: hogyan?, némítsd el Krisztus kijelentésével, amely a legnagyobb és legbiztosabb bizonyosság. És ha azt kérdezné valaki, miért veszi mellé a vizet, kérdezzük vissza: miért vétetett kezdetben a föld az ember formálásához? Hiszen az nyilvánvaló, hogy föld nélkül is megformálhatta volna. Ne okvetetlenkedj tehát! Hogy a víz szükséges és elkerülhetetlen, abból is láthatod, amit az apostolnál olvasunk, hogy amikor a Szentlélek leszállt, még a víz általi kereszttség előtt, Péter mégsem állt meg itt, hanem szükségesnek és nem feleslegesnek mondta a vizet is: *Vajon megtagadhatja-e a vizet valaki ezektől, hogy megkeresztelkedjenek, akik ugyanúgy vették a Szentlelket, mint mi?* (ApCsel 10,47).

Mi a szerepe a víznek? Ezt majd később, máskor fogom részletesebben feltárni előttetek, elmondva e rejtett misztériumot. Most csak egy dolgot említek, az elsőt ezek közül. Mi ez? Isteni szimbólumok teljeseznek be benne: sír és meghalás, feltámadás és élet – mindez egyszerre valósul meg. Miképpen a sírban: amikor a vízben alámerítjük fejünket, az ó-ember eltemetetik, és odalent, a mélyben egyszer s mindenkorra elrejtőzik; amikor pedig felemelkedünk, az új ember bukkan fel. Amilyen könnyű nekünk alámerülnünk és feljönnünk a vízből, olyan könnyű Istennek eltemetni az ó-embert, és előhozni helyette az újat.

Háromszor történik meg mindez, hogy tudd: az Atya, a Fiú és a Szentlélek ereje viszi végbe. És hogy nem pusztá kép az, amit mondok, hallgasd Pált: *A keresztség által ugyanis eltemettünk vele a halálba (Róm 6,4), és ismét: a mi ömberünk megfeszített vele (Róm 6,6), és: eggyé lettünk vele halálának hasonlóságában (Róm 6,5).* Nemcsak a keresztséget nevezi keresztre feszítésnek, hanem a keresztet is keresztségnek. Mert: *A keresztséggel, amellyel én megkeresztelkedem, megkeresztelkedtek (Mk 10,39), és ismét: Keresztséggel kell még megkereszteltetnem, amit ti nem ismertek (vö. Lk 12,50).* Amiképpen mi könnyen alámerülünk és felbukkanunk, úgy ő is, miután meghalt, amikor akarta, könnyedén feltámadt, sőt, még ennél is könnyebben; noha a három napot is bizonyos misztérium rendje szerint kívárta.

3. Ily nagy misztériumokra méltattattunk. Illő tehát, hogy ajándékához méltó életet éljünk, és kiváló polgárságunkat tetteinkkel igazoljuk. Akik pedig még nem részesedtetek ezekben, tegyetek meg mindent, hogy méltóvá legyetek rá, hogy egy test legyünk, és valóban testvérek legyünk! Mert amíg nem eszerint határozzuk meg önmagunkat, addig, még ha valaki apánk volna is, vagy testvérünk, vagy bármi más rokonunk, akkor sem valóságos rokonunk, ha távol van a fenti rokonságtól. Mi haszna a sárból való nemzetséghez tartozni, ha nem tartozunk a lelkihez? Mi haszna a földi rokonságnak, ha a mennyben idegenek vagyunk?

A hittanuló idegen a hívőhöz képest. Nem ugyanaz a feje, nem ugyanaz az Atyja, nem ugyanaz a városa, tápláléka, ruhája, asztala, lakóhelye. Ennek minden java a földön van, annak minden kincse a mennyben. Ennek királya a bűn és az ördög, annak királya Krisztus; ennek gazdagsága romlandó, és elemésztetik, annak gazdagsága a megmaradó. Ennek ruhája molyok étke, annak ruhája az angyalok Uráé; ennek városa a föld, annak a menny. Ha semmiben nincs közösség, mondd meg, miben közösködünk valójában?

De hát – mondod – ugyanazokat a szülési fájdalmakat viseltük, és ugyanaból az anyaméhéből jöttünk a világra. Ez azonban mit sem nyom a latban, ha igazán komolyan vesszük a rokonságot. Törekedjünk tehát arra, hogy a fenti város polgárai legyünk! Meddig maradunk tétlenségben? Vissza kell szerezniünk ősi hazánkat! Nem vakon kockáztatunk. Ha bekövetkezik, ami ne következék be, hogy váratlanul érjen a vég, és beavatatlanul kelljen elmennünk innen,

bármennyi javunk is legyen, odát csak gyehenna vár, és mérget lövellő féreg, olthatatlan tűz és feloldhatatlan bilincsek.

Ne történjék meg senkivel az itt hallgatók közül, hogy ezt a büntetést is megismerje! Ez úgy lesz, ha a szent misztériumokra méltatva, aranyat, ezüstöt és drágaköveket építünk erre az alapra. Ott csak akkor bizonyulunk gazdagnak, ha nem hagyunk itt vagyont magunk mögött, hanem a szegények kezén át elvisszük kincsünket, amikor kölcsönt adunk Krisztusnak. Sokkal tartozunk ott neki – nem pénzzel, hanem bűneinkkel. Adjunk hát neki vagyonunkból, hogy bűneinkre bocsánatot nyerjünk, mert ő a Bíró.

Ne tűrjük el, hogy ő szegény maradjon közöttünk, hogy aztán ő maga se tápláljon bennünket odaát! Öltöztessük fel őt itt, hogy ne maradjunk mezítelenek ott, ahol bátorságunk egyedüli forrása ő maga lesz! Ha itt megitatjuk őt, nem kell majd a gazdag módjára kiáltanunk: Küldd el Lázárt, hogy ujjá hegyével vizet csöpögtessen kitikkadt nyelvünkre! (vö. Lk 16,24). Ha itt befogadjuk őt házukba, ott tágas helyet készít számunkra. Ha meglátogatjuk a börtönben, ő is megszabadít bilincseinktől. Ha idegenként befogadjuk, ő sem fog idegenül bánni velünk a mennyek országában, hanem ránk bízza az odafenn való várost. Ha erőtlenként gondját viseltük, ő is megszabadít erőtlenségeinktől.

Mivel kevéssel sokat lehet nyerni, adjunk, akár kevésből is, hogy nagyobbakat nyerjünk! Mert amíg van idő, vessünk, hogy arathassunk! Amikor beköszönt a tél, és a tenger hajózhatatlanná válik, többé nem vagyunk kereskedésünk urai. Mikor lesz ez a tél? Amikor eljön az a nagy nap, akkor válik nyilvánvalóvá. Mert akkor többé nem hajózunk ezen a nagy és széles tengeren, amelyhez a jelen élet hasonlít.

Most van a vetés ideje, akkor lesz az aratásé és a számadásé. Ha valaki a vetés idején nem vet, és aratáskor akarna vetni, nemcsak hogy semmit sem nyer, de neveltség tárgya is lesz. Ha tehát most a vetés ideje van, nem gyűjtögetésre kellene fordítanunk, hanem szétszórásra. Szórjuk szét, hogy gyűjtsünk! Ne most akarjunk halmozni, nehogy az aratást veszítsük el! Mert ez az idő a vetésre rendeltetett, az elköltésre és az elvesztegetésre, nem pedig a gyűjtögetésre és elraktározásra. Ne fecsérreljük el hát a kedvező időt, hanem bőven hintsük a magot, és semmit ne kíméljünk magunkból, hogy mindent nagy viszonzással nyerjünk vissza, a mi Urunk Jézus Krisztus kegyelméből és emberszeretetéből, akivel dicsóság az Atyának, a Szentlélekkel együtt, mindörökkön örökké. Ámen.

26. homília

Ami testtől született, test az, és ami Lélektől született, lélek az.

1. Nagy misztériumokra méltatott minket Isten egyszülött Fia, akkorákra, amelyekre mi magunk nem voltunk méltók, hanem csak őhozzá illők, ő mégis ezekben részesít bennünket. Mert ha a mi érdemünk szerint mérnének, nemcsak az ajándéokra lennénk méltatlanok, hanem büntetés és megtorlás járna nekünk. De mivel ő nem erre tekintett, nemcsak a büntetéstől szabadított meg, hanem a korábbinál sokkal ragyogóbb élettel is megajándékozott, egy másik világba vezetett be, más teremtetést alkotott. Mert *ha valaki Krisztusban van, új teremtetés az* (2Kor 5,17) – mondja. Milyen új teremtetés ez? Hallgasd: *ha valaki nem születik víztől és Lélektől, nem mehet be az Isten országába.*

Ránk bízott a paradicsom, és arra sem bizonyultunk méltónak, hogy benne éljünk, ő mégis a mennybe vitt fel minket. Kezdetben hűtlennek találtatunk, ő mégis nagyobbakra vezet; attól az egy fától sem tudtunk távol maradni, ő mégis az odafelvaló javak bőségében részesít; a paradicsomban nem álltuk meg a helyünket, ő mégis megnyitotta számunkra a mennyet. Méltán mondta Pál: *Ó, Isten gazdagságának, bölcsességének és ismeretének mélysége!* (Róm 11,33) Nincs többé anya, nincsenek vajúdások, sem álmok, sem testek együttléte, sem összefonódása; mostantól magasabb szinten formálódik természetünk: Szentlélektől és víztől.

A víz segítségül szolgál, születéssé lesz a megszülető számára. Mert ami a magzatnak az anyaméh, az a hívőnek a víz: a vízben formálódik és alakul. Ez hangzott kezdetben: *pezsdljenek a vizek élőlények nyüzsgésétől!* (1Móz 1,20) Amióta azonban a Jordán vízből kilépett a mi Urunk, a víz többé nem csupán élőlényeket hoz elő, hanem értelmes, Lelket hordozó életeket is. És amit a napról mond az Írás: *mint vőlegény jön ki szobájából* (Zsolt 18/19,6), sokkal inkább elmondható a hívőkről, mert ők fényesebben ragyognak az ő sugárzásánál.

Ami az anyaméhben formálódik, annak időre van szüksége, de nem így a vízben: itt minden egy pillanat alatt történik. Ahol mulandó az élet, és a testi pusztulás uralkodik, ott késlekedik a születendő (mert ilyen a test természete: idővel jut teljességre); a lelki születésnél azonban nem így van, hanem kezdettől fogva teljes, ami létrejön. Nikodémus azonban mindezt hallva folyton reszelt. Nézd, hogyan tárja fel előtte Krisztus a misztérium titkát, és hogyan teszi

számára érthetővé azt, ami addig érthetetlen volt, amikor ezt mondja: *ami testtől született, test az; ami Lélektől született, lélek az*. Elvezeti őt minden érzékelhetőtől, és nem engedi, hogy testi szemmel próbáljon betekinteni a beavatás titkába. Mintha ezt mondaná: nem a testről beszélgetünk most, Nikodémus, hanem a Lélekről. Eddig e szavakkal vezette őt egyre feljebb. Ne keresd a lelki dolgokat az érzékelhető között, mert a Lelket nem lehet ezekkel a szemekkel látni, és azt se gondold, hogy a Lélek testet szül.

Hogyan született hát az Úr teste? – kérdezhetné valaki. Nem pusztán a Lélektől, hanem testtől is. Erre céloz Pál, amikor azt mondja: *amikor eljött az idő teljessége, Isten elküldte Fiát, aki asszonytól született a törvénynek alávetve* (Gal 4,4). A Lélek formálta, de nem a semmiből, különben mi szükség lett volna az anyaméhre, hanem a szűzi testből. A „hogyan”-t azonban nem tudom megmagyarázni. Így történt, hogy senki se gondolja a születendőt a mi természetunktől idegennek. Ha már így is vannak, akik hitetlenkedve fogadják az ilyen születést, jóllehet így ment végbe, mennyivel istentelenebb gondolatokba estek volna, ha semmi közössége sem lett volna a szűzi testtel!

Ami Lélektől született, lélek az. Látod a Lélek tisztét, szerepét? Nyilvánvaló, hogy Isten munkáját cselekszi. Fentebb azt olvastuk: *Istentől születtek* (Jn 1,13), itt pedig azt: a Lélek szüli őket. *Ami Lélektől született, lélek az*, mondja. Valami olyasmit akar kifejezni, hogy aki Lélektől született, az lelki ember. A „születés” itt nem a teremtés módját, nem a létrejövetel kezdetét jelenti, hanem kiváltságot és kegyelmet.

Ha pedig a Fiú is csak így született, miben különbözik az így született emberektől? Hogyan volna egyszülött? Mert én is Istentől születtem, de nem az ő lényegéből. Ha pedig ő sem az Atya lényegéből, miben különbözne tőlünk? Sőt, így még a Léleknél is kisebbnek mutatkozna, hiszen az ilyen fajta születés a Lélek kegyelméből fakad. Vajon hogy maradhatna Fiú, ha a Lélek segítségére szorulna ahhoz, hogy megszülessen? Miben állna ez másban, mint a zsidók tanításában?

Amikor tehát Jézus ezt mondta: *ami Lélektől született, lélek az*, látva Nikodémus zavarodottságát, ismét érzékelhető példához fordul: *Ne csodálkozz, hogy ezt mondtam neked: újonnan kell születnetek. A szél fúj, amerre akar. Ezzel a ne csodálkozz felszólítással jelzi lelke felindultságát, és a testnél finomabb dolgokhoz vezető el. Mivel a testi dolgoktól már elvezette, most ezt mondta: ami Lélektől*

született, lélek az, de mivel Nikodémus még nem értette, mit jelent az: ami Lélektől született, lélek az, újabb képet állít elé. Nem a test nehézkességét hozza elő, de nem is a tiszta testetlenség világáról kezd beszélni (mert ezzel sem jutott volna előbbre), hanem átmenetet keres test és testetlen között: a szél mozgását, és erről vezeti tovább.

Erről mondja: hallod a zúgását, de nem tudod, honnan jön, és hová megy. Amikor azt is hozzáteszi: fúj, ahová akar, nem úgy érti, mintha a szélnek volna akarata, hanem a természetéből fakadó, határtalan, elemi erejű mozgását jelzi. Az Írás más élettelen dolgokról is így beszél, amikor ezt mondja: a teremtetett világ ugyanis hiábavalóságnak vettetett alá, nem önként (Róm 8,20). A fúj, ahová akar tehát azt fejezi ki, hogy feltartóztathatatlan, mindenhová elér, nincs, aki megakadályozza, hogy erre vagy arra szálljon, hanem erővel szétárad, és senki nem képes eltéríteni útját.

2. Hallod a zúgását – vagyis a csattogását, dörgését –, de nem tudod, honnan jön és hová megy: így van mindenki, aki a Lélektől született. Itt ér véget az egész gondolatmenet. Ha már ennek a szélnek a futását sem tudod megmagyarázni – pedig hangját hallod, és érinted is –, akkor hogyan ütöd bele az orrod az isteni Lélek munkájába, amikor a szellő természetét sem ismered, jóllehet hangját hallod?

Bizony, ez: fúj, ahová akar, a Pártfogó, a Szentlélek hatalmát is megmutatja. Mintha ezt mondaná: ha ennek – a szélnek – senki sem tud ellenállni, ha oda jut el, ahová akar, mennyivel inkább nem állhatnak ellen a természet törvényei a Lélek munkájának, sem a testi származás határai, sem más effélék. Hogy a szélről beszél, nyilvánvaló abból, amit hozzátesz: hallod a zúgását. Hiszen nem egy hitetlennel és a Lélek munkáját nem ismerővel társalogva mondta, hogy hallod a zúgását. Amiképpen tehát a szelet nem látod, bár hallod a hangját, így nem látható a lelki születés sem a testi szem számára. A szél mégis test, ha a legfinomabb is, mert érzékeink számára felfogható, tehát test. Ha a testnél nem zavar, hogy nem látod, s emiatt nem támad benned kétely, miért zavarodsz össze, amikor a Lélekről hallasz, és miért kívánsz ennyi bizonyítékot, amit a test esetében nem követeltél?

Mi van hát Nikodémussal? Még mindig a zsidó gondolkodás foglya, noha világos példát kapott. Ismét kétkedve kérdezi: Hogyan történhet meg mindez? Erre Krisztus csípősen így felel: Te Izrael tanítója vagy, és ezt nem tudod? Látod, hogy egyáltalán nem vádolja gonoszsággal, hanem csak balgasággal és együgyűséggel?

Mi köze ennek a születésnek a zsidó tanításhoz? – kérdezhetné bárki. Inkább kérdezzük így: miben nincs köze? Az első ember, a bordából lett asszony, a meddők szülése, a vízhez kötődő csodák – mind ennek a születésnek és a majdani megtisztításnak az előképei. Gondolj a forrásnál történt esetre, amikor Elizeus felhozta a fejszét a víz színére; a Vörös-tengerre, amelyen a zsidók átkeltek; a tóra, amelyet az angyal időről időre felkavart; a szír Naamánra, aki a Jordánban tisztult meg – mindezek előképei voltak a keresztségnek és a megtisztulásnak.

A próféták szavai is erre a születésre utalnak, ilyenek: *az Úrról beszélnek majd az eljövendő nemzedéknek, beszélnek majd igazságosságát a születendő népnek, kit formált az Úr* (Zsolt 21,31–32 LXX), vagy ez: *megújul ifjúságod, mint a sasé* (Zsolt 102/103,5), vagy ez: *világosodj Jeruzsálem, íme királyod jó* (Zak 9,9, vö. Ézs 60,1), vagy ez: *boldogok, kiknek hamissága megbocsáttatott* (Zsolt 32,1). Izsák is ennek a születésnek előképe volt. Mondd csak, Nikodémus: hogyan született ő? A természet rendje szerint talán? Semmiképpen sem.

A kétféle születés közti különbség így áll: amaz együttlétből fakad, ez pedig nem vérből, sem a test, sem a férfi akaratából, hanem Istentől születik (vö. Jn 1,13). És megmutathatom, hogy ezek az előképek nemcsak a keresztség szerinti születést, hanem a szűztől való születést is előre hirdetik. Mivel alig hinné el valaki, hogy szűz szülhet, előbb a meddőt állította elénk, aztán nemcsak meddőket, hanem öregeket is. Bár a bordából lett asszony születése is csodálatosabb a meddónél, ez túl régi és távoli: ezért újabb példa jön, közelebb, a meddő asszonyoké, hogy utat készítsen a hitnek a szűzi vajúdás elfogadására. Ezekre emlékeztetve mondja Jézus: *Te Izráel tanítója vagy és nem tudod ezeket? És így folytatja: Amit tudunk, azt szóljuk, és amit láttunk, arról teszünk bizonyosságot, de nem fogadjátok el a mi bizonyágtételünket.* Ezekkel folytatta, hogy megint másfelől tegye befogadhatóvá beszédét, és annak gyengeségéhez mérje a megfogalmazást.

3. Mire érti ezt: *amit tudunk, azt szóljuk, és amit láttunk, arról teszünk bizonyosságot?* Mivel számunkra is a látás a legbiztosabb érzék, ha valakit meg akarunk győzni, gyakran így szólunk: a saját szememmel láttam, nemcsak hallottam róla. Krisztus is ilyen, emberibb módon beszél vele, és innen erősíti meg szavait. Hogy erről van szó, és nem mást akar bizonyítani, és a látást sem mint érzékszervit hozza elénk, nyilvánvaló abból, ami megelőzi: miután ugyanis ezt mondta, *ami*

testtől született, test az; ami Lélektől született, lélek az, rögtön hozzáteszi: amit tudunk, azt szóljuk, és amit láttunk, arról teszünk bizonytságot.

Nikodémus pedig még meg sem született akkor. Hogyan mondhatja hát: amit láttunk? Nyilvánvaló, hogy itt a pontos ismeretről beszél, nem valami másról. *A mi bizonyágtételünket senki nem fogadja el* (vö. Jn 3,11 és 32). Ezt az „amit láttunk”-at érthetjük úgy is, hogy önmagáról és az Atyáról mondja, vagy úgy, hogy csak önmagáról. Amikor azt mondja: *senki nem fogadja el*, nem indulatos szemrehányás, hanem előre jelzése annak, ami be fog következni. Nem így szól: mi lehetne nálatok keményebb szívű, hogy még az ilyen pontosan elmondott dolgokat sem hiszitek el?, hanem tetteiben és szavaiban egyaránt teljes alkalmazkodást mutat, semmit sem szólva felháborodva, hanem alázatosan és szelíden hirdeti mindazt, ami eljövendő.

Ezzel minket is a teljes alázatra nevel, és arra tanít, hogy amikor mással beszélünk, és nem tudjuk meggyőzni, ne háborodjunk fel, és ne legyünk ingerültek. Mert aki haragszik, annál semmi eredmény nem születik: a másik még jobban ellenkezni fog. Egyrészt ezért kell tartózkodnunk a haragtól, másrészt pedig gondosan úgy formálni beszédünket, hogy minden oldalról befogadható legyen, nemcsak azzal, hogy nem haragszunk, hanem azzal is, hogy nem kiabálunk. Mert a harag teste a kiabálás.

Fékezzük meg a lovat, és legyőzzük a lovast; nyessük meg az indulat szárnyait, és nem szárnyal többé magasba a rossz. A harag hirtelen feltörő szenvedély, amely ijesztő gyorsasággal rabolja ki a lelket, ezért minden oldalról el kell zárunk előle a bejáratot. Furcsa ugyan, de a vadállatokat meg lehet szelídíteni, a mi féktelen gondolataink viszont semmibe veszik az efféle szelídítést. Szörnyű tűz az indulat, mindent felemészt: a testet is bántja, a lelket is megrontja, és visszaszító, torz látvánnyá teszi az embert. Ha lehetséges volna, hogy a haragvó meglássa magát haragjában, nem szorulna más intésére. Nincs szomorúbb látvány a haragvó arcnál. Valami részegség a harag, sőt, rosszabb a részegségnél, a gonosz léleknél is szánalomra méltóbb.

Ha azonban hozzászokunk, hogy ne lármázzunk, az még a bölcselkedésnél is jobb út. Ezért írja Pál, hogy a haraggal együtt a kiabálást is vessük el: *Minden ... harag, kiabálás ... legyen távol tőletek* (Ef 4,31). Engedelmeskedjünk hát a minden bölcsesség igazi tanítómesterének. Amikor haragudni kezdenénk a szolgálókra, gondoljunk saját hibáinkra, és piruljunk az ő alkalmazkodásuk láttán!

Mert amikor te bántod őt, és ő csendben viseli a bántást, te cselekszel helytelenül, ő viselkedik bölcshez illően. Fogadd el ezt magad ellen minden feddésnél beszédesebb vádként! Mert ha szolga is, ember, és halhatatlan lelke van, és ugyanazokkal az ajándékokkal ajándékozza meg őt is közös Urunk. Ha pedig a nagyobb, lelki dolgokban egyenrangú velünk, és valami csekély, földi méltóság miatt mégis ilyen szelíden viseli tőlünk elszenvedett sérelmeit, mi mentséget hozhatunk fel magunkra, ha nem vagyunk képesek, vagy nem is akarunk az istenfélelemből fakadóan bölcsen gondolkodni, miként ő a tőlünk való félelem miatt?

Mindezt fontoljuk meg, ismerjük fel saját hibáinkat és emberi természetünk közös voltát, és gyakoroljuk a szelíd beszédet, minden időben. Így lesz szívünk alázatossá, és így talál nyugalmat a lelkünk, most is, és az eljövendő világban is. Bárcsak mindannyian eljutnánk erre, a mi Urunk Jézus Krisztus kegyelméből és emberszeretetéből, akivel az Atyaé a dicsőség a Szentlélekkel együtt, most és mindenkor és mindörökkön-örökké. Ámen.

27. homília

Ha a földi dolgokról szóltam nektek, és nem hisztek, akkor hogyan fogtok hinni, ha majd a mennyiekről szólok nektek? Nem ment fel a mennybe senki, csak az, aki a mennyből szállt le, az Emberfia.

1. Amit már sokszor elmondtam, most is ugyanazt mondom, és nem szűnök ismételni. Mi ez? Hogy amikor Jézus magasztos tanításokat készül érinteni, a hallgatóság gyöngesége miatt többnyire visszatartja magát, és az idő nagy részében nem fenségéhez méltó beszédekert mond, hanem inkább hozzánk alkalmazkodva tanít. A magasztos és hatalmas dolgok, ha egyszer elhangzanak, elegendők arra, hogy – amennyire fel tudjuk fogni – felvillantsák ezt a méltóságot. Az alázatosabb, a hallgatók értelméhez közelebb álló dolgok azonban, ha nem hangzanak el szüntelen, önmagukban nem vezetnek egyhamar a földhözragadt hallgatót a magasztos dolgok megragadására. Ezért van, hogy sokkal több mindent mond el gyarlóságunkhoz mérten, mint magasztosan.

Ám hogy ez se okozzon egy másféle kárt, tudniillik, hogy a tanítványt ne tartsa odalent, nem pusztán az alantasabbakat sorolja elő, hanem előbb mindig megmondja az okát is annak, miért szól így; és éppen ezt teszi itt is. Miután a keresztségről és a földön megvalósuló kegyelemből való születésről megtanított mindent, amit akart, noha saját kimondhatatlan és kibeszélhetetlen születésébe szeretett volna belekezdeni, mégsem lép tovább, hanem megáll ennél. És az okát is megmondja annak, miért nem kezdi el. Mi ez az ok? Hallgatóságának a nehézsége és gyöngesége.

Erre utal, amikor így folytatja: *Ha a földi dolgokról szóltam nektek, és nem hisztek, akkor hogyan fogtok hinni, ha majd a mennyiekről szólok nektek?* Vagyis: ahol csak mérsékelt, egyszerű, földibb dolgokat hallotok, ott ezt a hallgatók gyengeségének kell betudni. Némelyek szerint itt a szelet nevezi földi dolognak, mintegy ezt mondva: még ha a földi dolgok közül is hozok példát, és így sem tudlak meggyőzni titeket, hogyan volnátok képesek megérteni a magasztosabbakat? És ha itt a keresztséget földinek nevezi, ne csodálkozz. Vagy azért mondja így, mert a földön megy végbe, vagy pedig azért, mert saját valóságos, az Atya lényegéből való, rettenetes fenségű születésével összehasonlítva nevezi földinek. Ha önmagában mennyei is ez a születés, azzal az igazi, öröktől fogva való születéssel összevetve mégiscsak földi.

Nem azt mondja: nem értitek, hanem ezt: *nem hisztek*. Mert ha valaki elégedetlenséggel fogadja azokat, amelyeket értelemmel is fel lehet fogni, és mégsem érti meg könnyedén, az joggal vádoltatik oktalansággal. Amikor viszont azokat nem fogadja be, amelyeket nem értelemmel, hanem csak hittel lehet befogadni, ott már nem ostobaság a vád, hanem hitetlenség. Ezzel is azt akarja eltéríteni, hogy pusztán értelmével boncolgassa az elhangzottakat: sokkal szíven ütőbb, ha hitetlenséggel vádolja. Ha tehát a mi keresztség szerinti születésünket is hittel kell elfogadni, mit érdemelnek azok, akik okoskodó érvekkel túlbuzgón boncolgatják az Egyszülött nemzésének titkát?

Valaki azt kérdezhetné: miért hangzik el mindez, ha azok, akik hallották, nem tudták hittel befogadni? Azért, mert ha ők nem is fogadták hittel, az utánuk jövők elfogadhatták, és részesülhettek a hasznában. Miután tehát Jézus szíven találta őt, megmutatja, hogy nemcsak ezt tudja, hanem ennél sokkal többet és nagyobbat is. Ezt is fokozatos rávezetéssel jelzi, amikor így szól: *Nem ment fel a mennybe senki, csak az, aki a mennyből szállt le, az Emberfia, aki a mennyben van*. Mi ennek a gondolatmenete? Nagyon is világos, és összefügg az előbbiekkal. Nikodémus azt mondta: *tudjuk, hogy Istentől jöttél tanítóul*. Jézus pedig mintegy helyesbíti: ne gondold, hogy úgy vagyok tanító, mint a sok próféta, akik a földből származtak, mert én a mennyből vagyok most itt. A próféták közül senki sem ment fel oda, én viszont ott lakom. Látod, hogy még a legmagasztosabbnak gondolt megfogalmazás is mennyire méltatlan az ő fenségéhez? Hiszen ő nemcsak a mennyben van, hanem mindenütt, és mindent betölt. Mégis továbbra is a hallgató gyöngeségéhez mérten beszél, mert apránként akarja őt felemelni. Az „Emberfia” névvel itt nem pusztán a testet jelöli, hanem – hogy így fogalmazzak – teljes önmagát, abban az alázatos, alacsonyabb rendű állapotban. Mert ez a szokása: olykor istensége szerint, máskor emberi mivolta szerint nevezi meg az egészet.

És ahogyan Mózes felemelte a kígyót a pusztában, úgy kell az Emberfiának is felemeltetnie. Ez a mondat az előbbiekből nő ki, és sok szállal kapcsolódik hozzánk. Miután ugyanis az emberiség számára a keresztség által nekünk adott legnagyobb jótételmenyről szólt, most ennek okára tér át, és nem kisebb ajándékot nevez meg, hanem a kereszt által valóra váltat. Ahogyan Pál is együtt említi ezt a két nagy jótételmenyt, amikor a korinthusiaknak ír: *Talán Pál feszítettet meg értetek, vagy Pál nevére keresztelkedtetek meg?* (1Kor 1,13) Mert mindenkéül följött ez

a kettő mutatja meg kimondhatatlan szeretetét irántunk: hogy ellenségeiért is szenvedett, és hogy ellenségeiért halt meg, majd a keresztség által a bűnök teljes bocsánatát ajándékozta nekünk.

2. Miért nem mondta ki nyíltan, hogy meg fog feszíttetni, és miért irányítja inkább hallgatóját a régi előképhez? Először is azért, hogy megtudd: az Ószövetség rokon az Újszövetséggel, és nem idegen egymástól a kettő. Aztán azért is, hogy lásd: nem akaratlanul jutott a szenvedésre. Sőt azt is meg akarta mutatni, hogy neki magának semmi kára nem származik ebből, másoknak viszont üdvösségére lett.

És nehogy valaki azt mondja: hogyan lehetséges, hogy egy megfeszítettbe vetett hit által megmeneküljenek az emberek, miközben ő maga a haláltól legyőzetik, ezért vezet vissza minket a régi történetre. Mert ha egy kígyó réz képmására feltekintő zsidók megmenekültek a haláltól, sokkal inkább megmenekülnek a megfeszített Jézusban hívők, és joggal részesülnek nagyobb jótéteményben. Mert nem a megfeszített gyengesége miatt, nem is a körülötte álló zsidók miatt történt, hanem mert *szerette Isten a világot*, ezért feszíttetik meg az ő eleven temploma. *Hogy aki hisz őbenne, el ne vesszen, hanem örök élete legyen.* Látod már a kereszt okát és a belőle fakadó üdvösséget? Látod az előképnek a megvalósulással való rokonságát? Ott csak ideigvaló haláltól szabadultak meg a zsidók, itt a hívők az örök haláltól; ott a kígyók marását gyógyította a fán függő kígyó, itt a túlvilági sárkány csapásait gyógyítja a keresztre feszített Krisztus. Ott, aki testi szemével feltekintett, meggyógyult; itt, aki elméjének szemeivel lát, minden vétkétől megszabadul.

Ott rézből készült alak függött, kígyó formájára mintázva; itt az Úr teste függ a kereszten, amelyet a Lélek formált. Ott kígyó mart, és kígyó gyógyított; itt halál pusztított, és halál tartott meg. A pusztító kígyó mérget hordozott, a gyógyító viszont méregtelen volt. Így itt is: a pusztító halál bűnt rejt magában, mint a kígyó a mérget; Krisztus halála viszont minden bűntől mentes, miként a rézkígyó is mentes volt a mérgtől. *Ő nem tett bűnt*, mondja [az Írás], *álnokság sem hagyta el a száját* (1Pét 2,22). Ez az, amiről Pál is beszél: *lefegyverezte a fejedelemségeket és a hatalmasságokat, nyilvánosan megszégyenítette őket, és Krisztusban diadalmaskodott rajtuk* (Kol 2,15). Mint egy kiváló birkózó, aki a magasba emeli ellenfelét, földhöz vágja, és így mutatja meg ragyogó győzelmét, úgy Krisztus

is az egész világ szeme láttára vetette le a vele szembeszálló hatalmakat. Miután a pusztában kígyókkal sújtottakat is meggyógyította, a kereszten függve minden fenevadtól megszabadított. Nem azt mondta: meg kell feszíttetnie, hanem: *fel kell emeltetnie*. Azt a szót használja, amit a hallgatóság könnyebben fogad be, és ami közelebb áll az előképhez.

Mert úgy szerette Isten a világot, hogy egyszülött Fiát adta, hogy aki hisz őbenne, el ne vesszen, hanem örök élete legyen. Amit mond, az valami ilyesmi: ne csodálkozz azon, hogy majd felemeltetem, hogy ti üdvözlöjtek. Mert az Atyának is így tetszett, és ő maga is így szeretett titeket, hogy a szolgálkért Fiát adja, ráadásul oktan szolgálkért. Ilyet még barátjáért sem tenne meg senki, amire Pál is utal, amikor ezt mondja: *még az igazért is aligha halna meg valaki* (Róm 5,7).

Pál tágabb körre érti ezt, minthogy a hívőkhöz szól; Krisztus itt szűkebb körben beszél, Nikodémushoz, de szavai még hangsúlyosabbak. Mindkét helyen súlyos mondatokat hallunk. Azzal, hogy így szól: *úgy szerette*, és azzal, hogy: *Isten a világot*, szeretetének hevét mutatja. Mert igen nagy és végtelen a különbség: a halhatatlan, kezdetnélküli, határtalan fenség szereti a földből és porból valót, az ezernyi bűnnel teltet, az örökké elbotlót, az oktalant.

A következő szavak is tele vannak súllyal: *hogy az ő egyszülött Fiát adta*. Nem szolgálról beszél, nem angyalról, nem arkangyalról. Jóllehet ember a gyermekéért sem tenne meg annyit, mint Isten az oktan szolgálkért. A szenvedést nem tárja elének teljes mezítelenségében, csak homályos szóval jelzi, de a szenvedés hasznát egészen nyíltan és leplezetlenül, mikor ezt mondja: *hogy aki hisz őbenne, el ne vesszen, hanem örök élete legyen*.

Miután azt mondta: *fel kell emeltetnie*, ezzel a halálra utalt. De hogy hallgatója a szótól meg ne szomorodjon, és hogy ne gondoljon róla valami emberit, ne vélje úgy, hogy halála megsemmisülés, figyeld, hogyan igazítja helyre mindezt: Isten Fiának nevezi azt, aki adatik, és az élet okának, ráadásul az örök életének. Mert aki halálával másoknak életet ad, az nem készülhetett úgy a halálra, hogy végleg abban maradjon. Ha a megfeszítettben hívők nem vesznek el, maga a megfeszített még kevésbé fog elveszni. Aki mások vesztét elveszi, maga még inkább szabad a veszedelemtől; aki másoknak életet ad, az saját magának még inkább az élet forrása.

Látod, hogy mindenütt hitre van szükség? A keresztest az élet forrásának nevezi, ezt pedig az értelem aligha veszi be könnyen. Bizonyosság erre ma is a minket

kinevető görögök; a hit azonban, amely felülemelkedik az értelem gyöngeségén, könnyedén befogadja és megőrzi ezt. Miért szerette így Isten a világot? Semmi másért, csak saját jóságáért.

3. Szégyenkezzünk tehát szeretete előtt, piruljunk emberszeretetének nagyságát látva! Ő egyszerűlt Fiát sem kímélte értünk, mi pedig vagyonunkat sajnáljuk tőle, sőt még magunktól is. Ő saját Fiát adta értünk, mi pedig még ezüstünkről sem mondunk le érte, de önmagunkért sem. Hogyan lehetne ez megbocsátható?

Ha azt látnánk, hogy valaki veszedelmet, sőt halált vállal értünk, őt mindenél értékesebbnek tartanánk, a barátok között az első helyre tennénk. Mindenként följánlanánk neki, és inkább az ő vagyónának tekintenénk, mint a magunkénak, és még akkor sem gondolnánk, hogy méltó viszonzást adtunk. Krisztus esetében viszont még a jó szándék ennyire csekély mértékét sem tartjuk meg. Ő az életét adta értünk, drága vérét ontotta értünk, akik sem jóakaratúak, sem jók nem lettünk; mi pedig pénzünket sem adjuk oda még magunkért sem, hanem elnézzük, hogy mezítelen és jövevény az, aki értünk halt meg.

Ki ment meg minket az elkövetkező ítélettől? Ha nem Isten, hanem mi magunk ítélnénk magunk fölött, vajon nem szigorúbban döntenénk-e? Nem a gyehenna tüzét érdemeljük-e ki, amikor elnézzük, hogy az értünk életét áldozó éhezve jár közöttünk? Miért is beszélek pénzről? Ha ezer életünk volna, mindet oda kellene adnunk érte, és még akkor sem tennénk semmi olyat, ami mérhető volna jótéteményéhez.

Mert aki előbb tesz jót, az saját jóságát mutatja meg; akivel pedig jót tettek, amit csak viszonzoz, adósságát fizeti, nem saját érdemét gyarapítja. Különösen akkor, amikor a kezdeményező az ellenségeivel tesz jót, a viszonzó pedig jótévedőjének fizet, sőt maga is részesül majd a viszonzás hasznából. De minket ez sem vonz. Olyannyira oktalanok vagyunk, hogy szolgálóinkat, öszvéreinket, lovainkat arany nyakékekkel ékesítjük, miközben elnézzük, hogy Urunk mezítelen, ajtóról ajtóra jár, a kapuknál áll, és kezét nyújtja felénk; mi pedig sokszor rideg, kegyetlen tekintettel nézzük őt; ezt is miattunk viseli. Szívesen éhezik, hogy te tápláld; szívesen jár mezítelenül, hogy neked a romolhatatlanság ruháját adja. De ti még így sem engedtek el semmit a tietekből, jóllehet ruháitok közül némelyiket csak a moly rágja, mások a szekrényeket töltik meg, és csak

felesleges gondot jelentenek gazdáiknak. Aki pedig mindezt és még többet adott nektek, mezítelenül jár.

Mit akartok? Hogy ne csak a szekrényekben porosodjanak az öltözékek, hanem ti magatok cicomázzátok vele magatokat? Mondd: mit nyersz vele? Hogy a piacon járó tömeg megnézzen? Mi az? Nem akkor csodálnak, ha magadra öltöd ezeket, hanem ha a rászorulókat öltöztetted fel. Ha tehát csodálatra vágysz, másokat öltöztess fel, és ezerszer több elismerést kapsz. Akkor Isten is megdicsér téged az emberek előtt. Most senki sem dicsér, mindenki inkább irigyel: a tested feldíszítve látják, lelkedet elhanyagolva. Ez a dísz a parázna aszszonyoknak is sajátja; rajtuk gyakran még értékesebb és ragyogóbb az öltözet, de a lélek ékessége egyedül az erényeseké. Ezt mondom mindig, és nem szűnök mondani. Nem azért, hogy a szegényekről gondoskodjam, hanem hogy a ti lelketeket veszni ne hagyjam.

Mert a szegényeknek, ha nem is tőlünk, lesz máshonnan is valamiféle vigasztalásuk; de ha mégsem jön vigasz, és éhen halnak, nem éri őket nagy kár. Mit ártott Lázárnak a szegénység és az éhezés? Titeket viszont senki sem ment meg a gyehennától, hacsak a szegények által nem kaptok segítséget. Ugyanezt fogjuk mondani annak a gazdagnak is, aki szüntelen lángok között gyötrődik, és semmiféle vigaszt nem talál. De legyen távol tőlünk mindez! Bárcsak senki-nek ne kellene egykor ezeket a szavakat hallania, hanem mindannyian Ábrahám kebelére jutnánk, a mi Urunk Jézus Krisztus kegyelméből és emberszeretetéből, aki által és akivel a dicsőség az Atyának a Szentlélekkel együtt, mindörökkön-örökké. Ámen.

28. homília

Mert Isten nem azért küldte el a Fiút a világba, hogy elítélje a világot, hanem hogy üdvözüljön a világ általa.

1. A restek közül sokan, akik bűneik súlyára és mérhetetlen közömbösségükre hivatkozva visszaélnék Isten emberszeretetével, ilyeneket mondanak: nincsen gyehenna, nincsen büntetés, Isten minden bűnünket megbocsátja. Ezek elnémitására mondja a bölcs: *Ne mondd: Olyan nagy az ő irgalma, hogy bűneim sokaságát is elfedezi, mivel irgalom és harag együtt van nála, és a bűnösökön haragja nyugszik (JSirák 5,6), és ismét: az ő nagy irgalmához mérten nagy az ő feddése is (JSirák 16,12).* De akkor hol marad az emberszeretet, ha bűneink szerint kapjuk meg bérünket? Hogy pedig valóban cselekedeteink szerint kapjuk, halld, mit mond a próféta és Pál! Az előbbi, hogy *Te megfizetsz mindenkinek tettei szerint (Zsolt 61/62,13),* amaz pedig, hogy *ő mindenkinek cselekedetei szerint fog megfizetni (Róm 2,6).*

Hogy így is nagy Isten emberszeretete, az a következőkből is nyilvánvaló. Ha ugyanis Isten két korszakra osztotta sorsunk idejét: a jelenvalóra és az eljövendőre, és ezt a küzdelmek idejének, amazt pedig a koronák idejének rendelte, már ezzel is emberszeretete nagyságát mutatta meg. Hogyan és miként? Úgy, hogy azokat, akik sok és súlyos bűnt követtek el, és nem szűntek meg attól a naptól fogva, hogy ifjúságuk virágába léptek, egészen végső vénségükig ezernyi ocsmánysággal beszennyezni lelküket, egyik bűnükért sem vonta azonnal ítélet alá, hanem mindezek bocsánatát az újjászületés fürdője által adta, és igazságot és szentséget ajándékozott nekünk.

Mondd csak: miért követne el ezután is ezernyi bűnt az, akit legzsengőbb korától fogva a szent misztériumokra méltattak? Az ilyen végül súlyosabb büntetésre érdemes. Mert ugyanazokért a bűnökért nem ugyanaz a büntetés jár, hanem sokkal szigorúbb, ha beavatásunk után vétkezünk. Ezt Pál is világossá teszi, amikor azt mondja: *Ha valaki elveti Mózes törvényét, az két vagy három tanú vallomása alapján irgalom nélkül meghal. Mit gondoltok: mennyivel súlyosabb büntetésre lesz méltó az, aki Isten Fiát lábbal tiporja, a szövetség vérért, amellyel megszenteltetett, közönségesnek tartja, és a kegyelem Lelkét megcsúfolja? (Zsid 10,28–29)* Ilyen embert nagyobb büntetés illet meg.

Csak hogy még az ilyen számára is megnyitotta a megtérés kapuit, és sokféle módot adott, hogy lemoshassa bűneit, ha akarja. Gondold végig, mekkora

bizonyítékai ezek az emberszeretetnek: hogy kegyelemből megbocsát, és a kegyelem után sem siet megbüntetni a bűnöst, hanem időt és alkalmat ad neki, hogy önmagát mentse.

Mindezekért mondja Jézus Nikodémusnak: *Isten nem azért küldte el a Fiút a világba, hogy elítélje a világot, hanem hogy üdvözüljön a világ általa.* Mert Krisztus eljövetele kétszeri: az egyik már megtörtént, a másik majd eljön, és a kettő célja nem ugyanaz. Az első nem azért volt, hogy számon kérje, mit tettünk, hanem hogy megbocsásson; a második már nem azért lesz, hogy megbocsásson, hanem hogy számon kérjen. Ezért mondja az elsőről: nem azért jöttem, hogy megítéljem a világot, hanem hogy megtartsam a világot (Jn 12,47); a másodikról pedig azt, hogy amikor eljön az Emberfia az Atya dicsőségében, a juhokat jobb keze felől állítja, a kecskéket pedig bal keze felől, és amazok bemennek az életre, ezek pedig az örök ítéletre (vö. Mt 25,31–46).

Mégis, a korábbi eljövétel is ítéletet hordoz, az igaz szava értelmében. Miért? Mert eljövetele előtt is ott volt már a természet törvénye, és a próféták, és az írott törvény, és a tanítások, és ezernyi parancs, és felmutatott jelek, és fenyítések, és büntetések, és sok minden más, ami helyreigazításunkra szolgált. Mindezek után természetes volna a számadás követelése. De mivel Isten emberszerető, nem vizsgálatot tart, hanem még mindig megbocsátást gyakorol. Ha akkor vizsgálni jött volna, mindnyájan együtt elveszünk, *mert mindenki vétkezett, és nélkülözi az Isten dicsőségét* (Róm 3,23). Látod emberszeretetének kimondhatatlan nagyságát?

Aki hisz őbenne, az nem jut ítéletre, aki pedig nem hisz, már ítélet alatt van. De ha nem azért jött, hogy elítélje a világot, hogyan lehet, hogy *aki nem hisz, már ítélet alatt van*, noha még nem érkezett el az ítélet napja? Vagy úgy értsd, hogy a meg nem bánt bűnökhöz való hitetlen ragaszkodás önmagában ítélet, mert a világosságon kívül lenni önmagában a legsúlyosabb fenyítés; vagy pedig az eljövendő ítéletet jelzi előre.

Miként a gyilkos is, még mielőtt bírói ítélet születne, tette természete szerint már vádlott és ítéletre méltó, ugyanígy a hitetlen is. Ádám is azon a napon, amelyen evett a tiltott gyümölcsből, meghalt, hiszen így szólt a végzés: *azon a napon, amelyen eszel róla, halállal lakolsz* (1Móz 2,17). Jóllehet még élt, mégis meghalt. Hogyan? A végzés erejénél fogva, és a tett természetéből fakadóan.

Mert aki magára vonja a büntetés méltó okát, az fenyítés alatt áll, még ha egyelőre nem is végrehajtva, hanem csak kimondva.

Hogy tehát valaki, amikor azt hallja: *nem ítélni jöttem a világot*, ne gondolja azt, hogy büntetlenül vétkezhet, és ne tunyuljon el, Krisztus e szavakkal zárja ki ezt a közömbösséget: *már ítélet alatt van*. Miután az ítélet el fog jönni, még ha nem is most van, közel hozza a félelmet, és szinte máris a büntetésre mutat. Ez is nagy emberszeretetéről tanúskodik: nemcsak a Fiút adta, hanem előre feltárta az ítélet idejét is, hogy legyen alkalmuk a vétkeseknek és hitetleneknek bűneik lemosására.

Aki hisz a Fiúban, az nem jut ítéletre. Aki hisz, nem pedig aki túlbuzgón okvetetlenkedik; aki hisz, és nem az, aki olyan dolgokkal foglalkozik, amelyek nem reá tartoznak. De mi van akkor – kérdezhetné valaki –, ha valaki tisztátalan életet él és rosszat cselekszik? Az ilyeneket Pál a legkevésbé sem nevezi valódi hívóknak, mert *azt vallják, hogy ismerik Istent, de cselekedeteikkel tagadják* (Tit 1,16). Itt mégis azt mondja: épp ezért nem esik ítélet alá. A hitelenség miatt nem lakol, mivel egyszer már hitt, ugyanakkor tetteiért annál súlyosabb büntetésben részesül.

2. Látod, hogy a félelmetes kijelentésektől indulva ismét ugyanoda tér vissza? Kezdetben ezt mondta: *ha valaki nem születik víztől és Lélektől, nem mehet be az Isten országába*; most pedig ismét: *aki nem hisz a Fiúban, már ítélet alatt van*. Vagyis: ne gondold, hogy ez a haladék bármit is segít azon, aki bűnössé lett, ha közben nem változik meg. Mert a már elítéltnél, aki büntetését elnyerte, semmivel sem lesz jobb annak a helyzete, aki nem hisz.

Az ítélet pedig az, hogy a világosság eljött a világba, de az emberek jobban szerették a sötétséget, mint a világosságot. Amit mond, valami ilyesmit jelent: ezért bűnhődnek, mert nem akarták elhagyni a sötétséget, és a világossághoz futni. Itt aztán minden mentségtől megfosztja őket. Mert ha azért jött volna, hogy büntessen, és számon kérjen, mondhatnák: ezért futottunk el. Most viszont nem ítélni jött, hanem hogy eloszlassa a sötétséget, és a világosságra vezessen. Ki könyörülhet azon, aki nem akar kijönni a sötétségből, és nem akar a világosságra lépni?

Semmilyen vádat nem tudnak felhozni ellene, ellenben ezernyi jótéteményt kaptak tőle, mégis elpártolnak tőle. Másutt is ezzel vádolják őket, amikor azt

mondja: *ok nélkül gyűlöltek engem (Jn 15,25), és megint: ha nem jöttem volna, és nem szóltam volna hozzájuk, nem volna bűnük (Jn 15,22).* Aki a fény hiányában sötétségben él, talán bocsánatot nyerhetne; de aki a fény felragyogása után is a sötétséget választja, az már tanújelét adta elferdült gondolkodásának és megátalkodottságának.

Mivel az elmondottak a sokaság számára hihetetlennek tűntek (hiszen senki sem tartja magát olyan esztelennek, hogy a sötétséget jobban szeresse, mint a világosságot), hozzáteszi az okot is, amiért ez történik velük. Mi is ez? *Mert a cselekedeteik gonoszak – mondja –, mert aki rosszat cselekszik, gyűlöli a világosságot, és nem megy a világosságra, hogy le ne lepleződjének a cselekedetei.*

Mégsem azért jött, hogy elítéljen vagy kivizsgáljon, hanem hogy megbocsásson, elengedje a bűnöket, és hit által üdvösséget adjon. Akkor miért futnak el? Ha ugyanis úgy jött volna el, hogy azonnal az ítélszékre ül, érthető volna, amit mond: akinek rossz a lelkiismerete, az a bíró elől menekül. A megbocsátóhoz viszont odafutnak a bűnösök. Ha tehát megbocsátani jött, azoknak kellett volna leginkább hozzá sietniük, akiknek sok bűn nyomja a lelkét, és sokakkal meg is történt ez. Hiszen sok vámszedő és bűnös is Jézushoz ment, és vele ült asztalhoz.

Mit jelentenek akkor ezek a szavak? Azokról szól, akik szívükben eldöntötték, hogy megmaradnak a rosszban. Mert ő azért jött, hogy a korábban elkövetett bűnöket megbocsássa, és a jövőre nézve megerősítse az embert. De vannak olyanok, akik annyira léhák és tunyák az erény fáradságához, hogy utolsó lehetőségükig inkább gonoszságukban akarnak megmaradni, és soha nem válnak el tőle; róluk mondja ezt, mintegy gúnyosan.

Mondják, hogy mivel a kereszténység a tanítás tisztasága mellett egészséges életmódot is követel, ezért félnek hozzánk csatlakozni, mert nem akarnak helyes életet élni. Aki ugyanis görög módra él, az nem szembesül hibáival. Mert akinek ilyen istenei vannak, és ünnepeik isteneikhez hasonlóan rútak és nevetségesek, és e tanításhoz méltó az életvitelük is. Akik viszont Istenéi, ha nemtörődöm módon élnek, mindenki korholja őket és vádolja, ekkora az igazság tekintélye még az ellenségei körében is!

Lásd, milyen pontosan fogalmaz! Nem azt mondja: aki valaha rosszat tett, nem jön a világosságra, hanem: aki rosszat cselekszik, vagyis aki állandóan a bűn mocsarában akar fetrengeni, és nem akarja magát az én törvényeimnek alávetni, hanem kívül maradván szemérmetlenül paráználkodik, és más tiltott

dolgokat tesz. Ha ugyanis idejönne, mint a tolvaj a nappali fényre, láthatóvá válna. Ezért fut az én uralmam elől.

Sok mai görögöt is hallani, akik azt mondják: azért nem tudnak a mi hitünkhöz csatlakozni, mert nem tudnak elszakadni a részegeskedéstől, paráznaságtól és más hasonló bűnöktől. De hát hogyan? Nincsenek talán rosszat cselekvő keresztények, és bölcsen élő görögök? Hogy vannak rosszat cselekvő keresztények, azt magam is tudom. Hogy viszont vannak-e helyesen élő görögök, azt még nem tudom bizonyosan. Ne hozd nekem példaként azokat, akik természetük szerint illemtudók és rendezettek, mert ez még nem erény; inkább arról beszélj, ha valaki a szenvedélyekből fakadó ösztönnek ellen is tudott állni, és megmaradt bölcsnek. De ilyet nem tudsz mondani.

Ha ugyanis a királyság ígérete, a pokol fenyegetése és más ilyen súlyú tanítás is alig tartja meg az embereket az erényben, aligha juthatnak el az erényre azok, akik semmi ilyesemben nem hisznek. És ha valakik látszatra mégis jól élnek, dicsőségvágyból teszik; aki pedig hiú dicsőségvágyból cselekszik, amikor senki sem látja, nem szégyelli gonosz kívánságait kielégíteni. De hogy ne tűnjön úgy, mintha dicsekednénk, engedjük meg, hogy a görögök között is vannak helyesen élők, ez sehol nem mond ellent az Igének, hiszen az az általában történőről beszél, nem a ritka kivételről.

3. Látod, hogyan hántja le róluk mindenfelől a védekezés lehetőségét, amikor ezt mondja: *a világosság eljött a világba*? Vajon ők keresték a világosságot? Vajon ők fáradoztak, hogy megtalálják? Vajon ők szenvedtek érte? Maga a világosság jött el hozzájuk, és még így sem futottak hozzá. Eltekintve attól, hogy a keresztények között is vannak gonoszul élők, azt mondhatjuk: nem azokról beszél, akik kezdettől fogva keresztények voltak, és elődeiktől örökölték a kegyességet, jöllehet az ilyenek is, a gonosz életmód hatására gyakran kibillennek a tanítás tisztaságából. Mégis úgy vélem, itt elsősorban azokról szól, akik a görögök vagy zsidók közül jutottak a helyes hitre. Ezt mutatja: senki, aki tévelygésben él, nem választja a hitet, ha előbb nem kötelezi el magát a helyes élet mellett; és senki sem marad hitetlenségben, ha előbb nem azt választotta, hogy mindenben rossz marad.

Ne mondd nekem, hogy józan életű és nem kapzsi, mert az erény nem csak ennyiből áll! Mi haszna, ha ezekkel bír, de közben a hiú dicsőségvágy rabja, és

baráti köre előtt szégyelli, hogy elhagyja tévelygését? Ez nem helyes élet. A dicsőségvágy rabja nem kisebb bűnös a paráznánál, hanem sokkal nagyobb és súlyosabb rosszra képes annál. De mondj csak nekem egyetlen embert is a görögök közül, aki minden szenvedélytől mentes volt, minden rossztól szabad, és ilyen is maradt! Nem tudsz. Mert akik nagy dolgokkal dicsekszenek (hogy a vagyonszerzésen és a hasukon felülkerekedtek), éppen ők lettek, saját bevallásuk szerint, a dicsvágy legnagyobb rabjai, amely pedig minden rossznak forrása. A zsidókra ugyanez áll. Ezért vádolja őket Jézus ezzel: *hogyan tudnátok hinni ti, akik egymástól fogadtok el dicsőséget?* (Jn 5,44)

És vajon Nátánaéllal, akiről igaz voltát tanúsította, miért nem folytatott ilyen hosszú beszélgetést? Azért, mert ő maga sem közeledett hozzá ilyen nagy igyekezettel. Nikodémus annyi fáradságot vállalt, hogy amikor másoknak a pihe-nés ideje volt, ő akkor tette az odafigyelés idejévé az éjszakát. Nátánaél meg volt győzve más szavára, de mégsem vetette el a hívást, ezért mondta neki Jézus: *mostantól fogva meglátjátok a megnyílt eget, és az Isten angyalait, amint felszállnak, és leszállnak az Emberfiára* (Jn 1,51).

Nikodémusnak viszont semmit nem mond ezekről, hanem a testet öltésről és az örök életről beszél neki, mindenkinek saját igyekezete mértékéhez igazítva szavait. Nátánaélnak, mivel ismerte a prófétákat, és nem volt gyáva, elég volt ennyit hallania; Nikodémusnak, mivel még fogva tartotta gyávasága, nem tár fel mindent nyíltan, hanem csak annyit, hogy megrendítse gondolkodását, és félelemmel űzze el belőle a földi félelmet, ezt mondva: *aki nem hisz, már ítélet alatt van*, és hogy a hitetlenség a rossz lelkiismeretből fakad. Mert miután az emberektől származó dicsőségről sokat beszélt, és inkább erről, mint a büntetésről (mert ezt mondja: *a vezetők közül is sokan hittek benne, mégsem vallották meg ezt a zsidók miatt*, Jn 12,42), és innen érinti meg őt, és szavaival ezt mutatja meg: az, aki nekem nem hisz, semmi más okból nem hitetlenkedik, csak azért, mert az élete tisztátalan. Később azt mondja: *én vagyok a világosság* (Jn 8,12), itt pedig: *a világosság eljött a világba*. Kezdetben rejtettebben szól, később világosabban. De az ember a sokaság dicséretének rabja, és ezért még a nyílt beszédet sem tudja úgy fogadni, ahogyan kellene.

Meneküljünk hát a hiú dicsőségvágytól, mert ez minden szenvedély közül a legzsarnokibb! Ebből fakad a kapzsiság és pénzsóvárság, innen a gyűlölködés, a háborúk és veszekedések. A többre vágyó sehol sem tud megállni, és

vágya nem fakad másból, mint a hiú becsvágyból. Mondd csak: mire az eunuchok sokasága, a szolgák serege, és a nagy pompa, amibe sokan beöltöznek? Nem szükségből van mindez, hanem azért, hogy akik látják, tanúi legyenek valóságtól elszakadt álmaiknak.

Ha tehát ettől a kórtól megszabadulunk, a fejjel együtt a rosszság többi tagját is eltávolítottuk, és semmi sem akadályoz, hogy úgy éljünk a földön, mint a mennyben. Mert a hiú dicsőség nemcsak a rosszra ösztökél, hanem az erényekkel is szembehelyezkedik; és ha nem is tud teljesen letaszítani az erény útjáról, az erényen belül is nagy kárt tud tenni: nagy fáradságot követel, de a gyümölcsöktől megfosztja azt. Aki ugyanis erre figyel, ha böjtöl, ha imádkozik, ha alalmazását ad is, már elvette jutalmát.

Mi lehet ennél a kárnál szánandóbb, amikor valaki hiába és hasztalan fáradozik, nevetségessé válik, és elesik az odafent való dicsőségtől? Mert nem lehet mindkettőt kívánni, és mindkettőt elnyerni. Ezért ha valódi dicsőségre vágyunk, kerüljük az emberektől jövő dicséretet, és csak az Istentől jövő dicsőség után vágyakozzunk! Így ezt is és amazt is elnyerjük, amit bárcsak mindannyian élvezhetnének, a mi Urunk Jézus Krisztus kegyelméből és emberszeretetéből, aki által és akivel az Atyáé a dicsőség, a Szentlélekkel együtt mindörökkön-örökké. Ámen.

29. homília

Jézus ezután elment tanítványaival együtt Júdea földjére, ott tartózkodott velük, és keresztelt.

1. Semmi sem világosabb az igazságnál, és semmi sem erősebb nála, miképpen a hazugságnál sincs erőtlenebb dolog, még ha ezernyi lepel takargatná is. Mert még így is könnyen utolérhető, és könnyedén összeomlik. Az igazság pedig meztelenül megáll mindazok előtt, akik meg akarják szemlélni szépségét: sem rejtezni nem akar, sem nehézségtől nem riad vissza, sem ármánykodástól nem retteg, sem emberektől származó dicsőségre nem vágyik, sem semmi emberinek nincs kiszolgáltatva, hanem mindezek fölött áll. Bár ezernyi fondorlat éri, legyőzetlen marad, és a hozzá menekülőket is, mintegy biztos erődben, a maga hatalmának fölényével őrzi; kerüli a rejtett titkolózást, és mindenki előtt nyíltan feltárja, ami belőle fakad. Erre utalt Krisztus is, amikor Pilátussal beszélt, és ezt mondta: *én mindenkor nyilvánosan tanítottam, és titokban nem beszéltem semmit* (vö. Jn 18,20). Amit akkor szóval mondott, most tettel mutatja meg.

Jézus ezután elment tanítványaival együtt Júdea földjére, ott tartózkodott velük, és keresztelt. Az ünnepeken felment a városba, ott tárta eléjük tanítását és a csodákból fakadó segítséget. Az ünnepek elmúltával pedig gyakran ment a Jordánhoz, mivel ott is sokan gyűltek össze. Mindig a sokak által látogatott helyeket választotta, nem azért, hogy magát mutogassa vagy becsvágyból, hanem hogy minél többeket részesítsen a tőle jövő segítségben.

Noha az evangélista csak később mondja, hogy *Jézus maga nem keresztelt, hanem az ő tanítványai* (Jn 4,2), nyilvánvaló, hogy itt is arról van szó, hogy csak ők kereszteltek. És miért nem keresztelt ő maga? János előre megmondta: *ő Szentlélekkel és tűzzel keresztel titeket* (Jn 1,33; vö. Lk 3,16); Szentlelket pedig még nem adott, joggal nem keresztelt tehát. A tanítványai tették ezt, hogy sokakat elvezessenek az üdvös tanításhoz.

De vajon, miközben Jézus tanítványai már kereszteltek, miért nem hagyta abba János, és miért maradt meg a keresztelésnél egészen börtönbe viteléig? Az, hogy *János is keresztelt Ainónban*, és az ehhez fűzött megjegyzés, hogy *János ugyanis még nem volt börtönbe vetve*, azt jelzi, hogy mindaddig nem hagyta abba. És miért keresztelt addig is? Hiszen nagyobb tiszteletben állónak tűnhettek volna Jézus tanítványai, ha az ő fellépésükkor János befejezi munkáját. Miért

keresztelt tehát tovább? Azért, hogy saját tanítványaiban ne keltsen még nagyobb féltékenységet, és ne gerjesszen nagyobb vetélkedést közöttük. Mert ha úgy, hogy ezerszer hirdette, és az elsőséget mindig Krisztusnak tulajdonította, és ennyire kisebbnek mondta magát, mégsem tudta teljesen meggyőzni őket, hogy csatlakozzanak hozzá, akkor ha még abbahagyta volna a keresztelest is, sokkal nagyobb vetélkedést támasztott volna.

Ezért Jézus is leginkább akkor kezdett prédikálni, amikor Jánost bebörtönözték. Úgy gondolom, János halála is ezért engedtetett meg, és ezért ilyen hamar, hogy a tömeg ragaszkodása Krisztusra háruljon, és a kettőjükhez kötődő gondolatok miatt többé ne támadjon meghasonlás bennük. Mindeközben János nem szűnt meg inteni őket, miközben keresztelt: felmutatta Krisztus nagy és jeles tetteit. Semmi másért nem keresztelt, mint hogy az őutána jövőben higgyenek.

Aki tehát ezt hirdette, hogyan tüntethette volna fel Krisztus tanítványainak a keresztségét kevésbé tiszteletre méltónak? Mert ha felhagyott volna munkájával, éppen ellenkezőleg, úgy tűnt volna, mintha irigységből vagy haragból teszi; azzal viszont, hogy tovább prédikált, sokkal egyértelműbben mutatta meg, hogy nem magának szerez dicsőséget, hanem Krisztushoz irányítja hallgatóit, és tanítványainál nem kevésbé munkatársa azok üdvösségének. Sőt, annyival inkább, amennyivel az ő bizonyágtétele elfogadottabb volt, és mindenki többre tartotta az övéénél. Erre utal az evangélista is, amikor azt mondja: *és kiment őhöz és megkeresztelkedett egész Júdea és a Jordánnak egész környéke* (vö. Mt 3,5–6). És amikor már a tanítványok is kereszteltek, akkor sem szűnt meg a sokaság Jánoshoz sietni.

Ha pedig valaki azt kérdezné, hogy miben több a tanítványok keresztsége Jánosénál, azt mondhatjuk: semmiben. Mindkettő híján volt a Szentlélek kegyelmének, és mindegyik azért történt, hogy Krisztushoz vezesse a kereszteleendőket. Hogy ne kelljen mindig utánuk szaladni, és egyenként összegyűjteni azokat, akiknek a hit ajándékát el kellett nyerniük, mint Simon esetében tette testvére, vagy Nátánaél esetében Fülöp, ezért elkezdtek keresztelni, mert így fáradtság nélkül mindenkit elértek, és utat készítettek hitre jutásuknak.

Hogy pedig semmi több nem volt ezek keresztségében, az a következőkből kiderül. Mi is ez? *Vetekedés indult János tanítványai és egy zsidó között a megtisztulásról*. Mivel János tanítványai mindig féltékenyek voltak Jézus tanítványaira,

sőt magára Krisztusra is, amikor látták, hogy azok keresztelnek, elkezdtek úgy beállítani a keresztelendők előtt, mintha az ő keresztségük nagyobb volna Krisztus tanítványainak keresztségénél. És megragadva egyet a megkeresztelték közül, megpróbálták erről meggyőzni, de nem tudták. Hogy pedig ők kezdeményezték a vitát, és nem az a zsidó, halld, miként jelzi az evangélista! Nem azt mondja, hogy egy zsidó vitatkozott velük, hanem így: *vetekedés indult János tanítványaitól egy zsidóval a megtisztulásról.*

2. Figyeld meg az evangélista finom tapintatát is! Nem fogalmaz lesújtó módon, hanem – micsoda művészet! – elrejtí az ürügyet, és csak ennyit mond: *vetekedés indult.* Hogy azonban mindezt féltékenységből mondták, az a folytatásból derül ki, amelyet szelíden hozzáfűz: *Odamentek Jánoshoz, és így szóltak hozzá: Mester, aki veled volt a Jordánon túl, akiről te bizonyosságot tettél, íme, az keresztel, és mindenki őhozzá megy.*

Az, akit te megkereszteltél. Valami olyasmire céloznak, mikor ezt mondják: *akiről te bizonyosságot tettél*, hogy akit te nagyszerűnek mutattál meg, és híressé tettél, most ugyanazt meri tenni, amit te. De azt nem mondják: akit te megkereszteltél, mert akkor a fentről jött hangról is meg kellett volna emlékezniük, és a Szentlélek leszállásáról. Hanem mit mondanak? *Aki veled volt a Jordánon túl, és akiről bizonyosságot tettél.* Vagyis, akinek a tanítványok sorában kellene állnia, aki nem nagyobb nálunk, az most elszakad tőlünk, és keresztel. És nemcsak ezzel próbálták felingerelni, hanem azzal is, hogy a végén dicsőségben is felülmúlja őket. Mert hozzáteszik: *és mindenki őhozzá megy.* Ebből látható, hogy azt a zsidót sem tudták meggyőzni, akivel vitáztak.

Ezeket mondták tehát, egyre oktanabban viselkedve, és mint akik a becsvágy szenvedélyétől sem mentesek. Mit mond erre János? Nem dorgálja meg őket szigorúan, félve, nehogy elpártolva tőle, és aztán valami még súlyosabbat tegyenek. Hanem mit is mond? *Semmit sem kaphat az ember, ha nem a mennyből adatott meg neki.* Ne csodáld, hogy emberi módon beszél Krisztusról, mert lehetetlen volna, hogy az ilyen hatalmas szenvedély által leigázottakat egyszerre, egyetlen szóval mindenre megtanítsa. Előbb meg akarja rázni őket, és félelmet ébreszteni bennük, megmutatva, hogy nem emberrel harcolnak, hanem magával Istennel, amikor vele szállnak szembe. Azt készíti elő, még rejtve, amiről Gamáliel is beszélt: *úgysem tudjátok megsemmisíteni őket, és még úgy tűnhetne,*

hogy Isten ellen harcoltok (ApCsel 5,39). Mert ez a mondat: semmit sem kaphat az ember, ha nem a mennyből adatott meg neki, nem mást jelent, mint hogy lehetetlen dolgokra vállalkoznak, és ismét Isten ellen harcolókká válnak.

Megkérddezhetné valaki: vajon a Teudás köré gyűltek nem vettek semmit maguktól? Vettek, de hamarosan szétszóródtak, és el is vesztek. Krisztus dolgai viszont nem ilyenek. Itt János szelíden csillapítja őket, jelezve, hogy nem ember az, aki dicsőségben felülmúlja őket, hanem Isten. Ezért, bár János tettei is nagyszerűek, az, hogy mindenki Krisztushoz megy, nem kelthet csodálkozást: ilyenek az isteni dolgok, és Isten cselekszi őket. Ember soha nem lett volna képes ekkora művet véghezvinni. Az emberi dolgok könnyen felismerhetők és mulandók: gyorsan elmúlnak és elenyésznek. Ezek viszont nem ilyenek, tehát nem is emberiek.

Figyeld meg azt is, hogy amikor azt mondják: *akiről te bizonyóságot tettél*, az az érv, amit ők ürügyül gondoltak felhozni Krisztus ellen, hogyan fordul ellenük! Mert bár korábban is megmutatta, hogy az ő bizonyágtételétől függetlenül is ragyog Krisztus, most ezzel a mondattal teljesen elnémitja őket: *semmit sem kaphat az ember, ha nem a mennyből adatott meg neki.*

Mit jelent ez? Ha teljességgel befogadjátok bizonyágtételemet, mondja, és igaznak fogadjátok el, tudjátok meg, hogy ezért nem engem kell ónála nagyobb tiszteletben részesíteni, hanem őt nálam nagyobbban. Mert miről is tettem bizonyóságot? Titeket hívlak tanúimul. Ezért is folytatja így: *Ti magatok tanúskodhattok arról, hogy megmondtam: Nem én vagyok a Krisztus, hanem előtte küldtettem el.* Ha tehát bizonyágtételemmre hivatkozva hozzátok fel mentségül ezt: *akiről te bizonyóságot tettél*, akkor nemcsak hogy nem árt neki bizonyágtételemm, hanem igen nagy előnyére szolgál. És egyébként sem az én bizonyágtételemm ez, hanem Istené. Úgyhogy ha adtok a szavamra, emlékezzetek arra is, hogy azt mondtam: *előtte küldtettem el.*

Látod, hogyan mutatja meg lépésről lépésre, hogy isteni hang szól benne? Amit mond, az valami ilyesmi: szolgálak vagyok, és annak dolgairól beszélek, aki elküldött; nem emberi gyengeségből hízelgek neki, hanem az Atyának szolgállok. Nem az ő kedvéért tettem bizonyóságot, hanem azt mondtam, amire küldtettem. Ne engem tartsatok tehát nagynak, mert amit mondok, az az ő nagyságát teszi nyilvánvalóvá. Ő mindenek Ura. Ezt jelzi a következő mondatával is: *Akié a menyasszony, az a vőlegény, a vőlegény barátja pedig, aki ott áll, és hallja őt, ujjongva örül a vőlegény hangjának: Ez az örömöm lett teljessé. hogyan lehet, hogy aki*

azt mondta: arra sem vagyok méltó, hogy saruja szíját megoldjam (Lk 3,16), most a vőlegény barátjának nevezi magát? Nem a saját rangját hangsúlyozza, és nem dicsekszik, hanem azt akarja megmutatni, hogy éppen erre vágyik, és hogy nem akarata ellenére, nem szomorúságára történik mindez, hanem hogy örömének, vágyakozásának beteljesedéséről van szó. És ezt a „barát” megnevezés nagyon érthetően fejezi ki. Mert nem úgy örvendeznek és vigadnak az effélékben a vőlegény szolgálói, mint a barátai. Tehát Nem az egyenrangúságot jelenti – semmiképp! –, hanem az öröm nagyságát, és egyúttal földhözragadt gondolkodásukhoz igazodva nevezi magát a vőlegény barátjának. Feladatára is utal ezzel: *előtte küldettem el*. Mivel tart attól, hogy megharagudnak az elkövetkezők miatt, barátnak nevezi magát, jelezve, hogy nemcsak nem neheztel, hanem nagyon is örül annak, ami történik.

Mert ha azért jöttem – mondja –, hogy ezt a szolgálatot betöltsem, hogyan is bánkódhatnék azon, hogy beteljesült? Éppen ellenkezőleg: akkor kellett volna keseregnem, ha nem következik be. Mert az fájna, ha a menyasszony nem jönne a vőlegényhez, az mardosna, nem pedig az, hogy most a mi dolgunk beteljesedett. Hiszen mikor az övé gyarapszik, mi nyerünk jó hírnevet, mert amit akarunk, meglett, és a menyasszony felismerte a vőlegényét. Erről ti magatok tesztek bizonyosságot, mikor ezt mondjátok: *mindenki őhozzá megy*. Mert erre igyekeztem, és mindent ezért tettem. Ezért mikor most megtörténni látom, örvendek, ujjongok és táncolok.

3. Mit jelent ez: *aki ott áll, és hallja őt, ujjongva örül a vőlegény hangjának*? A példázatból átvezeti a beszéd fonalát a kézenfekvőre. Mivel vőlegényt és menyasszonyt említett, jelzi, hogyan történik a menyasszony odavezetése a vőlegényhez, mégpedig szó és tanítás által. Mert az egyház is így idomul Istenéhez. Ezért mondja Pál is: *A hit tehát hallásból van, a hallás pedig Krisztus beszéde által* (Róm 10,17). Emiatt a hang miatt örvendezek tehát. Azt pedig: *aki ott áll*, nem csak úgy hozzáfűzi, hanem azt jelzi vele, hogy az ő dolga megszűnt, és hogy a továbbiakban csak ott kell állnia és hallgatnia, átadva annak a menyasszonyt. És hogy szolgálattévő és szolga csupán, és hogy legjobb reménysége és örvendezése megvalósult már. Ezért folytatja is: *Ez az örömöm lett teljessé*, azaz részemről elvégeztetett a feladat, amelynek meg kellett lennie, és a továbbiakban nincs több dolgunk.

Ráadásul úgy tárja fel ezeket, hogy nemcsak a meglévő, hanem a leendő szenvedélyek kialakulásának is gátat vet, és az eljövendőkről szól, az elmondottakból és a megtörténteiből már azok felől is megbizonyosodva. Ezért folytatja így: *neki növekednie kell, nekem pedig kisebbé lennem*, azaz a mi dolgunk megszűnt, és véget ért, az övéinek viszont növekedniük kell. Amitől félték, nemcsak most történik, hanem még sokkal inkább a későbbiekben, ez pedig a mi munkánk ékesszóló igazolása. Ezért jöttem, és örülök, hogy az ő dolgai nagyban gyarapodnak, és megvalósult az, amiért a mi dolgaink voltak.

Látod, milyen szelíd, és milyen nagy bölcsességgel csillapítja indulatukat? Hogyan oltja ki féltékenységüket, és hogyan mutatja meg, hogy lehetetlen dolgra vállalkoznak? Így csillapodik leginkább a gonosz. Ezért rendeltetett úgy, hogy még János életében és keresztelő munkája idején történjenek meg ezek, hogy ő maga tanúskodjék Krisztus feljebbvalóságáról, és ha mégsem győzetnek meg, semmiféle mentségük ne maradjon. Mert nem magától jött, hogy ezeket mondja, sem mások kérésére, hiszen ugyanazok voltak a kérdezők, akik hallgatták. Mert még így sem hittek neki, mintha magától szólt volna, hogy ezzel maguk felett hozzanak ítéletet, miként a zsidók is: azért küldték hozzá otthonról, hogy hallják, amit mond, és ezzel minden mentséget elvágtak maguk elől.

Mit tanulunk tehát mindebből? Hogy minden rossz gyökere a hiú dicsőségvágy. Ez vezette őket féltékenységre, és ez ébresztette fel bennük egy kis szünet után ismét, ezért mondták Jézusnak is: *a te tanítványaid miért nem bőjtölnek?* (Mk 2,18) Kerüljük el hát, szeretteim, ezt a szenvedélyt! Mert ha ezt elkerüljük, a gyehennától is megszabadulunk. Ez táplálja leginkább tüztét, így terjeszti ki uralmát mindenhová, és minden korosztályt és rendet zsarnoki módon leigáz. Ez forgatja fel a gyülekezeteket, ez keseríti meg a közügyeket, ez dúlja fel teljesen az otthonokat, városokat, népeket és nemzeteket.

És miért csodálkozol, amikor még a pusztába is elért, és ott is megmutatta nagy erejét? Azok, akik azt mondják, hogy a pénznek és a világ pompájának kell leginkább örülni, sokszor senkihez nem kötődve győzedelmeskednek a test legzsarnokibb vágyai fölött is, mégis gyakran mindent elveszítenek, amikor a hiú dicsőségvágy elragadja őket. E szenvedély miatt a sokat fáradozó a semmit sem fáradozónál, inkább ezernyit vétkezőnél, a farizeus a vámszedőnél, e kórság miatt bizony kevesebbként távozott. De semmit nem ér, ha csak elítéljük ezt a szenvedélyt (hisz ezzel mindenki egyetért), hanem azt kell inkább kutatnunk,

hogyan győzhetjük le. Hogyan győzhetjük le? Úgy, hogy dicsőséget állítunk szembe dicsőséggel. Amiképpen a földi gazdagságot akkor tudjuk megvetni, amikor valami más, nagyobb gazdagságot látunk, és ezt az életet is akkor tudjuk túlhaladni, amikor valami sokkal értékesebbre nyerünk rálátást, úgy az itt kapható dicsőséget is akkor leszünk képesek megvetni, amikor értelmünk elfogja azt a sokkal fényesebbet, az igazi dicsőséget. Mert amaz üres és hiábavaló, csupán a neve közös a valódival; ez viszont igazi dicsőség, amelyet az égből nem emberek osztogatnak, hanem angyalok és arkangyalok, és az arkangyalok Úra, sőt, vele együtt az emberek is.

Ha erre a „színházra” figyelsz, megérted az ott nyerhető koszorúkat; ha az ottani tapsban akarsz részesülni, többé soha nem fog lehúzni az alant való: nem tartod majd nagyra a múltó dicsőséget, és nem vágyódsz a távollévő földi javak után. Mert ha a földi palotákban a király körül álló udvaroncok közül senki sem hagy ki egyetlen alkalmat sem, hogy a diadémot viselő, trónon ülő tetszését elnyerje, pedig ez csak fecsegők locsogása, legyek és szúnyogok dongásának és zümmögésének zaja, hiszen ezeknél semmivel nem különb az emberek hízelkedése. Ismerve tehát az emberek gyarlóságát, minden kincsünket a sértetetlen kincstárba gyűjtsük, és a maradandó és megingathatatlan dicsőségre törekedjünk, amelyre bárcsak mindannyian rátalálnánk a mi Urunk Jézus Krisztus kegyelméből és emberszeretetéből, aki által és akivel az Atyának dicsőség a Szentlélekkel együtt most és mindenkor, és a végnélküli örökkévalóságban. Ámen.

30. homília

Aki felülről jön, az felette van mindenkinek. Aki a földről való, földi az, és földiekről szól.

1. Szörnyű dolog a dicsőségvágy, szörnyű és sok gonosszággal teli; olyan, mint valami kihúzhatatlan tövis, megszelídíthetetlen fenevad, sokfejű szörny, amely saját táplálóra támad. Mert miként a féreg szétrágja azt a fát, amelyből született, a rozsdá felemésztí a vasat, amelyen támadt, és a moly tönkreteszi a gyapjút, amelyben megtelepedett, úgy pusztítja el a hiú dicsőségvágy is azt a lelket, amelyből él. Ezért nagy igyekezettel kell törekednünk arra, hogy elűzzük magunktól ezt a szenvedélyt.

Látod, mennyit kérleli János itt is az ebbe a kórságba esett tanítványait, és mégis alig tudja lecsendesíteni őket? Mert a korábban elmondottak mellé is újabb és újabb szavakat tesz. Melyeket? *Aki felülről jön, az felette van mindenkinek. Aki a földről való, földi az, és földiekről szól.* Miután – úgymond – az én bizonyágtételemet elejétől végéig megvizsgáltátok, és ezzel engem hitelesebbnek valloatok, tudnotok kell azt is, hogy lehetetlen, hogy az égből jövő a földön lakó hitelessé szoruljon. Mit jelent hát ez: *felette van mindenkinek*, mi rejlik mögötte, mire akar utalni? Erről beszélünk.

Ezzel azt mutatja meg, hogy Krisztus senkire nem szorul rá, önmagában elégséges, és mindenkinél összehasonlíthatatlanul nagyobb. A földből valóról pedig azt mondja, hogy *földi az, és földiekről szól*, nem úgy, mintha saját feje után szólna, hanem úgy, ahogyan Krisztus mondta: *ha a földi dolgokról szóltam nektek, és nem hisztek.* Ott a keresztséget nevezi „földinek”, de nem azért, mintha valóban földi volna, hanem mert saját, kimondhatatlan születésével veti össze.

Ugyanígy itt is a földről beszélőnek mondja magát János, amikor a maga szavait Krisztus tanításával állítja szembe. Mert az, hogy a földről beszél, nem jelent mást, mint ezt: az én dolgaim az övéihez mérve kicsinyek, alázatosak, szerények; olyanok, amelyek a földi természet befogadóképességéhez igazodnak. Nála ellenben *el vannak rejtve a bölcsesség és ismeret minden kincsei* (vö. Kol 2,3). Hogy nem emberi okoskodásokat mond, az ebből is nyilvánvaló: *aki a földről való, földi az.* Holott nála sem minden földi: a fontosabbak mennyekiek, hiszen lelke van, és részesedik a Lélekben, ami nem a földből való. Hogyan mondhatja hát magáról, hogy *a földből való*? Semmi egyébre nem utal ezzel, mint erre:

kicsiny vagyok, szóra sem igen érdemes, mivel lent járok, és a földön születtem; Krisztus ellenben onnan, felülről jött közénk.

Miután tehát mindezzel először kioltotta bennük a féltékenység lángját, utána már nagyobb nyíltsággal szól Krisztusról. Mert mindezek előtt hiábavaló lett volna bölcs szavakat eléjük bocsátani, amelyeknek semmi helyet nem talált volna szívükben az értelem; de miután kigyomlálta a töviseket, ettől fogva bátran veti el köztük a magokat.

Így szól: *Aki a mennyből jön, az felette van mindenkinek: arról tesz bizonyosságot, amit látott és hallott, de bizonyágtételét senki sem fogadja el* (Jn 3,31–32). Miután valami nagyszerűt és fenségest mondott róla, ismét az érthetőbb hangra tér át. Mert ez a fordulat: amit *hallott és látott*, emberibb módon hangzik el. Hiszen nem úgy jutott ahhoz a tudáshoz, amely nála van, hogy látás útján szerezte, vagy hallás útján tanulta, hanem természeténél fogva birtokolt mindent: tökéle-tesként jött elő az Atya kebeléből, és nem szorult tanítóra.

Ahogy az Atya ismer engem, én is úgy ismerem az Atyát (Jn 10,15). Mit jelent tehát az, hogy *arról tesz bizonyosságot, amit látott és hallott*? Mivel mi mindent e két érzékszervünk útján tanulunk meg pontosan, és megbízható tanúknak számítunk abban, amit vagy látással vettünk át, vagy hallással fogadtunk (minthogy ezek nem koholnak meséket és nem hazudnak), János is éppen ezt akarja kijelenteni, amikor azt mondja: *amit hallott és látott*; azaz semmi sincs abból, ami tőle származik, ami hamis volna, hanem minden igaz.

Mi magunk is, amikor valaminek szorgalmasan utána akarunk járni, gyakran így kérdezzük: Te hallottad? Te láttad? És ha kiderül, hogy a tanú látta vagy hallotta, a tanúsága kétségtelen. Ő maga pedig, amikor azt mondja: *ahogyan tőle hallom, úgy ítélek* (Jn 5,30), és amit az én Atyámtól hallottam, azt mondom (vö. Jn 8,26), továbbá: *amit láttunk, arról teszünk bizonyosságot* (Jn 3,11), nem azért beszél így, mintha ő maga megtanult dolgokat mondana el (ilyet gondolni végső ostobaság volna), hanem hogy az arcátlan zsidók részéről minden gyanút eloszlasson a kijelentéseivel szemben. Mivel még nem volt bennük hozzá méltó felfogás, ezért szüntelenül az Atyára hivatkozik, és így tesz megbízhatóvá mindent, amit mond.

2. És mit csodálkozol azon, ha az Atyára hivatkozik, amikor maga is sokszor a prófétákhoz és az Írásokhoz fordul? Amikor azt mondja: *ezek azok, amelyek bizonyyságot tesznek rólam* (Jn 5,39), vajon azt fogjuk mondani, hogy emiatt kisebb a prófétáknál, mivel az ő tanúságtételüket idézi? Szó sincs róla! Hallgatói gyöngesége miatt rendezi így beszédét, és arról beszél, hogy amit mondott, azokat az Atyától hallotta. Nem azért, mintha tanítóra szorulna, hanem hogy ők elhiggyék, semmi sem hazugság abból, amit szól. Amit pedig János mond, így értendő: nekem van szükségem arra, hogy halljam, amit ő szól. Mert ő felülről jön, és az onnan valókat hirdeti, amelyeket egyedül ő ismer teljesen; ezt fejezi ki azzal, hogy *látta és hallotta. Arról tesz bizonyyságot, amit látott és hallott, de bizonyyságtételét senki sem fogadja el*. Pedig voltak tanítványai, és sokan hallgatták őt. Hogyan mondhatja hát, hogy „senki”? Itt a „kevesen” helyett mondja ezt; mert ha szó szerint értenénk, hogy „senki”, akkor miként tehetné hozzá: *aki befogadja bizonyyságtételét, az pecsétet tesz arra, hogy Isten igaz?* Ezzel a saját tanítványait is megérinti, mintha ők maguk sem igen akarnának hinni neki. Hogy pedig még azután sem hittek teljesen az ő szavának, az a később történekekből is kiderül. Ezért küldte őket a börtönből Jézushoz, hogy még szorosabban őhöz köttesse; és még akkor is alig tudták hinni, amire Krisztus így célzott: *boldog, aki nem botránkozik meg énbennem* (Mt 11,6). Tehát semmi másért nem mondja: *bizonyyságtételét senki sem fogadja el*, mint hogy a saját tanítványait megerősítse. Mintha azt mondaná nekik: nehogy amiatt, hogy egyelőre kevesen hisznek neki, azt gondoljátok, hazugság, amit mond; hiszen *amit látott, arról tesz bizonyyságot*. E szavakkal egyúttal a zsidók érzéketlenségét is ostromozza. Ugyanúgy, ahogyan az evangélista is már az elején feddi őket: *a saját világába jött, de az övéi nem fogadták be őt* (Jn 1,11). Ezzel azonban nem őt vádolja, hanem azokat, akik nem fogadták be.

Aki befogadja bizonyyságtételét, az pecsétet tesz arra, hogy Isten igaz. Itt félelmet is ébreszt bennük: megmutatja ugyanis, hogy aki nem hisz neki, nemcsak neki nem hisz, hanem az Atyának sem. Ezért teszi hozzá: *mert akit Isten küldött, az Isten beszédeit szólja*. Mivel tehát az ő szavait szólja, aki hisz, az az Atyának hisz, és aki nem hisz, az az Atyában kételkedik. Az, hogy *pecsétet tesz rá*, annyit jelent: nyilvánvalóvá teszi. Miután ezt mondja, még tovább növeli a félelmet, és hozzászól: *hogy Isten igaz*, ezzel azt tárja fel, hogy aki kételkedik Krisztusban, az magát a küldő Istent bélyegzi hazugnak. Mivel tehát semmi mást nem mond,

mint amit az Atya, hanem mindenben az ő szavát szólja, aki őt nem hallgatja meg, az a küldőt sem hallgatja meg.

Látod, hogyan döbbsenti meg őket ezekkel a szavakkal is? Mert eddig nem tartották nagy dolognak, ha nem hallgatnak Krisztusra. Ezért függeszt ilyen nagy veszedelmet a hitetlenek fölé, hogy megtanulják: aki nem hallgat Krisztusra, az magára Istenre nem hallgat. Azután tovább bontja ezt a gondolatot, alászáll értelmük alacsonyságához, és így szól: *mert annak ő bőségesen adja a Lélekét*. Ismét – amint mondtam – egyszerűbb hangra vált, változatossá és könnyen befogadhatóvá teszi szavait akkori hallgatói számára. Másképpen nem is lehetett volna bennük fölébreszteni és növelni a félelmet. Mert ha valami igazán nagyot és kimondhatatlanul magasztosat mondott volna róla, nem hittek volna neki, sőt még meg is vetik. Ezért vezet vissza mindent az Atyához, mintha egyelőre pusztán emberként szólna Krisztusról.

De mit jelent az, hogy *bőségesen adja a Lélekét*? Arra mutat rá, hogy mi mindannyian mértékkel kaptuk a Lélek erejét, mert itt a „Lélek” alatt annak ható erejét érti, amely megosztatik. Ő viszont mérték nélkül, teljességgel bírja annak erejét. Ha pedig az ő ereje végtelen, mennyivel inkább a lényege! Látod: a Lélek is végtelen. Aki tehát a Lélek teljes erejét birtokolja, aki ismeri Isten dolgait, aki úgy szól: *amit tudunk, azt szóljuk, és amit láttunk, arról teszünk bizonyosságot*, azt miként lehetne jogosan megkérdőjelezni? Hiszen – úgymond – semmit sem mond, ami ne Istené volna, semmi olyat, ami ne a Léleké volna.

Egyelőre azonban még nem beszél az Isten Igéjéről, hanem az Atyára és a Lélekre hivatkozva hitelesíti tanítását. Mert azt, hogy Isten van, tudták, és azt is, hogy Lélek van, még ha nem is volt róla helyes fogalmuk. Azt azonban, hogy Fiú van, nem tudták. Ezért menekül folyton az Atyához és a Lélekhez, és onnan kiindulva teszi hitelre méltóvá szavait. Ha valaki ezt az okot félretéve, önmagában vizsgálná a dolgot, könnyen el is vétené Krisztus méltóságát. Mert nem azért hiteles az, amit mond, mintha a Lélek erejére szorulna, hiszen semmi ilyen segítségre nincs szüksége, hanem önmagában elégséges. Egyelőre azonban a kevésbé érettek gondolkodásához igazodva beszél, és az egyszerűbbekből kiindulva akarja őket lassanként feljebb emelni.

Ezt pedig azért mondom, hogy ne fussunk végig felületesen azon, ami az Írásban áll, hanem értsük meg a beszélő célját, a hallgatók gyöngeségét, és sok minden mást is, ami a szövegben rejtve van. Mert a tanítók nem mindig úgy

beszélnek, ahogyan ők maguk szeretnék, hanem többnyire úgy, ahogyan a gyöngédűk állapota megkívánja. Így mondja Pál is: *nem szólhattam hozzátok úgy, mint lelki emberekhez, hanem csak úgy, mint testiekhez, mint Krisztusban kiskoriúakhoz. Tejjel tápláltalak titeket, nem kemény eledellel* (1Kor 3,1–2). Vagyis: szerettem volna úgy szólni hozzátok, mint lelkiekhez, de nem tudtam. Miért nem? Nem azért, mintha bennem lett volna erőtlenség, hanem mert ti nem bírtátok elviselni. Ugyanígy János is nagy dolgokra akarta tanítani tanítványait, de ők még nem voltak képesek befogadni azokat; ezért időzik leginkább az egyszerűbb tanításon.

3. Minden dolgot alaposan meg kell tehát vizsgálni, mert az Írásból vett fegyverek lelki fegyverek (vö. Ef 6,11–17). De ha nem tudjuk helyesen összeállítani ezt a fegyverzetet, és nem tudjuk megfelelően felfegyverezni vele a tanítványokat, akkor – bár maguk a fegyverek erősek –, semmi hasznát sem veszik azok, akik nem tudják használni őket. Tegyük fel, hogy van egy erős páncél, sisak, pajzs és dárda. Ha azonban valaki ezeket rosszul használja, és a páncélt a lábára teszi, a sisakot nem a fejére, hanem a szemére húzza, a pajzsot nem a melléhez tartja, hanem makacsul a lábához akarja erősíteni, vajon lesz-e haszna ezekből a fegyverekből, és nem inkább kárt vall? Nyilvánvaló, hogy kárt vall. Nem a fegyver gyenge, hanem az ügyetlen, aki nem tudja helyesen használni. Így van ez az Írásokkal is: ha összekeverjük a rendjüket, ők maguk megőrzik erejüket, de nekünk mit sem használnak. Ezt szüntelenül hangoztatom nektek, négy-szemközt is, és nyilvánosan is, és mégsem érek el nagyobb eredményt. Látom, hogy teljesen a földi dolgokhoz vagytok kötözve, és lelki dolgok álmotokban sem jutnak az eszetekbe. Ezért ilyen elhanyagolt a mi életünk, és amikor az igazságért kellene küzdenünk, erő híján vagyunk, s így a görögök, a zsidók és az eretnekek szemében is nevetségessé válunk. Ha minden mást is így elhanyagolnátok, és ugyanilyen nemtörődömséget mutatnátok, még akkor sem lenne menthető, ami történik. Most viszont a földi dolgokban élesebb kések vagytok mindannyian: akár a mesterségekben, akár világi ügyeitek intézésében. Ami pedig a legszükségesebb volna, a lelki dolgokban mindenkinél restebbek vagyunk; a mellékeset úgy kezeljük, mintha fődolog volna, és azt, ami minden munkánál fontosabb lenne, még mellékesnek sem tartjuk. Vagy nem tudjátok, hogy ami meg van írva, nemcsak az első emberekért íratott meg, hanem értünk

is? Nem halljátok, mit mond Pál apostol: *Mindez pedig példaképpen történt velük, és figyelmeztetésül íratott meg nekünk, akik az utolsó időkben élünk (1Kor 10,11)*, és ismét: *hogyan az Írásokból türelmet és vigasztalást merítve reménykedjünk (Róm 15,4)*? És bár tudom, hogy szavaim szinte hiába hangzanak el, mégsem hagyom abba, mert ha így teszek, Isten előtt tiszta lelkiismerettel adhatok számot, még akkor is, ha senki sem figyelne rám.

Mert aki olyanokhoz szól, akik figyelnek, annak a hallgatók engedelmesége vigasztalás a beszédben; aki viszont folyton szól, és nem hallgatnak rá, és mégsem hagyja abba a beszédet, az még nagyobb tiszteletre méltó, mert azt teszi, ami Istennek tetszik, és ha senki sem figyel is rá, ő maga mindent elvégez, ami az ő feladata. Mégis, bár a ti engedetlenségetek miatt a mi jutalmunk nagyobb, inkább azt kívánjuk, hogy a mi jutalmunk legyen kisebb, és a ti üdvösségetek növekedjék, mert a legnagyobb jutalomnak azt tartjuk, ha ti előrehaladtok. És mindezt nem azért mondjuk, hogy a beszéd terhes vagy nehéz legyen számotokra, hanem hogy megmutassuk azt a fájdalmat, amelyet tunyaságok miatt érzünk. Bárcsak mindannyian megszabadulnánk ettől a restségből fakadó tunyaságtól, és a lelki buzgóságot megragadva elérnénk az égi javakat, a mi Urunk Jézus Krisztus kegyelme és emberszeretete által, akinek az Atyával dicsőség és hatalom a Szentlélekkel együtt, mindörökkön-örökké. Ámen.

31. homília

Az Atya szereti a Fiút, és kezébe adott mindent. Aki hisz a Fiúban, annak örök élete van, aki pedig nem engedelmeskedik a Fiúnak, nem lát majd életet, hanem Isten haragja marad rajta.

1. Az alkalmazkodás minden dologban igen hasznos, ezt jól láthatjuk. Így sajátítottuk el a mesterségeket is: nem egyszerre tanultunk meg mindent a mestereinktől, hanem fokozatosan haladtunk. Így épültek a városok: lassan, lépésről lépésre hoztuk létre őket. Így tartjuk kézben a saját életünket is. És ne csodálkozz azon, ha a világi dolgokban ekkora ereje van ennek, hiszen a lelki életben még nagyobb hatalommal bír ez a bölcsesség. A zsidók is így szabadultak meg a bálványimádástól: szelíden, fokozatosan vezettettek; kezdetben sem tanításban, sem életvezetésben nem hallottak semmi igazán fenségest. Ugyanígy, Krisztus eljövétele után, amikor már elérkezett a magasztosabb tanítások ideje, az apostolok sem egyszerre tártak fel mindent, hanem mindenkit lépésről lépésre vezettek, és nem kezdtek mindjárt magasztos szavakkal. Krisztus is így szólt az elején a legtöbb emberhez. Most pedig János tesz ugyanígy: mintha egy egészen kiváló emberről beszélne, a fenséges dolgokat csak sejtetve, mellékesen fűzi hozzá.

Hiszen így kezdte: *Semmit sem kaphat az ember magától.* Utána rögtön magasztos dolgot tesz mellé: *Aki felülről jön, az felette van mindenkinek,* majd újra egyszerűbbre fordítja a szót, sok minden egyebet mondva, és azt is: *Isten bőségesen adja a Lelket.* Ezután hozzáteszi: *Az Atya szereti a Fiút, és kezébe adott mindent.* Mivel tudja, hogy a büntetésről szóló beszéd nagyobb hasznot hajt, és az emberek többségét nem annyira a jók ígérete, mint inkább a félelmetes fenyegetés ragadja meg, ezért ezzel zárja le a beszédét: *aki hisz a Fiúban, annak örök élete van, aki pedig nem engedelmeskedik a Fiúnak, nem lát majd életet, hanem Isten haragja marad rajta.* Itt is az Atyára vezeti vissza a büntetésről szóló tanítást: nem azt mondja, hogy a Fiú haragja, pedig ő maga a bíró, hanem az Atyát állítja eléjük, hogy még inkább féljenek.

Vajon elég-e akkor, ha valaki hisz a Fiúban, hogy örök élete legyen? Semmi képpen sem. Hallgasd csak, ahogy Krisztus ezt megmutatja: *Nem mindenki megy be a mennyek országába, aki ezt mondja nekem: Uram, Uram (Mt 7,21).* Sőt, a Lélek elleni káromlás önmagában elég arra, hogy valakit a gyehennára vessen (vö.

Mt 12,31–32). De miért is beszélek egyetlen tanítás részletéről? Ha valaki helyesen hisz az Atyában, a Fiúban és a Szentlélekben, de az élete nem helyes, a hitnek semmi haszna nem lesz számára az üdvösségre. Amikor tehát azt mondja: *az pedig az örök élet, hogy ismernek téged, az egyedül igaz Istent* (Jn 17,3), ne gondoljuk, hogy ez a szó önmagában elegendő üdvösségünkre. A legszigorúbb életre, következetes életvezetésre is szükség van. Mert itt is azt mondja: *Aki hisz a Fiúban, örök élete van*, de az azt követő szava már sokkal keményebb. Ugyanis nemcsak a javunkra szolgáló dolgokról, hanem az ellenkezőkről is szövi a beszédét. Figyeld csak, hogyan! Ezt teszi hozzá: *aki pedig nem engedelmeskedik a Fiúnak, nem lát majd életet, hanem Isten haragja marad rajta*.

Mindezek után sem mondhatjuk, hogy a hit önmagában elegendő az üdvösségre. Maga az Evangélium is sok helyen mutatja meg ezt az életmódra vonatkozó tanításokkal. Ezért nem azt mondta: egyedül ez az örök élet, sem azt: aki csak hisz a Fiúban, annak örök élete van, hanem mindkét esetben csupán jelzi, hogy ebben – vagyis a hitben – élet van. Ha viszont nem társul hozzá helyes élet, nagy lesz a büntetése. És nem azt mondja, hogy vár rá a harag, hanem hogy *marad rajta*, vagyis soha nem fog tőle eltávozni. Hogy ne is gondold, hogy a *nem lát majd életet* csak egy időre szóló halált jelent, hanem bizonyos légy benne, hogy a büntetés szüntelen, ezért toldja hozzá ezt a két szót: *marad rajta*, kimutatva, hogy folyamatosan benne lesz. Mindezt azért mondja, hogy éppen ezekkel a szavakkal Krisztushoz ösztökélje őket.

Ezért nem is egyenként, személy szerint ostromozza vagy dicséri őket, hanem általános megfogalmazással él, hogy minél kevésbé keltsen gyanút, és minél inkább megnyerje őket. Nem azt mondja: ha hisztek, vagy: ha nem hisztek, hanem olyan formában szól, amely bárkire érvényes lehet, hogy ne keltsenek gyanút az elmondottak. És még erélyesebben teszi mindezt, mint maga Krisztus. Mert Krisztus így szólt: *aki nem hisz, már ítélet alatt van* (Jn 3,18); János viszont azt mondja: *nem lát majd életet, hanem Isten haragja marad rajta* – és jó okkal. Mert nem ugyanaz, ha valaki magáról beszél, vagy ha mást dicsér. Krisztusról könnyen gondolhatták, hogy önteltségből mond ilyesféle szavakat és kérkedik; János azonban minden efféle gyanútól mentes volt. Ha pedig ezután maga Krisztus is keményebben beszél, az már akkor történik, amikor róla már magasztosabb gondolatok élnek az emberekben.

*Amikor pedig megtudta Jézus, hogy a farizeusok meghallották, hogy ő több tanítványt szerez és keresztele, mint János – bár maga Jézus nem keresztele, hanem a tanítványai –, elhagyta Júdeát, és elment ismét Galileába. Ő maga ugyan nem keresztele, de akik a hírt vitték, irigységet akartak szítani, ezért úgy adták tovább, mintha ő maga keresztele. Miért vonult hát vissza? Talán gyávaságból? Szó sincs róla! Az ő rosszindulatukat akarta megfékezni, és csillapítani a féltékenységet. Megtehetette volna, hogy megállítja az ellene törőket, de nem akart mindig így tenni, nehogy az emberré-létének üdvrendje hiteltelenné váljék. Ha ugyanis minden esetben hatalmát használva menekül meg, sokak szemében gyanú támadt volna iránta. Ezért történt, hogy a legtöbb dolgot emberibb módon intézte. Mert ahogyan azt akarta, hogy higgyék: ő Isten, ugyanúgy azt is akarta, hogy higgyék: Isten létére testet öltött. Ezért mondta a föltámadás után a tanítványoknak: *Tápiantsatok meg, és nézzetek meg jól! Mert a szellemnek nincs húsa és csontja* (Lk 24,39). És ezért dorgálta meg Pétert is, amikor az így szólt: *Isten mentsen, Uram, ez nem történhet meg veled!* (Mt 16,22). Ennyire nagy súllyal esett latba számára ez az ügy.*

2. Mivel pedig mindez nem valami mellékes része az Egyház tanításának, hanem üdvösségünk összefoglalása, ezért ilyen gondosan őrködik felette. Ezáltal történt és állt helyre minden; így oldatott fel a halál, így töröltetett el a bűn, így tűnt el az átok, és így áradt ránk megszámlálhatatlan jó. Ezért különösen is akarta, hogy a testté lét Isten üdvözítő rendjében hittel befogadható legyen, hiszen ez lett számára tengernyi jó gyökere és forrása. Miközben tehát az emberi dolgokat bölcsen intézte, nem engedte, hogy az isteniek akár csak egy pillanatra is háttérbe szoruljanak. Visszavonulása után is ugyanahhoz fogott, mint korábban. Nem egyszerően csak Galileába indult, hanem nagy dolgokat készített elő a samaritánusok között, és ezt sem akármilyen módon, hanem a hozzá illő bölcsességgel vitte végbe, úgy, hogy a zsidóknak semmiféle arcátlan kifogásuk ne maradjon. Erre céloz az evangélista, amikor hozzáteszi: *Samárián kellett pedig átmennie*, jelezve, hogy mintegy útközben, mellékesen tette, amit ott tett.

Így jártak el az apostolok is: amint ők a zsidók üldözése miatt fordultak a pogányok felé (vö. ApCsel 13,46), úgy Krisztus is, amikor elutasították, akkor fordult feléjük, mint például a szíroföníciai asszony esetében (Mk 7,24–30). Mindezt azért tette így, hogy a zsidóktól minden kifogás lehetőségét elvegye, hogy ne mondhassák: minket elhagyva a körülmetéletlenekhez ment. Ezért

mentegetőztek a tanítványok is úgy: *Először nektek kellett hirdetnünk az Isten igéjét, mivel azonban ti elutasítottátok, és nem tartjátok magatokat méltónak az örök életre, íme, a pogányokhoz fordulunk* (ApCsel 13,46). Ő maga is mondta: *Én nem küldettem máshoz, csak Izráel házának elveszett juhaihoz* (Mt 15,24), és ismét: *Nem jó elvenni a gyermekek kenyerét, és odadobni a kutyáknak* (Mt 15,26). Amikor pedig elutasították, ajtót nyitott a népeknek. Még ekkor sem célzottan megy hozzájuk, hanem csak átutazóban.

Így jutott el Samária egyik városához, amelynek Sikár volt a neve. Ez közel volt ahhoz a birtokhoz, amelyet Jákób adott fiának, Józsefnek; ott volt Jákób forrása. Miért ilyen pontos az evangélista a hely meghatározásában? Hogy amikor majd halod az asszony szavát: *Atyánk, Jákób adta nekünk ezt a kutat, ne tartsd különösnek.* Ez ugyanis az a vidék, ahol Lévi és Simeon, Dináért haragra gerjedve, azt a szörnyű vérengzést elkövették (vö. 1Móz 34).

Érdemes röviden szólni arról is, hogyan lett samaritánus nép. Az egész vidéket Samáriának nevezik. Honnan kapta hát ezt a nevet? A hegy Somor után kapta nevét, ahogy Ézsaiás is írja: *Samária feje Efraim* (Ézs 7,9), de a lakóit nem samaritánusoknak, hanem izráelieknek nevezték.

Egy idő múlva azonban, mivel Istent megbotránkoztatták, Pekah király idejében Tiglat-Pileser felvonult ellenük, sok várost elfoglalt, Elátot is megtámadta, őt megölte, és a királyságot Hóseának adta (vö. 2Kir 15,29–30). Ellene pedig Salmaneszer vonult fel, újabb városokat foglalt el, és leigázta, adófizetőivé tette őket. Eleinte fizettek, később azonban fellázadtak a hatalom ellen, és az etiópokkal kötött szövetségben kerestek menedéket. Amikor az asszír király ezt megtudta, hadat indított ellenük; miután legyőzte őket, nem engedte többé, hogy a nép ottmaradjon, az elszakadás ilyesféle gyanúja miatt. Babilónba és a médek közé hurcolta őket; onnan pedig különböző helyekről népeket hozott, és telepített le Samáriában, hogy immár biztos legyen számára a hatalom, mivel az övéi vették birtokba a helyet.

Mindezek után Isten, hogy megmutassa erejét, és jelezze: nem gyengeségből adta ki a júdaiakat, hanem a kiadottak bűnei miatt, oroslánokat bocsátott a betelepített barbárokra, s ezek tizedelték a népet. Erről hírt vittek a királynak, ő pedig egy papot küldött, hogy tanítsa meg őket Isten törvényére. Ám még így sem hagyták el egészen istentelenségüket, csak részben (vö. 2Kir 17). Később ugyan elfordultak a bálványoktól, és Istent tisztelték. Mivel így álltak a dolgok,

amikor a zsidók visszatértek, féltékeny ellenszenvvel fordultak feléjük, mint idegenekhez és ellenségekhez, és a hegyről samaritánusoknak nevezték őket.

A zsidókkal az is sok viszályt okozott, hogy nem az egész Írást használták, hanem csak Mózes könyveit fogadták el; a próféták írásait alig vették figyelembe. Mégis igyekeztek besorolni magukat a zsidó származás előkelőségébe: Ábrahámmal büszkélkedtek, akit ősiüknek mondtak, mivel Káldeából származott (vö. 1Móz 11,31–12,1). Jákóbot is atyjuknak nevezték, hiszen tőle származtak. A zsidók azonban mindezek mellett is megvetéssel fordultak feléjük. Ezért vágta Krisztus szemébe: *samáriai vagy te, és ördög van benned* (Jn 8,48). És a Jeruzsálemből Jerikóba menő ember példázatában is ezért állít példaképül egy samaritánust, aki irgalmat gyakorolt, olyasvalakit, aki az ő szemükben alantas, lenézett, utálatos volt (vö. Lk 10,30–37). A tíz bélpoklos történetében ezért mondja: csak egy idegen tért vissza hálát adni, ez is samaritánus volt (vö. Lk 17,16–18). Maga az Úr pedig így rendelkezett tanítványainak: *Pogányokhoz vezető útra ne térjetek, samaritánusok városába ne menjetek be* (Mt 10,5).

3. Az evangélista azonban nem csupán a hely története miatt emlegeti Jákóbot, hanem azért is, hogy megmutassa: a zsidók elvetése már rég elkezdődött. Ősatyáik idején is mások vették birtokba földjeiket helyettük. Amit ugyanis elődeik birtokoltak, bár nem az övék volt, azt ők, akiké igazán lehetett volna, restségük és törvényszegésük miatt elveszítették. Így hát semmi haszna annak, ha az ősök derék emberek, ha az utódok nem bizonyulnak hozzájuk hasonlóknak. A barbárok pedig, mihelyt megismerték az oroszlánok fenyegetését, azonnal visszatértek a zsidó jámborsághoz (vö. 2Kir 17,25–28); amazok pedig, noha annyi fenyegetést szenvedtek, mégsem jutottak jobb belátásra.

Ezen a vidéken jelent meg tehát Krisztus, hogy elutasítsa a puha, kényelmes életmódot, és meghonosítsa a mindig fáradságos, fegyelmezett életet. Nem vett igénybe teherhordó állatokat sem, hanem gyalog járta az utat, elszántan, úgy, hogy elfáradt az úttól. Mindenütt ezt tanítja: hogy az ember a maga munkájából éljen, legyen mértéktartó, és ne kíváncsion sokat. Sőt, még a szükséges dolgokból is bőven vonjunk meg magunktól. Ezért mondja: *A rókáknak barlangjuk van, és az égi madaraknak fészük, de az Emberfiának nincs hova fejét lehajtania* (Mt 8,20). Ezért időzik legtöbbször a hegyek között, nemcsak nappal, hanem éjjel is, és ezért keresi a pusztaságot is.

Ezt jövendölte Dávid is: *A patakból iszik útközben* (Zsolt 110,7), jelezve élete mértékletes, szigorú rendjét. János is ezt mutatja most: *Jézus az úttól elfáradva leült a forrásnál; az idő delfelé járt. Egy samáriai asszony jött vizet meríteni. Jézus így szólt hozzá: Adj innom! Tanítványai ugyanis elmentek a városba, hogy ennivalót vegyenek.* Ebből láthatjuk, hogy útjaiban rendületlen volt, az ételt pedig nem tartotta fontosnak, és hogy mennyire mellékesnek tekintette ezt a kérdést. Erre nevelte a tanítványait is: saját ügyeiket intézték, nem szolgákra hagyatkozva.

Nem vittek magukkal ételmet, erről egy másik evangélista is említést tesz, amikor a farizeusok kovászáról szóló tanításnál arra gondoltak, hogy *nem hoztak magukkal kenyeret* (vö. Mt 16,5–12). Amikor pedig éhesnek mutatja őket, amint kalászokat tépnek és esznek (vö. Mt 12,1–8), vagy amikor azt mondja, hogy a fügefához ment, mert megéhezett (vö. Mt 21,18–19), mindezzel arra nevel bennünket minduntalan, hogy az ember vesse meg a hasát, és ne tartsa fontos kérdésnek annak ellátását. Figyeld meg őket itt is: semmit sem hoztak magukkal, és mivel nem vittek ételmet, nem is kezdenek már a nap elején gondoskodni róla, hanem amikor mások a délelőtti étkezést készítik, akkor mennek ételmet venni.

Nem úgy, mint mi, akik alig kelünk fel az ágyból, máris mindennél fontosabbnak ítéljük az étkezés ügyét: szakácsokat és terítőket hívunk, mindent nagy sietséggel intézünk, és csak azután fogunk bele minden másba, a világiakat a lelkiek elé helyezve, és szükségesnek tekintve azt, amit csak mellékesnek kellene tartanunk. Ezért fordult fel minden. Pedig ennek épp az ellenkezője volna helyes: a lelki dolgoknak kellene a legnagyobb súlyt adnunk, és miután azokat betöltöttük, csak akkor törődni a többivel. Itt nemcsak azt látjuk, hogy fáradhatatlan volt, hanem azt is, hogy nem élt hiú kérkedéssel: nemcsak abban, hogy elfáradt, és nemcsak abban, hogy az út mentén leült, hanem abban is, hogy magára maradt, és elengedte tanítványait.

Megtehetette volna – ha úgy akarja –, hogy nem küldi el mindnyájukat, vagy ha el is mennek, más szolgákat tart maga mellett; de nem akarta. Éppen így szoktatta ugyanis tanítványait: hogy minden hiúságon átgázoljanak. Lehetne mondani: ugyan miért volna nagy dolog szerényen élni, hiszen halászok és sá-torkészítők voltak? Éppen azért! Mert halászokból és sá-torkészítőkből egy pillanat alatt a menny csúcsára emelkedtek, minden királynál fenségesebbé lettek: arra méltattak, hogy a mindenség Urának társai legyenek, és kövessék azt, akit minden oldalról csodálat vesz körül. Tudjátok, hogy éppen azok, akik alacsony

sorból valók, ha nagy méltóságra jutnak, könnyebben esnek esztelen kérdésbe, mert nincs gyakorlatuk ekkora tisztességben. Ezért őket is ugyanarra az alázatos útra vezette, és úgy nevelte, hogy mindenben mértéktartóan éljenek, semmiben se szoruljanak mások szolgálatára.

Ő maga pedig, *az úttól elfáradva, leült a forrásnál*. Látod, hogy a fáradtság miatt ül le, a hőség miatt, és hogy megvárja tanítványait? Tudta ugyan, mi fog történni a samaritánusok között, de kezdetben nem ezért jött oda; és mivel nem ezért jött, ezért kellett látszólag elutasítania az asszonyt, amikor megérkezik, és oly nagy tanulékonytságot tanúsít. A zsidók elutasították őt, amikor hozzájuk ment; a pogányok ellenben, bár máshová tartott, magukhoz vonzották. Azok irigykedtek, ezek hittek; azok zúgolódtak, ezek csodálták és hódoltak. Hát akkor? Annyi ember üdvösségét kellett volna szem előtt tévesztenie, és ilyen készséget elengednie? Ez nem illett volna emberszeretetéhez. Ezért a hozzá méltó bölcsességgel intézett mindent, ami elé adódott. Leült tehát, hogy testét megpihentesse, és a kútnál felfrissítse. A nap dereka volt, mondja az evangélista: *az idő délfelé járt, és ő így leült*. Mit jelent az, hogy „így”? Nem trónon, nem párnán, hanem egyszerűen, ahogy adódott: a földön. *Egy samáriai asszony jött vizet meríteni*.

4. Figyeld meg: az evangélista azt is megmutatja, hogy az asszony egészen más okból jött ki, és közben elnémítja a zsidók szégyentelen ellenvetését is, nehogy azt mondhassák: ellentmond saját parancsának, hiszen megtiltotta, hogy samaritánusok városába menjenek (vö. Mt 10,5), most pedig samaritánussal beszél. Ezért jegyzi meg: *Tanítványai ugyanis elmentek a városba, hogy ennivalót vegyenek*, ezzel is több okot sorol fel a beszélgetés magyarázatára.

Mit tesz az asszony? Amint meghallja: *Adj innom*, okosan megragadja Krisztus szavát, és kérdést formál belőle: *Te zsidó létedre tőlem kérsz inni, mikor én samáriai vagyok? Mert a zsidók nem érintkeztek a samáriaiakkal*. Honnan gondolta róla, hogy zsidó? Talán a ruházatából, talán a beszédmódjából. Figyeld meg, milyen józan belátással szól az asszony: ha valakinek tartózkodnia kellett volna az érintkezéstől, az inkább Jézus lett volna, nem ő. Nem azt mondja, hogy a samaritánusok nem érintkeznek a zsidókkal, hanem hogy a zsidók nem fogadják be a samaritánusokat. Bár az asszony nem vádolja semmivel, mégsem hallgat, mert úgy gondolja, valami nincs rendjén, és mintegy helyre akarja igazítani azt, ami nem törvény szerint történik.

Felvethető azonban, hogyan kérhetett tőle Jézus inni, ha a törvény tiltja? Ha azt mondjuk, előre tudta, hogy az asszony nem ad, akkor éppen ezért nem is kellett volna kérnie. Mit mondjunk hát? Azt, hogy számára közömbös volt az ilyen szabályok áthágása. Aki másokat is arra tanít, hogy ezeket oldják fel, mennyivel inkább átlépi ő maga! Hiszen ő mondja: *Nem az teszi tisztátalanná az embert, ami bemegy a száján, hanem ami kijön a szájából* (Mt 15,11). Nem csekély vád lehetne a zsidók ellen az asszonnyal való pusztá beszélgetés is. Ők ugyanis sokszor erőszakosan tolakodtak, szavakkal és tettekkel is, és nem tűrtek mászt; ez az asszony viszont, nézd meg, egyetlen kérésre is tartózkodón, mégis udvariasan válaszol.

Jézus maga ekkor még nem kezdeményezte a közeledést, sem az ehhez vezető út lépéseit; de ha valaki közeledett, nem tiltotta el magától. Tanítványainak is csak annyit mondott, hogy samaritánusok városába ne menjenek, de azt nem, hogy a hozzájuk jövőket úzzék el, mert az nagyon is idegen lett volna ember-szeretetétől. Ezért felel most az asszonynak: *Ha ismernéd az Isten ajándékát, és hogy ki az, aki így szól hozzád: Adj innom! – te kértél volna tőle, és ő adott volna neked élő vizet*. Előbb azt jelzi ezzel, hogy az asszony méltó a figyelemre, és ne tartsa magát kevesebbire; csak utána fedi fel önmagát. Mert mihelyt az asszony megtudja, kicsoda, engedelmeskedni, figyelni fog, amit a zsidókról aligha lehetett volna elmondani, hiszen amikor megtudták, kicsoda, nem kértek tőle semmit, nem vágytak hasznos tanításra sem, inkább gyalázták és elutasították.

Az asszony pedig, amikor ezeket hallja, lásd, milyen tapintatosan válaszol: *Uram, meritőedényed sincs, a kút is mély, honnan vennéd az élő vizet?* Először is föl-emelkedik a földhözragadt gondolkodásból, és abból, hogy őt is a sokak egyikének gondolja. Mert amikor itt Uramnak szólítja, nem pusztá udvariasságból teszi, hanem valódi tiszteletet mutat. Hogy valóban tisztelettel szól, az a folytatásból is látható: nem nevet rajta, nem gúnyolódik, hanem inkább tanácstalan.

És ne csodáld, hogy nem érti meg azonnal, amit mond, hiszen Nikodémus sem értette meg mindjárt. Ő így szól: *Hogyan történhet meg mindez? és: Hogyan születethetik az ember, ha vén? Bemehet anyja méhébe, és megszülethet ismét?* (Jn 3,4.9). Az asszony viszont tisztelettudóbban válaszol: *Uram, meritőedényed sincs, a kút is mély, honnan vennéd az élő vizet?* Jézus mást mondott neki, ő pedig mást értett belőle. Semmi többet nem értett meg a pusztá szavaknál, és még nem volt képes magasztosabbat felfogni. Könnyen szólhatott volna elhamarkodottan ilyesmit:

ha volna élő vized, nem kérnél tőlem, hanem magadnak adtál volna előbb, most csak kérkedsz. De semmi effélet nem mond, hanem már az elején nagy mértéktartással válaszol, és később is így viselkedik.

Kezdetben így szól: *Hogyan? Te zsidó létedre tőlem kérsz inni, mikor én samáriai vagyok?* De nem úgy beszél vele, mint egy ellenséggel: nem mondja, hogy távol legyen, hogy népünk ellenségének adjak! Később, amikor még nagyobb dolgokról hall, amelyeken az ellenségek különösen föl szoktak háborodni, most sem nevet rajta, nem gúnyolja, hanem ezt kérdezi: *Talán nagyobb vagy te atyánknál, Jákóbnál, aki ezt a kutat adta nekünk, és aki maga is ebből ivott, sőt fiai és jószágai is?* Látod, hogyan próbálja beilleszteni magát a zsidó származás előkelőségébe?

Szavai így érthetők: ő ezt a kutat adta nekünk, és ennél többet nem tudott adni. Ezzel mutatja, hogy már az első válaszából kezdve szívébe fogadott valami nagyot és fenségest. Hiszen az, hogy *maga is ebből ivott, sőt fiai és jószágai is*, azt sejteti, hogy volt ugyan némi fogalma egy nagyobb vízről, de sem ő, sem Jákób nem talált rá. Hogy még világosabban szóljak: mintegy azt mondja: nem állíthatod, hogy Jákób nekünk ezt a forrást adta, de ő maga másból ivott. Ő maga és fiai is innen ittak, és nem innen ittak volna, ha lett volna nekik jobb. Ebből te nem tudsz adni, más, jobb vized pedig nincs, hacsak nem állítod magadról, hogy nagyobb vagy Jákóbnál. Honnan van tehát az a víz, amelyet ígérsz nekünk?

De gondold csak el: nem zsidók beszélgetnek vele ilyen nyájasan, jöllehet velük is ezekről az alapvető dolgokról szólt, amikor hasonló vízről beszélt, mégsem nyertek semmit. Amikor Ábrahámról szólt nekik, köveket ragadtak, hogy megkövezzék (vö. Jn 8,58–59). Az asszony azonban nem így közeledik hozzá, hanem nagy mértéktartással, a rekkenő hőségben, a nap hevében, türelemmel szól és figyel. Egyáltalán nem úgy gondolkodik, mint a zsidóktól megszokhattunk: nem gondolja, hogy ez az ember őrzöng, elment az esze; hogy itt ül a kútnál, és semmit sem ad, csak nagy szavakat mond. Az asszony kitart, és ott marad, míg meg nem találja, amit keres.

5. Ha pedig egy samáriai asszony ilyen buzgón akar valami hasznosat megtudni, és kitart Krisztus mellett, jöllehet még nem is ismeri őt, milyen mentséget remélhetünk mi, akik ismerjük, és sem kútnál nem állunk, sem pusztaságban, sem a nap tüzeiben, hanem kora reggel, árnyékot adó tető alatt élvezve a hűvöset és a kényelmet, mégsem akarunk kitartani, hogy meghallgassuk, ami elhangzik,

hanem ellankadunk? Ezt az asszonyt viszont annyira magával ragadják az elhangzottak, hogy másokat is odahív. A zsidók nemhogy nem hívták a többieket, hanem azokat is visszatartották, akik jönni akartak. Ezért mondták: *Vajon a vezetők vagy a farizeusok közül hitt-e benne valaki? De ez a sokaság, amely nem ismeri a törvényt, átkozott!* (Jn 7,48–49)

Kövessük hát a samáriai asszonyt: beszéljessünk mi is Krisztussal! Hiszen most is itt áll közöttünk, és a prófétákon, az evangélistákon és a tanítványokon keresztül szól hozzánk. Hallgassuk hát, és engedelmeskedjünk neki! Meddig élünk még hiába és haszontalanul? Hiába él az, aki nem azt teszi, ami Istennek tetszik. Sőt, nemcsak hiába, hanem saját kárára is él. Mert ha a nekünk adott időt olyasmire pazaroljuk, ami semmit sem ér, eljön az óra, amikor számot kell adnunk a végső ítéleten erről a meddő tékozlásról. Nem kérik-e számon azt, aki pénzt kapott, hogy kereskedjék vele, de eltékozolta, és saját hasznára költötte (vö. Mt 25,14–30)? Akkor az, aki ilyen életet herdál el, ne adna számot?

Isten nem azért hívott életre, és nem azért lehelt belénk lelket, hogy csupán a jelennek éljünk, hanem hogy mindennel a jövőendő életre készüljünk. Az esztelen állatok csak a jelenvaló életre hasznosak; mi viszont azért kaptunk halhatatlan lelket, hogy minden erőnkkel arra az életre készüljünk. Ha valaki a lovak, szamarak, ökrök és más hasonló állatok hasznáról kérdezne, nem mondanánk mást, mint hogy a jelen életet szolgálják. Rólunk azonban ez nem mondható. Számunkra a jobb állapot az, ami az innen való elköltözés után következik, és mindent meg kell tennünk, hogy ott fényeskedjünk, az angyalokkal együtt ujjongjunk, és a Király előtt álljunk szüntelen a végtelen időkben.

Ezért lett halhatatlan a lélek. És a test is halhatatlanságba öltözik majd, hogy el nem múló javakban részesüljünk (vö. 1Kor 15,42–54). Ha pedig te mégis a földhöz ragaszkodsz, miközben égi javak állnak előtted, gondold meg, mekkora sértés ez az ajándékozóval szemben! Ő az odafentieket kínálja, te pedig semmibe véve azokat, a földet választod helyettük. Ezért fenyegetett bennünket a gyehennával is, mivel megvetjük az ő ajándékát, hogy ebből is megtanuld, mennyi jótól fosztod meg magad, ha elfordulsz tőle (vö. Mt 5,22,29–30). De soha ne történjék meg, hogy abba a büntetésbe belekóstoljunk, hanem mint Krisztusnak kedvesek, nyerjük el az örök javakat a mi Urunk Jézus Krisztus kegyelméből és emberszeretetéből, akivel az Atyáé a dicsőség, a Szentlélekkel együtt, mindörökkön-örökké. Ámen.

32. homília

Jézus így válaszolt neki: Aki ebből a vízből iszik, ismét megszomjazik, de aki abból a vízből iszik, amelyet én adok neki, soha többé meg nem szomjazik, mert örök életre buzgó víz forrásává lesz benne.

1. Az Írás a Lélek kegyelmét hol tűznek, hol víznek nevezi, érzékeltetve, hogy ezek a megnevezések nem a lényegére, hanem működésére utalnak. Hiszen a Lélek nem részekből összerakott valami, hanem láthatatlan és egynemű. János így mondja: *ő Szentlélekkel és tűzzel keresztel titeket* (Mt 3,11). Krisztus pedig arról beszél, hogy *élő víz folyamai ömlenek annak belsejéből*, és az evangélista hozzáteszi: *ezt a Lélekről mondta, akit kapni fognak* (Jn 7,38–39). Amikor tehát az asszonnyal beszélget, a Lelket víznek nevezi: *aki abból a vízből iszik, amelyet én adok neki, soha többé meg nem szomjazik*. A tűz képe a kegyelem felsekentő, felhevítő erejére és a bűnöket felemésztő hatására utal; a víz pedig a megtisztító erőre és arra a mély felüdülésre, amelyet a Lelket befogadó értelem kap. Találó mindkettő. Mert ahogy a paradicsomkert tele van örökzöld, gyümölcsöt adó fákkal, úgy készíti elő a Lélek a készséges lelket, és nem hagy helyet sem a kimerültségnek, sem a Sátán cselvetéseinek: könnyedén kioltja a Gonosz minden tüzes nyilát.

Figyeld Krisztus bölcsességét: milyen szelíden emeli fel az asszonyt! Nem azzal kezdi, hogy *ha ismernéd...*, *ki az, aki így szól hozzád: Adj innom!*, hanem megengedi, hogy az asszony zsidónak nevezze és megvádolja. Miután ezt elhárította, akkor mondja csak ezt. Miután pedig ezt mondta: *Ha ismernéd ... ki az, aki így szól hozzád: Adj innom! – te kértél volna tőle*, és azzal, hogy nagy dolgokat ígért, mintegy rá is kényszerítette, hogy Jákóbra gondoljon, így nyitotta fel az asszony szemét Amikor pedig az visszakérdez: *talán nagyobb vagy te atyánknál, Jákóbnál*, nem azt feleli: igen, nagyobb vagyok, mert ez dicsekvésnek tűnt volna bizonyítás nélkül, hanem úgy rendezi szavait, hogy abból derüljön ki. Nem egyszerűen azt mondja: adok neked vizet, hanem előbb félreteszi azt, amit Jákób adott, és azután emeli a sajátját. A nyújtott javak természetéből teszi nyilvánvalóvá a személyek közti különbséget, és fölényét a pátriárkához képest. Mintha ezt mondaná: ha Jákóbot azért csodálad, mert ezt a vizet adta, mit szólna majd, ha ennél sokkal különb vizet adok neked? Hiszen már önként elismerted, hogy nála nagyobbnak tartasz, amikor azt kérdezted: *talán nagyobb vagy te Jákóbnál?*, hiszen különb vizet ígérek. Ha megkapod azt a vizet, bizonyosan elismered,

hogy nagyobb vagyok. Látod, milyen pártatlanul ítél az asszony? A tények alapján mérlegel a pátriárka és Krisztus közt. A zsidók nem így tettek: még a démonúrást látva sem mondták, hogy a pátriárkánál nagyobb, sőt, ördögtől megszállottnak nevezték (vö. Jn 10,20.32–33). Az asszony azonban onnan hozza meg ítéletét, ahonnan Krisztus akarja: a tettek bizonyosságából. Hiszen ő maga is így mondja: *Ha nem az én Atyám cselekedeteit teszem, ne higgyetek nekem; de ha azokat teszem, akkor ha nekem nem is hinnétek, higgyetek a cselekedeteknek* (Jn 10,37–38). Így vezeti el az asszonyt is a hitre. Ezért amikor azt hallja: *Talán nagyobb vagy Jákóbnál?*, Jézus félre teszi Jákób személyét, és a vízről kezd beszélni: *aki ebből a vízből iszik, ismét megszomjazik, és az összevetést nem ócsárlással, hanem fölényrel viszi végbe. Nem mondja, hogy ez a víz semmit nem ér, nem nevezi hitványnak vagy megvetendőnek; hanem amit a természet is tanúsít, azt állítja: aki ebből a vízből iszik, ismét megszomjazik, de aki abból a vízből iszik, amelyet én adok neki, soha többé nem szomjazik meg.* Az asszony már hallotta ugyan az „élő víz” kifejezést, de nem értette, mivel „élő víz”-nek nevezik a folyamatosan felfakadó, szakadatlanul felbuzgó vizet, és azt gondolta, erről beszél. Ezért világosítja meg most Jézus, és összevetéssel mutatja meg fölényét: *aki abból a vízből iszik, amelyet én adok neki, soha többé nem szomjazik meg, és a rákövetkező szavai is ezt bizonyítják, mert az érzékelhető vízre egyáltalán nem illenek azok a szavak, hogy örök életre buzgó víz forrásává lesz benne.* Ahogy az, akinek házában forrás van, soha nem szomjazik meg, úgy az sem, akiben ez a víz fakad. Az asszony azonnal hitre jut: értelmesebbnek bizonyul Nikodémusnál, és nemcsak értelmesebbnek, hanem bátrabbnak is. Nikodémus sok mindent hallott, mégsem hívott oda mást, és nem mert nyíltan fellépni; ez az asszony viszont apostoli buzgósággal hirdeti az örömhírt, és egész várost vezet Jézushoz. Nikodémus így kérdezte: *Hogyan történhet meg mindez?* (Jn 3,9), és amikor Krisztus a szelet hozta fel példaként, akkor sem fogadta be a szavát. Az asszony először tanács-talan, majd gyors és határozott döntéssel fogadta el tanítását, és nyomban megszerzésére igyekezett. Mert amint Krisztus ezt mondta: *örök életre buzgó víz forrásává lesz benne*, az asszony rögtön így szólt: *Uram, add nekem azt a vizet, hogy ne szomjazzam meg, és ne kelljen idejárnom meríteni.*

2. Látod, hogyan vezeti Krisztus lépésről lépésre az asszonyt a tanítás magasabb valóságai felé? Először zsidóként tekintett rá, mintha valami törvénszegő lenne; majd amikor Jézus tisztázta ezt a vádat (mert nem maradhatott gyanú alatt az, aki ilyen dolgokra készült őt tanítani), az „élő víz” hallatán azt hitte, hogy érzékelhető vízről van szó. Később azonban, amikor megértette, hogy lelki dolgokról beszél, már el is hitte, hogy ez a víz megszünteti a kényszerű szomjúságot, de még nem értette pontosan, mi is az, hanem továbbra is tanács-talan volt. Tudta, hogy valami az érzékelhetőnél magasabbról van szó, de bár a lényegét nem fogta fel teljesen. Most azonban élesebben lát, bár még nem teljesen. *Add nekem azt a vizet, hogy ne szomjazzam meg, és ne kelljen idejárnom meríteni.* Ekkor már Jákóbnál többre becsülte őt. Mert nem lesz szükségem erre a kútra, ha tőled megkapom azt a vizet. Látod, hogyan helyezi a pátriarka fölé? Ilyen a jóakarató lélek. Megmutatta, milyen nagyra tartotta Jákóbot, de amikor kivá-lóbbat látott, nem ragaszkodott korábbi előítéletéhez. Az asszony nem hiszé-keny, nem fogad el mindent és azonnal (hogyan is tehette volna, ő, aki ilyen gondosan megvizsgált mindent?), de nem is engedetlen vagy oktan vitat-kozó. Ez a kéréséből is kiderült. Jézus ugyan a zsidóknak is mondta, hogy *Aki eszi az én testemet, nem éhezik meg, és aki énbennem hisz, nem szomjazik meg soha* (vö. Jn 6,35.54), de ők nemcsak hogy nem hittek, hanem meg is botránkoztak. Az asszony azonban nem esik ebbe a hibába, hanem kitart mellette, és kéri a vizet. A zsidóknak így szólt: *aki énbennem hisz, nem szomjazik meg soha* (Jn 6,35); az asszonynak azonban egyszerűbb formában adja ugyanazt: *aki abból a vízből iszik, soha többé meg nem szomjazik.* Mert ez az ígéret lelki, nem látható dolgokra vonatkozik. Ezért, miközben fölemeli az értelmét az ígéretekkel, mégis az érzé-kelhető képek nyelvén szól hozzá, mivel a lelki valóság pontos értelmét az asz-sony még nem tudna befogadni. Ha azt mondta volna: ha hiszel bennem, nem szomjazol meg, nem értett volna semmit, hiszen nem tudta még, ki az, aki hozzá szól, és milyen szomjúságról beszél.

Amikor azonban a zsidókhoz szólt, azok már sok jelet láttak. Ez az asszony semmit sem látott, csak hallotta Krisztus szavait. Ezért most prófétai erővel nyi-latkoztatja ki isteni erejét, és nem azonnal feddi meg, hanem így szól: *menj el, hívd a férjedet, és jöjj vissza.* Az asszony így válaszolt: *nincs férjem.* Jézus erre ezt mondta: *Jól mondtad, hogy férjed nincs, mert őt férjed volt, és akivel most élsz, nem férjed: ebben igazat mondtál.* Az asszony így felelt: *Uram, látom, hogy próféta vagy.*

Ó, micsoda filozófiai érzék van ebben az asszonyban! Milyen szelíden fogadja a feddést! Hogyne fogadta volna, azt mondd? Akkor felelj csak: vajon nem fedte meg Jézus a zsidókat is sokszor, és még nagyobb dolgokban is? Mert nem ugyanaz a gondolatban rejtőző titkokat közszemlére tenni, és a titokban elkövetett tettet nyilvánosság elé tární. Az előbbi csak Isten dolga, rajta kívül senki más nem tudja, csak az, akiben a gondolat lakik; az utóbbit viszont mindenki tudja, aki részes benne. Mégis, amikor lepleződnek, nem viselik jól, és amikor Jézus ezt mondta: *Miért akartok engem megölni?* (Jn 7,19), nemhogy úgy csodálták volna, mint ez az asszony, hanem gyalázták és gőgösen bántak vele. Pedig azoknak más jelekből is volt bizonyosságuk, ez az asszony viszont csak ennyit hallott. Mégsem csodálták, sőt gúnyolták: *Ördög van benned; ki akar téged megölni?* (Jn 7,20). Ez az asszony ellenben nemhogy nem gyalázkodik, hanem csodálja, elbámul, és úgy sejtí, hogy próféta, noha ez a feddés sokkal inkább érintette az asszonyt, mint az amazokat. Hiszen ez az ő egyéni bűne volt; az pedig közös, és a közös dolgok nem marnak úgy, mint a magunk ügyei. Azok a zsidók úgy vélték, nagy és helyes dolgot visznek véghez, ha elpusztítják Krisztust; az asszony esetét viszont mindenki rossznak tartotta, ez mégsem neheztelt, hanem elképedt és csodálta őt. Ugyanezt tette Jézus Nátánaéllel is: nem kezdte rögtön a prófécíával, és nem mondta mindjárt, hogy *láttalak a fügefá alatt*, hanem amikor az megkérdezte: *honnan ismersz engem?* (Jn 1,48), akkor tette hozzá. Mert azt akarta, hogy mind a kijelentés, mind a csoda kezdete maguktól a hozzá közeledőktől induljon ki, és így még inkább sajátjuknak érezzék a történeteket, és elháruljon a hiú kérkedés gyanúja. Ezt teszi itt is. Bántó és túlzó volna azzal kezdeni, hogy nincs férjed. De ha az asszonytól kap alkalmat erre, és így igazít helyre mindent, akkor helyénvaló is lesz a feddés, és a hallgató is szelídebben fogadja. De mi köze, kérdezheted, annak a felszólításnak, hogy *menj el, hívd a férjedet*, ahhoz, hogy az ajándékról és az emberit meghaladó kegyelemről folyt a beszélgetés? Az asszony kapni akart, Jézus pedig ezt mondja: *hívd a férjedet*, mintegy jelezve, hogy annak is részesednie kell ezekből. Az asszony pedig, mivel kapni akart, és hogy leplezze helyzeté szégyenét, így felelt: *nincs férjem* – mert úgy gondolta, hogy egy emberrel beszél. Ezt hallva Jézusnak alkalma nyílik felhozni feddését, és mindkét irányból pontosan fogalmazza meg: egyrészt felsorolja a korábbiakat mind, másrészt a most titkolt dolgot is leplezi. Mit tesz erre az asszony? Nem neheztel, nem hagyja ott elmenekülve,

nem tartja sértésnek: inkább csodálja őt, és még inkább ragaszkodik hozzá: *Uram, látom, hogy próféta vagy.* Figyeld milyen bölcs! Itt sem rohan előre, hanem még körültekint, és csodálja. Mert az, hogy „látom”, annyit tesz: prófétának tűnsz nekem. És mivel ezt kezdte sejteni, semmi földit nem kérdez tőle: nem testi egészségről, nem pénzről, nem gazdagságról, hanem tüstént a tanításról. Mit mond? *A mi atyáink ezen a hegyen imádták Istent* – ti. azok, akik Ábrahám körül éltek, mert úgy tartják, hogy ott készült feláldozni a fiát (vö. 1Móz 22) – *ti pedig azt mondjátok, hogy Jeruzsálemben van az a hely, ahol Istent imádni kell.*

3. Látod, milyen magasztos gondolatokra jutott el? Aki az imént még attól félt, hogy a szomjúság gyötri, most az isteni tanításokról kérdez. És Krisztus mit tesz? Nem időzik a vitatott kérdésnél, mert az nem tartozott a lényeghez, hanem még magasabbra emeli az asszony értelmét. De csak azután beszél vele ezekről, miután az asszony maga mondta ki, hogy próféta: így előkészítve szívét, hogy ne kételkedjék abban, ami elhangzik. Bizony szégyenkeznünk kell emiatt. Egy asszony, akinek öt férje volt, ráadásul egy samáriai, ily buzgó volt a tanításra, és sem a napszak, sem az, hogy másért jött, sem semmi más nem téríthette el érdeklődését ezektől. Mi pedig nemcsak hogy a tanítás iránt nem érdeklődünk, hanem egyszerűen semmi iránt sem, és csak elvagyunk, éppen ezért minden közömbös nekünk. Mert közületek, mondd csak, hazaérve kicsoda vesz kezébe keresztyén írásokat, és gondolja végig azok tartalmát, és kutatja az Írásokat? Ugye senki nem mondhatja el magáról? Hanem a legtöbbeteknél dámát és kockát találnánk, Bibliát sehol, csak alig néhányatoknál. És ezek is úgy vannak vele, mint akiknek nincs is, mert összekötve, ládába zárva tartják azokat, és minden érdeklődésük a lapok finomságában merül ki, és az írás díszességében, és nem az olvasásban. Nem segítségükre vagy hasznukra szerezték, hanem gazdagságuk és becsvágyuk bizonyosságaként, mert ezekre igyekeznek, ilyen mérhetetlen a hiábavalóság. Mert egyetlen becsvágyótól sem hallottam, hogy ismerné, ami benne van, csak hogy arany betűkkel van írva. És mi haszna? Az Írás nem azért adatott, hogy könyv formájában őrizzük, hanem hogy szívünkbe véssük. A betűkhöz való külső ragaszkodás a zsidók sajátja volt; nekünk kezdettől fogva szívünk hústábláira írta Isten törvényét.

Ezt nem azért mondom, hogy ne legyen Bibliátok, ellenkezőleg: nagyon szeretném, ha lenne. De azt is szeretném, hogy olvassátok, forgassátok, elmélked-

jetek rajtuk, s így tisztuljon meg értelmetek. Mert ha az ördög nem mer bemenni olyan házba, ahol evangéliumoskönyvet tartanak, mennyivel kevésbé támadja meg azt a lelket, amely az Írás igéit forgatja! Szenteld meg lelkedet, szenteld meg testedet: hordozd szívedben és ajkadon mindezt. Ha a káromlás beszennyez, és gonosz lelkeket idéz, mennyivel inkább megszentel a lelki olvasmány, és vonja ránk a Lélek ajándékát!

Isteni orvosság az Írás. Olvasd hát magadra, és készíts belőle gyógyírt a bened lakó szenvedélyek ellen. Mert ha érted, amit olvasol, nagy igyekezettel fogod hallgatni. Mindig ezt mondom, és nem szűnök meg mondani. Mert hogy is ne volna furcsa, hogy a piacon ülők a fogathajtók és táncosok nevét, származását, városát is meg tudják mondani, és hogy miben ügyesek, és még a lovak ereinyeit és gyengéit is pontosan meg tudják mondani; az ide járók pedig semmit sem ismernek abból, ami itt történik, de még a könyvek számát sem tudják? Mert ha kedvtelésed keresed ezekben, annál többet mutatok itt. Mert mi kedvesebb, mondd, mi csodálatosabb, azt figyelni, ahogy az egyik ember küzd a másikkal, vagy amint az ördöggel küzd az ember, és a test testetlen hatalommal kel birokra, és győz? Ezeket a küzdelmeket szemléljük, mert ezeket követni is illő és üdvös, és akik így tesznek, dicsőséget nyernek; de nem amazokat, melyeknek igyekezete szégyent hoz követőire. Mert azt a küzdelmet démonokkal nézed együtt, ha nézed, ezt pedig az angyalokkal és az angyalok urával. Mondd csak, ha lehetőséged nyílna főemberekkel és királyokkal együtt ülve figyelni, és élvezni e látványt, nem tartanád-e a legnagyobb megtiszteltetésnek? Itt pedig az angyalok Királyával szemlélheted, és láthatod középen az ördögöt kétvállra fektetve, és ahogy próbál mindent elkövetni, de nem tud, és te nem igyekszel ilyen látványosságra? És miként lehetséges ez? – kérdi. Ha a Bibliát kezvedbe veszed. Látni fogod abban a küzdőtereket, és a hosszú futópályákat, és annak cseleit, és az igaz ügyességét. És ezeket látva, magad is megtanulsz majd küzdeni, és megszabadulsz a démonoktól. Mert démonok gyülekezete, nem emberek színpada az, ami odakint zajlik. Mert ha bálványáldozatra istentelenség bemenni, mennyivel inkább egy sátáni ünnepre. Nem szűnök meg ezeket mondani és ezzel háborgatni, míg változást nem látok. *Mert ezeket Mondani nem restellem, titeket viszont megerősít* (Fil 3,1). Ne nehezteljetek hát az intéseért! Mert ha van helye a neheztelésnek, hát én neheztelhetnék, hogy ennyiszor mondom és mégsem hallgat rá senki, és nem nektek, akik mindig halljátok, de

mindig elengeditek a fületek mellett, De ne érhessen mindig ez a vád titeket, hanem megszabadulva e szégyentől, bárcsak méltók lennétek e lelki szemlélődésre, és ízlelnétek az eljövendő dicsőséget a mi Urunk Jézus Krisztus kegyelméből és emberszeretetéből, akivel az Atyaé a dicsőség a Szentlélekkel együtt mindörökkön-örökké. Ámen.

33. homília

Jézus így válaszolt: Higgy nekem, asszony, hogy eljön az óra, amikor nem ezen a hegyen, nem is Jeruzsálemben imádjátok az Atyát. Ti azt imádjátok, akit nem ismertek, mi azt imádjuk, akit ismerünk, mert az üdvösség a zsidók közül támad.

1. Szeretteim, mindenütt hitre van szükség, hitre, amely minden jónak szülő-anya, az üdvösség orvossága; enélkül semmit sem lehet megragadni a nagy tanításokból. Olyanok azok, akik saját okoskodásukra támaszkodva akarnak eljutni az igazságra, mint akik hajó nélkül akarnak tengeren átkelni: egy darabig még elboldogulnak úszva, kézzel-lábbal kapálódzva, de ahogy tovább jutnak, hamar elnyelik őket a hullámok. Így járnak azok is, akik a maguk okoskodására támaszkodnak, még mielőtt igazán tanulnának, hajótörést szenvednek, amint Pál is mondja: *egyeseek ... a hit dolgában hajótörést szenvedtek* (vö. 1Tim 1,19). Hogy ez velünk meg ne történjék, ragadjuk meg azt a szent horgonyt, amellyel most a samáriai asszonyt is magához vonja Krisztus. Mert amikor az így szólt: *hogyan mondhatjátok, hogy Jeruzsálemben van az a hely, ahol Istent imádni kell* Krisztus így válaszolt: *Higgy nekem, asszony, hogy eljön az óra, amikor nem ezen a hegyen, nem is Jeruzsálemben imádjátok az Atyát.* Valami igen nagy tanítást tár föl előtte, olyat, amit sem Nikodémusnak, sem Nátánaélnek nem mondott el.

Az asszony az atyákra hivatkozva igyekezett a maga hitét tiszteletreméltóbbnak feltüntetni a zsidókénál; Krisztus azonban nem közvetlenül erre a kérdésre felel. Mert pillanatnyilag mellékes lett volna elmondani és kimutatni, miért imádták az atyák azon a hegyen Istent, és a zsidók miért Jeruzsálemben. Ezt ezért elhallgatja, és miután mindkét kultusz elsőbbségét elvetette, fölemeli az asszony lelkét, és megmutatja, hogy sem a zsidóknak, sem nekik maguknak nincs semmijük, ami a jövőre nézve valami nagyot adhatna, és csak ezután tér rá a különbségre.

Még így is a zsidókat mutatja méltóságteljesebbeknek: nem az egyik helyet állítja szembe a másik hellyel, hanem az értelmet teszi döntővé. Mintha ezt mondaná: a hely kérdésén többé nincs mit vitatkozni, de a zsidóknak életmódjuk és hitismeretük miatt előnyük van a samaritánusokhoz képest. *Ti azt imádjátok, akit nem ismertek, mi azt imádjuk, akit ismerünk.* Honnan veszi, hogy a samaritánusok nem ismerték, akit imádtak? Onnan, hogy Istent helyhez kötött, részleges istennek gondolták, és így tisztelték. Amikor a perzsáknak üzentek,

így beszéltek róla: ennek a helynek az Istene haragszik ránk (vö. 2Kir 17,26–28). Semmivel sem gondoltak róla többet, mint a faragott isteneikről. Ezért a démonokat is, és őt is tisztelték, és összekeverték azt, ami össze nem illeszthető.

A zsidók viszont, ha nem is mindnyájan, mentesek voltak ettől a képzettől, és az egész világ Isteneként ismerték őt. Ezért mondja: *Ti azt imádjátok, akit nem ismertek, mi azt imádjuk, akit ismerünk.* Ne csodálkozz azon, hogy a zsidók közé sorolja magát: az asszony feltételezéséhez igazodva szól, mint zsidó próféta. Ezért használja a többes számot: *imádjuk.* Mert hogy ő az imádottak közé tartozik, az nyilvánvaló: imádni a teremtményhez illik, imádottná lenni pedig a teremtet világ Urához. Egyelőre azonban úgy szól, mint zsidó. A „mi” tehát itt annyit tesz: mi, zsidók. Miután tehát a zsidók tekintélyét felemelte, ezzel együtt a maga szavát is hitelesebbé teszi, és még inkább meggyőzi az asszonyt, hogy figyeljen rá. Minden gyanútól mentessé teszi beszédét, és megmutatja, hogy nem rokon részrehajlásból ad igazat a zsidóknak. Hiszen aki a hely kérdésében így nyilatkozik, ami a zsidók legfőbb büszkesége volt, amivel a leginkább dicsekedtek, és aki ezeket a kiváltságaikat is lerontja, arról nyilvánvaló, hogy nem hízelgésből, hanem igazsággal és prófétai hatalommal szól: mert az üdvösség a zsidók közül támad.

Miután Krisztus eltérítette az asszony gondolatait a korábbi, földhözragadt kérdésektől, és ezt mondta neki: *Higgy nekem, asszony...*, most hozzáteszi: *mert az üdvösség a zsidók közül támad.* Ezzel mintegy ezt mondja: minden jó, ami a világ számára adatott, onnan származott. Isten megismerése és a bálványok elvetése is onnan vette kezdetét, és minden más tanítás is onnan ered; sőt még a ti kultuszotok is, bár nem helyes módon gyakoroljátok, végső soron a zsidóktól ered. Ezért érthetjük úgy az „üdvösség” szót, hogy mindezekre vonatkozik; vagy úgy, hogy az ő eljövételére utal. Valójában azonban nem téved, aki mindkettőt üdvösségnek nevezi: mind a tanítást, mind az eljövetelt, amelyről azt mondta, hogy a zsidóktól van. Ugyanerre céloz Pál is, amikor így ír: *akik közül származik a Krisztus test szerint, aki Isten mindennek felett: áldott legyen mindörökké* (Róm 9,5).

Látod, hogyan kapcsolja össze az Ószövetséget, és mutatja meg benne minden jónak a gyökerét? Mindezzel azt bizonyítja, hogy nem ellensége a törvénynek, hiszen azt mondja: minden jó a zsidóktól ered. Ám hozzáteszi: *De eljön az óra, és az most van, amikor igazi imádói ... imádják az Atyát.* Mintha ezt mondaná:

igen, asszony, mi zsidók helyesebb módon imádjuk Istent, mint ti; de még ez is véget ér. Mert nemcsak a helyek fognak megváltozni, hanem az istentisztelet módja is, és ez már küszöbön áll: *eljön az óra, és az most van.*

2. Mert amíg a próféták korábban hosszú időkre előre jövendöltek, Krisztus most ezzel a szóval szünteti meg ezt: *és az most van.* Mintha azt mondaná: ne gondold, hogy ez a prófécia olyan, mint a régiek, amelyek csak hosszú idő múlva teljeseznek be! Már most elérkezett, már küszöbön áll az idő, *amikor igazi imádói lélekben és igazságban imádják az Atyát.*

Amikor azt mondja: „igaz imádók”, ezzel a samaritánusokat és a zsidókat egyaránt kizárja. Mert ha a zsidók jobbak is náluk, mégis sokkal alacsonyabb rendűek, mint az eljövendő új rend, ahogy a valóság meghaladja az előképet. Itt az Egyházról beszél: az igazi imádról és az Istenhez méltó istentiszteletéről. *Az Atya is ilyen imádókat keres.* Ha tehát már régóta ilyeneket keresett, akkor nem azért engedte meg nekik a korábbi formát, mintha azt akarta volna, hanem leereszkedett hozzájuk, hogy végül őket is bevezesse az igaz istentiszteletbe. Kik hát az igaz imádók? Akik nem helyhez kötik tiszteletüket, hanem lélekben imádják Istent. Ahogy Pál mondja: *akit lelkemből szolgálók Fia evangéliumának hirdetésével* (Róm 1,9), és ismét: *kérlek azért titeket, testvéreim, az Isten irgalmasságára, hogy okos istentiszteletként szánjátok oda magatokat élő, szent, Istennek tetsző áldozatul* (Róm 12,1).

Amikor pedig azt mondja: *Isten Lélek*, az nem mást jelent, mint hogy testetlen. Ezért a testetlen Isten imádása is testetlen módon történik, vagyis a lelkünkkel és az értelem tisztaságával. Ezért mondja: *akik imádják őt, azoknak lélekben és igazságban kell imádniuk.* Mert mind a samaritánusok, mind a zsidók elhanyagolták a lelket, és a testtel foglalkoztak: a testet minden módon tisztogatták, de a lelket nem. Ezért mondja, hogy nem a test tisztaságával, hanem a bennünk lévő testetlen, az értelem által imádjuk a testetlen Istent.

Ne áldozz tehát bárányokat és borjakat, hanem önmagadat add oda Istennek, áldozd fel magad: ezt nevezte Pál „élő áldozatnak” (vö. Róm 12,1). Mert *igazságban kell imádni*, azaz a korábbiak (a körülmetélés, az égőáldozatok, a véres áldozatok, a tömjénezés) csupán előképek voltak; most azonban minden valósággá lett. Most nem a test körülmetélésére, hanem a gonosz gondolatok levágására van szükség; nem állatokat kell megölni, hanem önmagunkat megfeszíteni, és az oktalan vágyakat megölni.

Az asszony ekkor megszédült a szavak magasságától, elfáradt a hallásban, és így szólt: *Tudom, hogy eljön a Messiás, akit Krisztusnak neveznek, és amikor eljön, kijelent nekünk mindent. Jézus ezt mondta neki: Én vagyok az, aki veled beszélek.*

De honnan tudtak a samaritánusok a Krisztus eljövételéről, ha csak Mózeset fogadták el? Onnan, hogy Mózes írásából maguk is olvasták. Mert már a kezdetben kinyilatkoztatta a Fiút, amikor ezt mondta: *Alkossunk embert a képmásunkra, hozzánk hasonlóvá* (1Móz 1,26), ez a Fiúnak szólt. Ő volt az is, aki Ábráhámmal beszélt a sátorban (vö. 1Móz 18), és róla jövendölt Jákób: *nem távozik Júdából a jogar, sem a kormánypálca térdei közül, míg eljő, akinek eltételezett, ő a népek várakozása* (1Móz 49,10 LXX). Mózes maga is ezt mondta: *prófétát támaszt majd testvéreid közül Istened, az Úr: olyat, mint én – őreá hallgassatok!* (5Móz 18,15).

És mindaz, ami a kígyóra, Mózes botjára, Izsák áldozatára és a bárányra vonatkozott, sok más jelkép együtt: mind az ő eljövételét hirdette, ha valaki meg akarta hallani. Miért nem ezekből vezette le Jézus a beszédét ezzel az asszonnal, miközben Nikodémust a kígyó példájával tanította (vö. Jn 3,14), Nátánaélt pedig a próféciaakra emlékeztette (vö. Jn 1,51)?

Miért, mi okból? Azért, mert azok férfiak voltak, és értettek ezekhez a dolgokhoz; ez az asszony viszont egyszerű, szegény és írástudatlan volt. Ezért nem a Szentírásból magyaráz neki, hanem a víztől és a próféciaától vezetni magához, ezek által idézi eszébe a Krisztust, és ekkor tárja fel önmagát. Ha a beszélgetés elején mondta volna ezt, amikor az asszony még nem kereste őt, boldogságnak és hiábavaló beszédnek tartotta volna. Most azonban, hogy lépésről lépésre vezette el a felismerésig, a kellő időben fedi fel magát.

A zsidóknak ezzel szemben, akik gyakran kérdezték: *Meddig tartasz még bizonytalanságban bennünket? Ha te vagy a Krisztus, mondd meg nekünk nyíltan!* (Jn 10,24), nem felelt nyíltan; ennek az asszonynak viszont világosan megmondta, hogy ő az. Mert az asszony sokkal fogékonyabb volt, mint a zsidók. Amazok nem tudni akarták, hanem gúnyolni. Ha valóban tanulni akartak volna, elég lett volna nekik a szavak, az Írások és a jelek tanúsága. Ez az asszony viszont őszinte szívvel és egyszerű lélekkel mondta, amit mondott, és ezt a későbbiek is megmutatták. Mert hallotta, hitt, és másokat is megnyert; mindenütt az ő megfontoltsága és hite ragyog fel.

És ekkor megérkeztek a tanítványai – igen alkalmas időben, amikor a tanítás már beteljesedett. És csodálkoztak azon, hogy asszonnyal beszél, mégsem mondta egyikük sem: Mit akarsz tőle? Miért beszélgetsz vele?

3. Min csodálkoztak a tanítványai? Alázatán, rendkívüli szerénységén: hogy ő, aki ilyen nagy tiszteletnek örvendett, ilyen alázatosan viselte, hogy egy szegény samaritánus asszonnyal beszélgesse. Mégis, bár megdöbbentek, nem kérdeztek semmit. Így voltak nevelve a tanítványi helyük megtartására: ilyen félelemmel és tisztelettel viseltettek iránta. Ha akkor még nem is fogták fel teljesen, kicsoda ő, mégis csodálattal figyelték, és nagy tiszteletet adtak neki. Pedig sokszor látjuk őket bizalmasan viselkedni: amikor János az ő mellére hajtja fejét (vö. Jn 13,23), amikor odalépnek hozzá és megkérdezik: *Ki a nagyobb a mennyek országában?* (Mt 18,1), vagy amikor Zebedeus fiai kérik, hogy egyikük a jobb, másikuk a bal oldalán ülhessen (vö. Mk 10,37). Miért van az, hogy most nem kérdezték meg? Mert azok a dolgok őket magukat érintették, és ezért tartották szükségesnek a választ; itt azonban nem érezték személyes ügyüknek a történeteket.

János is csak jóval később, az események után, amikor már nagyobb bizalma volt, és Krisztus szeretete bátorságot adott neki, akkor engedte meg magának, hogy kérdezzen. Ő volt ugyanis *akit Jézus szeretett* (vö. Jn 13,23). Mi érhet fel ezzel a boldogsággal? De, szeretett testvérek, ne elégedjünk meg azzal, hogy boldognak mondjuk az apostolt, hanem igyekezzünk mi magunk is a boldogok közé kerülni! Tegyük meg mindent, kövessük az evangélistát, hogy meglásuk: miért szerette őt ennyire Krisztus!

Mi volt az benne, ami ezt a szeretetet kiváltotta? Elhagyta atyját, a hajót és a hálót, és követte Jézust (vö. Mt 4,21–22). De mindebben társa volt a testvére, sőt Péter és András, és a többi apostol is. Mi tehát a különleges benne, amiért ilyen szeretetet nyert? Ő maga erről semmit nem mond, csak annyit jegyez meg, hogy „szeretett” volt, de azokat a tetteket, amelyekért szerették, alázatból elhallgatja. Hogy Krisztus különös szeretettel volt iránta, az mindenki előtt nyilvánvaló volt; mégsem látjuk, hogy valaha külön beszélgetést folytatna vele, vagy külön kérdéseket tenne fel neki, mint ahogy Péter gyakran tette, vagy Fülöp, Júdás és Tamás. Csak egyszer kérdez, akkor is apostoltársa kedvéért. Amikor az apostolok feje int neki, akkor szól, mert nagyon szerették egymást: így mentek együtt a templomba, és együtt prédikáltak (vö. ApCsel 3,1).

Noha Péter sokszor hevesebb, gyorsabban szól és cselekszik, a végén Jézus ezt mondja neki: *Péter, jobban szeretsz-e engem, mint ezek?* (vö. Jn 21,15). Aki tehát jobban szeretett, az nyilván jobban is volt szeretve. Az, hogy János szerette Jézust, tetteiből lett nyilvánvaló; az pedig, hogy Jézus szerette őt, abból, ahogyan közel engedte magához. Mi volt tehát az, ami Jánost különösen szeretetté tette? Úgy vélem, az, hogy nagy szelídséget és kíméletet mutatott; soha nem látjuk merészen vagy tolakodón fellépni. Ez pedig nagy dolog, és ezt Mózes példájából is tudjuk, aki igen nagy mértékben gyakorolta ezt az erényt (vö. 4Móz 12,3).

Nincs semmi, ami felérne az alázattal. Ezért kezdi Jézus a boldogságmondásokat így: *Boldogok a lelki szegények, mert övék a mennyek országa* (Mt 5,3). Mint aki egy hatalmas építmény alapját és talapzatát készül lerakni, úgy teszi az alázatot az első helyre. Nélküle nincs üdvösség. Ha valaki böjtöl, imádkozik, alamiznát ad, de mindezt büszkeséggel teszi, cselekedetei mind utálatosak Isten előtt, ha nincs benne alázat; ha viszont az alázat jelen van, minden, amit tesz, kíváncsú, kedves és biztonságban megy végbe. Legyünk tehát mérsékeltek, szeretteim, legyünk mérsékeltek! Mert ez az erény nagyon könnyű, ha józanok vagyunk. Mi indít, ember, arra, hogy felfuvalkodj? Nem látod-e, milyen gyarló a természeted, és milyen ingatag az akarated? Gondolj végső sorsodra, gondolj bűneid sokaságára! Vagy talán azért gőgösködsz, mert sok jót teszel? Éppen ezzel veszítesz el mindent! Ezért kell még inkább óvni a jót cselekvőt a felfuvalkodástól, mint a bűnöst. Miért? Mert a bűnöst a lelkiismerete fékezi; de aki nem őrzi szigorúan józanságát, azt mintha valami szél fújná fel, gyorsan felkapja és elsodorja a gőg, és úgy vész el, mint a farizeus (vö. Lk 18,11–14). És ha adakozol a szegényeknek, nem a sajátodat adod, hanem Uradét, a közös javakat, amelyeket testvéreidért rendelt. Ezért kell annál inkább megalázkodni, amikor mások nyomorúságát látod: bennük a saját természetedet ismerd fel.

Lehet, hogy nekünk is ilyen őseink voltak. Ha pedig most a gazdagság hozánk került, könnyen el is hagyhat újra. Mi hát maga a gazdagság? Erőtlen árnyék, eloszló füst, a fű virága, sőt a virágnál is hitványabb. Miért hát büszkélkedsz a fűvel? Hiszen ugyanígy jut vagydon rablóknak, kéjelgőknek, paráznáknak, sírrablóknak is. Ez volna hát az, ami téged fölemel, hogy a vagyonból ilyenekkel közösen részesedsz? Ha pedig a megbecsülésre vágysz: semmi sem tesz méltóbbá a tiszteletre, mint az alamizsna. Mert a gazdagságból és hatalomból eredő tisztelet kényszeredett, és gyakran gyűlölettel vegyül; az irgalmasság

tisztelete ellenben szabad elhatározásból fakad, és az adakozót tisztelő szív tiszta lelkiismeretéből fakad. Ezért akik tisztelik az irgalmasokat, soha nem is tudják kiverni szívükből ezt a tiszteletet. És ha az emberek ekkora megbecsülést tulajdonítanak az irgalmasságnak, és minden jót kívánnak gyakorlóinak, gondold meg, mekkora viszonzást, milyen jutalmat kapnak majd a jóságos, emberszerető Istentől. Keressük hát azt a gazdagságot, amely megmarad örökké, és soha el nem szökik, hogy itt is nagyok, ott is dicsőségesek legyünk, és az örök javakban részesüljünk, a mi Urunk Jézus Krisztus kegyelme és emberszeretete által, akié az Atyával együtt a dicsőség, a Szentlélekkel egyetemben, most és mindenkor, és mindörökkön-örökké. Ámen.

34. homília

Az asszony pedig otthagyta korsóját, elment a városba, és szólt az embereknek: Jöjjetek, lássátok azt az embert, aki megmondott nekem mindent, amit tettem: vajon nem ő a Krisztus?

1. Nagy hévre és lángoló buzgóságra van szükségünk; enélkül nem lehet részünk a megígért javakban. Erről beszél Krisztus is, amikor ezt mondja: *aki nem veszi fel keresztjét, és nem követ engem, az nem méltó hozzám* (Mt 10,38); másutt pedig: *azért jöttem, hogy tüzet bocsássak a földre, és mennyire szeretném, ha már lángolna!* (Lk 12,49). Ezzel is azt akarja elének állítani, hogy a tanítvány legyen lángoló, izzó, és kész minden veszélyre. Ilyen volt ez az asszony is. Annyira fellobbant benne a tűz a hallottaktól, hogy még korsóját is otthagyta, és megfedkezett arról is, amiért odament; futott a városba, hogy az egész népet Jézushoz vonzza. *Jöjjetek, lássátok azt az embert, aki megmondott nekem mindent, amit tettem!* – mondja. Figyeld buzgóságát és értelmességét! Vízért jött; de amikor rátalált az igaz forrásra, a továbbiakban elvetette az érzékelhető vizet, és ha kicsiny példával is, mégis megtanít minket arra, hogy amikor lelki dolgokat hallgatunk, minden világi dolog legyen előttünk értéktelen, és egyáltalán ne azzal foglalkozzunk.

A maga erejéhez mérten ugyanazt tette, amit az apostolok, sőt, bizonyos értelemben még többet is. Amazok ugyanis, amikor elhívták őket, elhagyták hálaíkákat; ő viszont magától, parancs nélkül hagyja ott korsóját, és a jó hír hirdetőinek munkáját végzi, örömtől szinte szárnyalva. Nem egyet vagy kettőt hív, mint András és Fülöp, hanem egy egész várost: ekkora sokaságot ráz fel és vezet hozzá. Figyeld meg azt is, milyen okosan szól! Nem ezt mondja: *jöjjetek, lássátok a Krisztust*, hanem ugyanazzal az alkalmazkodással hívja az embereket, amellyel Krisztus őt hálóba vonta. *Jöjjetek, lássátok azt az embert, aki megmondott nekem mindent, amit tettem!* – mondja, és nem szégyellte kimondani: *megmondott nekem mindent, amit tettem*. Pedig mondhatta volna másképp is: *jöjjetek, lássátok egy prófétát!* De amikor a lélek isteni tűzben lángra kap, többé sem mire sem tekint a földiek közül: sem dicsőségre, sem szégyenre, csak egy dolog foglalkoztatja: a benne lobogó láng. *Vajon nem ő a Krisztus?* Lásd ismét az asszony nagy bölcsességét! Sem határozottan nem állítja, sem nem hallgat róla. Nem a maga döntése alapján akarja elvezetni őket a hitre, hanem úgy, hogy ők is Jézus szájából hallják, és maguk jussanak ugyanarra az elhatározásra; ettől lett még könnyebben elfogadható, amit mondott.

Bár Jézus nem mondott el neki mindent az egész életéből, a kimondottakból a többire is következtettek. És az asszony nem úgy szól: jöjjetek, higgyetek, hanem: *jöjjetek, lássátok*, ami könnyebb, és inkább vonzza őket. Látod az asszony okosságát? Biztosan tudta, hogy ha csak megízlelik annak a forrásnak a vizét, ők is ugyanarra a meggyőződésre jutnak, mint ő. Ha valaki durvább felfogású lett volna a többiek közül, alighanem eltitkolja, hogy őt nyilvánosan leleplezték; ez az asszony azonban világgá kürtöli saját életét, és a nyilvánosság elé tárja mindezt, hogy mindenkit odavonzzon és megnyerjen.

Közben kérték őt a tanítványai: *Mester, egyél!* Itt a kérték annyit tesz: biztatták, azt mondták. Látták ugyanis, hogy kifáradt az úttól és a tikkasztó hőségtől, ezért unszolták, hogy egyen. Nem volt tolakodás részükről, hogy evésre kérték, hanem a Mester iránti gyengéd szeretetük jele. Mit felel erre Krisztus? *Nekem van mit ennem, amiről ti nem tudtok. A tanítványok egymást kérdezték: Valaki talán hozott neki enni? Miért csodálkozol hát, ha az asszony, amikor vízről hallott, még mindig vízre gondolt, amikor a tanítványok is mindezen végigmennek, és semmi lelki értelmet nem fognak fel? Zavarban vannak ugyan, de a szokott tiszteletet megadják a Mesternek: egymás között beszélnek, hozzá nem mernek kérdést intézni. Ezt másutt is látjuk náluk: szeretnének kérdezni, de nem kérdeznek. Mit mond tehát Krisztus? Az én eledelem az, hogy teljesítsem annak akaratát, aki elküldött engem, és bevégezzem az ő munkáját.*

Itt az emberek üdvösségét nevezi eledelemnek, megmutatva, mennyire vágyik a mi üdvünkről gondoskodni. Amint nekünk kívánatos az evés, úgy neki az, hogy üdvözlünk. Figyeld meg, Krisztus sehol sem tár fel mindent rögtön kézenfekvő módon, hanem előbb zavarba ejti a hallgatót, hogy az keresse a mondottak értelmét; majd amikor tanácstalan lesz és elfáradt a töprengésben, akkor készségesebben fogadja be a feltárló igazságot, és éberebben figyel az elhangzott szóra. Mert miért nem mondta mindjárt egyenesen: az én eledelem az, hogy Atyám akaratát cselekedjem? Ez sem lett volna teljesen világos, de mégis érthetőbb, mint az, hogy: *nekem van mit ennem, amiről ti nem tudtok*. Először – amint mondtam – a meg nem értés révén akarja őket figyelmesebbé tenni, és hozzászoktatni, hogy az ilyen rejtvénytű szavakon keresztül is meghallják a mondottakat. És mi az Atya akarata? Elmondja és meg is magyarázza: *Vajon nem ti magatok mondjátok-e, hogy még négy hónap, és jön az aratás? Íme, mondom nektek: emeljétek fel a szemeteket, és lássátok meg, hogy a mezők már fehérek az aratásra.*

2. Lásd, ismét mindennapi szavakkal emeli fel őket a legmagasztosabb látásra. Amikor eledelről beszélt, ezzel már jelezte, hogy az eljövendő emberek üdvösségére gondol; most pedig a mező és az aratás képével ugyanarra utal: az emberi lelkek sokaságára, amelyek készen állnak az evangélium befogadására. A szemek alatt itt nemcsak a testieket érti, hanem a lelkieket is, hiszen már látták, hogy a samaritánusok sokasága közeledik feléjük, és a lelkek készsége az, amit a fehéredő mezők kifejezéssel jelöl. Amiképpen a kalász, ha már kifehéredik, aratásra érett, úgy – mondja – ezek is készen állnak az üdvösségre, megérték rá.

De miért nem mondja egyenesen: az emberek azért jönnek, hogy higgyenek, és készen állnak az Ige befogadására, mert a próféták tanították őket, és most hozzák meg gyümölcsüket? Miért nevezi mindezt inkább mezőnek és aratásnak? Mire valók ezek a szóképek? Nemcsak itt teszi ezt, hanem az egész evangéliumban, és a próféták is így élnek képekkel, sok mindent átvitt módon mondanak el. Mi ennek az oka? Nem pusztán az, hogy a Lélek kegyelme így szabott rendet, hanem meghatározott célból, sőt, kettős célból.

Az egyik az, hogy a beszéd képszerűbb és élénkebb legyen, és a hallgató szeme elé állítsa a mondottakat. Mert az értelem, ha megragadja a valóság képi mását, jobban fölébred, és mintegy lerajzolva látja a dolgokat, így mélyebben megmaradnak benne. Ez az egyik ok. A másik pedig az, hogy az elbeszélés így édesebb legyen, és az elhangzottak jobban megmaradjanak az emlékezetben. A puszta, száraz kijelentés nem ragadja meg és nem vezeti úgy a sokaságot, mint amikor a tanítás tettekben kibomló elbeszélésben, szemléletes rajzban áll előttük. Ez valósul meg oly nagy bölcsességgel a példabeszédekben is. *Az arató jutalmat kap* – mondja –, *és begyűjti a termést az örök életre*. Az itteni aratás gyümölcse csak e múlt életig tart; a lelki aratásé viszont az örök és halhatatlan életre vezet. Látod, hogy amiképpen a szavak érzékelhetőek, úgy értelmük lelki; mégis magukkal a kifejezésekkel választja el a földit az égitől? Ahogyan a vízről szólva mondta: *aki ebből a vízből iszik, soha többé meg nem szomjazik*, most is ugyanígy cselekszik, amikor hozzáteszi: *begyűjti a termést az örök életre*.

És így folytatja: *hogy együtt örüljön a vető és az arató*. Ki a vető, és ki az arató? A próféták a vetők; de nem ők arattak, hanem az apostolok. Mégsem maradnak a próféták sem jutalom és öröm nélkül: együtt örülnek velük, még ha nem ők maguk aratják is le azt, amit vetettek. Az aratás ugyanis nem ugyanaz, mint a vetés: ahol kisebb a fáradság, ott nagyobb az öröm. Erre őriztelek titeket – mondja –,

nem a vetésre. Ott nagy volt a fáradság és a kín; itt viszont bőséges a termés, de jóval kevesebb a munka, és sokkal könnyebb.

Ezzel azt tanítja, hogy a próféták is ezt akarták: hogy az emberek őhozzá jöjjenek. A törvény is ezt készítette elő. Ezért vetettek, hogy ilyen gyümölcs fakadjon. Együttal azt is megmutatja, hogy ő maga küldte a prófétákat is, és hogy nagy rokonság van az Újszövetség és az Ószövetség között, mindezt e példázat segítségével tárja fel. Említ egy akkoriban közmondássá vált szólást is, amely sokak ajkán forgott: *Mert abban igaza van a mondásnak, hogy más a vető, és más az arató.* Ezt akkor mondták, amikor egyesek fáradoztak, és mások aratták le a munkájuk gyümölcsét. Most ez a mondás a legteljesebben rajtatok teljesedik: a próféták fáradoztak, ti pedig az ő fáradozásuk gyümölcsét takarítjátok be.

Nem azt mondja: az ő jutalmukat, mert nagy munkájuk nem maradt jutalom nélkül; gyümölcsüknek nevezi inkább. Így tett Dániel is, amikor közmondást idézett: *Gonoszoktól ered a gonoszság* (1Sm 24,14); és Dávid is, amikor siratott, közmondásokkal élt. Ezért mondja Krisztus előre: *hogy együtt örüljön a vető és az arató.* Mivel hamarosan kimondja: más vetett, és más aratott, előre elhárítja azt a gondolatot, mintha a próféták megfosztattak volna jutalmuktól; kimondja, hogy ez szokatlan, paradox dolog, s a látható világ rendjére nem alkalmazható, hanem a lelki valóság különös sajátossága.

A látható világban, ha az történik, hogy más vet és más arat, nem örülnek együtt: a vetők szomorkodnak, mert másoknak fáradoztak, és csak az aratók örülnek. Itt azonban nem így van: még akik nem maguk aratják le azt, amit vetettek, ugyanúgy örülnek, mint az aratók; ebből nyilvánvaló, hogy ők is részesednek a jutalomban. *Én elküldtelek titeket* – mondja –, *hogy azt arassátok, amiért nem ti fáradtatok: mások fáradoztak érte, ti pedig az ő munkájukba álltatok be.*

Ezzel inkább bátorítja őket. Mivel nehéznek tűnhetett a feladat, az egész világot bejárni és prédikálni, megmutatja, hogy valójában könnyű. Az igazán nehéz az volt, ami sok fáradságot kívánt: elhinteni a magot, és a beavatatlan lelket bevezetni az Isten-ismeretbe. Miért mondja hát mindezt? Azért, hogy amikor majd elküldi őket prédikálni, ne rémüljenek meg, mintha lehetetlen vállalkozásra indulnának. A prófétáké volt a nehezebb; és a valóság igazolja a szavakat: ti a könnyebb részhez érkeztetek. Ahogyan aratáskor könnyen gyűjtik be a termést, és egyetlen pillanat alatt megtelik a magtár, s nem kell kivárni a tél, a tavasz, az eső idejét, úgy van ez most is: a tények maguk tanúskodnak róla.

Miközben ezeket mondta, a samaritánusok odaérkeztek – és a termés egyszerre összegyűlt. Ezért mondta: *emeljétek fel a szemeteket, és lássátok meg, hogy a mezők már fehérek az aratásra*. Kimondta, és a történet azonnal igazolta szavait: a szó valósággá lett. *Abból a városból pedig a samáriaiak közül sokan hittek benne az asszony szava miatt, aki így tanúskodott: megmondott nekem mindent, amit tettem*. Látták ugyanis, hogy az asszony nem hízeltől csodálta azt, aki leleplezte bűneit, és nem hízeltől tárta mások elé életét.

3. Kövessük hát mi is az asszony példáját: ne az emberek előtt szégyelljük bűneinket, hanem úgy féljük Istent, ahogyan kell, aki most is látja, mi történik, és akkor majd megbünteti azokat, akik most nem térnek meg. Most épp az ellenkezőjét tesszük: azt, aki majd ítélni fog, nem féljük, viszont rettegünk azoktól, akik mit sem árthatnak nekünk, és attól a szégyentől reszketünk, amely előttük érhet minket. Ezért épp abban kapjuk a büntetést, amitől most félünk.

Mert aki most csak az emberek előtti szégyent tartja szem előtt, és miközben Isten látja, nem restell helytelent tenni, nem akar megtérni és megváltozni, az majd azon a napon nem egynek vagy kettőnek a szeme láttára, hanem az egész lakott világ előtt kerül megszégyenítésre. Hogy a jó és a rossz cselekedetek számára nagy szintér lesz felállítva, arra tanítson a juhok és a kecskék példázata (Mt 25,31–46), és maga a boldog Pál is, aki így szól: *Mert mindnyájunknak leplezetlenül kell odaállnunk Krisztus ítélőszéke elé, hogy mindenki megkapja, amit megérdemel, aszerint, amit e testben cselekedett: akár jót, akár gonoszt* (2Kor 5,10). És ismét: *Ő majd megvilágítja a sötétség titkait* (1Kor 4,5).

Ha valami gonoszt cselekedtél, vagy szívedben terveztél, és most emberek elől rejtgeted, Isten elől akkor sem rejtheted el. Mégsem törődsz mindezzel; az emberek szeme az, amitől félsz. Gondold meg tehát, hogy azon a napon még az emberek elől sem tudsz elrejtőzni. Minden úgy fog előttünk állni, mintha képen látnánk, hogy mindenki maga ítélje el saját tetteit. Hogy ez így lesz, az a gazdag ember példázatából is nyilvánvaló (Lk 16,19–31): a gazdag maga előtt látja a szegény Lázárt, és az ujját kéri, amelyet gyakran undorral megvetett, hogy most vigasztalására legyen.

Ezért kérlek: ha senki sem látja is vétkeidet, lépjünk mindnyájan be saját lelkiismeretünkbe, ültessük oda gondolatainkat bírour, és idézzük magunk elé bűneinket. Ha nem akarjuk, hogy a félelmetes napon nyilvánosságra kerüljenek,

tegyük rájuk a bűnbánat orvosságát, és gyógyítsuk meg sebeinket. Mert lehetséges, igen, lehetséges, hogy aki ezer sebből vérzik, mégis meggyógyulva távozzék. Hiszen az Úr mondja: *ha megbocsátotok, nektek is megbocsáttatnak a bűneitek; ha pedig nem bocsátotok meg, nektek sem bocsáttatnak meg* (vö. Mt 6,14–15).

Ahogy a keresztségben a bűnök eltemetnek, és többé nem láthatók, úgy ezek is eltűnnek, ha meg akarunk térni. A megtérés az, hogy többé nem cselekszünk ugyanúgy. Mert aki ugyanazokra a bűnökre vállalkozik újra, hasonló a kutyahez, amely visszatér saját okádásához (vö. 2Pt 2,22), vagy ahhoz, aki tüzet gereblyéz, vagy lyukas korsóból merít vizet, hiába. Ezért el kell fordulnunk mind a bűnös tettektől, mind a bűnös gondolatoktól, és sebeinkre bűneinkkel ellentétes gyógyszert kell tenni. Mit értek ezen? Raboltál, kapzsi voltál? Hagyd abba a rablást, és alamizsnával gyógyítsd a sebeket! Paráználkodtál? Hagyj fel a paráznasággal, és tisztasággal gyógyítsd sebeidet! Rosszat mondtál testvéredre, és megsértetted? Szűnj meg gonoszt cselekedni, és gyógyítsd kedvességgel. Így bánjunk minden elkövetett vétünkkel: ne menjünk el mellettük közönyösen, mert már közel van, igen, közel van az elszámlálás ideje. Ezért mondta Pál: *Az Úr közel! Semmiért se aggódjatok* (Fil 4,5–6).

Nekünk azonban, sajnos, inkább az ellenkezőjét kellene hallanunk: az Úr közel, aggódjatok! Az apostol ugyanis helyesen mondta a szenvedőknek, a nyomorúságban és küzdelemben élőknek: Ne aggódjatok! De akik rablásból és nagy kényelemben élnek, és nehéz számadást kell majd adniuk, azoknak joggal kellene ezt hallaniuk: az Úr közel, aggódjatok! Mert a vég eljövetele már nincs messze: a világ a vége felé siet. Ezt bizonyítják a háborúk, a szorongattatások, a földrengések és a szeretet kihűlése (vö. Mt 24,6–12). Ahogy a haldokló test is, amikor már közel a vége, számtalan bajt vonz magára; és ahogy az összeomlásra készülő házról előbb lehullanak a cserepek és a falak darabjai, ugyanígy, mivel a világ vége közel van, s már az ajtó előtt áll, mindenfelé megszaporodtak a bajok. Ha akkor közel volt az Úr, mennyivel inkább most! Ha négyszáz évvel ezelőtt, amikor Pál ezeket mondta, már *az idők teljességének* nevezte azt az időt (Gal 4,4), mennyivel inkább a mostanit! De talán éppen ezért nem hisznek egyesek. Pedig éppen ezért kellene még inkább hinniük.

Honnan tudod, ember, hogy nincs közel a vég, és nem teljesedik be rövid időn belül mindaz, ami meg van írva? Miként az év végét sem csak az utolsó napra mondjuk, hanem már az utolsó hónapra, noha harminc napja is van,

ugyanúgy, ha ennyi esztendő után, akár négyszáz év múlva mondom is, hogy a vége felé közeledünk, nem tévedek. Ezért hirdették már akkor is előre a véget. Fogjuk tehát vissza magunkat, és éljünk Isten félelmében. Mert miközben gondtalan nyugalomban időzünk, és mit sem törődünk vele, s nem is várjuk, az Úr eljövetele hirtelen fog beköszönten. Ezt maga Krisztus jelentette ki: Amint Noé napjaiban is történt, és Lót napjaiban, úgy lesz a világ végén is (vö. Lk 17,26–28). És ugyanezt mondta Pál is: *Amikor azt mondják: Békesség és biztonság, akkor tör rájuk hirtelen a végső romlás, mint a fájdalom a várandós asszonyra* (1Thessz 5,3).

Mit jelent ez: *mint fájdalom a várandós asszonyra*? Gyakran a várandós asszony is játszik, ebédet készít, fürdik vagy a piacon jár, mit sem sejtve a közelgő fájdalomról – egyszer csak mégis elfogja a szülés kínja. Mivel tehát a mi helyzetünk is ilyen, legyünk mindenkor készen! Nem fogjuk mindig hallani ezeket az intelmeket, és nem lesz örökké alkalom a megtérésre. *Hiszen írva van: a halál után nem emlegetnek téged* (Zsolt 6,6). Térjünk meg most, amíg ebben az életben vagyunk, hogy azon az eljövendő napon Istent kiengesztelve találjuk, és bőségesen részesüljünk irgalmában! Adja meg ezt mindnyájunknak a mi Urunk, Jézus Krisztus kegyelméből és emberszeretetéből, akié a dicsőség és a hatalom mindörökkön-örökké. Ámen.

35. homília

Amikor tehát a samáriaiak Jézushoz értek, kérték őt, hogy maradjon náluk. És ott maradt két napig. Az ő szavának sokkal többen hittek, az asszonynak pedig meg is mondták: Már nem a te beszédedért hiszünk, hanem mert magunk hallottuk és tudjuk, hogy valóban ő a világ üdvözítője, a Krisztus. Két nap múlva pedig elment onnan Galileába.

1. Nincs semmi rosszabb az irigységnél és a rosszindulatnál, semmi veszedelmesebb a hiú dicsőségváagnál: ez szokott ezernyi jót megrontani. A zsidók ugyanis, akik a samaritánusoknál nagyobb ismereteket kaptak, és a próféták között nevelkedtek, mégis lemaradtak tőlük a hit dolgában. A samaritánusok már az asszony tanúságtétele nyomán hittek, és anélkül, hogy bármiféle csodát láttak volna, eljöttek, és kérték Krisztust, hogy maradjon náluk. A zsidók viszont, akik sok csodát is láttak, nemcsak hogy nem tartották őt maguknál, hanem elüldözték, és mindent megtettek, hogy kiűzzék földjükről, holott eljövétele éppen értük történt. Ők azonban elűzték, ezek pedig unszolva kérték, hogy velük maradjon.

Mondhatnád talán: vajon nem lett volna helyesebb, ha nem azokat fogadja, akik kérlelik és könyörögnek, hanem inkább azokat, akik ellene törnek és gáncsot vetnek neki, és talán ellenségei közt kellett volna időznie, az őt szeretőknek és befogadni vágyóknak pedig nem adni magát? Ez azonban nem illett volna isteni gondviseléséhez. Ezért fogadta el kérésüket, és maradt náluk két napig. Ők, amint az evangélista mondja: *kérték, hogy maradjon náluk, szerették volna, ha örökre ott marad; ő azonban nem engedett ennyit, csak két napot maradt, és ezalatt is sokkal többen hittek benne.*

Pedig nem volt valószínű, hogy ezek higgyenek: semmilyen jelet nem láttak, és ellenségesen viselkedtek a zsidók iránt. Mégis, mivel igazságosan ítélték meg a hallottakat, ez nem lett akadály számukra, hanem gondolkodásuk felülemelkedett mindenén, és azon igyekeztek, hogy annál is nagyobb csodálattal legyenek iránta. Mondták is az asszonynak: *Már nem a te beszédedért hiszünk, hanem mert magunk hallottuk, és tudjuk, hogy valóban ő a világ üdvözítője, a Krisztus.* Íme, ezek a samaritánusok még a tanítványokat is felülmúlják! Joggal vádolhatták volna a zsidókat, nemcsak azért, mert hittek, hanem mert be is fogadták Krisztust. Azok, akikért mindezt tette, szüntelenül meg akarták kövezni őt; ezek pedig, akikhez eredetileg nem indult, magukhoz vonták őt.

Azok a jelek láttán is megmaradtak hitetlenségükben, ezek viszont jelek nélkül mutattak nagy hitet, és éppen ez szolgált dicséretükre, hogy jelek nélkül hittek. Amazok nem szűntek meg újabb jeleket követelni, és próbára tenni őt. Ilyen nyitott lélekre van szükség mindenütt. Mert ha az igazság ilyen megnyíló lélekre talál, könnyen megragadja; ha pedig nem ragadja meg, az nem az igazság gyöngesége, hanem az ember rosszindulatának hibája. Amint a nap is, ha egészséges szemekre talál, könnyen fényt gyújt bennük; ha pedig nem ragyog-nak fel, az a szemek betegségének, és nem a nap erejének hibája.

Hallgasd hát, mit mondanak ezek a samaritánusok: *Tudjuk, hogy valóban ő a világ üdvözítője, a Krisztus.* Látod, milyen hamar megértették, hogy ő az egész világot fogja magához vonzani, és az egyetemes üdvösség helyreállításáért jött, hogy gondviselését ne a zsidókra korlátozza, hanem mindenütt elszórja igéjének magvát? A zsidók azonban nem így fogadták, hanem – amint az apostol mondja – *a maguk igazságát igyekeztek érvényesíteni, és nem engedelmeskedtek Isten igazságának* (Róm 10,3). Ezek viszont megvallják, hogy mindenki fenyítést érdemel, és ezzel azt az apostoli mondást erősítik meg: *mindenki vétkezett, és nélkülözi Isten dicsőségét, Isten ingyen igazít meg az ő kegyelméből* (Róm 3,23–24).

Mert amikor azt mondták, hogy *a világ üdvözítője*, ezzel azt is jelezték, hogy az elveszetteké; és nem egyszerűen üdvözítő, hanem a legmagasabb értelemben az. Hiszen sokan jöttek segítségünkre, próféták is, angyalok is, de az igazi üdvözítő ez, aki az igazi üdvösséget adja, nem csupán az elmúlót és időlegeset. Ez az igaz és tiszta hit jele. Mert mindkét dologban csodálatra méltók: abban, hogy hittek, és abban is, hogy jelek nélkül hittek. Az ilyeneket mondja Krisztus boldognak: *boldogok, akik nem látnak, és hisznek* (Jn 20,29). És hitük nem volt tetetett, hanem tiszta és őszinte. Bár az asszony kétkedve mondta: *vajon nem ő a Krisztus?*, ők nem azt felelték, hogy mi is úgy sejtjük, vagy úgy gondoljuk, hanem: *tudjuk*, és nem is egyszerűen tudjuk, hanem: *tudjuk, hogy valóban ő a világ üdvözítője*. Nem egy volt számukra a sok közül, hanem az, aki valóban üdvözítő. Pedig kit láttak volna megmentettnek? Csak szavait hallották, és mégis olyat mondtak, amit sok és nagy csodát látva mondtak volna.

Miért nem jegyzi föl az evangélisták az ő szavait, és azt, miként beszélt velük oly csodálatosan? Azért, hogy megtanuljuk: sok nagy dolgot mellőznek, de a végkifejletből láthatóvá teszik az egészet. Hiszen szavaival egy egész népet és várost győzött meg. Ahol pedig nem hittek neki, ott volt szükség rá, hogy a mondottakat részletesen is közöljék, nehogy a hallgatók konoksága miatt a tanítót vádolják.

Két nap múlva pedig elment onnan Galileába, bár maga Jézus tett bizonyosságot arról, hogy nincs becsülete a prófétának a saját hazájában. Miért teszi hozzá ezt az evangélista? Azért, hogy megértsd: nem Kapernaumba ment, hanem Galileába, és onnan Kánába. Hogy tehát ne kérdezd, miért nem maradt a sajátjai között, miközben a samaritánusok között elidőzött, megadja az okát, amikor így szól: mert nem fogadták be (vö. Jn 1,11). Ezért nem ment oda, hogy ne legyen még súlyosabb ítéletük.

2. Úgy vélem, hogy hazáján itt Kapernaumot érti, és azt, hogy ott nem részesült tiszteletben. Hallgasd csak szavát: *Te is, Kapernaum, talán az égig emelkedsz? A poklig fogsz alászállni!* (Mt 11,23). Saját hazájának nevezte, hogy a testté létel rendjét jelezze, és ezért különösen sokat időzött ott. Mondhatnád: hát nem látnunk sokakat, akiket a magukéi között is nagyra becsülnek? Ilyet nem a ritka kivétel alapján kell megítélni. És ha némelyeket tiszteltek is otthon, mennyivel inkább tisztelték őket máshol! Hiszen a megszokás könnyen megvetést szül.

Mikor Galileába érkezett, befogadták őt azok a galileaiak, akik látták mindazt, amit Jeruzsálemben tett az ünnepen, mivel ők is ott voltak. Látod, hogy éppen azok járulnak hozzá a leginkább, akiket mások lenéztek? Hiszen az egyik így szólt: Származhat-e valami jó Názáretből? (Jn 1,46), a másik pedig: Nézz utána, és lásd be, hogy Galileából nem támad próféta (Jn 7,52). E szavakkal őt magát is gyalázták, hiszen legtöbbször Názáretből valónak tartották; sőt szemére is vetették: samáriai vagy te, és ördög van benned (Jn 8,48). Íme, a samáriaiak is, meg a galileaiak is hisznek, a zsidók szégyenére; sőt a samáriaiak a galileaiaknál is jobbnak bizonyultak, azok ugyanis pusztán az asszony szavára befogadták, ezek viszont a Jeruzsálemben történt jelek láttán.

Jézus ismét a galileai Kánába ment, ahol a vizet borrá változtatta. Ezzel a hallgatót emlékezteti a csodára, és a samaritánusok dicséretét emeli ki. A galileaiak ugyanis a jeruzsálemi jelek miatt fogadták be, a samaritánusok pedig pusztán a tanítás erejéből. Hogy odament, azt megírja; azt az okot azonban, amiért éppen oda ment, nem fűzi hozzá. Galileába a zsidók irigysége miatt jött (vö. Jn 4,3), de miért Kánába? Korábban menyegzőre hívták oda (vö. Jn 2,2), de most mi okból? Úgy tűnik, jelenlétével akarta megszilárdítani a csodából sarjadó hitet, és még inkább magához vonni őket azzal, hogy hívatlanul jelent meg; és hogy, elhagyva saját hazáját, inkább őket részesítette előnyben.

Kapernaumban pedig volt egy királyi tisztviselő, akinek betegen feküdt a fia. Amikor meghallotta, hogy Jézus megérkezett Júdeából Galileába, elment hozzá, és kérte, hogy jöjjön, és gyógyítsa meg a fiát. Vagy királyi származású volt, vagy valami előkelő hivatal viselője, akit így neveztek. Némelyek úgy vélik, hogy ő az, akiről Máté ír (vö. Mt 8,5–13), de kiderül, hogy ez attól különböző személy, nemcsak rangja, hanem hite miatt is. Ott, bár Jézus maga is kész lett volna hozzá menni, a százados mégis arra kéri, hogy maradjon, és csak szavával gyógyítson; ez viszont, bár semmiféle ilyen ígéretet nem kapott, házába akarja vinni. Ott a százados mondja: Uram, nem vagyok méltó, hogy hajlékomba jöjj (Mt 8,8), ez pedig sürgeti: Jöjj, mielőtt meghal a gyermekem! Ott Jézus a hegyről leereszkedve ment Kapernaumba (vö. Mt 8,15), itt pedig Samáriából érkezett, és nem Kapernaumba, hanem Kánába. Ott a százados szolgálja bénán feküdt (vö. Mt 8,6), ennek a fiát láz emésztette. Elment hozzá, és kérte, hogy jöjjön, és gyógyítsa meg a fiát, mert halálán van. Erre Jézus ezt mondta neki: Ha nem láttok jeleket és csodákat, nem hisztek. Pedig már az is hitre vallott, hogy eljött és kérlelte; később maga az evangélista tesz mellette tanúságot, amikor így ír: Jézus azt mondta: Menj el, a te fiad él! Hitt az ember a szónak, ... és elindult.

Mit jelent hát az, amit Jézus itt mond? Vagy a samaritánusokat dicséri, akik jelek nélkül hittek, vagy éppen a maga városának tartott Kapernaumra céloz, mivel ez az ember oda való volt. Hiszen valaki más is szól így Lukácsnál: *Hiszek, Uram, segíts hitetlenségemen!* (Mk 9,24). Ha tehát ez a férfi hitt is, nem egészen, nem egészségesen. Ezt az is mutatja, hogy megkérdezi, melyik órában hagyta el a láz a fiát: tudni akarja, hogy magától múlt-e el, vagy Krisztus parancsára. *Mikor megtudta az apa, hogy abban az órában történt ez, amikor ezt mondta neki Jézus: A te fiad él. És hitt ő, valamint egész háza népe.*

Látod? Csak akkor hitt igazán, amikor a szolgák elmondták, és nem akkor, amikor Krisztus szava elhangzott. Éppen ezért feddő szóval világít rá gondolkodása fogyatékoságára: így vonja inkább a hitre, mert a jel előtt még nem volt valóban hívő. S ha el is jött, és kérlelte, önmagában ez egyáltalán nem csodálatra méltó. Az apák ugyanis nagy szeretetükben nemcsak azokhoz az orvosokhoz fordulnak, akikben bíznak, hanem olyanokhoz is, akikben nem, csak hogy semmit el ne mulasszanak. Az is mutatja, hogy mindeddig csak mellékesen gondolt rá: amikor Galileába érkezett, akkor keresi fel. Ha ugyanis különösen bízott volna benne, nem késlekedik a halálán levő gyermek miatt egészen Júdeáig elmenni. Ha pedig félt volna odamenni, az sem mentség.

Figyeld meg szavait is, milyen világosan elárulják az ember gyöngeségét! Illő lett volna, ha már korábban nem is, legalább a feddés után nagyobb hittel tekinteni rá; ehelyett hallgasd, miként csúszik még mindig a porban: *Jöjj, mielőtt meghal a gyermekem!* Mintha Jézus nem volna képes halála után föltámasztani, és mintha nem tudná, mi történik most a gyermekkel. Ezért inti meg, és lelkiismeretét is megérinti, megmutatva, hogy a jelek elsősorban a lélekért történnek. Itt ugyanis nem kevésbé gyógyítja az atya lelkét, mint a fiú testét, és minket is arra tanít, hogy ne a jelekért, hanem a tanításért figyeljünk rá. A jelek ugyanis nem a hívőknek valók, hanem a hitetleneknek és a nehezebb felfogásúaknak (vö. 1Kor 1,22–23).

3. Akkor még felindultságában alig figyelt a mondottakra, legföljebb arra, ami a fiára vonatkozott. Később azonban eszébe jutott Krisztus szava, hogy abból a legnagyobb haszonra tegyen szert, és így is történt. Miért ígérte meg saját elhárításából a századosnak, hogy elmegy hozzá (vö. Mt 8,7), itt pedig hívásra sem indul útnak? Azért, mert ott teljes volt a hit; ezért vállalta is, hogy elmegy, hogy megismerjük annak a férfinak fogékony lelkületét. Itt viszont azt akarja láthatóvá tenni, hogy ez az ember még tökéletlen, mivel újra meg újra sürgette: *jöjj!* És még nem tudta világosan, hogy Krisztus távollétében is képes gyógyítani, most megmutatja, hogy ez is hatalmában áll, hogy amit a százados otthonról megértett, azt ez az ember abból tanulja meg, hogy Jézus nem megy vele. Amikor tehát így szól: *Ha nem láttok jeleket és csodákat, nem hisztek*, azt jelenti: a helyes hit még nincs meg bennetek, még mindig csak prófétaként tekintetek rám. És miközben önmagát feltárja, és megmutatja, hogy jelek nélkül is hittel kellett volna fogadni őt, ugyanazt mondja, mint Fülöpnek: *Talán nem hiszed, hogy én az Atyában vagyok, és az Atya énbenem van? ... ha pedig másért nem, magukért a cselekedetekért higgyetek!* (Jn 14,10–11).

Még hazafelé tartott, amikor szembejöttek vele a szolgálói a hírrel, hogy a gyermeke él. Ekkor megkérdezte tőlük, hány órákor lett jobban. Ezt mondták neki: Tegnap délután egy órákor hagyta el a láz. Megértette tehát az apa, hogy abban az órában történt ez, amikor ezt mondta neki Jézus: A te fiad él. És hitt ő, valamint egész háza népe. Látod, hogyan lett teljesen nyilvánvaló a csoda? Nem egyszerűen, nem lassan múlt el a veszedelem, hanem egyetlen pillanat alatt; úgy, hogy ami történt, többé nem a természet rendjének látszott, hanem Krisztus erejének. Hiszen aki egészen

a halál kapujáig jutott, ahogy maga az apa is tanúsítja: *Jöjj, mielőtt meghal a gyermekem*, egyszerre megszabadul a betegségből. Ez indította útra a szolgákat is. Ők talán nemcsak jó hírként hozták, hanem mintegy azt gondolva, hogy Jézus jelenléte innentől már fölösleges. Tudták ugyanis, hogy oda érkezik, ezért jöttek eléje az úton.

Az az ember pedig, miután lecsillapodott félelme, most már hajlott a hitre, és azt akarta kimutatni, hogy útjának megvolt a gyümölcse; ezután becsületbeli ügyének tekinti, hogy ne tűnjék úgy: ok nélkül buzdult fel, ezért mindent a legnagyobb gonddal vizsgál meg. *És hitt ő, valamint egész háza népe*. Mert most már kétségbevonhatatlan volt a tanúság: akik nem voltak jelen, nem hallották Jézus szavát, az időpontot sem tudták, most gazdájuktól megtudva, hogy éppen az volt az óra, megdönthetetlen bizonyítékot kaptak hatalmáról, ezért hittek ők is.

Mit tanulunk mindebből? Azt, hogy ne várjuk a csodákat, és ne követeljünk zálogot Isten erejéből. Látom ugyanis ma is, hogy sokan csak akkor lesznek valóságosabbak, amikor valamiféle vigasztalást kapnak: ha gyermekük vagy feleségük betegségében enyhülést tapasztalnak. Pedig akkor is állhatatosan kellene hálát adni és dicsőíteni, amikor nem kapjuk meg, amit kérünk. Ez a hálás szolgák sajátja, és azoké, akik szilárd lelkűek, és igazán szeretik Urukat: ők nemcsak jó sorukban járulnak hozzá, hanem ostromozás közben is hozzá futnak.

Hiszen még a fenyítés is Isten gondoskodásának műve: *mert akit szeret az Úr, azt megfenyíti, és megostoroz mindenkit, akit fiává fogad* (Zsid 12,6; vö. Péld 3,12). Aki csak a jólétben tiszteli őt, nem tanúsít nagy szeretetet, és nem szereti tisztán Krisztust. És mit is beszélek egészségről és bőségről, vagy épp szegénységről és betegségről? Még ha a gyehennáról vagy más súlyos fenyegetésről hallanál is, akkor sem szabad elhagynod az Úr dicséretét, hanem mindent el kell szenvedned és hordoznod iránta való szeretetből. Ez a hálás szolgák és a rendíthetetlen lélek ismertetőjele; és aki így áll hozzá, az könnyebben elviseli a jelen dolgait, elnyeri az eljövendő javakat, és nagy bizalommal állhat majd Isten előtt, melyben bárcsak mindnyájunknak része lehetne a mi Urunk, Jézus Krisztus kegyelméből és emberszeretetéből, akinek dicsőség mindörökkön-örökké. Ámen.

36. homília

Ezt pedig második jelként tette Jézus, miután megérkezett Júdeából Galileába. Ezek után ünnepük volt a zsidóknak, és felment Jézus Jeruzsálembe.

1. Ahogyan az aranybányában a hozzáértő még a leghalványabb erecskét sem hagyja figyelmen kívül, mert tudja, hogy nagy gazdagságot rejthet magában, ugyanígy az isteni Írásban sem lehet egyetlen jótát vagy vesszőt sem következmények nélkül figyelmen kívül hagyni, hanem mindent meg kell vizsgálni. Mert mindent a Szentlélek mondott, és semmi sincs bennük fölöslegesen. Nézd csak, mit mond itt az evangélista: *Ezt pedig második jelként tette Jézus, miután megérkezett Júdeából Galileába.* A „második” sem ok nélkül áll itt: ezzel is fokozza a samaritánusok dicséretét, megmutatva, hogy bár már a második jel történt meg, azok, akik látták, még most sem érték el azoknak a magasságát, akik semmit sem láttak.

Ezek után ünnepük volt a zsidóknak. Melyik ünnep? Úgy vélem, pünkösöd lehetett. Fölment Jézus Jeruzsálembe. Az ünnepek idején újra meg újra ott időzött a városban: egyrészt, hogy úgy tűnjék, velük együtt ünnepel; másrészt, hogy a tiszta, álnokság nélküli tanítással magához vonzza a nagy tömeget, mert főként ezekben a napokban gyűltek oda az egyszerűbb lelkek.

Jeruzsálemben a Juh-kapunál van egy medence, amelyet héberül Betesdának neveznek. Ennek öt oszlopcsarnoka van. A betegek, vakok, sánták, sorvadásosak tömege feküdt ezekben, és várták a víz megmozdulását. Miféle gyógyítás ez? Milyen titokra mutat? Nem véletlenül, nem pusztán a történet kedvéért jegyeztetett föl, hanem a későbbi események előképeként, hogy amikor majd váratlanul bekövetkezik a rendkívüli dolog, ne rendüljön meg sokakban a hit ereje.

Miről szól ez az előkép? Arról, hogy adatik majd a keresztség, nagy erővel és igen nagy ajándékkal: a keresztség, amely minden bűnt lemos, és halott helyett élővé tesz. Mintegy előképként ezt vetíti elénk ez a medence, és még sok más jel is. Először olyan vizet adott, amely a test foltjait és a nem valódi, csak annak tartott tisztátalanságokat tisztította (mint például a halottal, leprással és más hasonlóval való érintkezés okozta tisztátalanságot), és az Ószövetségben sok mindent látunk víz által megtörténni ezért.

De térjünk a lényegre. Először, mint mondtam, testi tisztátalanságok, azután különféle betegségek is víz által oldódtak meg. Mert Isten, aki közelebb akarta

hozni hozzánk a keresztség ajándékát, már nem csupán tisztátalanságoktól tisztít, hanem betegségeket is gyógyít. A beteljesedéshez közelebb eső előképek, akár a keresztségre, akár a szenvedésre vagy másra vonatkoztak, mindig világosabbak voltak a korábbiaknál. Amint a király közelében álló testőrök ragyogóbbak a távolabbiaknál, úgy van ez az előképek rendjében is.

Mert angyal szállt le időnként, és felkavarta a vizet, és gyógyító erőt adott neki, hogy a zsidók megtanulják: mennyivel inkább képes az angyalok Ura meggyógyítani a lélek minden betegségét. És amint ott sem magának a víznek a természete gyógyított (különben folytonosan gyógyított volna), hanem az angyal ereje, ugyanígy nálunk sem a pusztá víz hat, hanem amikor befogadja a Lélek kegyelmét, akkor oldoz fel minden bűnt.

A betegek, vakok, sánták, sorvadásosak tömege feküdt ezekben, és várták a víz megmozdulását. Akkor a betegség akadályozta azt, aki gyógyulni akart; most az Úr mindenkinek szabadon elérhető. Mert nem angyal az, aki felkavarja a vizet, hanem az angyalok Ura maga végez el mindent. Nem mondhatja senki: *nincs emberem... míg én odaérek, más lép be előttem.* Mert ha az egész világ jönne is, a kegyelem nem fogy el, ereje nem merül ki, ugyanaz marad, mint volt. Amiképpen a napsugarak nap mint nap világítanak, és nem fogynak el, és a bőséges kiáradás sem csökkenti fényüket, úgy – és mennyivel inkább! – a Lélek működése sem lesz kevesebb attól, hogy sokan részesednek belőle. Mindez azért történt, hogy akik megtanulták: vízben a test betegségei is gyógyulhatnak, és ebben hosszú időn át gyakorolták magukat, könnyebben elhiggyék, hogy a lélek betegségei is meggyógyulhatnak.

És miért hagyta ott Jézus mindnyájukat, és ment éppen ahhoz, aki harmincnyolc éve beteg volt? És miért kérdezi tőle: *Akarsz-e meggyógyulni?* Nem azért, mintha tudakozódnia kellett volna (ez fölösleges lett volna), hanem hogy megmutassa az efféle ember állhatatosságát, és megértsük: éppen ezért hagyta ott a többieket, és ment ehhez az egyhez. Mit felel erre a beteg? *A beteg így válaszolt neki: Uram, nincs emberem, hogy amint felkavarodik a víz, beemeljen a medencébe. Amíg én odaérek, más lép be előttem.* Ezért kérdezte: *Akarsz-e meggyógyulni?*, hogy mindezt megtudjuk. És Nem azt mondta neki: akarod, hogy meggyógyítsalak, mert még semmi nagyot nem gondolt róla; hanem csak ennyit: *Akarsz-e meggyógyulni?* Bámulatra méltó a béna kitartása! Harmincnyolc éve szenvedett, és évről évre remélte, hogy megszabadul a bajától; ott időzött, és nem maradt el.

Hiszen ha nem is a korábbiak, legalább az eljövendők elegendők lettek volna rá, hogy onnan elvigyék, ha nem lett volna ennyire állhatatos. Gondold meg azt is, mennyire valószínű, hogy a többi szenvedő is éberen figyelt. Az idő ugyanis, amikor a víz megmozdult, kiszámíthatatlan volt; a sánták és nyomorékok talán még észrevehették, de a vakok miként láthatták? Alighanem a támadt zúgásból és mozgásból ismerték föl.

2. Szégyenkezzünk hát, szégyenkezzünk, szeretteim, és sóhajtsunk nagy tunyaságunk fölött! Az az ember harmincnyolc évig vesztegelt ott, és mégsem érte el, amit akart, mégsem távozott. Nem saját hanyagsága miatt nem jutott célhoz, hanem mert mások megelőzték, és útját állták, de még így sem lankadt el. Mi meg, ha tíz napig serényen könyörgünk valamiért, és nem kapjuk meg, már vonakodunk ugyanazzal a buzgósággal kitartani.

Emberekért hosszú időn át sürgölődünk, katonáskodunk, küszködünk, szolgai munkát végzünk, és nem egyszer a végén még a reményt is elveszítjük. A mi Urunknál pedig, akinél biztos a jutalmunk, amely jóval felülmúlja a fáradságot (*a reménység nem szégyenít meg*, Róm 5,5), nem viseljük el, hogy a kellő buzgósággal időzzünk előtte. Micsoda büntetést érdemel ez! Hiszen még ha semmit sem kapnánk is, már önmagában az, hogy szüntelenül beszélhetünk vele, nem kellene-e megszámlálhatatlan jóra érdemesnek tartanunk?

Fáradságos a szüntelen ima? És mondd csak, melyik erény jár fáradság nélkül? Éppen ez az, ami sokakban kérdést ébreszt: miért van az, hogy a bűnhöz élvezet, az erényhez pedig fáradozás társul? Mi az oka? Isten a kezdetekben gondtalan és fáradságtól mentes életet adott nekünk; de nem éltünk jól ezzel az ajándékkal: a tétlenség eltorzított minket, és kiestünk a paradicsomból. Ezért tette fáradságossá életünket, amit, ha mintegy védekezne az emberi nem előtt, így is mondhatna: Kezdetben élvezetet adtam nektek, de a kényelemben rosszabbakká lettetek; ezért most fáradságot és verejtéket rendeltem rátok. És mivel még a fáradság sem tartotta féken őket, újra törvényt adott, sok parancsolattal, mint amikor egy dacos, nehezen zabolázható paripára kantárt és béklyót tesz nek, hogy megfékezzék vad ugrándozását; így tesznek a csikósok is. Ezért fáradságos az élet: mert a fáradozás hiánya rendszerint romlásunkra válik. Teremtésünk nem tűri a tétlenséget, hanem könnyen a rossz felé hajlik. Tegyük fel, hogy nem volna szükség fáradozásra a józanságban élőnek vagy más erényt

gyakorlónak, hanem alvás közben érhetne el mindent, mire használnánk a kényelmet? Vajon nem vakmerőségre és kevélységre fordítanánk-e?

De miért jár együtt a bűnnel annyi gyönyör – kérded –, az erénnyel pedig annyi fáradság és verejték? Milyen érdemed volna, vagy milyen jutalmat kaphatnál, ha a dolog nem volna fáradságos? Hiszen most is tudnék mutatni sokakat, akik természetüknél fogva irtóznak a nőekkel való együttléttől, és magát az együttlést is visszataszítónak tartják: vajon őket nevezzük tisztáknak, őket koszorúzzuk és hirdetjük dicséretüket? Semmiképp! A tisztaság önmegtartóztatás, az élvezetekkel vívott harcban aratott győzelem. A háborúban is akkor fényesebbek a diadalok, amikor kemény a küzdelem, nem pedig amikor senki sem emeli fel ellenünk a kezét. Sokan vannak, akik természetüknél fogva lomha indulatúak: vajon őket nevezzük szelídeknek? Semmiképp! Ezért is, amikor Krisztus háromféle önmegtartóztatásról beszél (vö. Mt 19,12), kettőt koronázatlanul hagy, és csak egyet vezet be országába. De hát miért kell rossznak lennie? – kérdezed. Én is ezt kérdezem: ki készítette a gonoszságot? Ki más, mint a szabad elhatározásból eredő tunyaság.

Úgy kellett volna lennie – mondod –, hogy csak jók legyenek. De mi a jónak a sajátja? Józan éberség és virrasztás, vagy alvás és horkolás? És miért ne tűnhetne jónak, ha valaki fáradság nélkül ér el mindent? – kérdezed. Állatok módjára beszélsz, a hasuknak élők módjára, akik a hasukat tekintik istenüknek. Hogy kiderüljön, ezek a szavak tunyaságból fakadnak, felelj csak: ha van egy király és egy hadvezér, és a király alszik és részegeskedik, miközben a hadvezér nagy küzdelmek árán állítja fel diadaljeleit, kinek tulajdonítod a győzelmet, ki részesül a győzelem gyönyörében?

Látod, hogy lelkünk ahhoz ragaszkodik inkább, amiért fáradt? Ezért elegyítette Isten az erényhez a fáradságot, hogy a lélek magáénak érezze azt. Ezért az erényt akkor is csodáljuk, ha nem sikerült megvalósítanunk, a bűnt pedig, noha oly édes, mégis elítéljük. Miért nem csodáljuk inkább a természetüknél fogva jókat, mint azokat, akik döntésükkel lettek azzá? Ezért, mert igazságos a fáradozót előbbre helyezni annál, aki nem fáradozott. És miért kell most fáradoznunk? Azért, mert a fáradság nélküli állapotot nem viselted mértéktartással; sőt, ha jól megvizsgáljuk, maga a semmittevés is romlásunkra szokott válni, és nagy fáradságot szül. Ha akarod, zárjunk be egy embert, csak etessük és

hizlaljuk, ne engedjük járni, sem dolgozni; élvezze az asztalt és az ágyat, lakmározzon szüntelen – mondd, mi lehetne nyomorúságosabb egy ilyen életnél?

De más dolog dolgozni, és más fáradozni. Volt idő, amikor lehetett dolgozni fáradtság nélkül. Lehetséges ez? – kérdezed. Igen, lehetséges. Ezt akarta Isten is, de te nem viselted el. Ezért állította az embert a paradicsomba dolgozni, munkát rendelt neki, de nem vegyítette hozzá a fáradságot. Mert ha az ember kezdettől fogva fáradozott volna, Isten nem adta volna később büntetésként ezt ránk. Lehet ugyanis dolgozni fáradtság nélkül, mint az angyalok. Hogy ők dolgoznak, hallgasd: *ti, hatalmas erejűek, akik teljesítitek parancsát* (Zsolt 102/103,20). Most az erő hiánya teszi nagygyá a fáradságot; akkor azonban már nem ez lesz. *Aki ugyanis bement Isten nyugalmába – mondja –, maga is megnyugodott a munkáitól, mint Isten is a magáétól* (Zsid 4,10). Itt nem tétlenségről beszél, hanem olyan munkáról, amelyben nincs fáradság.

Isten ugyanis most is munkálkodik, amint Krisztus mondja: *Az én Atyám mind ez ideig munkálkodik, én is munkálkodom* (Jn 5,17). Ezért buzdítalak titeket: tegyetek félre minden hanyagságot, és buzgón törekedjete az erényre! Mert a bűn gyönyöre rövid, fájdalomla viszont hosszan tart; az erény gyönyöre nem avuló öröm, s a fáradság csak ideigvaló. Az erény már a koszorúk előtt is felüldíti munkásait a reménységgel; a bűn viszont már a büntetés előtt is gyötri követőit: a lelkiismeretet szorongatja és rémíti, és mindent gyanússá tesz. Mondd csak: ezek a kínok, ezek a lelki verítékek nem súlyosabbak-e minden más fáradozásnál? És ha úgy is tennénk, mintha ezek nem lennének, és csak a gyönyör maradna, mi volna alávalóbb ennél a gyönyörnél? Egy pillanatra felvillan, aztán elszáll; elhervad, elröppen, mielőtt igazán birtokba vehetnéd, legyen az testi élvezet, kényelem vagy vagyon: nap mint nap öregszenek. Ha pedig mindezek mellé még büntetés és ítélet is jár, mi lehetne nyomorúságosabb azoknál, akik ezeket követik? Mindezek tudatában mindent viseljünk el az erényért, hogy így részesüljünk az igazi gyönyörben is, a mi Urunk Jézus Krisztus kegyelméből és emberszeretetéből, akivel az Atyáé a dicsőség a Szentlélekkel együtt, mindörökkön-örökké. Ámen.

37. homília

Jézus megkérdezte tőle: Akarsz-e meggyógyulni? A beteg így válaszolt neki: Uram, nincs emberem, hogy amint felkavarodik a víz, beemeljen a medencébe.

1. Nagy a Szentírás haszna, és az abból fakadó segítség állandó. Erről beszél Pál is: *mert amit korábban megírtak, a mi tanításunkra írták meg, hogy az Írásokból türelmet és vigasztalást merítve reménykedjünk* (Róm 15,4). A szent beszédek ugyanis sokféle orvosság kincseshányái: akár a kétségbeesést kell eloltani, akár a vágyat lecsillapítani, akár a pénz szeretetét lábbal tiporni, akár a fájdalmat elviselni, akár derűt önteni valakibe, akár türelmet kimunkálni, mindenhez bőséges támaszt találhat itt az ember.

Mert ki volna azok közül, akik régóta szegénységben sínylődnek, vagy akiket súlyos betegség tart fogva, aki ezt a mostani szakaszt olvasva ne kapna bőséges vigasztalást? Hiszen ez az ember harmincnyolc esztendeig maradt bénán, és évről évre azt látta, hogy mások megszabadulnak, ő maga pedig a betegség foglya marad; mégsem roskadt össze és nem adta fel. Pedig nemcsak az elszalasztott alkalmak miatti csüggedés, hanem a jövődő reménytelensége is eleendő lett volna ahhoz, hogy teljesen összeomoljon.

Hallgasd, mit mond, és vedd észre, mekkora tragédia az élete! Amikor Krisztus így szól hozzá: *Akarsz-e meggyógyulni? A beteg így válaszolt neki: Uram, nincs emberem, hogy amint felkavarodik a víz, beemeljen a medencébe.* Mi lehet e szavaknál nyomorúságosabb? Mi lehet helyzeténél megindítóbb? Látod a hosszú betegség által összetört szívet? Látod, hogy benne már minden indulat lecsillapodott?

Nem szól semmi káromlót, ahogyan sokaknál halljuk a szorongattatás idején. Nem átkozza meg születése napját, nem neheztel a kérdésre, és nem így felel: azért jöttél, hogy gúnyt űzz belőlünk, hogy kinevess, ezért kérdezed, meg akarok-e gyógyulni? Hanem szelíden és nagy mértéktartással csak ennyit mond: igen, Uram. Pedig azt sem tudta, kicsoda az, aki kérdezi, sem azt, hogy meg fogja gyógyítani; mégis mindent szelíden ad elő, és nem kér többet annál, minthogy elmondhassa baját, mint egy orvosnak. Talán azt várta, hogy Krisztus úgy lesz segítségére, hogy beemeli a vízbe, és e szavakkal akarja rávenni erre.

Mit tesz Krisztus? Megmutatja, hogy pusztá szavával mindent megtehet, és így szól: *Kelj fel, vedd az ágymagat, és járj!* Némelyek azt gondolják, hogy ő ugyanaz, akiről Máténál olvasunk; de ez nem így van, és ez sok mindenből látszik.

Először is a körülötte levők hiányából. Ott sokan viselték gondját és hordták, ennek pedig senkije sem volt; ezért mondta: *nincs emberem*. Másodszor a feleletükből. Az a másik semmit sem szól, ez pedig mindent elmond önmagáról. Harmadszor az időből és a napból. Ez ünnepen és szombaton, amaz más napon gyógyult meg. A hely is különböző: az egy házban, ez a medence mellett. A gyógyítás módja is eltér. Ott így szól: *bízzál, fiam, megbocsáttattak a te bűneid* (Mt 9,2), itt viszont előbb a testet erősíti meg, és azután gondoskodik a lélekről. Ott elengedés van: *megbocsáttattak a te bűneid*; itt intés és fenyegetés, amely a jövőre nézve ad biztonságot neki: *Íme, meggyógyultál, többé ne vétkezz, hogy valami rosszabb ne történjék veled*.

A zsidók vádjai is különböznek. Itt a szombati munkát hozzák fel ellene, ott istenkáromlással vádolják. Nézd Isten bölcsességének bőségét! Nem állítja talpra azonnal, hanem előbb kérdésével mintegy magához kapcsolja, előkészítve a rákövetkező hitet; és nemcsak talpra állítja, hanem meg is parancsolja, hogy vegye az ágyát, hogy a bekövetkezett csodát hitelt érdemlőnek lássák, és senki se gondolja, hogy mindaz, ami történt, pusztá képzelgés vagy tettetés. Hiszen ha a tagjai nem erősödtek volna meg egészen, nem tudta volna vinni az ágyát. Krisztus gyakran cselekszik így: bőséges bizonyítékkal némítja el azokat, akik szemérmetlenül akarnak ellene beszélni. Így volt a kenyerek esetében is: hogy senki se mondhasa, jóllaktak ugyan, de ami történt, csak látszat volt, ezért úgy intézi, hogy a kenyerekből sok maradék gyűljön össze (vö. Jn 6,12–13).

A meggyógyított leprásnak is ezt mondja: *Menj el, mutasd meg magadat a papnak* (Mt 8,4), hogy egyszersmind a megtisztulás legfényesebb bizonyítékát adja, és betömje szégyentelen szájukat azoknak, akik Isten törvénye ellen cselekvőnek bélyegzik. Ugyanezt teszi a borrá lett víz esetében is: nem egyszerűen csak megmutatja, hogy bor lett, hanem úgy intézi, hogy a násznagynak vigyék, aki semmit sem tudott a történetekről, hogy ő tegyen tanúságot róla, minden gyanútól mentesen. Ezért mondja az evangélista, hogy *a násznagy nem tudta, honnan van* (Jn 2,9), így jelezve tanúságtételének pártatlanságát. Másutt pedig, miután halottat támasztott fel, ezt mondja: *meghagyta, hogy adjanak neki enni* (Lk 8,55), ezzel adva jelét a valóságos feltámadásnak. Mindezekkel meggyőzi az oktalanokat, hogy ő nem valami csaló vagy szemfényvesztő, hanem azért jött, hogy az egész emberiség üdvösségét munkálja.

2. Miért nem kér tőle hitet, ahogyan a vakoknál tette, amikor így kérdezte: *Hiszitek-e, hogy meg tudom ezt tenni?* (Mt 9,28) Azért, mert ez az ember még nem tudta világosan, kicsoda ő; és ő nem a csodák előtt, hanem a csodák után szokta ezt kérni. Azoktól követeli a hitet, akik már más esetekben is látták erejét, azok felé joggal hangzik el ez a kérdés; azoktól viszont, akik még nem ismerték őt, hanem éppen a tettekből fogják megismerni, a csodák után kéri számon a hitet. Ezért sem a jelek kezdetén idézi Máté Urunk kérdését, hanem akkor, amikor már sokakat meggyógyított, és akkor is csak a két vak esetében. Te azonban még így is vedd észre a béna hitét. Amikor meghallotta a szót: *vedd az ágyadat, és járj*, nem nevetett rajta, nem is mondta: ugyan, miről beszélsz? Hiszen egy angyal száll le, és az kavarja fel a vizet, és csak egyet gyógyít meg; te pedig, ember létedre, pusztá parancsszóval és egyetlen szóval reméled, hogy az angyaloknál is nagyobbra leszel képes! Ez nevetséges gőg és kérkedés volna. Ő azonban semmi ilyesmit nem mondott, de még csak nem is gondolt ilyesmire, hanem amint meghallotta, azonnal felkelt. És miután meggyógyult, nem lett engedetlen annak, aki ezt parancsolta: *Kelj fel, vedd az ágyadat, és járj!* Ez is csodálatra méltó, de az utána következő még inkább! Sőt, az, hogy kezdetben, amikor senki sem háborgatta, engedelmeskedett, nem is annyira bámulatos, mint az, ami azután történt: a zsidók őrzöngése közepette, amikor mindenfelől rátámadtak, vádolták és megrohanták, és azt mondták: szombat van, nem szabad felvenned az ágyadat, nemcsak semmibe vette dühöngésüket, hanem ebben az arénában nagy bátran szolt jótévőjéről, és elnémította szemérmetlen nyelvüket.

Én ezt nevezem igazán nagy bátorságnak! Mert amikor a zsidók felkeltek ellene, és dorgáló, sőt felfuvalkodott hangon mondták neki, hogy *szombat van, nem szabad felvenned az ágyadat*, figyeld csak a feleletét: *Aki meggyógyított, az mondta nekem: Vedd az ágyadat, és járj!* Mintha csak azt mondaná, hogy ostobaságot beszéltek, és félrevezettek, amikor arra nógattok, hogy azt, aki ilyen hosszú és súlyos betegségből szabadított meg, ne tartsam tanítómnak, és ne tegyek meg mindent, amit csak parancsol. Ha rosszindulatú lett volna, mondhatta volna másként is, például: nem önszántamból teszem, hanem mert valaki megparancsolta; ha pedig ez vétség, azt vádoljátok, aki megparancsolta, hogy letegyem az ágyat, sőt a gyógyulását is eltitkolhatta volna. Hiszen jól tudta, hogy nem annyira a szombat megsértése bántja őket, mint inkább a betegség megszűnése. De sem ezt nem rejtje el, sem amazt nem mondja, bocsánatot sem kér, hanem fennhangon megvallja és hirdeti a jótéteményt.

Így cselekszik a béna. Azok viszont, nézd, milyen gonoszul járnak el! Nem azt kérdezik: ki az, aki meggyógyított téged? Ezt elhallgatják, hanem újra és újra a vélt törvénszegést hozzák elő: *Ki az az ember, aki azt mondta neked: Vedd fel, és járj? De a meggyógyított ember nem tudta, hogy ki az, mert Jézus félrehúzódott az ott tartózkodó sokaság miatt.* Miért rejtőzik el Krisztus? Először is azért, hogy távollétével is eloszlassa a gyanút a tanúságtétel körül. Hiszen maga a gyógyult ember, aki magán hordozta a jótétemény tapasztalatát, hiteles tanú volt.

Aztán azért is, hogy fölöslegesen még jobban fel ne szítsa haragjukat. Tudta ugyanis, hogy pusztá látása is felingerli irigyeit, ezért félrevonul, és magában hagyja a cselekedetet, hogy az vívja meg velük a maga küzdelmét. Így neki semmit nem kell mondania önmagáról: a meggyógyultak beszélnek helyette, és velük együtt maguk a vádlók is. Mert ezek is maguk tanúskodnak a csoda mellett. Nem azt mondják ugyanis: miért parancsoltad, hogy ez szombaton történjék? Hanem ezt: miért teszed ezeket szombaton? Látható, hogy nem a vétség miatt neheztelnek, hanem a béna megszabadulása miatt irigykednek. Pedig amennyiben emberi tett a kérdés, inkább az volt munka, amit a béna tett; Jézusé csak egy szó, egy mondat volt csupán. Itt tehát másként parancsolja meg a szombat feloldását, máshol pedig maga végez látszólagos munkát: *sarat csinált a nyálal, és rákente a sarat a szemére* (Jn 9,6). Mindezt nem úgy cselekszi, hogy áthágja, hanem hogy beteljesíti és felülmúlja a törvényt. De minderről majd később. Hiszen nem mindenütt ugyanúgy védekezik velük szemben, amikor a szombat miatt vádolják, és ezt igen gondosan meg kell figyelnünk.

3. Most pedig lássuk, milyen nagy rossz az irigység, és miként vakítja meg a lélek szemeit, hogy még az elnyert üdvösség ellen is forduljon! Mert amiként az őrülteket gyakran saját maguk ellen fordítják kardjukat, úgy az irigykedők is, miközben egyetlen dolog lebeg a szemük előtt, hogy kár érje azt, akit irigyelnek, végül saját üdvösségüket rombolják le. Ezek rosszabbak a vadállatoknál is. Azok ugyanis vagy éhségükben, vagy azért támadnak ránk, mert mi ingereltük őket; az irigykedők viszont sokszor éppen jó dolgukban teszik szabállyá, hogy azok ellen forduljanak, akik jót tettek velük. Így ezek kegyetlenebbek a vadaknál, és a démonokhoz válnak hasonlóvá, sőt, talán még azoknál is rosszabbak. A démonok ugyanis velünk szemben viseltetnek engesztelhetetlen gyűlölettel, de a maguk fajtáira nem törnek.

Ezzel némította el Krisztus a zsidókat is, amikor azt mondták róla, hogy Be-elzebub segítségével űzi ki az ördögöket (vö. Mt 12,24–26). Az irigykedők azonban sem a közös természet kötelékét nem tisztelik, sem önmagukat nem kímélik. Mert az irigyek még az irigyeltjeik előtt is a saját lelküket büntetik, oktalanul és hiába töltve meg azt lármával és csüggedéssel.

Miért fáj neked, ember, más java? Saját bajainknak kellene fájni, nem pedig annak, hogy másokat jólétben látunk. Ezért az irigységre nincs mentség. A paráznának legalább a vágy a mentsége; a tolvajnak a szegénység; a gyilkosnak a harag. Silány és oktalan okok ezek, de mégis fel tudnak hozni valami ürügyet. Te azonban mondd meg: milyen okod van? Egyetlenegy sincs! Csak maga a pusztá gonoszság.

Ha ellenségeinket is szeretnünk kell (vö. Mt 5,44), milyen büntetést érdemlünk, amikor azokat gyűlöljük, akik szeretnek minket? És ha az, aki csak az őt szeretőket szereti, semmivel sem különb a pogányoknál (Mt 5,46), akkor az, aki azokat bántja, akik semmi rosszat nem tettek ellene, hogyan remélhetne bocsánatot, és milyen vigaszt találhatna?

Hallgasd, mit mond Pál: *És ha szétosztom az egész vagyonomat, és testem tűzhalálra szánom, szeretet pedig nincs bennem: semmi hasznom abból* (1Kor 13,3). Az pedig, hogy ahol irigység és gyűlölködés van, ott a szeretet elenyészik, mindenki előtt nyilvánvaló. Ez a szenvedély rosszabb a paráznaságnál és a házasságtörésnél. Azok ugyanis csak addig tartanak, amíg a tett meg nem történik; az irigység zsarnoksága viszont egész egyházakat dönt romba, és az egész világot megrontja. Ez a gyilkosság szülőanyja. Így ölte meg Káin a testvérét (1Móz 4,8), így akarta megölni Ézsau Jákóbot (1Móz 27,41), így adták el Józsefet testvérei (1Móz 37,28), és így vetette romlásba az egész emberiséget a sátán. Te pedig most nem egyszerűen megölnöd testvéredet, hanem még rosszabbat teszel: azt kívánod, hogy megszégyenüljön, mindenfelől csapdát állítasz neki, akadályozod az erényért fáradozót, és sajnálod, hogy a világ Urának tetszését elnyeri. Nem is őt támadod tehát, hanem azt, akit szolgál; őt sérted meg, amikor saját dicsőségedet az övé elé helyezed.

És ami mindennél rosszabb: ez a bűn sokak szemében még közömbösnek is látszik, holott a legsúlyosabb mind közül. Mert ha irgalmas vagy is, ha virrasztasz, ha böjtölsz, de irigykedsz testvéredre, mindenki másnál átkozottabbá leszel. Ezt abból is látjuk, hogy a korinthusiaknál volt valaki, aki paráználkodott,

de miután megfeddték, hamar helyrehozta bűnét (vö. 1Kor 5,1–5; 2Kor 2,6–8); Káin viszont irigy lett Ábelre, és nem gyógyult meg, hanem miközben Isten szüntelenül figyelmeztette sebzett lelkét, ő annál inkább háborgott és gyötrődött, és a gyilkosság felé sietett (vö. 1Móz 4,6–8). Ezért ez a szenvedély még amannál is súlyosabb, és nem könnyen gyógyítható, ha nem ügyelünk rá. Tépjük hát ki gyökerestül minden oldalról, és gondoljuk meg, hogy miként Istennek okozunk fájdalmat, amikor mások java miatt emésztiük magunkat, úgy szerzünk örömet neki, ha együtt örülünk a jóban, és ezáltal részesévé válunk annak a jutalomnak, amely a helyesen cselekvőknek van eltéve. Ezért inti Pál a híveket: *örüljete az örülőkkel, sírjatok a sírókkal* (Róm 12,15), hogy mindkét esetben nagy haszonra tegyünk szert. Gondoljuk meg hát, hogy még ha mi magunk nem is szenvedünk, de együttérzünk azzal, aki szenved, részesévé válunk az ő koszorúinak. Vessünk hát ki minden irigységet, és ültessük a szeretetet a saját lelkünkbe, hogy örvendezve azoknak, akik testvéreink közül derekasan helyt állnak, elnyerjük mind a jelenvaló, mind az eljövendő javakat, a mi Urunk Jézus Krisztus kegyelme és emberszeretete által, aki által és akivel együtt az Atyának dicsőség, a Szentlélekkel egységben, most és mindenkor és mindörökön-örökké. Ámen.

38. homília

Ezek után találkozott vele Jézus a templomban, és ezt mondta neki: Íme, meggyógyultál, többé ne vétkezz, hogy valami rosszabb ne történjék veled.

1. Szörnyű dolog a bűn, szörnyű a lélek romlása is, és gyakran előfordul, hogy a lélekből túláradva a testet is eléri a rossz. Mert legtöbbször, amikor a lelkünk beteg, fájdalom nélkül viseljük; de ha a testet akár csak egy kis baj is éri, mindent megteszünk, hogy megszabaduljunk a betegségből, mivel a test szenvedését megérezzük. Ezért Isten is gyakran a testet is bünteti a lélek vétkei miatt, hogy a kisebb csapás által a nagyobb, azaz a lelki baj is valami gyógyulást nyerhessen. Így igazította helyre Pál is a korinthusiaknál a paráznát: a test pusztulásával tartóztatja fel a lélek betegségét (vö. 1Kor 5,5). Hiszen a testen metszést ejtve így fékezte meg a bajt, miként egy kiváló orvos, aki a vízkórt vagy lépet, ha a beadott gyógyszerekre nem javul, kívülről kiégetve fékezi meg. Ugyanezt tette Krisztus is a bérével. Nézd csak, hogyan mutatja meg ezt a szavaival: *Íme, meggyógyultál, többé ne vétkezz, hogy valami rosszabb ne történjék veled.* Mit tanulunk ebből? Először is, hogy a betegség bűneiből fakadt. Másodszor, hogy igaz a pokolról szóló tanítás. Harmadszor pedig, hogy a büntetés nemcsak súlyos, hanem végtelen is. Hol vannak hát azok, akik azt mondják: rövid idő volt az, amíg öltem, rövid volt a paráznaság, és örök büntetést kapok? Nézd, ez az ember sem annyi év alatt vétkezett, amennyin át szenvedett, mégis egész életét felemésztette a hosszú büntetés. Mert a bűnöket nem idő szerint ítélik meg, hanem a vétek természete szerint. Ezzel együtt azt is láthatjuk, hogy ha korábbi bűneinkért már súlyos ítéletet kaptunk, és mégis visszaesünk ugyanabba, még nagyobb büntetést vonunk magunkra, és joggal. Mert aki még a büntetés után sem lesz jobb, hanem érzéketlen marad és megveti a fenyítést, az önként idézi magára a még súlyosabb ítéletet. A büntetés önmagában is elegendő lenne, hogy megzabolázza az embert, aki egyszer elbukott, és józanságra térítse; ha azonban a kapott fenyítés után sem javul, hanem újra ugyanazokat meri megtenni, akkor méltán éri utol a még keményebb ítélet.

Ha pedig már itt, e földi életben súlyosabb büntetést szenvedünk, ha bűneinkért kapott fenyítésünk után mégis visszaesünk, akkor vajon mennyivel inkább kell rettegnünk és félnünk, amikor már semmit nem vétkezve szenvedünk bűnhődést, mert orvosolhatatlan büntetést kell elviselnünk? De miért nem

mindenkit sújt így Isten – kérdezed. Hiszen sok gonosztevő egészséges, erőből duzzadó, és teljes nyugalomban él. Ne bízd el magad! Sőt éppen az ilyenek miatt sírjunk leginkább, mert az, hogy semmi rosszat nem tapasztalnak itt, csak útravaló a túlvilági nagyobb büntetésre. Ezt Pál világosan kimondja: *amikor az Úr ítél minket, akkor nevel, hogy a világgal együtt el ne vesszünk* (1Kor 11,32). Mert ami itt történik, az intés; ami ott vár, az ítélet.

Vajon minden betegség bűn miatt van? Nem mind, de a legtöbb; némelyik azonban a tunyaságból fakad. A torkosság, a részegség, a tétlenség is ilyen betegségeket szül. De mindenkor egyet kell megtartanunk: minden csapást hálás lélekkel viseljük. A betegség keletkezhet bűn miatt, mint látjuk a királyok könyvében, ahol valakit lábbal sújt Isten (vö. 2Kir 1,2); de keletkezhet Isten jóváhagyásával is, mint Jób esetében: Ne hidd, hogy más okból szóltam hozzád, mint azért, hogy igaznak mutakozzál (vö. Jób 2,3). De miért említi Krisztus éppen a bénáknál a bűnt? Hiszen a Máténál olvasható esetben is ezt mondja: *bízzál, fiam, megbocsáttattak a te bűneid* (Mt 9,2), és ennek is: *ímé, meggyógyultál, többé ne vétkezz*. Tudom, hogy némelyek kárhoztatva azt mondják, ez a béma vádlón viselkedett Krisztussal, és ezért hallotta e szavakat. De mit mondjunk akkor arról a másikról, aki majdnem ugyanazokat hallotta, és akiről semmi ilyesmit nem jegyeztek fel? Hiszen annak is ezt mondta: *megbocsáttattak a te bűneid* (Lk 7,48). Ebből nyilvánvaló, hogy ez az ember sem ezért hallotta ezeket. És ezt a következő szavakból még világosabban láthatjuk: *ezek után találkozott vele Jézus a templomban*, ami a legnagyobb jámborság jele. Nem a piacra ment, nem sétákra, nem adta át magát kényelemnek és élvezetnek, hanem a templomban időzött, bár oly heves támadás várt ott rá, és mindenki el akarta majd üzni onnan. De egyik sem vehette rá, hogy távol maradjon a templomtól. Krisztus tehát, miután találkozott vele, és szóba elegyedett a zsidókkal, semmit sem rótt fel neki. Mert ha vádat akart volna emelni ellene, mondhatta volna: már megint ugyanazokat teszed, és semmit sem használt neked a gyógyulás. De semmi ilyet nem mondott, hanem csak a jövőre nézve óvta meg őt.

2. Miért van hát az, hogy bár Jézus gyógyított sántákat és bénákat, közülük sehol nem említi ezt? Úgy tűnik, hogy ezeknek a betegségük a bűneikből fakadt, másoké viszont természetes gyöngeségből. De ha nem is így van, Krisztus a többiekhez is ezeken keresztül, és a hozzájuk intézett szavaival szólt. Mivel

ez a betegség súlyosabb volt minden másnál, a legsúlyosabb eset példájával a kisebbeket is megjavította. Mert amint más valakit meggyógyítva ezt parancsolta: add meg Istennek a dicsőséget (vö. Lk 17,18), nemcsak annak az egynek szólt, hanem rajta keresztül mindenkihez intézte ezt az intést. Ugyanígy ennek az embernek a példáján keresztül is mindnyájunkhoz szól, és nekünk is tanácsolja, amit neki mondott.

Ehhez még azt is hozzá kell tennünk, hogy Krisztus látta lelke nagy állhatatosságát, és mivel alkalmasnak találta arra, hogy elviselje az intelmet, ezzel erősítette meg. A jótéteménnyel és a jövőendő bajok félelmével tartotta meg őt egészségben. Nézd azt is, mennyire hiányzott belőle minden kérkedés! Nem azt mondta: *íme, én tettelek téged egészségessé, hanem csak ennyit, ímé, meggyógyultál, többé ne vétkezz.* És nem azt mondta: *hogyan meg ne büntesselek, hanem: hogy valami rosszabb ne történjék veled.* Mindkettőt személytelenül mondja, hogy ezzel is megmutassa: a gyógyulás inkább kegyelemből van, semmint a mi érdemünkből. Nem azt mutatta, hogy a méltó büntetést leróva megszabadult az ítélettől, hanem azt, hogy irgalmasságból menekült meg.

Mert ha érdeme alapján szabadult volna meg, azt kellett volna mondania: *íme, eleget szenvedtél bűneidért, vigyázz magadra a továbbiakban.* De nem így szólt, hanem hogy *ímé, meggyógyultál, többé ne vétkezz.* Ezt a mondatot nekünk is újra meg újra ismételnünk kell magunknak. Ha már bűnhódtunk és megszabadultunk, mondjuk magunknak: *ímé, meggyógyultál, többé ne vétkezz!* Ha pedig még nem bűnhódtunk, hanem ugyanabban a bűnben vagyunk, akkor idézzük fel magunkban az apostol szavát: *nem veszed tudomásul, hogy téged Isten jósága megtérésre ösztönöz? Te azonban kemény szívvel és megtérés nélkül haragot gyűjtesz magadnak* (Róm 2,4–5). De nemcsak azzal mutatta meg isteni erejét, hogy a testet megerősítette, hanem más módon is. Amikor azt mondta: *többé ne vétkezz,* ezzel azt jelezte, hogy ismeri korábbi bűneit, és ezzel a jövőre nézve is hitelt érdemlőnek ígérkezett. *Elment ez az ember, és megmondta a zsidóknak, hogy Jézus az, aki meggyógyította.*

Nézd, ismét milyen hálás maradt! Nem azt mondta: *ő az, aki azt mondta nekem: vedd az ágyadat,* mert tudta, hogy ők mindig ezt a vélt törvényszegést hánytorgatják fel, hanem azt mondta: *Jézus az, aki meggyógyított engem.* Így mintegy menti a parancsot, és újra megvallja gyógyítóját, hogy másokat is hozzá vonzzon, és megismertesse velük Jézust. Hiszen nem volt annyira érzéketlen,

hogy ilyen nagy jótétemény és intés után elárulja jótévőjét, és gonosz szándékkal beszéljen róla. Még ha vadállat lett is volna, még ha embertelen és kőszívű, az a jótétemény és a figyelmeztetés akkor is elég lett volna, hogy visszatartsa. Mert a fenyegetés emléke benne élt, félt, hogy valami rosszabb történik vele, hiszen nagy jeleit látta az orvos hatalmának. Ha vádolni akarta volna Krisztust, elhallgatta volna a gyógyulását, és csak a törvényszegést említette volna, és úgy vádolná. Nem, egyáltalán nem így tett. Szavai tele voltak nyíltsággal és hálával, és éppúgy hirdette jótévőjét, mint a vakon született. Mert mit mondott az a vak? *Sarat tett a szemeimre, és most látok* (Jn 9,15), és ez az ember is hasonlóképpen szól: *Jézus az, aki meggyógyított engem. Azért üldözték a zsidók Jézust, mert szombaton tette ezt.* Mit felelt erre Krisztus? *Az én Atyám mind ez ideig munkálkodik, én is munkálkodom.*

Amikor tanítványai védelmében kellett szólania, Dávidot, szolgatársukat hozta fel például: *Nem olvastátok, mit tett Dávid, amikor megéhezett?* (Mt 12,3). De amikor önmagáról szólt, az Atyára hivatkozott, és mindkét tekintetben megmutatta vele való egyenlőségét: azzal, hogy sajátosan Atyámnak nevezte Istent, és azzal is, hogy ugyanazokat teszi, mint ő. És miért nem a jerikói esetet hozta fel (vö. Lk 13,15–16)? Mert fel akarta őket emelni a földről, hogy többé ne emberként figyeljenek rá, hanem mint Istenre, aki törvényt alkot. Ha pedig nem volna valódi Fiú, ugyanazon természetből való, akkor ez a védekezés vádnál is súlyosabb volna. Mert ha egy helytartó megszegi a király törvényét, és számon kérve úgy védekezne, hogy hiszen a király is megszegi, vajon megszabadul-e? Nem, éppen ezzel teszi nagyobbá a vétkét. De itt, mivel az Atya és a Fiú méltósága egyenlő, a válasz is tökéletesen megalapozott. Mintegy ezt mondja: amely vádaktól Istent mentesítitek, ugyanazoktól engem is. Ezért mondja előre: *az én Atyám*, hogy még a vonakodókat is meggyőzze: ugyanazokat neki is engedjék meg, tisztelettel meghajolva hamisítatlan Fiúsága előtt. Megkérdézhetné valaki, hogyan mondhatja, hogy az Atya munkálkodik, amikor az a hetedik napon megpihent minden munkájától (vö. 1Móz 2,2). Értsd meg, milyen értelemben munkálkodik.

Hogyan munkálkodik hát? Gondot visel és fenntart mindent. Nézd csak: a nap fölkel, a hold járja útját, a tavak, források, folyók működnek, eső hull, a természet rendje megmarad a magokban, a mi testünkben és az állatokéban, és minden másban, amelyekből áll a mindenség. Mindezekből lásd meg az Atya

szüntelen munkáját. *Mert ő felhossa napját gonoszokra és jókra, és esőt ad igazaknak és hamisaknak (Mt 5,45). És ismét: ha pedig a mező füvét, amely ma van, és holnap a kemencébe vetik, így öltözteti Isten, nem sokkal inkább titeket, kicsinyhitűek? (Mt 6,30). És a madarakról is így szól: a ti mennyei Atyátok táplálja őket (Mt 6,26).*

3. Ott tehát Krisztus szombaton pusztán szavával cselekedett, és semmi többet nem tett, hanem az alapján, ami a templomban történik, és amit maguk a zsidók tesznek, eloszlatja a vádakát (vö. Mt 12,1–8). Itt viszont tényleges tettet is parancsolt, például, hogy az ember vegye fel az ágát, ami valójában nem nagy dolog, csupán annak a szombat feloldásának nyílt jele. Most azonban nagyobbra irányul a beszéd, mert inkább az Atya méltóságából kiindulva akarja őket megdöbbszteni, és a gondolkodásukat felemelni a földiek fölé. Ezért van, hogy amikor a szombatról beszél, nem is pusztán emberként, nem is pusztán Istenként védekezik, hanem olykor így, máskor úgy, mert azt akarja, hogy mindkettőt higgyék: az isteni megtestesülés szerinti alázatát és az istenség méltóságát egyaránt. Most tehát mint Isten szól. Mert ha mindig csak emberi érvekkel vitázott volna, megmaradt volna az ember földhözragadt szintjén. Ezért, hogy ez ne történjék meg, az Atyát állítja előtérbe.

Hiszen maga a teremtet világ is munkálkodik szombaton: a nap fut pályáján, a folyók folynak, a források buzognak, az asszonyok gyermeket szülnek. Ám hogy megtanuld, Krisztus nem a teremtet világhoz tartozóként beszélt, nem azt mondta, hogy igen, munkálkodom, mert a természet is munkálkodik, hanem: igen, munkálkodom, mert az én Atyám is munkálkodik. Ezzel világossá teszi, hogy az ő munkája az Atyáéval azonos természetű. Ezért mondja az evangélista: *ezért azután a zsidók még inkább meg akarták ölni, mert nemcsak megtörte a szombatot, hanem saját Atyjának is nevezte Istent, és így egyenlővé tette magát az Istennel.* És nem csak ezt mutatta. Mert nemcsak szavaiban mutatta meg, hanem sokkal inkább tetteiben. Mert a szavakba még beleköthettek, és felróhatták, hogy kérédk; ám amikor a dolgokat látták megvalósulni, és hogy a tettekben hirdettetik meg az ereje, többé semmit sem tudtak ellenvetni.

Akik azonban nem akarják mindezt nyitott szívvel elfogadni, azt mondják: nem Krisztus tette magát Istennel egyenlővé, hanem a zsidók gondolták ezt róla. Vizsgáljuk meg hát alaposan a szöveget az elejétől fogva. Mondd meg nekem: üldözték-e Jézust a zsidók, vagy nem üldözték? Nyilvánvaló, hogy üldözték.

És miért üldözték? Ezért, vagy valami másért? Ez is kétségtelen: éppen ezért. Megszegte-e tehát a szombatot, vagy nem? Ezt sem lehet tagadni. Azt mondta-e, hogy Istent a saját Atyjának tartja? Igen, ez is igaz. Ha tehát mindezek valóban megtörténtek, akkor a következő is szükségszerűen ebből következik: ahogyan az, hogy Istent a saját Atyjának nevezte, és hogy megszegte a szombatot, és hogy a zsidók ezért üldözték, nem hazug sejtelem volt, hanem valóságos tény, ugyanúgy az is, hogy Istennel egyenlővé tette magát, ugyanennek a gondolatnak a természetes folytatása.

És ezt még világosabban láthatjuk abból is, amit korábban mondott: *Az én Atyám mind ez ideig munkálkodik, én is munkálkodom* – ezzel egyértelműen Istennel való egyenlőségét mutatta. Hiszen semmi különbséget nem tett kettejük között. Nem azt mondta, hogy ő munkálkodik, én pedig szolgálok neki, hanem hogy amint ő munkálkodik, úgy én is. Ez tehát a teljes egyenlőséget jelenti. Ha viszont valóban nem akarta volna ezt kifejezni, és a zsidók csak tévesen gyanították volna ezt, Krisztus nyilván kijavította volna őket, nem hagyta volna, hogy ilyen súlyos tévedésben maradjanak. Az evangélista sem hallgatta volna el ezt, hanem, amint máskor is, világosan hozzáfűzte volna: a zsidók így gondolták, de ő maga nem tette magát egyenlővé Istennel. Így tesz másutt is, amikor azt látja, másképp hangzott el, és másképp értelmezik a szavait. Amikor például Jézus azt mondta: *romboljátok le ezt a templomot, és három nap alatt felépítem* (Jn 2,19), a zsidók nem értették, és azt hitték, a jeruzsálemi templomról beszél: *Negyvenhat esztendeig épült ez a templom, és te három nap alatt felépíted?* (Jn 2,20) Mivel tehát ő mást mondott, ők pedig mást gyanítottak (mert ő a saját testéről beszélt, ők viszont úgy vélték, hogy ez az ő templomukra vonatkozik), jelzi ezt az evangélista, de még inkább félreértésüket helyesbítendő, hozzáteszi: *ő azonban testének templomáról beszélt* (Jn 2,21).

Úgyhogy ha itt is Krisztus nem tette volna magát egyenlővé Istennel, és nem is akarta ezt állítani, de a zsidók mégis ezt gyanították, akkor itt is helyreigazította volna a vélekedésüket, és ezt mondta volna: a zsidók azt hitték, hogy Istennel egyenlővé teszi magát, pedig ő nem az egyenlőségükről beszélt. Hiszen nemcsak itt, és nem is egyedül ez az evangélista cselekszik így, hanem másutt is, egy másik evangélista ugyanígy, amikor Jézus megparancsolta tanítványainak: *óvakodjatok a farizeusok és szadduceusok kovászatától! Ők pedig így gondolkodtak magukban: Nem is hoztunk kenyeret!* (Mt 16,6–7). Pedig ő másról beszélt, a tanítást

nevezte kovásznak, a tanítványok viszont mást sejtettek, azt gondolva, hogy a kenyerekről beszélt. Kijavította őket, de nem az evangélista, hanem maga Krisztus, és azt mondta: *Miért nem értitek meg, hogy én nem kenyérről beszéltem nektek?* (Mt 16,11). Itt azonban semmi efféléről nincs szó. Sőt, mondja, éppen ezt cáfolva fűzte hozzá Krisztus: *a Fiú önmagától semmit sem tehet*. Épp ellenkezőleg cselekedett tehát, ember. Hiszen nemhogy eloszlatná, hanem még inkább megerősíti az egyenlőséget ezzel a mondással.

FigyeljeteK pontosan, mert nem valami jelentéktelen dologról van szó. Ugyanis az, hogy önmagától, a Szentírásban sok helyütt előfordul, mind órá, mind a Szentlélekre vonatkoztatva. Meg kell értenünk e kifejezés erejét, nehogy a legsúlyosabb tévedésekbe essünk. Mert ha ezt a szót elszigetelten, úgy venné valaki, ahogyan felületesen lehetne érteni, gondold meg, mekkora képtelenség következne abból. Hiszen nem azt mondta, némely dolgokat képes önmagától tenni, másokat nem, hanem általánosan így szól: *A Fiú önmagától semmit sem tehet*.

4. Kérdezzük hát meg azokat, akik mindezzel vitatkoznak: mit jelent az, hogy *a Fiú önmagától semmit sem tehet*? Mondd meg nekem: semmit sem tehet? Ha azt mondja valaki, semmit, akkor azt feleljük: dehogyisnem, hiszen a legnagyobb jót éppen önmagától tette! Mert Pál apostol ezt mondja róla: *ő, aki Isten formájában lévén nem tekintette zsákmánynak, hogy egyenlő Istennel, hanem megüresítette önmagát, szolgai formát vett fel* (Fil 2,6–7). És maga Krisztus is mondja máshol: *hatalmam van letenni az életemet, és hatalmam van ismét felvenni; senki sem veszi el tőlem, hanem én magamtól teszem le azt* (vö. Jn 10,18). Látod, hogy a halál és az élet fölött is hatalma van, és ezt a hatalmas üdvösséget önmagától vitte véghez? De mit beszélek Krisztusról? Mi, akiknél nincs hitványabb teremtés, sok mindent cselekszünk önmagunktól. Önként választjuk a gonoszságot, és magunktól törekszünk az erőnyre.

Ha tehát nem cselekednénk önmagunktól, és nem volna hatalmunk, akkor sem a pokolba nem eshetnénk bűneink miatt, sem az ő országát el nem nyerhetnénk. Ezért a kijelentés, hogy a Fiú önmagától semmit sem tehet, nem azt jelenti, hogy tehetetlen, hanem azt, hogy semmit sem tesz az Atyával ellentétesen, semmi olyat, ami tőle idegen vagy különböző volna, és ez éppen az isteni egyenlőséget és a tökéletes összhangot bizonyítja. Miért nem azt mondta tehát, hogy semmi ellentétetet nem tesz, hanem azt, hogy nem tehet? Azért, hogy

éppen ezzel hangsúlyozza az egylényegűséget és a tökéletes azonosságot. A szó ugyanis nem gyengeséget jelent, hanem éppenséggel nagy hatalmáról tanúskodik.

Hiszen máshol is az Atyáról mondja Pál: *így ez a két változhatatlan tény, amelyekben lehetetlen, hogy Isten hazudjon* (Zsid 6,18), és ismét: *ha megtagadjuk, ő hű marad, mert önmagát meg nem tagadhatja* (vö. 2Tim 2,13). Látod? Itt a „lehetetlen” nem erőtlenséget jelent, hanem felfoghatatlan hatalmat. Tehát amit Krisztus mond, ezt jelenti: az isteni lényeg teljesen mentes minden ilyesmitől. Mint amikor azt mondjuk, hogy Isten nem vétkezhetsz, ezzel nem gyengeségét, hanem kimondhatatlan erejét hirdetjük. Ugyanígy, amikor Krisztus azt mondja: *A Fiú önmagától semmit sem tehet*, azt érti rajta: lehetetlen és elképzelhetetlen, hogy olyat tegyen, ami az Atyával ellenkezik.

És hogy megértsd, hogy valóban ezt jelenti, vizsgáljuk meg, mit mond az utána következő szavakban. Vajon a ti értelmezéseketek, vagy a miénket igazolja? Ti azt mondjátok, ez a kijelentés hatalmát gyengíti és isteni méltóságát kisebbiti; én viszont azt mondom, hogy éppen az isteni egyenlőséget és a teljes azonosságot mutatja, azt, hogy az Atya és a Fiú egy akarattal, egy hatalommal, egy természetből fakadóan cselekszik. Kérdezzük meg hát magát Krisztust, és nézzük a továbbiak alapján, vajon a ti vélekedéseketek, vagy az általunk mondottakat támasztja alá. Mit mond Krisztus? *Mert amit az Atya tesz, azt teszi a Fiú is, hozzá hasonló módon.* Látod, hogyan semmisíti meg gyökerestül a ti értelmetlen felfogásokat, és erősíti meg a mi magyarázatunkat? Mert ha *a Fiú önmagától semmit sem tehet*, akkor ebből az következne, hogy az Atya sem tehet semmit önmagától, hiszen a Fiú mindent ugyanúgy tesz, mint az Atya.

Ha pedig nem így volna, újabb képtelenség következne: hiszen Jézus nem azt mondta, hogy amit látott, hogy az Atya tesz, azt tette, hanem: *hacsak nem látja, hogy mit tesz az Atya, nem teszi.* Ha az idő egészére kiterjesztjük az állítást, az lesz, hogy mindig ugyanazt tanulja. Látod, hogy bár a gondolat magasztos, a kijelentés alázatossága mégis arra készíti a vakmerőket és az elvetemülteket, akik nem akarnak hinni, hogy meneküljenek a földhözragadt értelmezéstől, amely annyira távol áll attól a méltóságtól? Mert ki volna oly szerencsétlen és nyomorult, hogy azt merje állítani: a Fiú nap mint nap tanulja meg, mit kell tennie? Hogyan lenne akkor igaz az, ami írva van: *te ugyanaz maradsz, éveidnek soha nincs vége* (Zsolt 101,28 LXX)? Vagy az, hogy *minden általa lett, és nélküle semmi sem lett, ami létrejött* (Jn 1,3)? Hogyan lehetne ez igaz, ha az Atya cselekszik, ő pedig csak utánozza, amit lát?

Látod tehát, hogy mind a korábbi, mind a most következő szavak isteni hatalmát bizonyítják? És ha néha alázatosabban szól, ne csodálkozz! Mivel a zsidók üldözték őt, mikor a magasztos kijelentéseket hallották, istentelenséggel vádolták, Krisztus időnként lejjebb ereszkedik szavaiban, hogy csillapítsa őket, majd ismét a magasabbra emeli a beszédet; így tarkítva tanításának hangját, hogy még a hálátlanok számára is befogadható legyen. Figyeld csak meg: előbb ezt mondta: *Az én Atyám munkálkodik, és én is munkálkodom.* Miután kinyilvánította Istennel való egyenlőségét, így szól: *A Fiú önmagától semmit sem tehet, ha nem látja, hogy az Atya cselekszik,* ez alázatosabban hangzik; aztán ismét magasba emeli a szót: *amit ő tesz, azt teszi a Fiú is, hozzá hasonló módon;* majd újra alászáll: *Mert az Atya szereti a Fiút, és mindent megmutat neki, amit ő tesz. És ezeknél nagyobb tetteket is mutat majd neki.*

Látod, milyen alázatosnak tűnik ez? Joggal, mert amint már sokszor mondtam, valahányszor Krisztus alacsonyabban szól, mindig rendkívüli nyomatékkal teszi, hogy a szavak egyszerűsége az oktanokat is meggyőzze, hogy kegyes értelemmel fogadják a gondolatokat. Mert ha nem így értenénk, gondold el, milyen képtelenség következne magukból a csupasz szavakból. Mert amikor azt mondja: *És ezeknél nagyobb tetteket is mutat majd neki,* abból az derülne ki, hogy Krisztus még sok mindent nem tanult meg, amit még az apostolokról sem lehet mondani, hiszen miután megkapták a Szentlélek kegyelmét, azonnal mindent tudtak és mindenre képesek voltak, amire csak szükségük volt. Krisztusról pedig ez esetben azt kellene mondanunk, hogy sok olyat nem tudott, amit tudnia kellett volna.

Van-e ennél nagyobb képtelenség? Mi tehát a valódi értelme a mondottaknak? Mivel most egy bénát gyógyított meg, de hamarosan halottat fog feltámasztani, ezzel azt akarta mondani: csodálkoztok, hogy egy bénát meggyógyítottam? Még nagyobb dolgokat fogtok látni! Csakhogy nem így, nyíltan mondja, hanem szelídebben, hogy elviselhetőbbé tegye számukra az isteni titkokat. És hogy tudd: a „megmutat” itt nem a szó szoros értelmében áll, hallgasd, mit mond a következő versekben: *Mert ahogy az Atya feltámasztja a halottakat, és életre kelti őket, úgy a Fiú is életre kelti azokat, akiket akar.* Pedig az *önmagától semmit sem tehet* ellentétes azzal, hogy *akiket akar.* Mert ha *akiket akar,* azokat *életre kelti,* akkor *önmagától képes megtenni* (mert az *akarás* a hatalom jele); ha pedig nem képes rá *önmagától,* akkor nem igaz az *akiket akar.*

Mert az, hogy *amint az Atya feltámasztja*, az erő változatlan azonosságát mutatja; az pedig, hogy *akiket akar*, a hatalomban való egyenlőséget. Látod tehát, hogy ez: *a Fiú önmagától nem tehet semmit* nem a hatalmat vonja meg, hanem az erő és az akarat változatlan egybeesését tárja fel? Ugyanígy értsd azt is, hogy *mutat majd neki*. Mert máshol ezt mondja: *és én feltámasztom őt az utolsó napon* (Jn 6,40); és megint máshol – jelezve, hogy nem kapott erővel teszi – ezt mondja: *Én vagyok a feltámadás és az élet* (Jn 11,25). Aztán, hogy ne mondhasd, hogy bár azokat a halottakat támasztja fel, akiket akar, és életre kelti, de a többi dolgot nem így cselekszi, előre elejét vette minden efféle ellenvetésnek, amikor ezt mondta: *amit ő tesz, azt teszi a Fiú is, hozzá hasonló módon*, jelezve, hogy mindazt teszi, amit az Atya, és úgy, ahogyan az Atya. Akár a halottak feltámasztásáról beszélsz, akár a testek megalkotásáról, akár a bűnök bocsánatáról, akár arról, hogy az idegent magához vonja: mindezeket ugyanúgy munkálja, mint az, aki őt nemzette.

5. De ezek közül egyikre sem figyelnek azok, akik saját üdvösségüket elhanyagolják, mert oly nagy rossz a vezetői tekintélyre vágyakozni. Ez szülte a tévtanításokat, ez erősítette meg a pogányok istentelenségét is. Mert Isten azt akarta, hogy az ő láthatatlan dolgai a teremtet világból felismerhetők legyenek (vö. Róm 1,20), de ők ezt elvetették, és megvetve az isteni tanítást, amely e világon keresztül ismerhető, más utat vágtak maguknak, ezért is estek ki az igazságból. *Ezért nem hittek a zsidók sem, mert egymástól fogadva el dicsőséget, azt a dicsőséget, amely Istentől van, nem keresik* (Jn 5,44).

Mi azonban, szeretett testvéreim, meneküljünk ettől a betegségből minden igyekezettel és buzgósággal. Mert ha ezernyi jó cselekedetünk volna is, a hiúság mótélya mindet képes lerombolni. Ha tehát dicséretre vágyunk, Istentől keressünk dicséretet. Mert az emberek dicsérete, bármilyen legyen is, egyszer csak megjelenik és el is tűnik; de ha nem is tűnik el, hasznot akkor sem hajt nekünk, sőt gyakran elferdült ítéletből fakad. Mi csodálatos van abban a dicsőségben, amelyben táncos ifjak, romlott asszonyok, kapzsis és rablók részesülnek? Az, aki Istentől nyer csodálatot, nem ezek között nyeri, hanem azokkal a szentekkel: a prófétákkal, az apostolokkal, és mindazokkal, akik angyali életet éltek. És ha az a vágyunk, hogy tömegek figyeljenek ránk, és sok szem forduljon felénk, vizsgáljuk meg magát ezt a vágyat, semmi megbecsülésre méltót sem találunk

benne. De ha mégis a sokaság tetszésére vágysz, akkor vonzd magadhoz az angyalok gyülekezetét, és légy félelmetes a démonok számára, az emberek tetszésével pedig ne törődj.

Úgy taposs a földi ragyogáson, mintha sár és por volna, és akkor majd világosan meglátod, nincs semmi, ami úgy eltorzítja a lelket, mint a dicsőségvágy. Hiszen lehetetlen, lehetetlen, hogy aki ezt szereti, ne éljen keresztre feszített életet; miképp az sem lehetséges, hogy aki ezt megtaposta, ne tapossa el a szenvedélyek nagyobb részét. Mert aki ezen felülkerekedik, az a féltékenység, a pénz-sóvárság és minden más lelki betegség fölé is emelkedik. De hogyan győzhetjük le ezt a vágyat? Úgy, ha tekintetünket a másik dicsőségre emeljük, arra, amely a mennyből származik, és amelyből ez a földi dicsőség ki akar taszítani bennünket. Mert az égi dicsőség már most is ragyogóvá tesz bennünket, és velünk együtt halad az eljövendő élet felé, és megszabadít bennünket minden testi rab-ságtól, amelynek most nagy nyomorúsággal szolgálunk, miután egész valónkat a földnek és annak ügyeinek kiszolgáltattuk.

Nézz csak körül: akár a piacra mész, akár egy házba térsz be, akár az utcán jársz, a vendégfogadóknak, a kikötőkben, a hajókon, a szigeteken, a palotákban, a bíróságokon, a tanácsokban, mindenütt ugyanazt látod: mindenki földi dolgokkal törődik. Mindenki ezeken siránkozik: a távollévők és az érkezők, az idegenbe távozók és az itthon maradók, a hajózók, a földművesek, a mezőkön levők és a városokban élők, egyszóval mindenki. Miféle üdvösségre van tehát reményünk, ha e földön élve nem az Isten dolgaira gondolunk, hanem, miközben arra hívtunk, hogy idegenek legyünk a földiek számára, mi épp az égiekhez leszünk idegenek, és az evilágiak polgáraivá válunk? Mi lehet ennél nagyobb érzéketlenség, mint hogy nap mint nap halljuk a végítéletről és az Isten orszá-gáról szóló tanítást, mégis úgy élünk, mint Noé nemzedéke és a sodomaiak, akik csak a tapasztalat által hajlandók tanulni?

Pedig éppen ezért íratott meg mindaz, ami velük történt, hogy ha valaki kértelkednék az eljövendőknél, a már megtörtént dolgokból merítsen bizonyosságot a jövőről. Gondoljunk tehát mindezekre: a múlt eseményeire és az eljövendőkre, és legalább egy kis időre szabaduljunk meg e keserves szolgaságtól, és törődjünk egy kicsit lelkünkkel is, hogy így elnyerhessük mind a jelen, mind az eljövendő javakat a mi Urunk, Jézus Krisztus kegyelme és emberszeretete által, akié a dicsőség és a hatalom mindörökkön-örökké. Ámen.

39. homília

Az Atya nem is ítél meg senkit, hanem az ítéletet egészen a Fiúnak adta át, hogy mindenki úgy tisztelje a Fiút, ahogyan az Atyát tisztelik.

1. Minden dologban nagy buzgóságra van szükségünk, szeretett testvéreim. Hiszen számot fogunk adni, és szigorú számonkérés vár ránk szavainkért és tetteinkért egyaránt. A mi életünk ugyanis nem ér véget a jelen világban, hanem egy másik, új élet vár ránk, és rettenetes ítélőszék elé fogunk állni. *Mert mindnyájunknak leplezetlenül kell odaállnunk Krisztus ítélőszéke elé – mondja Pál –, hogy mindenki megkapja, amit megérdemel, aszerint, amit e testben cselekedett: akár jót, akár gonoszat* (2Kor 5,10). Gondoljunk hát mindig erre az ítélőszékre, és akkor egész életünkön át meg fogjuk tudni őrizni az erényt. Mert aki lelkéből számúzi ennek a napnak az emlékezetét, olyan, mint a ló, amely letépi magáról a zablát, és a szakadék felé rohan. *Útjai mindig megromlottak – mondja az Írás –, és mivel az okát is meg akarja adni, hozzáteszi: mert elvetette szíve elől ítéleteidet* (Zsolt 9,26 LXX). Az az ember viszont, aki mindig szem előtt tartja e félelmetes napot, józanul fog járni. *Emlékezz a végedre – mondja a bölcs –, és soha nem fogsz vétkezni* (JSirá 7,36). Mert aki most megbocsátja bűneinket, az fog akkor ítélni is; aki meghalt értünk, az fog újra megjelenni, hogy megítélje az egész világot. *Másodszor majd a bűn hordozása nélkül fog megjelenni azoknak, akik várják őt üdvösségükre* (Zsid 9,28).

Ezért mondja most is: *Az Atya nem is ítél meg senkit, hanem az ítéletet egészen a Fiúnak adta át, hogy mindenki úgy tisztelje a Fiút, ahogyan az Atyát tisztelik.* De vajon – kérdezhetné valaki – akkor az Atyát nevezzük-e Fiúnak? Távol legyen! Éppen azért mondta, hogy *a Fiúnak*, hogy miközben megmarad Fiúnak, úgy tiszteljük, mint az Atyát. Mert aki az Atyát Fiúnak nevezné, az már nem Fiúként tisztelné, hanem mindent összekeverne. Mivel pedig az emberek a jótéteményektől kevésbé indíttatnak tiszteletre, mint a büntetéstől való félelemtől, Krisztus e szavakkal félelmet kelt bennük, hogy legalább a félelem vezesse őket a tiszteletre. Amikor azt mondja: *az ítéletet egészen*, ezzel azt állítja, hogy ő az, akinek hatalmában áll büntetni és jutalmazni, és mindkettőt úgy teszi, ahogyan akarja. Az „adta” szó pedig azért hangzik el, hogy ne véld őt születetlennek, és ne képzelj két Atyát. Mert mindaz, ami az Atyáé, az a Fiúé is: született, mégis megmarad Fiúnak.

És hogy megértsd: az „adta” ugyanazt jelenti, mint „nemzette”, figyeld, miként mondja máshol: *Mert ahogyan az Atyának van önmagában élete, úgy a Fiúnak is megadta, hogy élete legyen önmagában.* Mit jelent ez? Talán azt, hogy előbb nemzette, és csak azután adta az életet? Hiszen aki ad, olyannak ad, aki már létezik. Tehát a Fiú előbb élt volna az élet nélkül? Ezt még a démonok sem mernék feltételezni, istentelensége mellett maga az elgondolás is értelmetlenség. Tehát amint az, hogy életet adott neki, azt jelenti: életet nemzett, úgy az is, hogy *az ítéletet átadta neki*, azt jelenti: bíróvá nemzette őt. És hogy ne gondold: mivel az Atya az oka a Fiú létrejöttének, ezért különbség van kettejük lényege között, vagy hogy a Fiú kevesebb tiszteletre méltó, Krisztus éppen ezért mondja, hogy ő maga ítél, hogy ebből is megmutassa egyenlőségét. Mert aki hatalmat kapott arra, hogy megbüntesse és megjutalmazza azokat, akiket akar, annak ugyanaz a hatalma van, mint az Atyának. Ha pedig nem így volna, hanem később kapta volna meg ezt a méltóságot, mi történt, hogy később elnyerte? Milyen előrelépést tett volna, hogy elnyerje ezt a dicsőséget, és mintegy kineveztessek erre a tisztségre? Nem szégyellitek, hogy ilyen emberi és alantas gondolatokat visztek bele abba a tiszta isteni természetbe, amely semmi idegent nem fogad magába?

Miért beszél hát Krisztus ilyen módon? Azért, hogy szavai befogadhatók legyenek, és az embereket előkészítse a magasztosabb tanításokra. Ezért vegyíti a magasztos kijelentéseket az egyszerűekkel. Nézd csak, milyen következetesen teszi ezt! Előbb azt mondta: *Az én Atyám munkálkodik, és én is munkálkodom*, ezzel kimondva egyenlőségét, mire a zsidók meg akarták ölni. Mit tesz hát? Szavaiban mintegy lehajol, de a gondolat ugyanaz marad: *A Fiú önmagától semmit sem tehet.* Aztán ismét felemeli a beszédet: *Amit az Atya tesz, azt teszi a Fiú is, hozzá hasonló módon;* majd ismét emberibben szól: *Az Atya szereti a Fiút, és mindent megmutat neki, amit ő tesz. És ezeknél nagyobb tetteket is mutat majd neki, hogy ti csodálkozzatok.* Aztán újra magasztosan szól: *Ahogyan az Atya feltámasztja a halottakat, és életre kelti őket, úgy a Fiú is életre kelti azokat, akiket akar;* majd ismét olyan kijelentést mond, amely egyszerre alázatos és magasztos: *Az Atya nem is ítél meg senkit, hanem az ítéletet egészen a Fiúnak adta át;* és rögtön utána a legmagasabb rendű igazságot hirdeti: *hogy mindenki úgy tisztelje a Fiút, ahogyan az Atyát tisztelik.* Látod, miként színezi a beszédet? Magasztos és alázatos megfogalmazást sző egybe, hogy az akkoriak számára is könnyen befogadható legyen, és az utánuk jövők se lássanak kárt benne, hanem a magasztosról és a többi kijelentésről

is a hozzá illő értelmet kapják. Mert ha mindez nem az üdvösség rendjének megfelelő leereszkedésből történnék, akkor miért kapcsolná össze az alázatos kijelentéseket a magasztosakkal? Hiszen aki nagyságos dolgokat mondhat magáról, amikor olykor alázatosabban szól, azt jó okkal, tanító célból teszi; ám akinek önmagáról szerényen illene beszélnie, ha nagyot szól, milyen alapon ejt ki olyasmit, ami meghaladja a természetét? Ez nem gondviselés, hanem végső istentelenség volna.

2. Így hát mi igaz és Istenhez méltó okát látjuk annak, hogy Krisztus olykor alázatos szavakat használ: ez az a lehajlás, amely a mérséklet által tanít, és amelyen keresztül a mi üdvösségünk megvalósul. Maga is kifejezi ezt, amikor máshol azt mondja: *Azért mondom ezeket, hogy ti üdvözüljetek* (Jn 5,34). Amikor ugyanis János tanúságát idézi, helyett, hogy önmagáról szólna, ami isteni fenségéhez méltatlannak tűnt volna hallgatói szemében, e szavak látszólagos egyszerűségét is ennek a célnak tulajdonítja: *azért mondom ezeket, hogy ti üdvözüljetek*.

Ti pedig, akik azt mondjátok, hogy a Fiúnak nincs ugyanaz a hatalma, dicsősége és ereje, mint annak, aki nemzette őt: mit feleltek akkor, amikor halljátok, hogy szavaiban éppen ezzel az Atyával való egyenlőségét nyilvánítja ki hatalomban, erőben és dicsőségben? És miért követelné ugyanazt a tiszteletet, ha ő annyival alacsonyabb volna, ahogy ti mondjátok? Sőt, nem áll meg ennél, hanem hozzáteszi, hogy *aki nem tiszteli a Fiút, az nem tiszteli az Atyát sem, aki őt elküldte*. Látod, miként fonódik össze a Fiú tisztelete az Atyáéval? És mit jelent ez? Hiszen valami hasonlót látunk az apostoloknál is: *Aki titeket befogad, engem fogad be* (Mt 10,40). Ott azonban azért mondta így, mivel szolgálóinak ügyeit is magáénak vallja. Itt viszont azért, mert egylényegű és egy a dicsőségük. Másfelől az apostolok felől sehol sem hangzott el, hogy tiszteljék őket. Itt viszont helyesen teszi hozzá: *aki nem tiszteli a Fiút, nem tiszteli az Atyát sem*. Mert ha két király közül az egyiket megsértik, az a másikat is sérti, annál inkább, ha a megsértett a fia! A király megszégyenülhet, ha egyik katonája részeg dühében garázdálkodik, de az közvetett sérelem; itt azonban közvetlen. Ezért mondta előbb, *hogy mindenki úgy tisztelje a Fiút, ahogyan az Atyát tisztelik*, hogy amikor hozzáteszi: *aki nem tiszteli a Fiút, az nem tiszteli az Atyát sem*, azonos értelmű tiszteletről legyen szó. Nem egyszerűen azt mondja, hogy *aki nem tiszteli*, hanem: *aki nem tiszteli úgy*, ahogyan mondtam, azaz ugyanazzal a tisztelettel, amely az Atyának jár.

Ha pedig valaki azt kérdezné, hogyan lehet, hogy ugyanazon lényegű az, aki küld, és az, akit küldenek? Megint az emberihez rántod le a beszédet, és nem veszed észre, hogy mindez semmi másért nem hangzott el, mint hogy az okát ismerjük, és hogy bele ne essünk Szabelliosz kórságába, és hogy a zsidók gyöngesége így módon gyógyuljon: ne tartsák őt az Atyával szemben álló isten-ellenségnek. Mert azt mondták: *nem Istentől való ez az ember* (Jn 9,16), nem Istentől jött. Hogy ezt a gyanút eloszlassa, Krisztus nem annyira a magasztos kijelentésekkel, mint inkább az alázatos szavakkal segítette őket, hogy meg ne botránkozzanak. Ezért mondja újra meg újra, hogy *elküldetett*, nem azért, hogy ezzel csökkentse isteni méltóságát, hanem hogy elnémítsa a gyanakvók száját. Ezért menekül szavaiban folyton az Atyához, de közben mindig megőrzi saját isteni tekintélyét is. Ha mindent a maga méltóságához mérten mondott volna el, az akkori hallgatók nem fogadták volna el, hiszen már néhány ilyen kijelentése miatt is üldözték, és gyakorta meg akarták kövezni őt. Ha pedig rájuk tekintettel mindig csak alázatosan szólt volna, később sokakat megzavart volna. Ezért keveri és elegyíti a tanítást: az alázatos kijelentésekkel – amint mondtam – befogja amazok száját, a méltóságához illő szavakkal pedig elhárítja az értelmesek elől a kimondottak kicsinyes értelmét, és megmutatja, hogy mindebből semmi sem illik hozzá a maga közvetlen értelmében.

Mert az, hogy *elküldetett*, helyváltozást jelent, Isten pedig mindenütt jelen van. Miért mondja hát, hogy *elküldetett*? Azért, mert így, emberi módon beszélve is az Atyával való egységet fejezi ki. Ennek értelmében formálja a következő szavait is: *Bizony, bizony, mondom nektek: aki hallja az én ígémet, és hisz abban, aki elküldött engem, annak örök élete van, sőt ítéletre sem megy, hanem átment a halálból az életbe*. Látod, miként teszi folyton ugyanazt: gyógyítja a gyanút itt is és azután is, félelemmel és a jótétemény ígéretével oszlatja el a vele szembeni perlekedést, és ismét erősen alkalmazkodik a szóhasználatában. Mert nem azt mondta: aki hallgatja az én szavaimat, és bennem hisz. Ezt önteltségnek tartották volna, túlzó szólamnak. Ha pedig később, annyi csoda után is azt gyanították róla, hogy kevélységből beszél, mennyivel inkább akkor! Ezért is mondták neki: *Ábrahám meghalt, a próféták is meghaltak, te pedig azt mondod: Ha valaki megtartja az én ígémet, az nem ízleli meg a halált soha* (Jn 8,52). Hogy itt is meg ne vaduljanak, figyeld, mit mond most: *aki hallja az én ígémet, és hisz abban, aki elküldött engem, annak örök élete van*. Ez tette beszédét könnyen elfogadhatóvá, mert

megtanította őket arra, hogy akik őt hallgatják, valójában az Atyában hisznek. És ha ezt örömmel elfogadják, a további tanítást is könnyebben fogják befogadni. Így tehát, még amikor Krisztus alázatosan szól, szavai előkészítik a magasabb igazságok megértését.

És amikor azt mondja: *örök élete van*, azonnal hozzáteszi: *sőt ítéletre sem megy, hanem átment a halálból az életbe*. Ezzel két módon is befogadhatóvá teszi a tanítást: egyrészt mert az Atyába vetett hitre hív, másrészt mert nagy javakat ígér azoknak, akik hisznek. Az, hogy *ítéletre sem megy*, azt jelenti, hogy nem kerül büntetésre. A „halál” itt nem a testi halált jelenti, hanem az örök halált, amint az „élet” sem az időleget, hanem az örök életet. *Bizony, bizony, mondom nektek, hogy eljön az óra, és az most van, amikor a halottak hallják az Isten Fiának a hangját, és akik meghallották, élni fognak*. Elmondva a szavakat, a tettek általi bizonyításra mutat. Mert miután kijelentette: *amint az Atya feltámasztja a halottakat, és életre kelti őket, úgy a Fiú is életre kelti azokat, akiket akar*, nehogy valaki hiúságnak vagy üres dicsekvésnek tartsa szavait, most azonnal tettekkel igazolja azokat: *eljön az óra*. Majd hogy ne gondolják, ez csak a távoli jövőre vonatkozik, hozzáteszi: *és az most van, amikor a halottak hallják az Isten Fiának a hangját, és akik meghallották, élni fognak*. Látod, milyen isteni tekintély és kimondhatatlan hatalom rejlik e szavakban? Mert amiképpen a végső feltámadáskor lesz, úgy van most is. Hiszen akkor is parancsoló szót hallva fogunk feltámadni: Isten parancsszavára a halottak feltámadnak (vö. 1Thessz 4,16). És honnan tudjuk, kérdezhetné valaki, hogy nem üres dicsekvés mindez? Onnan, hogy hozzáteszi: *és az most van*. Mert ha csak a jövőre vonatkozott volna, beszéde gyanút keltett volna hallgatóiban; most azonban bizonyítékot ad. Mintegy ezt mondja: *míg én köztetek vagyok, ez meg fog történni*. Nem ígérhette volna meg ezt akkor, ha nem tudná beteljesíteni, mert akkor szavai gúny tárgyává váltak volna. Aztán logikai magyarázatot is ad, mondván: *Mert amint az Atyának élete van önmagában, ugyanúgy megadta a Fiúnak is, hogy élete legyen önmagában*.

3. Látod, miként állítja elénk a megkülönböztethetlent, és egyetlen ponton mutat különbséget: abban, hogy az egyik az Atya, a másik pedig a Fiú? Mert az „adta” szó csak ezt az egy megkülönböztetést vezeti be, minden másban egyenlőséget, megkülönböztetetlen egyezést mutat. Ebből világos, hogy mindent ugyanakkora hatalommal és erővel cselekszik, amellyel az Atya, és nem kívülről

nyert erővel. Mert úgy van nála az élet, amiként az Atyánál. Ezért mindjárt hozzá is fűzte a következőt, hogy ebből amazt is megértsük. Melyiket? Azt, hogy *arra is adott neki hatalmat, hogy ítéletet tartson.*

És miért forgatja fel-alá a feltámadás és az ítélet témáját? Mert *ahogy az Atya feltámasztja a halottakat, és életre kelti őket, úgy a Fiú is életre kelti azokat, akiket akar.* És ismét: *Az Atya nem is ítél meg senkit, hanem az ítéletet egészen a Fiúnak adta át.* És megint: *Mert ahogyan az Atyának van önmagában élete, úgy a Fiúnak is megadta, hogy élete legyen önmagában.* És ismét: *akik meghallották az Isten Fiának szavát, élni fognak.* És itt újból: *arra is adott neki hatalmat, hogy ítéletet tartson.* Miért tér vissza újra meg újra ezekhez, az ítélethez, az élethez és a feltámadáshoz? Azért, mert ezek azok, amelyek leginkább képesek magukkal ragadni még a meg nem hajló hallgatót is. Mert aki meggyőződött arról, hogy fel is fog támadni, és hogy számot fog majd adni ennek az elkövetett vétkekért, még ha semmi más jelet nem is látott, ezt elfogadva mindenképpen odasiet, hogy a Bírót maga iránt könyörületre indítsa.

Mert ő az Emberfia, ne csodálkozzatok ezen! A szamoszatai Pál azonban félreértelmezi ezt, amikor így olvassa: *arra is adott neki hatalmat, hogy ítéletet tartson, mert ő az Emberfia.* De ez a tagolás teljesen következetlen. Mert nem azért kapta az ítéletet, mert ember, különben mi akadálya volna, hogy minden ember bíró legyen, hanem mivel az elmondhatatlan isteni lényegből való Fiú, azért lett bíró. Ezért így kell olvasnunk: *Mert ő az Emberfia, ne csodálkozzatok ezen!* Mivel a hallgatók szemében megütközést keltett, amit mondott, és nem tartották őt egyébként, mint pusztá embernek, holott az elmondottak meghaladták az emberi mértéket, sőt az angyalit is, és olyan dolgok voltak, amelyek egyedül Istenhez tartoznak, ezért ezt az ellentétet feloldva hozzáfűzte: *Ne csodálkozzatok, mivel ő az Emberfia. Mert eljön az óra, amelyben mindazok, akik a sírban vannak, meghallják az ő hangját, és kijönnek: akik a jót tették, az életre támadnak fel, akik pedig a rosszat cselekedték, az ítéletre támadnak fel.*

Miért nem mondja tehát most is: *Ne csodálkozzatok, mert ő az Emberfia és mert az Isten Fia is?* Hiszen azt már korábban kimondta, hogy *hallják az Isten Fiának hangját.* Ha pedig most elhallgatja, ne csodálkozz! Ugyanis miután olyan munkáról szólt, amely Istenre sajátosan jellemző, megengedi a hallgatóknak, hogy ebből most már maguk következtessenek rá: ő Isten is, és Isten Fia. Mert ha ezt szüntelenül ő maga mondta volna ki, akkor az visszatetszést keltett volna

bennük; de amikor a csodákból levont következtetés alapján mutatkozik meg, kevésbé lesz terhes a tanítás. Hiszen még azok is, akik érveléseket szőnek, amikor a bizonyítás elemeit sorra lefektetve bátran bizonyítják a keresett tételt, gyakran nem maguk mondják ki a konklúziót, hanem úgy formálják a hallgatót elfogadóbbá, és teszik fényesebbé a győzelmet, hogy magát az ellenérvelőt vezetik rá a végkövetkeztetés kimondására, úgyhogy a jelenlevők inkább javukra szavaznak, mint ellenfelükre, aki magának igyekszik megszerezni a szavazatot.

Amikor Lázár feltámasztására utal, ott nem említi az ítéletet, mert Lázár nem azért támadt fel, hogy ítélet következék; de amikor általában beszél a feltámadásról, akkor már hozzáteszi: *akik a jót tették, az életre támadnak fel, akik pedig a rosszat cselekedték, az ítéletre támadnak fel*. Így János is továbbvezeti a hallgatót: megemlíti az ítéletet, és hogy *aki nem engedelmeskedik a Fiúnak, nem lát majd életet, hanem Isten haragja marad rajta* (Jn 3,36); és hasonlóképpen Nikodémushoz is így szól az Úr: *Aki hisz őbenne, az nem jut ítéletre, aki pedig nem hisz, már ítélet alatt van* (Jn 3,18). Ugyanezt teszi most is: a gonosz cselekedetekhez kapcsolja az ítélet és a büntetés képét. Mivel korábban azt mondta: *Aki hallja az én igémet, és hisz abban, aki elküldött engem, az ítéletre sem megy, nehogy valaki azt higgye, hogy pusztán a hit elegendő az üdvösséghez, most a cselekedeteket is hozzáteszi: akik a jót tették, az életre támadnak fel, akik pedig a rosszat cselekedték, az ítéletre támadnak fel*.

Mivel tehát azt mondta, hogy neki fog számot adni az egész lakott világ, és hogy mindnyájan az ő szavára fognak feltámadni, ami új és rendkívüli dolog, és még most is sokan, még azok közül is, akikről azt tartják, hogy hitre jutottak, nem hiszik; nemhogy akkor a zsidóknál, hallgasd meg, miként alapozza meg ezt, ismét alkalmazkodva a hallgatók gyöngeségéhez: *Én önmagamtól nem tehetek semmit: ahogyan tőle hallom, úgy ítélek; és az én ítéletem igazságos, mert nem a magam akaratát keresem, hanem annak az akaratát, aki elküldött engem*. Pedig már addig is nem kis jelét adta a feltámadásnak, amikor a bénát meggyógyította. Ezért korábban sem beszélt a feltámadásról, amíg meg nem tette azt, ami a feltámadáshoz oly közel állt. S az ítéletre is akkor célzott, amikor a test megszilárdítása után ezt mondta: *Íme, meggyógyultál; többé ne vétkezz, hogy valami rosszabb ne történjék veled* (Jn 5,14). Így előre hirdette Lázár feltámasztását és az egyetemes feltámadást is. És mivel két feltámadást jövendölt meg, az egyiket, amely Lázárral hamarosan be is következett, és a másikat, amely a világ végén lesz.

Az első a bénának adott gyógyulásból erősíti meg és az idő közelségéből, ezért mondja: *eljön az óra, és az most van*; a másodikat pedig Lázár feltámasztásából, hogy a már megtörtént események alapján az eljövendőket is biztosra vehessük. Azt látjuk, hogy mindenhol így jár el Krisztus: kettős, sőt hármas prófeciát ad, és a jövő eseményeit mindig a már beteljesedettek révén bizonyítja.

4. Miután mindazt elmondta és megcselekedte, amit addig tett, Krisztus mégsem elégedett meg ennyivel, mert hallgatói gyengék voltak még a hitben. Ezért, hogy lecsillapítsa bennük az ellenségeskedést, szelíden és alázatosan így folytatja: *Én önmagamtól nem tehetek semmit: ahogyan tőle hallom, úgy ítélek; és az én ítéletem igazságos, mert nem a magam akaratát keresem, hanem annak az akaratát, aki elküldött engem*. Mivel ugyanis olyasmit mondott, ami idegennek és eltérőnek tűnt a próféták kijelentéseitől, hiszen amazok azt mondták, hogy Isten az, aki ítéli az egész földet, vagyis az emberi nemet; Dávid mindenütt ezt hirdette: *igazságosan ítéli a népeket* (Zsolt 9,9), és: *Isten igaz bíró, erős és türelmes* (Zsolt 7,12 LXX); és ugyanezt mondták valamennyien a próféták és Mózes is; Krisztus viszont azt mondta: *Az Atya nem is ítél meg senkit, hanem az ítéletet egészen a Fiúnak adta át*. Ez elég volt ahhoz, hogy az akkori zsidó hallgatót felzavarja, és arra készítse, hogy őt újra az Istennel szemben álló istenellenségnek vélje. Ezért itt igen erősen alkalmazkodik a beszédében, éppen annyira, amennyire gyöngeségük megkívánta, hogy ezt a veszedelmes gyanút tőből kitepje. És ezt mondja: *Én önmagamtól nem tehetek semmit*. Vagyis: semmi olyat, ami idegen, vagy ami eltérő volna, vagy amit az Atya nem akar, nem fogtok tőlem látni vagy hallani.

És mivel korábban azt mondta, hogy *ő az Emberfia*, és láttuk, hogy akkor még embernek gondolták őt, ezért itt is ezt teszi hozzá. Amint korábban mondta: *Amit hallottunk, azt szóljuk, és amit láttunk, arról teszünk bizonytságot* (Jn 3,11), és Jánosról is ezt olvassuk: *arról tesz bizonytságot, amit látott, de bizonyágtételét senki sem fogadja el* (Jn 3,32). Mindkét helyen a pontos ismeretről beszél, nem pusztán a hallásról vagy látásról. Így tehát itt is, amikor a hallásról beszél, semmi más nem tesz nyilvánvalóvá, mint azt, hogy lehetetlen, hogy más akarjon, mint amit az Atya. De nem ilyen nyíltan mondja (mert akkor, abban az időben nem fogadták volna el, ha ennyire közvetlenül hallják), hanem hogyan? Igen nagy alkalmazkodással és nagyon is emberi módon: *Ahogyan tőle hallom, úgy ítélek*. Nem arról beszél, mintha tanítást kapna (nem azt mondja: ahogyan tanítanak,

hanem: *ahogyan hallom*), és nem is úgy, mintha hallgatásra szorulna (hiszen ő sem tanításra, sem hallásra nem szorul), hanem az Atyával való teljes egységet fejezi ki: az akarat és az ítélet tökéletes azonosságát. Azt akarja mondani, hogy úgy ítélek, mintha maga az Atya ítélné. Ezután hozzáteszi: *Tudom, hogy az én ítéletem igazságos, mert nem a magam akaratát keresem, hanem annak az akaratát, aki elküldött engem.*

Mit mondasz? Hát van olyan akaratod, amely különbözik az Atyáétól? Hiszen máshol ezt mondtad: *Én és az Atya egy vagyunk* (Jn 10,30); és ismét, az akaratról és az egyetértésről szólva: *Add meg nekik, hogy ők is egyek legyenek bennünk* (vö. Jn 17,24), azaz a rólunk szóló hitben. Látod, hogy éppen azok a kijelentések, amelyek a leginkább egyszerűnek látszanak, hordozzák rejtve a magasztos értelmet? Ugyanis amire céloz, az valami ilyen: nem más az Atya akarata és más az övé, hanem miként egy értelemnek egy az akarata, úgy az enyém és az Atyáé is egy. És ne csodálkozz, ha ilyen szoros összefonódásról beszél. Mert a Lélekre is ugyanezt a példát használja Pál, amikor ezt mondja: *Mert ki ismerheti meg az emberek közül azt, ami az emberben van? Egyedül az emberi lélek, amely benne lakik. Ugyanígy azt sem ismerheti senki, ami Istenben van, csak Isten Lelke* (1Kor 2,11). Tehát semmi mást nem mond, mint ezt: nincs saját, az Atyáétól különböző akaratom; hanem amit ő akar, azt akarom én is, és amit én akarok, azt ő is.

Amint tehát az Atyának nem lehet szemrehányást tenni, amikor ítélt, úgy nekem sem; mert ugyanabból a belátásból fakad mindkettőnk döntése. És ha ezeket emberibb módon fejti ki, ne csodálkozz, hiszen hallgatói akkor még pusztán embernek tartották. Épp ezért az ilyen helyeken nem elég a szavakat vizsgálni, hanem figyelembe kell venni a hallgatók értetlenségét is, és úgy kell érteni a mondottakat, ahogyan azok sejtéseihez igazodva szólt, különben sok téves következtetés születne.

Figyeld csak! Azt mondta: *nem a magam akaratát keresem*. Nos hát, akkor az ő akarata más, és nagyon is különbözik; sőt nem pusztán különbözik, hanem így még hasznos sem volna. Mert ha üdvösséges lenne, és egyeznék az Atyáéval, miért nem azt keresed? Az emberek mondhatnák joggal ezt, mivel sokszor akarnak olyat, amely eltér Isten tetszésétől. Te azonban miért mondod ezt, hiszen mindenben hasonló vagy az Atyához? Hiszen ezt még egy fegyelmezett és megfeszített emberről sem mondaná senki. Mert ha Pál annyira eggyé olvadt Isten akaratával, hogy ezt mondta: *többé tehát nem én élek, hanem Krisztus él bennem*

(Gal 2,20), hogyan mondhatta volna mindenk Ura: *nem a magam akaratát keresem, hanem annak az akaratát, aki elküldött engem*, mintha az más volna? Mit jelent tehát, amit mond? Az ember felől közelít, és a hallgatók föltételezéséhez igazodva szól. Miután az előbbiekből kimutatta, amiket mondott, részben Istenhez illően, részben emberi módon beszélve, ismét emberként alapozza meg ugyanazt, és ezt mondja: *az én ítéletem igazságos*. És honnan nyilvánvaló ez? Onnan, hogy *nem a magam akaratát keresem, hanem annak az akaratát, aki elküldött engem*.

Ahogy az emberek között az, aki mentes az önzéstől, nem vádolható azzal, hogy igazságtalanul ítélt, ugyanígy ti sem vádolhattok engem. Mert aki a saját érdekeit akarja érvényesíteni, azt könnyen gyanú érheti, hogy elferdíti az igazságot; de aki nem a magáét keresi, mi oka volna arra, hogy ne az igazság szerint döntsön? Ezt a gondolatmenetet alkalmazzátok tehát rám is. Ha azt mondanám, hogy nem az Atya küldött, és nem neki tulajdonítanám a cselekedeteimből fakadó dicsőséget, akkor talán joggal gyanakodnátok, hogy önmagamat akarom fényezni, és nem az igazat mondom. Ha pedig másnak tulajdonítom és másnak ajánlom a történeteket, miért, vagy milyen alapon gyanakodnátok az elmondottakra? Látod, milyen mélyre viszi le beszédét, és hogy honnan mondja ki: az ő ítélete igazságos? Onnan, ahonnan akár egy ember is kezdené védekezését.

Látod, amit oly gyakran említettem, milyen világosan tündöklök? És mi az, amit mondtam? Hogy a szavak túláradó alázatossága győzi meg leginkább az értelmeseket, hogy a kézenfekvőre figyelve el ne veszítsék a mondottak lényegét, hanem inkább előkészíti őket arra, hogy a gondolatok magasságáig emelkedjenek. Ez pedig azokat is, akik addig a földön vonszolták magukat, nagy könnyűséggel, apránként felemeli.

Ezért kérek benneteket, testvéreim, hogy ne fussunk át figyelmetlenül a halottakon, hanem gondosan vizsgáljuk meg mindent, és az elmondottak okát keressük meg! Ne gondoljuk, hogy a tudatlanság vagy az egyszerűség elegendő mentségül. Mert az Úr nemcsak azt parancsolta, hogy legyünk ártatlanok, hanem azt is, hogy legyünk okosak (vö. Mt 10,16). Gyakoroljuk tehát az egyszerűséggel együtt az értelmet is, mind a hit dolgában, mind pedig a mindennapi életben. Ítéljük meg önmagunkat most, hogy ne ítéltessünk el a világgal együtt, és bánjunk szolgálóinkkal úgy, ahogy szeretnénk, hogy Urunk bánjon velünk: *Bocsásd meg vétkeinket, miképpen mi is megbocsátunk az ellenünk vétkezőknek* (Mt 6,12).

Tudom, hogy a lélek nehezen viseli a sértést; de ha megértjük, hogy amikor megbocsátunk, valójában nem a minket megbántón, hanem magunkon könyörülünk, akkor hamar elengedjük a harag mérgét. Mert aki nem bocsátott meg száz dénár adósságot szolgatársának, nem azt károsította meg, hanem önmagát tette újra felelőssé a tízezer talentumért, amely alól korábban felmentették (vö. Mt 18,23–35). Amikor tehát nem bocsátunk meg másoknak, önmagunknak nem bocsátunk meg. Ne csak Istennek mondjuk hát: *ne emlékezzél bűneinkre* (vö. Zsolt 24/25,7), hanem mondjuk ezt magunknak is: *ne emlékezzünk szolgatársaink vétkeire!* Mert először te ítélsz a tiedről, és csak azután következik Isten. Te írod a törvényt az irgalomról és a büntetésről, és te hozod meg ezekben az ítéletet. Ezért tőlünk függ, hogy Isten megemlékezik-e vétkeinkről, vagy sem. Pál is érinti: *bocsássatok meg egymásnak, ha valakinek panasza volna valaki ellen* (Kol 3,13), és nemcsak egyszerűen megbocsásson, hanem úgy, hogy semmi nyoma ne maradjon. Mert Krisztus sem csak nem hozta fel bűneinket, hanem még csak emlékeztetni sem akart rájuk, és nem mondta: ezeket és ezeket vétetted, hanem *eltörölte a kézírást* (Kol 2,14), és nem róta fel a bűnt, amint ezt Pál is világosan tanúsítja. Ezt tegyük hát mi is: töröljük ki gondolatainkból mindet! Ha valami jót kaptunk attól, aki megszorított, csak azt tartsuk számon; ha rosszat és fájót, vessük ki és töröljük el úgy, hogy nyoma se maradjon! És ha semmi jót nem kaptunk tőle, annál nagyobb jutalom és elismerés vár azokra, akik így is megbocsátanak.

Mások virrasztással, böjttel és szenvedéssel törlik el bűneiket; te pedig a könnyebb úton, úgy, hogy nem emlékezel a rosszra, minden bűnödöt eltörölheted. Miért fordítod hát a kardot önmagad ellen, mint az őrütek és a bolondok, és miért zárod ki magad a jövődő életből, amelynek elérésére minden erőddel törekedned kellene? Ha már ez a jelen élet is oly kíváncsú, mit mondjunk arról, ahol nincs többé fájdalom, jajkiáltás és halál (vö. Jel 21,4)? Ott nem kell a haláltól félni, vagy az örömök határát gyanítani. Boldogok és háromszorosan boldogok azok, akik részesülnek e boldog végben; és nyomorultak, háromszor nyomorultak, sőt számtalanszor azok, akik saját magukat fosztják meg ettől a boldogságtól. És mit kell tennünk, hogy elnyerjük ezt az életet? Hallgasd magát a Bírót, aki egy ifjúval beszél erről! Mert mikor az megkérdezte: *Mester, mi jót tegyek, hogy örök életet nyerjek?* Krisztus, miután felsorolta a többi parancsot, a felebarát iránti szeretetre vezette a beszédet (Mt 19,16–19).

Talán sokan most is azt mondják, mint az a gazdag ifjú: ezt mind megtartottuk. Nem loptunk, nem öltünk, nem paráználkodtunk. De vajon azt elmondhatod-e, hogy úgy szeretted a felebarátodat, ahogyan kellett? Vagy rágalmazott valaki, vagy gyalázkodott; vagy nem állt ki az igazságtalanul bántalmazott mellett; vagy nem osztotta meg javait, és nem is szeretett. Most azonban Krisztus nemcsak ezt parancsolja, hanem mást is. Micsodát? *Add el vagyonedat, oszd szét a szegényeknek, és kincsed lesz a mennyben; azután jöjj, és kövess engem!* (Mt 19,21), a követésen a tettekben megvalósuló utánzást értve.

Mit tanulunk tehát ebből? Először is azt, hogy aki mindezt nem valósítja meg, az nem juthat ama végben az elsők közé. Mert miután az mondta: ezt mind megtartottam, mintha valami nagy dolog még hiányoznék a teljes elismeréshez, Krisztus ezt mondja: *Ha tökéletes akarsz lenni, menj el, add el vagyonedat, oszd szét a szegényeknek, és kincsed lesz a mennyben; azután jöjj, és kövess engem!* Tehát ez az első, amit megtanulhatunk. Másodszor pedig az, hogy őt magát is leleplezte, aki hiába kérkedett. Mert aki ilyen bőségben él, és közben elnézi, hogy mások szegénységben élnek, hogyan is szeretne volna a felebarátját? Ennélfogva azt sem mondta igazán.

Mi pedig tegyük amazt is és ezeket is: igyekezzünk kiüríteni, amink van, és megvásárolni a mennyet. Hiszen ha valaki egy földi rangért gyakran egész vagyonát odadobta, olyan rangért, amely itt marad, és nem is sokáig marad (mert sokan jóval haláluk előtt levetközték már tisztségüket, mások pedig még életükben is kárt vallottak miatta; mindezt tudva mégis mindent kiürítenek érte). Ha tehát ezért ennyit megtesznek, akkor amazért, amely maradandó és el nem vehető, mi lehetne nálunk nyomorultabb, ha még keveset sem áldoznánk oda, és nem adnánk oda azokat sem, amelyeket egy kis idő múltán, míg itt vagyunk, úgyis el fogunk hagyni?

Micsoda örület volna hát az, ha azokat, amelyeket akarva-akaratlanul elvesznek tőlünk, most, amikor módunk van rá, nem akarnánk önként odaadni, és magunkkal együtt elvinni? Pedig ha valakit halálra hurcolnának, és felkínálnák neki, hogy mindenét elengedve megszabadulhat, ezt kegynek tartanánk. Most pedig, miközben a gyehennára vezető út áll előttünk, és a felét odaadva megszabadulhatnánk, inkább a büntetést választjuk, és azokat próbáljuk visszatartani, hiába, amelyek úgysem a mieink, és közben megfosztjuk magunkat attól, ami a miénk.

Miféle mentségünk lesz hát? Miféle bocsánatunk, amikor ilyen könnyű utat vágunk számunkra az élethez, mi meg szakadékok felé rohanunk, terméketlen úton járunk, és megfosztjuk magunkat mindattól, ami itt, és attól is, ami ott van, holott módunk volna mindkettőt könnyedén elnyerni? De ha nem előbb, legalább most álljunk talpra, és a magunk uraiként, rendelkezünk a jelenvalókkal úgy, ahogy kell, hogy a jövődőket is könnyen elnyerhessük, a mi Urunk Jézus Krisztus kegyelméből és emberszeretetéből, akié az Atyával a dicsőség a Szentlélekkel együtt mindörökkön-örökké. Ámen.

40. homília

Ha én magamról tennék bizonyyságot, az én bizonyyságtételem nem volna igaz. Más az, aki bizonyyságot tesz énrólam, és tudom, hogy igaz az a bizonyyságtétel, amellyel rólam tanúskodik.

1. Aki a mesterségben járatlanul próbál meg érlelőhelyet kibányászni, nem fog aranyat találni. Mindent összekever, és fáradozása nemcsak hiábavaló, hanem kárt is okoz. Így járnak azok is, akik az isteni Írásokat úgy olvassák, hogy nem értik a szöveg összefüggéseit, nem vizsgálják meg sajátosságait és szabályait, hanem egyszerűen, mindenhez egyféle módon közelítenek. Ők az aranyat a földdel egybegyúrák, és soha nem találják meg az elrejtett kincset. Azért mondom ezt most, mert az előttünk fekvő terület is sok aranyat rejt, de nem látható módon, az értelme mélyen el van temetve a szöveg homálya alá. Ezért fel kell tárnunk, meg kell tisztítanunk a felszínt, hogy elérjük az igazi jelentést.

Hiszen ki ne döbbenne meg, aki hallja Krisztus szavait: *Ha én magamról tennék bizonyyságot, az én bizonyyságtételem nem volna igaz?* Hiszen sok helyen éppen önmagáról tesz bizonyyságot. A samáriai asszonynak például ezt mondta: *Én vagyok az, aki veled beszélek* (Jn 4,26). A vaknak is így szólt: *ő az, aki veled beszél* (Jn 9,37). A zsidóknak pedig ezt mondta, mikor megvádolták: *hogyan mondhatjátok, hogy káromlást szólok, mert azt mondtam: az Isten Fia vagyok* (Jn 10,36). És más helyeken is sokszor tesz így. Ha tehát mindez hamis, mi lesz üdvösségünk reménye? Honnan ismerhetjük meg az igazságot, ha maga az Igazság mondja: *az én bizonyyságtételem nem igaz?*

De ezzel még nincs vége az ellentmondásnak, van másik, nem csekélyebb ennél. Továbbmenve ugyanis ezt mondja: *ha én önmagamról teszek is bizonyyságot, akkor is igaz a bizonyyságtételem* (Jn 8,14). Melyiket fogadjuk hát el? Melyik az igaz, és melyik a hamis? Ha pusztán a szavakhoz ragaszkodunk, a beszélő személyét, a helyzetet, az okot, a hallgatók állapotát figyelmen kívül hagyva, mindkettőt hamisnak kellene tartanunk. Mert ha az ő tanúsága nem igaz, akkor ez a kijelentés sem igaz, sőt az előző sem.

Mi tehát a mondás értelme? Nagy figyelemre van szükségünk, és még inkább Isten kegyelmére, hogy ne ragadjunk le a puszta szövegnél. Így tévelyegnek a tévtanítók is: mert nem vizsgálják sem a beszélő szándékát, sem a hallgatók állapotát. Ha pedig nem vesszük figyelembe mindezt és másokat is, mint az

időt, a helyet, a körülményeket, a hallgatóság értelmét, sok értelmetlenség következik abból. Mit jelent tehát Krisztus kijelentése? A zsidók azt készültek el-
lene felhozni, hogy ha te magadról tanúskodsz, a tanúságod nem igaz. Krisztus
tehát megelőzi őket, mintha ezt mondaná: bizonyára azt fogjátok nekem mon-
dani, hogy nem hiszünk neked, mert senki sem hiteles tanú, ha önmagáról be-
szél. Ezért tehát a nem igaz szavakat nem egyszerűen kell olvasni, hanem az
ő gondolkozásukhoz mérten: vagyis annyit jelent, hogy számotokra nem igaz.
Nem az ő isteni méltóságára vonatkozik tehát, hanem a hallgatók vélekedésére.

Amikor tehát Krisztus azt mondja, hogy *az én bizonyágtételem nem igaz*, ak-
kor azok gondolkodását leplezi le, előre megnevezve az ellenvetést, amellyel
majd megtámadják őt. Amikor viszont azt mondja: *ha én önmagamról teszek is
bizonyágot, akkor is igaz a bizonyágtételem*, akkor a valóság természetét mutatja
meg, mert mint Isten, önmagáról is hitelesen tanúskodhatott.

Mert miután szólt a halottak feltámasztásáról és az ítéletről, és kijelentette,
hogy aki hisz benne, az nem jut ítéletre, hanem az életre megy, és hogy bírói
székébe ül majd számonkérni mindenkit, és hogy ugyanaz a hatalma és ereje,
mint az Atyának. Most, mielőtt mindezt újra megerősítené, először az ellenve-
tést állítja elének. Azt mondtam: *ahogy az Atya feltámasztja a halottakat, és életre kelti
őket, úgy a Fiú is életre kelti azokat, akiket akar*; azt is mondtam, hogy *az Atya nem
is ítél meg senkit, hanem az ítéletet egészen a Fiúnak adta át*; mondtam, hogy *úgy kell
tisztelni a Fiút, ahogy az Atyát*; mondtam, hogy *aki nem tiszteli a Fiút, az nem tiszteli
az Atyát sem*; mondtam, hogy *aki hallja az én ígémet, és hisz, nem lát halált, hanem
átment a halálból az életbe*; mondtam, hogy *az én szavam feltámasztja a halotta-
kat, némelyeket most, másokat azután*; mondtam, hogy *számon fogom kérni
a vétkeket mindenkin*; mondtam, hogy *igazságosan ítélek majd, és megjutal-
mazom az igazakat*.

Mivel mindezek kijelentések voltak, és nagy dolgokat mondtak ki, de a zsidók
számára eddig még nem volt világos bizonyítékuk, hanem csak homályosak,
ezért Krisztus először az ellenvetést említi, mielőtt nekikezdene az elmondottak
megalapozásának, valahogy így szólva, ha nem is éppen ezekkel a szavakkal:
lehet, hogy azt mondjátok majd, mindezt te monddod, de nem vagy hiteles tanú
önmagad mellett. Ezzel előre megsemmisíti vitájukat, azzal, hogy megelőlegzi,
amit mondani készültek, és hogy megmutatja, ismeri kimondatlan gondolatai-
kat, és ezzel első bizonyágát adta hatalmának. Aztán, miután kimondta az

ellenvetést, más világos és megdönthetetlen bizonyítékokat hoz elő: három tanút sorol fel az elmondottak mellett, a cselekedeteit, az Atya tanúságát és János bizonyágtételét. A legkisebbel kezdi, a Jánoséval, amikor ezt mondja: *Más az, aki bizonyágot tesz én rólam, és tudom, hogy igaz az a bizonyágtétel, amellyel rólam tanúskodik.* És mindjárt hozzáteszi: *Ti elküldtetek Jánoshoz, és ő bizonyágot tett az igazságról.* Jóllehet, ha a te tanúságod nem volna igaz, hogyan mondhatnád, hogy tudom, hogy igaz János tanúsága, és hogy *ő bizonyágot tett az igazságról?* Látod, hogy ebből is nyilvánvaló, hogy amikor azt mondja: *az én tanúságom nem igaz,* azok gyanújára vonatkoztatja.

2. Mit számít hát, mondja, ha János tanúsága kegyelemből volt? Hogy ne mondassák ezt, lásd, miként oszlatja el ezt a gyanút is! Nem azt mondta, hogy János tanúságot tett rólam, hanem előbb így szólt: *ti elküldtetek Jánoshoz.* Nem küldtetek volna hozzá, ha nem tartjátok hitelesnek! Sőt, még többről is szó van: ti nem azért küldtetek hozzá, hogy Krisztusról kérdezzétek, hanem hogy önmagáról adjon számot. Ha pedig őt saját személyére vonatkozóan is hitelesnek tartottátok, mennyivel inkább kellett volna hinnietek neki, amikor másról szólt! Mert természetünknel fogva nem annyira hiszünk annak, aki önmagáról beszél, mint annak, aki másról tanúskodik.

De Jánost olyannyira megbízhatónak tartották, hogy amikor önmagáról szólt, akkor sem igényeltek más tanút. Hiszen a hozzá küldöttek nem azt kérdezték, hogy mit mondasz a Krisztusról, hanem hogy *ki vagy te? Mit mondasz magadról?* (Jn 1,19.22). Olyan nagy csodálattal voltak iránta. Krisztus tehát mindezt finoman megpendíti, amikor azt mondja: *ti elküldtetek Jánoshoz.* Ezért az evangélista sem csak azt jegyzi meg, hogy elküldtek hozzá, hanem azt is pontosan leírja, kik voltak a küldöttek: a papok és a farizeusok közül valók, nem akármik, nem megvetett emberek, nem könnyelműek vagy megtéveszthetők, hanem hozzáértők, akik kellő alapossággal tudták megfontolni, amit János mondott.

Nekem azonban nincs szükségem embertől való bizonyágtételre. Miért hozta hát szóba János tanúságát? Mert az sem pusztán emberi tanúság volt. János maga mondta, hogy *aki elküldött engem, hogy vízzel keresztseljek, ő mondta nekem* (Jn 1,33). Tehát János tanúsága valójában Isten tanúsága volt, mert amit mondott, azt tőle tanulta. De hogy ne mondassák: honnan tudható bizonyosan, hogy Istentől tanulta? És ezekkel a dolgokkal lennének elfoglalva, ezért a környezetükből

vett érveléssel befogja a szájukat, továbbra is az ő gyanakvásukhoz igazítva beszédét. Mivel nem volt valószínű, hogy sokan tudtak ezekről, ezért mivel úgy beszélt, mint aki otthonos ezekben, egyelőre odafigyeltek Jánosra.

Ezért mondja Krisztus: *Nekem nincs szükségem embertől való bizonyágtételre.* De ha nem akart emberi bizonyágtételt elfogadni, miért hozta fel mégis Jánóst? Hogy ne mondhassák ezeket, hallgasd meg, miként oszlatja el az efféle ellentmondást a folytatásban. Miután kimondta: *Nekem azonban nincs szükségem embertől való bizonyágtételre, rögtön hozzáteszi, hogy azért mondom ezeket, hogy ti üdvözljétek.* Valami ilyesmit akar mondani: nekem Istenként nincs szükségem emberi tanúságra, de mivel ti inkább őrá hallgattok, és őt mindenkinél hitelesebbnek tartjátok, és prófétának gondolva, hozzá siettetek (hiszen az egész város kivonult hozzá a Jordánhoz, vö. Mk 1,5), nekem pedig még csodáim láttán sem hittetek, ezért emlékeztetlek titeket az ő bizonyágtételére.

Ő volt az égő és világító fáklya, de ti csak egy ideig akartatok az ő világosságában örvezni. Hogy ne mondhassák, mi van akkor, ha ő ugyan mondta, de mi nem fogadtuk el, megmutatja, hogy el is fogadták az elmondottakat. Hiszen nem akármiket küldtek, hanem papokat és farizeusokat. Ennyire csodálták azt a férfit, és akkor nem tudtak ellentmondani az elhangzottaknak. Az *egy ideig* pedig azt mutatja, milyen könnyen megváltoztak, és hogy hamar elpártoltak tőle.

Nekem azonban Jánosénál nagyobb bizonyágtételem van. Mert ha a dolgok rendje szerint el akartátok volna fogadni a hitet, inkább a tettek alapján vezetlek volna titeket. Mivel azonban nem akarjátok, Jánoshoz vezetlek titeket. Nem mintha szükségem volna az ő tanúságára, hanem mert mindent azért teszek, hogy üdvözljétek. *Jánosénál nagyobb bizonyágtételem van:* a tettekből való. De nemcsak azt tartom szem előtt, hogy a hitelt ébresztő dolgok alapján legyenek számotokra könnyen elfogadható, hanem azt is, hogy az ártatok ismert és töltekek csodált bizonyítékok alapján is.

Miután így megérintette őket azzal, hogy ezt mondta: *ti csak egy ideig akartatok az ő világosságában örvezni,* és ezzel már meg is mutatta, hogy buzgalmuk csak ideig-óraig tartott és bizonytalan volt. Azzal, hogy őt fáklyának nevezte, világossá tette, hogy a fény nem belőle magából ered, hanem a Lélek kegyelméből. Pedig az adódó ellenpontot még ki sem mondta nyíltan, hogy ő maga az igazság napja (Mal 4,2 LXX), hanem egyelőre csak utalt rá; ugyanakkor erősen

megfeddte őket, és megmutatta, hogy ugyanabból a gondolkozásból fakadóan, amelyből Jánost megvetették, Krisztusban sem tudtak hinni.

Mert azt, akit egy időre csodáltak, csak egy időre csodálták; ha ugyanis nem így tettek volna, János hamar Krisztushoz vezette volna őket. Miután tehát minden oldalról nyilvánvalóvá tette, hogy méltatlanok a bocsánatra, így folytatta: *Nekem azonban Jánosénál nagyobb bizonyágtétellem van. Melyik ez? Az, amely a tettekből való. Mert a tettek, amelyeket átadott nekem az Atya, hogy teljesítsem azokat, ezek a tetteim maguk tanúskodnak arról, hogy engem az Atya küldött el.* Itt felidézte a megbénult és talpra állított ember esetét, és még sok másét is.

A szavakról talán valaki azt mondta volna, hogy kérdés, és János iránti barátságból fakad; jöllehet illet Jánosról sem mondhattak volna, hiszen olyan ember volt, aki szigorú önfegyelemmel élt, és így el is nyerte elismerésüket. A tények azonban már a nagyon elvakultak szemében sem tarthatták fenn ezt a gyanút. Ezért hozta fel második tanúságtételként ezt: *a tettek, amelyeket átadott nekem az Atya, hogy teljesítsem azokat, ezek a tettek, amiket teszek, maguk tanúskodnak arról, hogy engem az Atya küldött el.* Itt egyúttal a szombat megszegésének vádjával szemben is állást foglal. Mivel azt mondták: *Hogyan lehet Istentől, hiszen nem tartja meg a szombatot?* (vö. Jn 9,16), ezért szól így: *amelyeket át adott nekem az Atya.* És bár saját tekintélyével cselekedett, mégis – hogy kellőképpen megmutassa, semmit sem tesz az Atyával ellentétben – ezért használta a sokkal alázatosabb megfogalmazást is.

3. Megkérdeshetné valaki, miért nem így szólt: *a tettek, amelyeket az Atya nekem adott, tanúsítják, hogy egyenlő vagyok az Atyával?* Hiszen a tetteiből mindkettő megismerhető. Az is, hogy semmit sem tesz az Atya akarata ellen, és hogy egyenlő azzal, aki őt nemzette. Ezt máshol meg is mondja: *ha nekem nem is hinnétek, higgyetek a cselekedeteknek, hogy felismerjétek és tudjátok: az Atya én bennem van, és én az Atyában* (Jn 10,38). Tehát mindkettő mellette tanúskodott: hogy egyenlő volt az Atyával, és hogy semmi ellentétet nem cselekedett vele. Miért nem így mondta akkor, és miért tette félre a nagyobbbat, és használta ezt? Azért, mert ez volt a sürgetőbb. Mert ha sokkal kisebb dolog is annak elhitése, hogy Istentől jött, mint annak, hogy egyenlőképpen Isten, mert azt a próféták is megmondták, ezt viszont már nem. Ő mégis a kisebbért fáradozik nagy buzgósággal, tudva, hogy ha ezt elfogadják, akkor az is könnyebben befogadható lesz.

És anélkül, hogy a nagyobb tanúság kapcsán bármit is említene, az attól kisebbet, a tettet állítja eléjük, hogy ezen keresztül azt is elfogadják.

Miután ezt megalapozta, ismét hozzáteszi: *Az Atya, aki elküldött engem, ő tett bizonyosságot rólam.* Hol tett róla bizonyosságot? A Jordánnál, amikor ezt mondta: *Ez az én szeretett Fiam; őt hallgassátok* (Mt 3,17; 17,5). Ám még ez is igazolást igényelt. János tanúsága világos volt, hiszen ők maguk küldtek el hozzá, és nem tagadhatták le (vö. Jn 1,19–27). A jelekből való tanúság ugyanígy van: látták, hogy megtörténnek, hallották a meggyógyítottól, sőt hittek is, ezért is vádolták. Hátra volt tehát még az Atya tanúságának igazolása.

Amikor ezt készült megalapozni, hozzáfűzte: *az ő hangját nem hallottátok soha.* De hogyan mondhatja akkor Mózes, hogy Isten szólt, Mózes pedig felelt (vö. 2Móz 19,19)? És hogyan mondja Dávid: *Nyelvet hallott, amelyet nem ismert* (Zsolt 80,6 LXX)? És ismét Mózes: *volt-e olyan nép, amely hallotta Isten hangját?* (5Móz 4,33) *Alakját sem láttátok.* Pedig azt is mondják, hogy látta őt Ézsaiás, Jeremiás, Ezékiel és még sokan mások (vö. Ézs 6,1; Jer 1,11–16; Ez 1). Mit jelent tehát most, amit Krisztus mond? Filozófiai tanításba vezeti be őket: lassanként megmutatja, hogy Istennel kapcsolatban sem hang, sem alak nincs, hanem fölötte áll minden efféle formának és hangnak.

Mert amiképp azzal, hogy *az ő hangját nem hallottátok soha*, nem azt mondja, hogy hangot bocsát ki, csak nem hallható; úgy azzal, hogy *alakját sem láttátok*, nem azt mondja, hogy van arca, csak nem látható, hanem hogy Istennel kapcsolatban egyik sem áll fenn. Hogy pedig ne mondhassák: Hiába kérkedsz! Isten csak Mózesrel beszélt! (Ezt ugyanis mondták is: *Mi tudjuk, hogy Mózeshez szólt az Isten, de erről azt sem tudjuk, honnan való*, Jn 9,29.) Azért mondta így, hogy megmutassa, Istennel kapcsolatban sem hang, sem alak nincsen.

És mit is mondok? Nemcsak *az ő hangját nem hallottátok*, és *az ő alakját nem láttátok*, hanem még azt sem tudjátok valósággal állítani, amire leginkább büszkélkedtek, és amiről a leginkább meg vagytok győződve mindannyian, ti. hogy az ő rendelkezéseit átvettétek és őriztek. Ezért ezt is jelezte, és így folytatta: *és az ő igéje sem marad bennetek*, vagyis a rendeletei, parancsai, a törvény és a próféták. Mert ha Isten el is rendelte ezeket, még sincsenek meg nálatok, mivel nem hisztek nekem. Ha ugyanis az Írások mindenfelé azt mondják, hogy bennem kell hinni, ti pedig nem hisztek, nyilvánvaló, hogy az ő igéje is eltávozott tőletek. Ezért tette hozzá ismét: *mert annak, akit ő elküldött, nem hisztek.*

Aztán, hogy ne mondják, hogyan tanúskodott hát rólad, ha mi nem hallottuk az ő hangját, így szól: *Kutassátok az Írásokat, mert azok azok, amelyek bizonyosságot tesznek rólam*, megmutatva, hogy ezeken keresztül tanúskodott. Hiszen a Jordánnál is tanúskodott, és a hegyen is (vö. Mt 3,17; Mt 17,5). De azt a hangot most nem hozza elő; mert talán éppen ezért kételkedtek volna. A hegyen elhangzottakat ugyanis nem is hallották; a másikat hallották ugyan, de nem figyeltek rá. Ezért utalja őket az Írásokhoz, megmutatva, hogy az Atya tanúsága is onnan van; de előbb kiigazítja azokat a régi dolgokat, amelyekkel kérkedtek: hogy látták Istent, vagy hogy hallották az ő hangját. Mivel pedig valószínű volt, hogy az ő hangjának hitelét kétségbe vonják, és a Sínai hegyen történeteket csupán képzelgésnek tartásák, előbb ezt a félreértést igazította helyre, és megmutatta, hogy az ott történetek alkalmazkodásból voltak; azután utalta őket az Írások tanúságára.

4. És ezért, amikor eretnekekkel harcolunk és fölfegyverkezünk ellenük, innen merítsünk érveket. *Mert a teljes Írás Istentől ihletett, és hasznos a tanításra, a fedésre, a megjobbításra, az igazságban való nevelésre; hogy az Isten embere tökéletes és minden jó cselekedetre felkészített legyen* (2Tim 3,16–17). Nem azért, hogy néme-lyeket birtokoljon belőle, másokat meg ne; hiszen az ilyen nem tökéletes.

Mondd csak, mi haszon van abból, ha valaki buzgón imádkozik, de nem könnyörül bőkezűen? Vagy ha bőkezűen könnyörül, ugyanakkor kapzsi és erőszakos? Vagy ha sem nem kapzsi, sem nem erőszakos, mégis az emberek előtt akar tetszelegni és az őt szemlélők elismerésére vágyik? Vagy ha nagy odafigyeléssel ad alamizsnát, úgy, ahogy Isten jónak látja, de éppen ezzel kérkedik és nagyra van vele? Vagy ha alázatos és a böjtölésnek él, ugyanakkor pénzsóvár, kalmárlelkű, földhözragadt, és beengedi lelkébe a rossz gyökerét? *Mert minden rossznak gyökere a pénz szeretete* (1Tim 6,10).

Iszonyodjunk hát ettől, és meneküljünk a bűntől! Ez bolygatta fel a lakott világot, ez kavart össze mindent, ez szakít el bennünket Krisztus legboldogítóbb szolgálatától. *Nem szolgálhattok Istennek, és a mammonnak* (Mt 6,24). Mert az éppen az ellenkezőjét parancsolja annak, amit Krisztus. Krisztus azt mondja, hogy adj a rászorulóknak; ez meg azt: ragadd el a rászorulóktól! Krisztus azt mondja: bocsáss meg azoknak is, akik rosszat forralnak ellened és ártanak neked; ez meg fordítva: állíts csapdákat azok ellen is, akik semmit sem vétettek

neked. Krisztus azt mondja: légy emberszerető és szelíd; ez meg ellenkezőleg: légy kegyetlen és kíméletlen, és semmibe se vedd a szegények könnyeit, hogy ezzel tedd szigorúvá azon a napon bírádat.

Akkor ugyanis mindaz, amit tettünk, szemünk elé áll, és azok is, akiket megkárosítottunk és akiket kifosztottunk, és elzárnak előlünk minden mentséget. Mert ha Lázár, akinek a gazdag semmit sem ártott, csak nem részesült az övéből, akkor keserű vádlóként áll majd ott, és nem engedi, hogy bármiféle bocsánatot nyerjen (vö. Lk 16,19–31); mondd csak: miféle védekezése marad azoknak, akik nemhogy nem könyörülnek a magukéból, hanem a másét is elveszik, és az árvák házait feldúlják? Ha azok, akik nem táplálták a Krisztusban éhezőt, ilyen tüzet vontak a fejükre (vö. Mt 25,41–45), akkor azok, akik azt ragadják el, ami semmiképp sem illeti meg őket, számtalan pert szőnek, és jogtalanul mindent magukhoz ölelnek, ugyan milyen vigasztalásuk lehetne majd?

Vessük hát ki ezt a szerelmet! Ki is vetjük, ha eszünkbe idézzük azokat, akik velünk szemben igazságtalankodtak és voltak kapzsis, majd meghaltak. Vajon nem mások élvezik-e vagyonukat és fáradozásuk gyümölcsét, míg ők maguk kínban és büntetésben, gyógyíthatatlan bajok között vannak? Hogy ne volna ez végső balgaság? Marcangolni magunkat és nyomorogni, hogy amíg élünk, a fáradozások feszítsenek szét bennünket, eltávozva pedig elviselhetetlen büntetéseket és megtorlásokat szenvedjünk! Holott itt is élvezhetnénk az életet (mert semmi sem szerez olyan élvezetet, mint az irgalmasság, ha a lelkiismeretünk tiszta), és odaát minden rossztól megszabadulva, megszámlálhatatlan jóhoz juthatnánk?

Mert amint a gonoszság már a gyehenna előtt is szokta büntetni azokat, akik itt követik, úgy az erény már itt, az országba eljutás előtt is élvezetet ad gyakorlóinak, jó reménységgel és szüntelen örömmel kapcsolja őket össze, hogy azokkal éljenek együtt. Hogy ennek részesei legyünk itt és az eljövendő életben, ragadjuk meg a jó cselekedeteket! Így nyerjük el a jövődő koszorúkat is, amelyekben bárcsak mindnyájan részesedhetnénk a mi Urunk Jézus Krisztus kegyelméből és emberszeretetéből, aki által és akivel az Atyáé a dicsőség a Szentlélekkel együtt, most és mindenkor és mindörökkön-örökké. Ámen.

41. homília

Kutassátok az Írásokat, mert azt gondoljátok, hogy azokban van az örök életetek: pedig azok rólam tesznek bizonytságot, és mégsem akartok hozzám jönni, hogy életetek legyen.

1. Beszéljünk sokat a lelki dolgokról, szerettem, és ne gondoljuk elégségesnek az üdvösséghez, ha csak úgy-ahogy foglalkozunk velük! Mert ha az élet dolgaiban sem érhet el nagy eredményt az, aki mellékesen és találmra bánik velük, mennyivel inkább így lesz ez a lelki dolgokban, hiszen ezek még nagyobb buzgóságot kívánnak. Ezért Krisztus, amikor a zsidókat az Írásokra utalja, nem pusztán olvasásra buzdítja őket, hanem gondos, alapos és értő kutatásra. Nem azt mondja: olvassátok az Írásokat, hanem hogy *kutassátok az Írásokat*. Mivel mindaz, ami róla szól, nagy odafigyelést kívánt, mert bölcsen el volt rejtve az akkoriak előtt, most arra inti őket, hogy mélyen és kitartóan ássanak a szövegbe, hogy megtalálják a benne mélyen elrejtett kincset. Hiszen nem felületesen hangzott el, nem is a felszínre volt odavetve, hanem mint valami kincs feküdt nagy mélységben. Aki pedig az alatt rejlőt keresi, ha nem nagy gonddal és fáradsággal kutat, sohasem fogja megtalálni, amit keres.

Ezért mondja Krisztus: *Kutassátok az Írásokat*, majd hozzát teszi: *mert azt gondoljátok, hogy azokban van az örök életetek*. Nem azt mondja, hogy „van”, hanem hogy „*azt gondoljátok*”, ezzel is jelezve, hogy semmi nagy és nemes gyümölcsük nem származna abból, mivel az üdvösséget pusztán az olvasástól várták, miközben híján voltak a hitnek. Amit tehát mond, valami ilyesmi: nem ti csodáljátok az Írásokat? Nem az élet forrásának tartjátok őket? Most én is ezekre hivatkozom. *Mert ezek rólam tesznek bizonytságot, és mégsem akartok hozzám jönni, hogy életetek legyen.* Ezért mondta találóan, hogy *azt gondoljátok*, mert engedelmeskedni nem akartak, hanem csupán az üres olvasással kérkedtek.

Aztán, hogy ne támadjon bennük az a gyanú, mintha sok gondoskodása mögött hiú dicsőségvágy állna, és mintha csak arra ügyelne, hogy ők higgyenek neki – hiszen emlékeztetett János szavára, az Isten tanúságtételére és a saját tetteire is, és mindent azért mondott, hogy őket megnyerje, s életet ígért nekik –, mivel tehát sokakban könnyen felmerülhetett a gyanú, hogy mindezt dicsőségre vágyva mondaná, halld, mit tesz hozzá: *Én nem fogadok el dicsőséget emberektől*, azaz: nincs rá szükségem. Nem olyan a természetem – mondja –, hogy

emberektől származó dicsőségre szorulnék. Ha a nap nem nyerhet fényt egy mécses lángjától, mennyivel kevésbé szorulok én az emberi dicséretre!

Miért mondod hát mindezt, kérdezhetné valaki, ha nincs rá szükséged? Azért – feleli –, hogy ti üdvözlöjtek. Ezt ugyan korábban már kimondta, de itt ismét utal rá, amikor így szól: *hogy életetek legyen*. Majd egy másik okot is hozza: *Rólatok viszont tudom, hogy nincs meg bennetek az Isten szeretete*. Mert gyakran üldözték őt, úgymond Isten iránti szeretetből, mivel Istennel egyenlőnek mondta magát. Krisztus jól tudta, hogy nem fognak hinni benne, és hogy senki se kérdezze: miért mondod hát mindezt?, így felel: azért, hogy megfeddjelek benneteket, mert nem Isten iránti szeretetből üldöztök engem. Hiszen Isten maga tanúskodik rólam, tetteim által és az Írások által is.

Ahogy korábban, amikor azt gondoltátok, hogy Isten ellensége vagyok, elutasítottatok, úgy most, hogy mindezt bebizonyítottam, hozzám kellett volna futnotok, ha valóban szeretnétek az Istent. De ti nem szeretitek. Ezért mondom mindezt: hogy megmutassam, mennyire hiábavaló a kérdéseitek, mennyire üres a gőgötök, és hogyan próbáljátok saját irigységeketek takargatni. És ezt nemcsak a jelenből, hanem a jövőből is igazolja: *Én az Atyám nevében jöttem, mégsem fogadtatok be; ha más a maga nevében jön, azt befogadjátok*. Látod, mennyi-szer hangsúlyozza, hogy ő az Atyától küldetett, hogy tőle kapta a hatalmat az ítéletre, és hogy önmagától semmit sem cselekszik, mindezt azért, hogy lelki tompaságukat minden mentségtől megfossza.

Kicsoda az, aki majd a maga nevében jön? Itt az antikrisztusra céloz, és ezzel a zsidók lelki tompaságának megcáfolhatatlan bizonyítékát adja. Mert ha valóban Isten szeretetéből üldöztök engem, akkor az antikrisztus esetében sokkal inkább így kellene legyen. Ő ugyanis semmi ilyesmit nem fog mondani, sem azt, hogy az Atya küldte, sem azt, hogy az Atya akaratából jött, ellenkezőleg, mindenben ellene mond majd. Azért jön, hogy zsarnoki módon elragadjon mindent, ami nem az övé, és magát az egész világ Istenének nevezze, amint Pál mondja: *fölébe emeli magát mindennek, amit istennek vagy szentnek mondanak, azt állítva magáról, hogy ő isten* (2Thessz 2,4). Erről mondja, hogy eljön a maga nevében.

Én azonban nem így jöttem – mondja –, hanem az én Atyám nevében. Már ez is elegendő lenne annak bizonyítására, hogy nem szeretik az Istent, hiszen azt, aki azt állítja, hogy az Atya küldte, nem fogadták be. Most azonban az ellenkező oldalról is megmutatja arcátlanságukat: abból, hogy az antikrisztust be

fogják fogadni. Hiszen ha azt, aki az Atyától jött, nem fogadják be, de azt, aki az Atyát nem ismeri, sőt azzal hivatkozik, hogy önmagát minden feletti istennek mondja, azt imádni fogják, akkor világos, hogy üldözésük oka az irigység és az Isten iránti gyűlölet. Ezért Krisztus két okot is ad mindarra, amit mondott, először a hasznosabbat, *hogy üdvözüljete és hogy életetek legyen*, majd, mivel tudta, hogy gúnyolódni fognak rajta, hozzáteszi a keményebbet is: hogy még ha ők nem is hisznek, Isten mindenütt véghez szokta vinni a maga műveit.

2. Pál, amikor az antikrisztusról beszél, prófétai módon így szól: *kiszolgáltatja őket Isten a tévelygés hatalmának, hogy higgyenek a hazugságnak, és ezáltal mindazok elvegyék ítéletüket, akik nem hittek az igazságnak, hanem a hamisságban gyönyörködtek* (2Thessz 2,11–12). Krisztus azonban nem azt mondta: „eljön”, hanem hogy „ha majd eljön”, kímélve ezzel hallgatóit. Mivel lelki tompultságuk még nem jutott el a teljességre, Krisztus hallgat az ő eljövételének okáról; Pál pedig csak céloz rá azoknak, akik pontosabban képesek megérteni. Hiszen az antikrisztus lesz az, aki minden mentségtől megfosztja majd őket.

Ezután Krisztus megadja hitetlenségük okát is, mikor így folytatja: *Hogyan tudnátok hinni ti, akik egymástól fogadtok el dicsőséget, de azt a dicsőséget, amely az egy Istentől van, nem keresitek?* Ezzel ismét megmutatja, hogy nem Isten dolgait keresték, hanem az istenfélelem ürügyén csak a saját szenvedélyüket akarták kielégíteni. Mert oly távol álltak attól, hogy Isten dicsősége miatt cselekedjenek, hogy valójában jobban kedvelték az emberi elismerést, mint az isteni dicséretet. Hogyan hihatték volna hát, hogy az isteni dicsőség iránti buzgóságból viselnek majd el akkora gyűlöletet, miközben magát az isteni dicsőséget megvetették, és inkább az emberit választották?

Miután tehát kijelentette, hogy nincs bennük Isten szeretete, és ezt két úton is bebizonyította: egyrészt a vele szemben tanúsított magatartásukból, másrészt abból, amit majd az antikrisztus idején fognak tenni, majd világosan kimutatta, hogy minden mentségtől megfosztattak. Most pedig Mózeset állítja eléjük vádlóként: *Ne gondoljátok, hogy én foglak vádolni benneteket az Atyánál. Van, aki vádol benneteket: Mózes, akiben ti reménykedtek. Mert ha hinnétek Mózesnek, hinnétek nekem, mert ő én rólam írt. Ha pedig az ő írásainak nem hisztek, akkor az én beszédeimnek hogyan hinnétek?*

Amit mond, olyasmit jelent, hogy Mózeset éri előbb a gyalázat abban, ami ellenem irányul, mert inkább Mózesnek nem hittetek, mint nekem. Lásd, miként fosztja meg őket Krisztus minden védekezéstől és önigazolástól! Azt állítjátok – mondja –, hogy Isten iránti szeretetből üldöztök engem? Megmutattam, hogy éppen őt gyűlölve teszitek ezt. Azt mondjátok, hogy megszegem a szombatot és feloldom a törvényt, de e vádat is megsemmisítettem. Erősködtek, hogy Mózesnek engedelmeskedtek azokkal, amelyeket ellenem elkövettetek. Én pedig megmutatom, hogy ez a legnagyobb bizonyítéka annak, hogy nem hisztek Mózesnek.

Mert oly távol állok attól, hogy a törvénnyel ellentétben cselekedjem, hogy nem más vádol titeket, mint éppen a törvényadó Mózes. Ahogyan korábban az Írásokról mondta: *azt gondoljátok, hogy azokban van az örök életetek*, most ugyanígy mondja Mózesről, hogy *akiben ti reménykedtek*. Mindenhol a saját gondolataikban fogja meg őket. Honnan lehet tudni, hogy Mózes majd vádol bennünket, és hogy nem csak kérkedsz? Hiszen mi közöd neked Mózeshez? Megszegted a szombatot, amelynek megtartását ő törvénybe iktatta; hogyan is lehetne ő a mi vádlónk? Honnan tudhatnánk, hogy majd egy másiknak hinni fogunk, aki a maga nevében jön? Hiszen mindezt tanú nélkül mondd. De mindez előzőleg meg van alapozva. Mert ha már a cselekedetekből, János bizonyoságtételéből és az Atya tanúságából elfogadást nyert, hogy Istentől jött, akkor egyértelmű, hogy Mózes lesz a vádlójuk. Mert mit mondott Mózes? Vajon nem azt, hogy ha jön valaki, aki jeleket tesz, az Istenhez vezet a népet, és az eljövendőket igazán megjövendőli, annak teljes meggyőződéssel engedelmeskedni kell? Vajon Krisztus nem mindezeket tette meg? Hiszen jeleket vitt véghez teljes igazsággal, mindenkit Istenhez vonzott, és a próféciákat beteljesítette.

De honnan tudni, hogy majd egy másiknak fognak hinni? Abból, hogy gyűlölik Krisztust. Mert akik elutasítják azt, aki Isten akaratával összhangban jött, nyilvánvaló, hogy befogadják majd az istenellenséget. És ha Krisztus most Mózeset hozza elő, annak ellenére, hogy azt mondta korábban: *Nekem azonban nincs szükségem embertől való bizonyoságtételre*, ne csodálkozz! Mert nem Mózesre, hanem Isten írásaira utal. De mivel az Írások önmagukban nem keltettek bennük elég félelmet, a személyre hivatkozik, és a törvényhozót magát állítja eléjük vádlóként, hogy ezáltal még rettenetesebb félelmet ébresszen bennük, és minden szavukat megcáfolja.

Gondold csak meg: azt mondták, hogy Isten iránti szeretetből üldözik Őt, Krisztus azonban megmutatja, hogy éppen azért teszik, mert gyűlölik Istent. Azt állították, hogy Mózeshez ragaszkodnak, ő bebizonyítja, hogy éppen Mózes iránti hitetlenségből cselekszenek így. Mert ha valóban buzgólkodtak volna a törvényért, be kellett volna fogadniuk azt, aki a törvényt beteljesíti; ha valóban szerették volna Istent, meg kellett volna hallgatniuk azt, aki Istenhez vezeti őket; és ha Mózesnek hittek volna, imádniuk kellett volna azt, akiről ő jövődölt.

De mivel Mózesnek sem hittek előttem, nem meglepő, hogy engem is elutasítanak, akit Mózes hirdetett. Ahogyan korábban megmutatta, hogy azok, akik Jánost csodálták, valójában megvetették Jánost azáltal, amit vele kapcsolatban tettek, úgy most is megmutatja, hogy azok, akik arra hivatkoznak, hogy hisznek Mózesnek, valójában hitetlenek, és mindazt, amit önmaguk védelmére akarnak felhozni, ellenük fordítja. Annyira távol állok attól – mondja –, hogy eltávolítsalak benneteket a törvénytől, hogy magát a törvényadót hívom vádlótokul.

Hogy az Írások tanúskodnak róla, azt már megmondta; de hogy hol tanúskodnak, azt nem fedi fel, mert azt akarja, hogy nagyobb félelem támadjon bennük, kutatásra utalja őket, és kérdezni kényszerüljenek. Ha egyszerűen megmondta volna, ők anélkül, hogy érdeklődnének, egyszerűen elutasíthatták volna a bizonyosságot. Most azonban, ha odafigyeltek volna szavaira, kötelességük lett volna megkérdezni és megtudni tőle. Éppen ezért nemcsak bizonyításokkal él, hanem határozott kijelentésekkel és fenyegetésekkel is bőven, hogy legalább így, az elmondottakból eredő félelemmel magához vonja őket. De még így is hallgatnak. Mert ilyen a gonoszság: bármennyit is mondjon vagy tegyen valaki, a gonosz ember nem mozdul meg, hanem megmarad saját mérgében.

3. Ezért vessünk ki minden gonoszságot a lelkünkéből, és soha, semmikor ne szőjünk álnokságot! *Mert Isten a fondorkodókat kiforgatja* (Zsolt 17,27 LXX), és *a bölcsesség szent lelke menekül a hamisságtól, távol tartja magát az esztelen gondolatoktól* (vö. Bölcs 1,5). Semmi sem tesz olyan ostobává, mint a gonoszság. Amikor valaki alattomos, amikor tompa lelkű, amikor hálátlan (mert ezek a gonoszság formái), amikor sérelem nélkül is bosszankodik, amikor cselet sző: miként ne hordozná a végső balgaság bélyegét?

Semmi sem tesz olyan okossá, mint az erény. Hálássá és jóindulatúvá formál, emberségre indít, szeliddé, méltányossá tesz; minden egyéb jót ez szokott

szülni. És mi lehet értelmesebb annál, aki így viselkedik? Az erény ugyanis valóban az okosság forrása és gyökere, miként minden gonoszság is az oktalanságból ered. Hiszen a kérkedő és a haragvó is az értelem szűkössége miatt esik a szenvedélyek fogságába. Ezért mondja a próféta: *Nincsen gyógyulás testemben ... megbűzhödtek és elgennyyesedtek sebeim oktalanságom miatt* (Zsolt 37,4.6 LXX). Megmutatja, hogy minden bűn az oktalanságból veszi kezdetét, amint az erényes és istenfélő pedig mindenkinél értelmesebb. Ezért egy bölcs is így szól: *A bölcsesség kezdete az Úr félelme* (Péld 1,7).

Ha tehát az Istentől való félelem maga a bölcsesség, és a gonoszban ez nincs meg, akkor a valódi bölcsességből hiányt szenved; aki pedig a valódi bölcsességet nélkülözi, mindenkinél esztelenebb. Pedig sokan csodálják a gonoszokat, milyen ügyesek igazságtalanságot tenni és kárt okozni. Nem tudják, hogy őket kellene leginkább megsíratni, mert azt gondolva, hogy másoknak ártanak, valójában maguk ellen fordítják a kardot. Ez a végső balgaság: magát sújtja, és még csak nem is tud róla, hanem azt hiszi, hogy mást ér jogtalanság, miközben önmagát kaszabolja.

Ezért Pál, tudva, hogy amikor másokat ütünk, magunkat pusztítjuk, ezt mondta: *Miért nem szenveditek el inkább a sérelmet? Miért nem tűritek el inkább a kárt?* (1Kor 6,7) Mert a sérelem el nem szenvedése abban áll, hogy nem okozunk sérelmet; miként a rosszat el nem szenvedni abban áll, hogy nem cselekszünk rosszat, még ha ez a sokak szemében talán talányosnak tűnik is, akik nem akarnak bölcsen gondolkodni.

Ezt tudva, ne azokért sírjunk és ne azokat sirassuk, akikkel igazságtalanság történik és akiket zaklatnak, hanem azokat, akik ezeket cselekszik. Mert ők a leginkább megkárosítottak, hiszen Istent hívják ki maguk ellen, számtalan vádló száját megnyitva, rossz hírnévre tesznek szert a jelen életben, és nagy büntetést vonnak magukra az eljövendő világban. Akik viszont elszenvedik a jogtalanságot és nemes lélekkel mindent elviselnek, azokhoz Isten is irgalmas, és mindenki együttérez velük, dicséri és befogadja őket. Az ilyenek már ebben az életben is sok dicséretet nyernek, a legnagyobb bölcsességre mutatva példát, és az eljövendő életben az örök javak részesei lesznek. Adassék meg mindnyájunknak ezek elnyerése a mi Urunk Jézus Krisztus kegyelméből és emberszeretetéből, aki által és akivel az Atyaé a dicsőség a Szentlélekkel együtt, most és mindenkor és mindörökkön-örökké. Ámen.

42. homília

Jézus ezután elment a Galileai-tengernek, Tibériás tavának túlsó partjára. Nagy sokaság követte őt, mert látták, milyen jeleket vitt végbe a betegeken. Jézus pedig felment a hegyre, és ott leült a tanítványaival együtt. Közel volt a páska, a zsidók ünnepe.

1. Szeretteim, ne álljunk ellen nyíltan az erőszakos emberekkel, hanem tanuljuk meg: amikor ez nem csorbitja erényünket, inkább húzódjunk félre gonosz ármányaik elől. Így szűnik meg minden vakmerőség. Mert amint a dárdák, ha kemény és feszes tárgynak csapódnak, teljes erővel pattannak vissza elhajítójuk felé, de ha az elhajított dárda lendületét semmi sem állítja meg, rövid idő múltán meglassul és lehull; ugyanígy a vakmerő emberek dühét is, ha szembeszállunk velük, csak feltüzeljük, ha viszont engedünk és utat nyitunk nekik, könnyen lecsillapítjuk tombolásukat.

Ezért Krisztus is, amikor meghallotta, hogy a farizeusok is megtudták, hogy Jézus több tanítványt szerez és keresztesel, mint János (Jn 4,1), elment Galileába, hogy csillapítsa irigységüket, és visszahúzódnásával megszelídítse a haragot, amelyet az ilyen hírek könnyen felkelthettek. De amikor Galileába ment, nem ugyanazokra a helyekre tért vissza: nem Kánába érkezett, hanem a tó túlsó partjára. Ezért is követték őt nagy sokaságban, mert látták a jeleket, amelyeket tett.

Miféle jeleket? És miért nem sorolja fel őket részletesen? Azért, mert ez az evangélista könyvének legnagyobb részében inkább a beszédek és tanításokat akarta közölni. Figyeld csak meg: egy egész év telt el, sőt ismét elérkezett a húsvét ünnepe, és mégis semmi mást nem olvasunk tőle a jelek közül, mint hogy csak a bénát gyógyította meg, és a királyi tisztviselő fiát (Jn 5,1–9; 4,46–54). Nem az volt tehát a szándéka, hogy mindent részletesen elbeszéljen, ez amúgy sem lett volna lehetséges, hanem a sok és nagy tett közül csak néhányat válogatott ki.

Nagy sokaság követte őt, mert látták, milyen jeleket vitt végbe a betegeken. De ez a követés nem volt nagyon megalapozott. Mert bár oly sok tanítást hallottak, mégis inkább a csodák vonzották őket, ami a földhözragadtabb gondolkodás jele volt. *A jelek ugyanis a hitetleneknek adattak, nem a hívőknek* (vö. 1Kor 14,22). Nem olyan volt tehát ez a nép, mint az, amelyikről Máté beszél, mert ott ezt olvassuk: *a sokaság álmélkodott tanításán, mert úgy tanította őket, mint akinek hatalma van* (Mt 7,28–29).

Miért vonul most vissza a hegyre, és miért ül ott tanítványaival? Azért, mert jelet készült tenni. Az, hogy csak a tanítványok mentek fel vele, vádként is értelmezhető a sokaságra, amely nem követte őt. De nemcsak ezért megy fel a hegyre, hanem azért is, hogy minket is tanítson: mindig vonuljunk vissza a zajtól és a körülöttünk dúló zűrzavartól, mert magány kell a lelki elmélkedéshez. Sokszor maga Jézus is egyedül ment fel a hegyre, ott virrasztott és imádkozott (vö. Lk 6,12), hogy megmutassa: aki Istenhez akar igazán közeledni, annak minden zavaró dologtól meg kell szabadulnia, és olyan időt és helyet kell keresnie, amely mentes a zajtól.

Közel volt a páska, a zsidók ünnepe. De hát miért nem ment fel az ünnepre Jeruzsálembe, hanem épp akkor, amikor mindenki odasietett, ő Galileába megy, sőt nemcsak egyedül, hanem a tanítványaival együtt, onnan pedig Kapernaumba? Mert Jézus lassan, fokozatosan oldotta fel a törvény kötelezettségeit, és mindig a zsidók gonoszságát vette ürügyül.

Amikor Jézus észrevette, hogy nagy sokaság közeledik hozzá, megmutatja, hogy soha nem ült a tanítványaival tétlenül, hanem mindig tanított és beszélt velük, magához vezetgetve őket. Ebből, és leginkább innen, megismerhetjük gondoskodását, alázatát és lehajló szeretetét. Mert együtt ültek vele, talán egymásra tekintve. Aztán, amikor felemelte szemét, meglátta a közeledő sokaságot.

A többi evangélista azt mondja, hogy a tanítványok mentek hozzá, és kérték, hogy ne engedje el a népet éhesen (vö. Mt 14,15–16; Mk 6,35–36; Lk 9,12–13). János viszont azt mondja, hogy Jézus Fülöphöz fordult, és őt kérdezte meg. Úgy tűnik, mindkettő igaz, csak nem ugyanabban az időpontban történt: a másik eset korábban volt, ez pedig később.

Miért kérdezi meg Fülöpöt? Mert tudta, melyik tanítványát kell leginkább oktatnia. Hiszen ez az a Fülöp, aki később így szólt: *mutasd meg nekünk az Atyát, és az elég nekünk* (Jn 14,8). Ezért kezdte már őt korábban is helyreigazítani. Ha a csoda egyszerűen megtörtént volna, nem tűnt volna ennyire nagynak. Most azonban előbb arra készíti, hogy ismerje el a fennálló hiányt, hogy felmérve a helyzetet, annál pontosabban megértse a küszöbön álló csoda nagyságát.

Lásd, mit mond: *Honnan vegyünk kenyeret, hogy ezek ehessenek?* Ugyanígy cselekedett Isten Mózesrel is: nem tette meg azonnal a csodát, hanem előbb megkérdezte tőle: *mi van a kezében?* (2Móz 4,2) Mert a szokatlan és hirtelen bekövetkező dolog el szokták feledtetni velünk a korábbiakat; ezért Jézus előbb

a fennálló helyzet beismeréséhez kötötte őt, hogy amikor majd megtörténik a döbbenetes, ne tudja elfelejteni, mit vallott az imént, s a kettőt összevetve megértse a csoda nagyságát.

És valóban ez történt itt is. *Fülöp így válaszolt neki: Kétszáz dénár árú kenyér sem elég nekik, hogy mindenki kapjon valami keveset. Ezt pedig azért kérdezte tőle, hogy próbára tegye, mert ő már tudta, mit fog tenni.* Mit jelent az, hogy próbára tette? Talán nem tudta, mit fog Fülöp mondani? Erről szó sem lehet.

2. De vajon mi ennek a kifejezésnek az értelme? Ezt az Ószövetségből is meg lehet tanulni. Ott is ezt mondja: *Ezek után történt, hogy Isten próbára tette Ábrahámot, és ezt mondta: Fogd a fiadat, a te egyetlenedet, akit szeretsz, Izsákot! (1Móz 22,1–2)* Ám ezzel sem azt akarja mondani, hogy Isten a próbából várta volna az eredményt, hogy vajon engedelmeskedik-e, vagy sem. Hiszen hogyan is várhatna tudásra az, aki mindent ismer, még mielőtt az létrejönne?

Mindkét helyen emberi módon fejezi ki magát az Írás. Mert amikor azt mondja: *megvizsgálja az emberek szívét* (vö. Zsolt 7,10), ezzel nem a tudatlanságot, hanem éppen a pontos ismeretet fejezi ki. Ugyanígy, amikor azt mondja, hogy „megpróbálta”, nem más jelent, mint hogy tökéletesen ismerte. De másképpen úgy is mondhatjuk, hogy kipróbáltabbá tette: amint tehát akkor Ábrahámot, úgy most Fülöpöt is ezzel a kérdéssel vezette rá a jel pontos megismerésére.

Ezért, nehogy valaki a szó gyengeségén megakadva, valami helytelen vélekedésre jusson arról, amit hallott, az evangélista is hozzáteszi: *mert ő már tudta, mit fog tenni.* Mindazonáltal szükséges megfigyelnünk, hogy amikor rosszindulatú gyanú merülhetne fel, azt az evangélista nyomban, nagy gondossággal helyreigazítja. Amint itt is teszi: nehogy a hallgatók efféle kétségbe essenek, hozzáfűzi a pontosítást: *mert ő már tudta, mit fog tenni.*

Ugyanígy ott is, amikor ezt mondja: *hogy a zsidók üldözték őt, mert nemcsak megtörte a szombatot, hanem saját Atyjának is nevezte Istent, és így egyenlővé tette magát az Istennel* (Jn 5,18), ha nem lett volna magának Krisztusnak olyan kijelentése, amelyet tettei igazolnak, ott is hozzáfűzte volna ezt a helyreigazítást. Mert ha még azoknál a helyeknél is, ahol ő maga szól, az evangélista ügyel arra, nehogy valaki félreértse, mennyivel inkább ügyelt volna ott, ahol mások mondják róla mindezt, hacsak nem azt látta, hogy helyénvaló a róla szerzett vélekedésük. De nem tett ilyet, mert tudta, hogy ez az ő szándéka és döntése mozdítha-

atlan. Ezért, amikor azt írta: *egyenlővé tette magát Istennel*, nem érezte szükségét semmiféle kiigazításnak, mert ez nem az ő elferdült vélekedésük volt, hanem Krisztus saját kijelentése, amelyet tettei pecsételtek meg.

Amikor tehát Fülöp válaszolt, *András, Simon Péter testvére így szólt hozzá: Van itt egy gyermek, akinél van öt árpakenyér és két hal, de mi ez ennyi embernek?* András emelkedettebb volt Fülöpnél, de még ő sem értette meg egészen. Úgy vélem, nem is pusztán véletlenül mondta ezt, hanem mert hallott a próféták csodáiról, és tudta, hogyan tette Elizeus a kenyerek csodáját (vö. 2Kir 4,42–44). Ezért jutott valamelyest magasabb megértésre, de még nem érte el a csúcst.

Tanuljuk meg ebből mi is, akik a bőségnek hódolunk, milyen táplálékkal éltek azok a csodálatos és nagy emberek, és figyeljük meg, és kövessük asztaluk egyszerűségét mind mennyiségben, mind minőségben. De a következőkben sok gyengeség is mutatkozik. Miután azt mondta: *van öt árpakenyerünk, hozzáteszi: de mi ez ennyi embernek?* Mert azt hitte, hogy a csodatevő kevésből keveset tud tenni, sokból pedig sokat; de ez nem így van. Mert számára egyaránt könnyű volt akár sokból, akár kevésből azután kenyérbőséget árasztani. Hiszen nem volt szüksége semmiféle anyagi alapra; hanem azért, hogy ne tűnjék úgy, mintha a teremtés idegen volna az ő bölcsességétől, amivel később a marcioniták rágal-mazták, éppen magát a teremtést használta fel csodái alapjául.

Amikor tehát mindkét tanítvány lemondott róla, akkor művelt csodát; mert így nagyobb hasznuk lett belőle: előbb maguk vallották be a dolog lehetetlenségét, hogy amikor megtörténik, Isten hatalmát ismerjék fel benne. Mivel pedig olyasmi készült történni, amihez hasonlót a próféták is véghezvittek, ha nem is ugyanúgy, és mivel hálaadással készült elvégezni a csodát, nehogy valamiféle gyarló képzet támadjon bennük, figyeld, miként emelte fel mindezt még a véghezvitel módjával is, és mutatta meg a különbséget! Még mielőtt a kenyerek megsokasodtak volna, már véghez viszi a csodát, hogy megértsd: számára a nemlétezők is úgy állnak elő, mint a létezők, amint Pál mondja: *aki létre hívja a nem létezőket, mint létezőket* (Róm 4,17). Mert mintha az asztal már meg volna terítve, azonnal megparancsolta, hogy ültessék le őket. Ezzel a tanítványok értelmét is felébreszti.

Hogy pedig hasznukra vált ez a kérdés, azonnal kitűnik, mert engedelmeskedtek, nem háborogtak, és nem mondták: mit jelentsen ez, hogyan parancsolod, hogy üljünk le, amikor még semmi sincs előttünk? Így hát még

a jel meglátása előtt hinni kezdtek azok, akik kezdetben annyira kételkedtek, hogy ezt mondták: *Honnan vegyünk kenyeret?* Most már a csoda látása előtt is hinni kezdtek, és készségesen leültették a sokaságot.

De miért van az, hogy amikor a bénát meggyógyítja, nem imádkozik (Jn 5,8), sem amikor a halottat feltámasztja (Jn 11,43), sem amikor a tengert lecsendesíti (Mk 4,39), most mégis imádkozik a kenyerek felett? Azért, hogy megtanítsa minket: amikor étkezéshez látunk, hálaadással kell fordulnunk Istenhez. De más oka is van: azért éppen a kisebb dolgoknál cselekszik így, hogy megértsük, nem azért teszi, mert rászorulna az imádságra. Mert ha szüksége lett volna rá, sokkal inkább a nagyobb csodák előtt tette volna. De mivel amazokat parancs-zavával vitte végbe, nyilvánvaló, hogy itt is csak tanító szándékkal járt el így.

3. És még az is számított, hogy nagy sokaság volt jelen, és így meg kellett őket győzni arról, hogy mindez Isten akarata szerint történt. Ezért amikor egyedül tesz csodát, semmi ilyesfélét nem mutat; amikor azonban sokak szeme láttára cselekszik, hogy elhiggyék: nem istentelen, és nem áll szemben azzal, aki őt nemzette, a hálaadás által oszlatja el a gyanút.

És adott az ott ülőknek, és jóllaktak. Látod, mekkora a különbség a szolga és az Úr között? Amazok ugyanis mérték szerint kapták a kegyelmet, és úgy művelték a csodát (vö. 1Kor 12,11); Isten pedig felszabadult hatalommal cselekszik, és nagy bőséggel visz véghez mindent. *Így szólt tanítványaihoz: Szedjétek össze a maradékot!* Ők pedig összegyűjtötték, és tizenkét kosarat töltöttek meg. Ez nem főleg erősítogatás volt, hanem azért történt, hogy a történeteket ne tartsák pusztán látszatnak; ezért is teremt most meglévő anyagból. Miért nem a sokasággal vitette el, hanem a tanítványokkal? Mert mindenekelőtt őket akarta nevelni, azokat, akik az egész világ tanítói lesznek. A sokaság ezidáig a csodáknak semmi nagy gyümölcséből nem részesült: hamarosan megfélelkeztek róluk, és mindjárt újabb jelet kértek; ők viszont nem holmi futó nyereséget készültek elnyerni. És nem volt éppen közömbös ítélet Júdás számára sem, aki a kosarat hordozta. Hogy pedig mindez az ő nevelésükért történt, kiderül abból, amit később mond, amikor emlékezteti őket: *Még mindig nem értitek... hány kosárra valót szedtetek össze?* (Mt 16,9) Az is ezért történt, hogy a maradék kosarak száma megegyezett a tanítványok számával. Később pedig, amikor már részesültek a nevelésében, nem is lett olyan sok maradék, hanem csak hét kosár (Mt 15,37).

Én azonban nemcsak a megszorodott kenyerek számán ámulok, hanem a bőség mellett a maradék pontos mennyiségén is: hogy sem többet, sem kevesebbet nem hagyott megmaradni, mint amennyit akart, előre tudva, mennyit fognak elfogyasztani. Ez a kimondhatatlan hatalom jele. A darabok pedig hitelesítették a történeteket: kettős tanúságot adtak, hogy nem volt itt semmi káprázat, és hogy abból maradt meg, amivel ők jóllaktak. A halak esetében akkor még meglévő anyagból, később azonban, a feltámadás után, már nem meglévő anyagból származott a táplálék (vö. Jn 21,9–13). Miért? Hogy megértsd: most sem szűkségből élt az anyaggal, nem volt szüksége alátámasztásra, hanem azért, hogy az eretnekek száját betömje.

A sokaság pedig így szólt: *ez valóban a próféta*. Ó, micsoda túlzó falánkság! Számptalan, ennél is csodálatosabb dolgot vitt véghez, és sehol sem vallották meg ezt, csak amikor jóllaktak. Ebből tehát nyilvánvaló, hogy valami kivételes prófétát vártak. Hiszen amazok is ezt kérdezték: *Te vagy a próféta?* (Jn 1,21) És ezek is: *ez a próféta*.

Amikor pedig Jézus észrevette, hogy érte akarnak jönni, és el akarják ragadni, hogy királlyá tegyék, visszavonult ismét a hegyre egymagában. Jaj, mekkora a falánkság zsarnoksága! Mennyire könnyen meginog az akaratuk! Többé nem törődnek a szombat áthágásával; nem buzgólkodnak már Istenért, mindent félredobnak, mihelyt megtelt a gyomruk. Rögtön próféta is volt szerintük, és már-már királlyá is akarták választani, Krisztus azonban eltávozik. Miért? Hogy megtanítsa megvetni a világi rangokat, és megmutassa, semmire sincs szüksége a földön. Aki ugyanis mindenben az egyszerűt választotta, anyát, házat, várost, neveltetést, ruházatot, az nem fog később a földi dolgokkal tündökölni. Ami az égből jött, az ragyogó és nagy: angyalok és csillag, az Atya szózata, a Lélek tanúsága, a próféták messzi korokból jövőndölése; ami pedig a földön történt, az mind szerény, hogy annál fényesebben tűnjék elő az isteni erő.

Eljött azért is, hogy megtanítsa megvetni az itteni dolgokat, és sehol se ámuldozzunk, ne essünk ámulatba az élet csillogásától, hanem ne vessünk mindezen, és a jövőndöket szeressük. Mert aki az ittenieket csodálja, az nem fogja csodálni a mennyieket. Ezért mondta Pilátusnak is: *az én országom nem innen való* (Jn 18,36), hogy ne tűnjön úgy, mintha ezentúl emberi félelemmel és hatalommal akarna meggyőzni. Hogyan mondta akkor a próféta: *Íme, királyod jön hozzád, aki alázatos, és számárháton ül* (Mt 21,5)? Úgy, hogy azt a királyságot

érti alatta, amely a mennyekben van, nem pedig ezt a földit. Ezért mondta újra: *én nem fogadok el dicsőséget emberektől.*

4. Tanuljuk meg tehát, szeretteim, megvetni az emberektől jövő dicsőséget, és ne vágyakozzunk utána. Hiszen a legnagyobb tisztességgel lettünk megajándékozva, és ha ehhez hasonlítjuk az emberi elismerést, az valójában nem más, mint gyalázat, gúny és komédia. Ahogyan ez a gazdagság is szegénység ahhoz a mennyeihez képest, és ez az élet is haldoklás amaz nélkül, hiszen az Úr mondja: *hagyd, hogy a halottak eltemessék saját halottaikat* (Mt 8,22), ugyanígy ez a dicsőség ahhoz képest szegény és nevetség. Ne törekedjünk tehát erre! Mert ha azok, akik adják, maguk is árnyékoknál és álmoknál hitványabbak, mennyivel inkább ez a dicsőség! *Mert az ember dicsősége olyan, mint a mező virága* (1Pt 1,24). Mi lehetne múlandóbb, mint a mező virága? De még ha maradandó volna is, vajon képes lenne hasznot hozni a léleknek? Semmit! Sőt, a legnagyobb kárt okozza, mert rabszolgákká tesz, olyanokká, akik még a pénzen megvásárolt szolgálknál is alávalóbbak, mert nem egy úrnak szolgálnak, hanem kettőnek, háromnak, sőt ezreknek, akik különböző parancsokat szabnak a nekik engedelmeskedőknek.

Mennyivel jobb tehát szabadnak lenni, mint rabszolgának: szabadnak az emberek szolgálatától, és szolgáljává lenni Isten uralmának! De ha mégis dicsőségre vágysz, akkor vágyj dicsőségre, de a halhatatlanra! Mert annak a színtere sokkal fényesebb, és nagyobb a jutalma. Az emberek ugyanis arra készítetnek, hogy tékozló módon költekezz, hogy nekik tetszél. Krisztus viszont épp az ellenkezőjét teszi: százannyit ad vissza mindabból, amit érte adsz, és ehhez még az örök életet is hozzáteszi.

Mondd hát, mi a jobb? Hogy itt a földön, emberek csodáljanak, vagy a mennyben maga az Isten? Veszteséggel, vagy nyereséggel? Egy napra nyerni koszorút, vagy végtelen korokra? Adj annak, aki szükségét szenved, és ne annak, aki táncol, nehogy javaiddal együtt az ő lelkét is elveszítsd. Mert te magad vagy az oka az ő kárhozatának rosszkor kiélt becsvágyaddal.

Hiszen ha a színpadon szereplők tudnák, hogy mesterségük végül semmi hasznot nem hoz, rég abbahagyták volna ezt a foglalatosságot. De amikor látanak téged, amint tapsolsz, odagyűlsz, pénzt szórsz, s minden vagyonodat rájuk pazarolod, még ha nem is akarnák folytatni, a nyereség vágya mégis foglyul

ejti őket. Ha pedig tudnák, hogy senki sem dicsérné őket, hamar elhagynák fáradozásukat, mivel semmit sem nyernek vele; de amikor látják, hogy sokan csodálják őket, mások elismerése csapdává lesz számukra.

Tartsuk tehát távol magunkat az értelmetlen tékozlástól, és tanuljuk meg, mire és mikor kell költeni. Ne ingereljük Istent mindkétfelől! Sem azzal, hogy onnan gyűjtünk, ahonnan nem kellene, sem azzal, hogy oda szórjuk, ahová nem szabad.

Mert mondd csak, micsoda haragra lesz méltó az, aki parázna nőnek ad, miközben a szegény mellett elmegy? Még ha jogos keresetéből adnád, akkor is bűn volna ez, mert a gonoszságnak adsz bért, és azt tiszteled, amiért inkább büntetés járna. Hát még ha árvákat fosztasz ki, özvegyeket károsítasz meg, hogy a kicsapongást tápláld, gondold meg, mekkora tűz vár azokra, akik ilyet mernek tenni! Hallgasd csak, mit mond Pál: *és nemcsak teszik ezeket a dolgokat, hanem azokkal is egyetértenek, akik ilyeneket tesznek* (Róm 1,32). Lehet, hogy keményen intettelek benneteket, de még ha mi nem is intenénk titeket, a dolgokból magukból származó büntetések ott maradnak azokon, akik bűneikből nem térnek meg. Mert mi haszna szavainkkal kedveskednünk azoknak, akik tetteik miatt örök büntetésre készülnek?

Ha táncolót látsz, és vele együtt örülsz, dicséred és csodálsz, nem válsz-e nálánál is rosszabbá? Hiszen neki a szegénység szolgál mentségül, bár nem igazán; de te még ettől a mentségtől is meg vagy fosztva. Ha őt megkérdem: miért hagytál el minden más mesterséget, hogy ennek a gyalázatos és tisztátalan életnek élj? Azt fogja mondani: mert kevés fáradsággal sokat kereshetek. Téged pedig, ha megkérdem: miért csodálsz azokat, akik bujaságban élnek, és mások romlásából húznak hasznat? Nem tudsz ugyanarra a kifogásra hivatkozni, hanem kénytelen leszel lehajtani a fejed, szégyenkezni és pirulni.

Ha pedig már most, amikor mi kérünk számon, nem tudnál mit mondani, amikor eljön ama rettenetes és elkerülhetetlen ítélszék, ahol gondolatainkért, tetteinkért és mindenért számot kell adnunk, hogyan fogunk megállni? Milyen szemmel nézünk majd a Bíróra? Mit fogunk mondani? Mivel védekezünk? Miféle okot hozunk föl, akár ésszerűt, akár oktalant? A költekezést? A kéjvágyat? Vagy azok pusztulását, akiket annak bűnös mestersége által juttattunk kárhozatra? Semmit sem lehet ott mondani, hanem elkerülhetetlenül el kell szenvedni majd azt a büntetést, amelynek nincs vége, és amely soha nem szűnik

meg. Hogy ez ne történjék meg velünk, már most vigyázzunk magunkra, hogy jó reménységgel mehessünk el innen, és elnyerjük az örök javakat, amelyekben bárcsak mindnyájunknak része lehetne a mi Urunk, Jézus Krisztus kegyelméből és emberszeretetéből, aki által és akivel az Atyaé a dicsőség, a Szentlélekkel együtt, most és mindenkor, és mindörökkön-örökké. Ámen.

43. homília

Estefelé lementek tanítványai a tengerhez, hajóra szálltak, hogy átmenjenek a tenger túlsó partjára, Kapernaumba. Sötét volt már, és még nem ment oda hozzájuk Jézus; a tenger pedig háborgott, mert nagy szél fújt.

1. Krisztus nemcsak akkor gondoskodik tanítványairól, amikor testben velük van, hanem akkor is, amikor távolról intézi üdvösségük javát. Ő ugyanis, aki mindenre képes, és mindent kormányoz, az egymásnak ellentmondani látszó eseményekből is ugyanazt az eredményt tudja kihozni. Nézd csak, mi történik most is! Elbocsátja tanítványait, ő maga pedig felmegy a hegyre. Amikor a Mester nélkül maradtak, és besötétedett, a tanítványok lementek a tengerhez.

Egészen estig vártak rá, remélve, hogy eljön hozzájuk; de amikor beállt az este, már nem bírták ki, hogy ne induljanak a keresésére, annyira eltöltötte őket a szeretet lángja. Nem mondták: Most már este van, leszállt az éjszaka is, hová mehetnénk most? Veszélyes a hely, bizonytalan az idő. Hanem a vágy hevében felindulva beszálltak a hajóba. Az evangélista azért jelöli meg pontosan az időt, hogy megmutassa, milyen mély szeretet égett a szívükben.

Miért hagyta őket magukra, és miért távozott el? És még inkább: miért jelenik meg újra, ezúttal egyedül, a tengeren járva? Egyrészt azért, hogy megtanítsa őket, mit jelent az elhagyatottság, és így még nagyobb legyen utána való vágyakozásuk; másrészt pedig, hogy megmutassa hatalmát. Mert amint a tanításban sem mindent a tömeggel együtt hallottak, úgy a jelek esetében sem mindent a néppel együtt láttak. Szükséges volt ugyanis, hogy azok, akikre az egész világról való gondoskodást bízta majd, többet kapjanak, mint a többiek.

És miféle jeleket láttak ők egyedül? A hegyen történt színeváltozást, ezt a tengeren járást és a feltámadás után történt sok nagy dolgot. Én azonban még mást is látok ebben a történetben. Hiszen azt olvassuk, hogy útnak indultak Kapernaum felé, nem tudva pontosan, de remélve, hogy ott találják meg őt, vagy valahol útközben. Ezt sejteti János, amikor azt mondja: *Sötét volt már, és még nem ment oda hozzájuk Jézus; a tenger pedig háborgott, mert nagy szél fújt.*

Mit tettek hát? Megrémültek, és joggal. Hiszen minden körülmény félelmetes volt: a késői idő, mert besötétedett; a vihar, mert a tenger háborgott; a hely, mert nem voltak közel a parthoz, hanem eljutottak mintegy huszonöt vagy harminc futamnyira; végül pedig a legkülönösebb látvány: *meglátták, hogy Jézus a tengeren jár.*

Amikor pedig látta, hogy nagy félelem szállta meg őket, így szólt hozzájuk: *Én vagyok, ne féljete!* Miért jelent meg így? Hogy megmutassa: ő az, aki a vihart is lecsendesíti. Ezt is jelzi az evangélista, amikor hozzáteszi: *Fel akarták venni a hajóra, de a hajó egyszeriben odaért a partra, ahová tartottak.* Mert nemcsak biztonságossá, hanem gyorsá is tette számukra a hajóutat. A sokaságnak azonban nem mutatta meg magát a tengeren járva, mert az a csoda meghaladta volna hitük gyengeségét. De még a tanítványoknak sem jelent meg hosszú időre: amint megjelent, már el is tűnt előlük. Úgy vélem, ez a csoda nem azonos azzal, amelyről Máté ír (vö. Mt 14,24–33). Hogy másik esetről van szó, több körülmény is bizonyítja.

Gyakran többször is megismétli ugyanazokat a jeleket, hogy ne csupán ámulatba ejtse a szemlélőket, hanem nagy hittel be is fogadhassák azokat. *Én vagyok, ne féljete!* – e szavakkal a félelmet is kiűzte lelkükből. Másutt nem így tesz. Ezért mondhatta akkor Péter: *Uram, ha te vagy az, parancsold meg, hogy odamenjek hozzád a vízén!* (Mt 14,28)

Miért van tehát az, hogy ott még nem hittek azonnal, itt viszont rögtön megnyugodtak? Azért, mert akkor még tombolt a vihar, és a hajó hánykolódott; most pedig Jézus szavával együtt a csend is eljött. Vagy, ha nem így, akkor az történt, amit már mondtam: sokszor megismételte ugyanazokat a csodákat, és az idő múlásával a korábbi tapasztalatok miatt az utóbbiak könnyebben befogadhatóvá váltak.

Miért nem szállt be a hajóba? Mert nagyobb csodát akart véghezvinni, és ezzel még nyíltabban megmutatni isteni mivoltát; és hogy bebizonyítsa: amikor korábban hálát adott az Atyának, nem segítségre volt szüksége, hanem csupán leereszkedett tanítványai szintjére. Most megengedte, hogy kitörjön a vihar, hogy mindig őt keressék; de azonnal le is csillapította, hogy erejét felismerjék. Nem szállt be a hajóba, mert így még nagyobb csodát művelt.

Másnap megértette a tenger túlsó partján maradt sokaság, hogy nem volt ott más hajó, csak egy, és hogy Jézus nem szállt be tanítványaival együtt abba a hajóba. Beszálltak űk is más hajókba, melyek Tibériásból jöttek. Miért ilyen pontos János, és miért nem mondja egyszerűen, hogy másnap a sokaság is átkelt? Azért, mert mást akar tanítani. Mit? Azt, hogy a tömeg is, bár nem világosan, de sejtette a történeteket. Hiszen látták, hogy más hajó nem volt ott, csak egy, és hogy Jézus nem szállt be velük. Amikor pedig beszálltak a Tibériásból jött hajókba, és elmentek Kapernaumba, hogy megkeressék Jézust, mi mást gondolhattak volna, mint hogy ő gyalog jött át

a tengeren? Hiszen nem mondhatták, hogy másik hajón kelt át, mert *nem volt ott más hajó, csak egy*, amelybe a tanítványok szálltak. És mégis, amikor ekkora csoda után hozzá érkeztek, nem kérdezték meg, hogyan történt, miként jött át, nem kutatták a csoda természetét, hanem csak ennyit mondtak: *Mester, mikor jöttél ide?* Talán a „mikor” szócskában benne rejtett az is: „hogyan” történt mindez.

2. Méltó, hogy ebből is meglássuk, milyen könnyen változott a gondolkodásuk. Azok, akik korábban azt mondták: *ez valóban a próféta*, és igyekeztek őt megragadni, hogy királlyá tegyék, amikor most újra megtalálták, semmit ilyesmit nem gondoltak többé. A csodát – úgy vélem – elvetették maguktól, és immár nem is csodálkoztak azon, ami korábban történt.

Ezért is keresték most: újra lakomában akartak részesülni, olyanban, amilyenben korábban. Bizony, a Vörös-tengeren is átkeltek a zsidók Mózes vezetésével, de nagy különbség van az akkori és a mostani esemény között. Ott Mózes, mint szolga, imádsággal cselekedett mindent; itt viszont az Úr, teljhatalommal. Ott a déli szél fújt, és a víz engedett, hogy a nép szárazon kelhessen át; itt pedig még nagyobb volt a csoda. A tenger megőrizte saját természetét, és mégis hordozta hátán az Urat, tanúsítva az írást, amely ezt mondja: *aki a tenger hullámain jár, mint a szárazon* (Jób 9,8 LXX). Nem véletlen tehát, hogy amikor Kaper-naumba készült, abba a keményszívű és engedetlen városba, előbb a kenyerek csodáját tette meg.

Nemcsak a városban levőkhöz akart így szólani, hanem azokhoz is, akik azon kívül voltak, és a csodák által kívánta meglágyítani bennük a hitetlenséget. Hiszen az, hogy ilyen sokaság gyűlt össze abba a városba, és ekkora buzgalommal jöttek hozzá, mi lehetett volna ennél alkalmasabb arra, hogy akár a követ is meglágyítsa? De azok mégsem változtak meg semmiben, hanem ismét testi eleldre vágytak; ezért is korholja őket Jézus.

Ezeket tudva, szerettem, adjunk hálát Istennek nemcsak az érzékelhető, földi javakért, hanem sokkal inkább a lelki ajándékokért. Mert Isten is ezt akarja: azért adja nekünk azokat is, hogy általuk a tökéletlenebbeket felvezesse a lelkiekhez, előkészítse őket, mivel még a világhoz ragaszkodnak. Ám ha valaki e földi ajándékokat megkapva azokban marad, az számonkérést és megrovást érdemel. Hiszen még a bénánál is először a lelki ajándékot akarta adni Krisztus, de a jelenlevők nem bírták elviselni. Amikor ugyanis ezt mondta neki:

Megbocsáttattak a te bűneid, így szóltak: Istenkáromló! (Mt 9,2–3) Kérlek, ne essen meg ez velünk, hanem legyen több bennünk a megértés, mint azokban volt. Miért? Mert ha a lelki javak megvannak, semmi kár nem érhet bennünket a testi dolgok hiánya miatt; de ha azok nincsenek meg, mi marad nekünk reményként? Mi vigasztalásként? Ezért kell mindenkor Istent kérni ezekért, és ezeket kívánni.

Ilyen dolgokért tanított minket imádkozni maga Krisztus is. Ha végigvesszük az Úr imáját, nem találunk benne semmi testi természetűt: minden lelki benne. Sőt, még az a kevés is, ami érzékelhetőnek tűnik, megvalósításának módja által lelkivé lesz. Mert amikor azt tanácsolja, hogy ne törekedjünk többre mindennapi kenyerünkénél, vagyis a mára elegendő eledelnél, ez is lelki és filozofikus gondolkodásra vall. Figyeld csak a megelőző szavakat: *szenteltessék meg a te neved; jöjjön el a te országod; legyen meg a te akaratod, amint a mennyben, úgy a földön is* (Mt 6,9–10). Ezután, amikor a testi kenyérre utal, hamar el is hagyja azt, és azonnal visszatér a lelki tanításhoz: *bocsásd meg a vétkeinket, miképpen mi is megbocsátunk az ellenünk vétkezőknek* (Mt 6,12).

Sehol nem találunk benne kérést vagyonért, dicsőségért, hatalomért vagy uralomért: minden a lélek hasznára irányul. Semmi földi nincs benne, minden mennyei. Ha tehát azt parancsolja, hogy tartózkodjunk a világi és jelenvaló dolgoktól, hogyan ne volnánk szerencsétlenek és nyomorultak, ha épp azokat kérjük Istentől, amelyekről megparancsolta, hogy vesse el az ember, ha van neki, azért, hogy megszabadítson bennünket a gondoktól, míg azokért, amelyeket megparancsolt kérni, nem fáradozunk sem kérésben, sem vágyban? Ez az, amit szószaporításnak nevezett (vö. Mt 6,7). Ezért is van, hogy imáink nem találnak meghallgatásra. De hát hogyan lehetséges – mondod –, hogy a gonoszok gazdagok, az igazságtalanok és tisztátalanok gyarapodnak, rabolnak, és hasznot húznak? Nem, ezeket nem Isten adja nekik, távol legyen! De akkor hogyan engedi meg Isten? Azért, mert olykor a gazdagot is meghagyja bűnében, nagyobb büntetést tartogatva számára. Hallgasd, mit mond Ábrahám a gazdagnak: *Fiam, te megkaptad javaidat életedben, Lázár pedig a rosszakat; ő most vigasztalódik, te pedig gyötrődsz* (Lk 16,25). Ezért, hogy mi ne halljuk majd ugyanazt a szót, ha tétlenül, hiábavaló élvezetek között élünk, és sok bűnt gyűjtünk magunkra, válasszuk az igazi gazdagságot és a valódi bölcsességet, hogy elnyerjük az ígért javakat. Melyekben bárcsak mindnyájunknak része lehetne a mi Urunk Jézus Krisztus kegyelme és emberszeretete által, aki által és akivel az Atyáé a dicsőség, a Szentlélekkel együtt, most és mindenkor, és mindörökkön-örökké. Ámen.

44. homília

Jézus ezt válaszolta nekik: Bizony, bizony, mondom nektek, nem azért kerestek engem, mert jeleket láttatok, hanem azért, mert ettetek a kenyerekből és jóllaktatok. Ne veszendő eledelért fáradozzatok, hanem az örök életre megmaradó eledelért.

1. A szívélyesség és a kedvesség nem mindig hasznos; van, amikor a tanítónak élesebb hangot kell használnia. Mert ha a tanítvány lusta és nehézkes, akkor ösztöke kell hozzá, hogy kimozduljon a restségből. Ezt tette az Isten Fia is, sokszor másutt, és itt, ezen a helyen is. Amikor ugyanis a tömeg Jézushoz jött, megtalálták őt, és hízelgő módon megszólították: *Mester, mikor jöttél ide?* Ő, aki nem vágyott az emberektől jövő tiszteletre, hanem egyedül az ő üdvösségüket tartotta szem előtt, feddő módon válaszol nekik. Nem pusztán megdorgálni akarja őket, hanem a gondolataikat is feltárja, és kitepergeti, hogy mindenki lássa, mi lakik a szívükben.

Mit mond tehát? *Bizony, bizony, mondom nektek*, hangsúlyozva és megerősítve: *nem azért kerestek engem, mert jeleket láttatok, hanem mert ettetek a kenyerekből, és jól laktatok.* Szavaival lesújt és megfedd, de nem sebzőn és durván, hanem mértékkel és gyöngéden. Nem azt mondja: ti torkosak, gyomrotok szolgái, annyi csodát tettem, és sehol sem követtetek, sem el nem csodálkoztatok rajtuk, hanem szelíden és visszafogottan: *nem azért kerestek engem, mert jeleket láttatok, hanem azért, mert ettetek a kenyerekből, és jóllaktatok.*

Ezzel nemcsak a múltbeli eseményre utal, hanem a jelen helyzetre is. Mintha csak ezt mondaná nekik: Nem a kenyerekkel történt csoda ragadott meg beneteket, hanem a jóllakás. És hogy nem véletlenül mondta ezt, az rögtön kiderül. Mert azért jöttek újra, hogy ugyanabban a lakomában legyen részük. Ezért is mondták: *atyáink a mannáat ettek a pusztában*, ismét a testi eledelre terelve a szót, ami a legnagyobb vád és ítélet volt ellenük. De ő nem áll meg a feddésnél, hanem tanítást is hozzátesz: *Ne veszendő eledelért dolgozzatok, hanem az örök életre megmaradó eledelért, amelyet az Emberfia ad majd nektek, mert őt pecsétjével igazolta az Atya Isten.* Amit mond, ennyit jelent: ne ezzel a mulandó eledellel foglalkozzatok, hanem azzal, amely lelki.

Csakhogyan vannak, akik tétlenül akarnak élni, és visszaélnék ezzel a mondással, mintha Krisztus eltörölné a munkát; ezért időszerű hozzájuk is szólani. Mert hogy úgy mondjam, rossz fényt vetnek a kereszténységre, és a henyélés

miatt nevetség tárgyává teszik azt. Előbb azonban Pált kell felidéznünk. Mit mond ő? *Emlékezzetek az Úr Jézus szavairól. Mert ő mondta: Nagyobb boldogság adni, mint kapni* (ApCsel 20,35). Honnan tudna azonban adni az, akinek nincs? És hogyan mondta Jézus Mártának: *Márta, Márta, sok mindenért aggodsz és nyugtalankodsz, pedig kevésre van szükség, valójában csak egyre. Mária a jó részt választotta* (Lk 10,41–42). Vagy amikor így szól: *Ne aggodjatok a holnapért* (Mt 6,34). Mindezt most meg kell magyarázni, nemcsak azért, hogy ha akarnak, letegyenek a tétlenségről, hanem hogy megmutassuk: Isten igéi nem mondanak egymásnak ellent.

Hiszen Pál másutt így ír: *Kérünk titeket, hogy gyarapodjatok ebben, tartsátok becsületbeli dolognak, hogy csendesen éljétek, tegyétek a magatok dolgát ... a kívülről iránt tisztességesen viselkedjétek* (1Thessz 4,11–12). És ismét: *A tolvaj többé ne lopjon, hanem inkább dolgozzék, és saját keze munkájával szerezze meg a javakat, hogy legyen mit adnia a szűkölködőknek* (Ef 4,28). Látható, hogy Pál nemcsak azt parancsolja, hogy dolgozzunk, hanem azt is, hogy úgy munkálkodjunk, hogy abból másnak is adhassunk. Másutt hozzáteszi: *A magam szükségleteiről meg a velem levőkéről ezek a kezek gondoskodtak* (ApCsel 20,34). A korinthusiakhoz pedig így ír: *Mi tehát a jutalmam? Az, hogy prédikálásommal ingyenessé teszem Krisztus evangéliumát* (1Kor 9,18). És amikor Korinthusban tartózkodott, *Aquilával és Priscillával lakott, és dolgozott; ők ugyanis sátoresztő mesterek voltak* (ApCsel 18,3). Mindez látszólag ellentétben áll a „ne dolgozzatok” szavával, ezért kell tisztázni.

Mit mondhatunk tehát erre? Azt, hogy a *ne aggodjatok* nem azt jelenti, hogy ne dolgozzatok, hanem hogy ne ragaszkodjatok a földi dolgokhoz. Vagyis ne az legyen gondotok, hogyan biztosítsátok a jövő kényelmét, hanem tartsátok mindezt másodlagosnak. Dolgozhat úgy valaki, hogy mégsem gyűjt a holnapra, és dolgozhat úgy, hogy közben nem aggodalmaskodik. Mert az aggodalom és a munka nem ugyanaz. Nem azért dolgozik valaki, mert a munkában bízik, hanem hogy a szükségét szenvedőnek adni tudjon. A Mártának mondott szavak sem a munka ellen irányultak, hanem arra, hogy meg kell ismerni a dolgok rendjét, és nem szabad a hallgatás idejét testi elfoglaltságokra pazarolni. Nem a tétlenségre buzdította tehát, hanem az ighallgatásra hívta. Mintha ezt mondaná: Eljöttem, hogy a szükségesekre tanítsalak benneteket, te pedig az étkezés miatt aggodsz? Vendégül akarsz látni, és pompás asztalt készíteni nekem? Másfajta lakomát készíts inkább: azzal tisztelj meg, hogy figyelmesen hallgatsz, és kövesd nővéred buzgóságát! Tehát nem a vendégszeretetet tiltotta el – távol

legyen! –, hanem azt, hogy a tanítás idején mással foglalkozzék. Ezért amikor azt mondja: *Ne veszendő eledelért dolgozzatok*, nem arra célzott, hogy tétlenek legyetek. Hiszen éppen a tétlenség az, ami *veszendő eledel* (hiszen a semmittevés tanít minden gonoszságra). Hanem arra buzdít, hogy dolgozzunk és adjunk másoknak. Ez az eledel az, amely nem vész el. Ha pedig valaki tétlenül a gyomrának és az élvezeteinek él, az *veszendő eledelért* fáradozik. De ha valaki dolgozik, hogy Krisztust táplálja, itassa, felruházza, akkor senki nem lehet oly okatlan, hogy azt mondja: az ilyen ember *veszendő eledelért* dolgozik. Hiszen éppen ez az eledel hozza el a jövőendő ország ígését és az örök javakat. Ez az eledel marad meg mindörökké.

Másrészt abban az időben sem a hitre nem figyeltek, sem nem akarták megtudni, ki az, aki ezeket a dolgokat teszi, és milyen hatalommal cselekszik. Egyedül csak azt akarták, hogy jóllakjanak anélkül, hogy dolgoznának. Ezért méltán nevezte Jézus az ő ételüket *veszendő eledelnek*: Tápláltam a testeteket – mondja – hogy ennek nyomán keressétek a másik, a maradandó eledelt, amely a lelketeket táplálja; ti pedig ismét a földiek után futtok. Ezért nem értitek, hogy nem ehhez, a múlandóhoz vezetlek benneteket, hanem ahhoz, amely nemcsak múlandó életet, hanem örök életet ad, és amely nem a testet, hanem a lelket táplálja. És mivel ilyen nagy dolgokat mondott önmagáról, hogy ő adja ezt az eledelt, nehogy megint kételkedni kezdjenek, szavát hitelesítve hozzáteszi: *mert őt pecsétjével igazolta az Atya Isten*. Vagyis: őt küldte az Atya, hogy ezt az eledelt elhozza nektek.

A kifejezés azonban mást is jelenthet. Mert másutt is mondja Krisztus: *Aki befogadja bizonyágtételét, az pecsétet tesz arra, hogy Isten igaz* (Jn 3,33). Vagyis: megmutatta, megerősítette, kétségbevonhatatlanul igazolta. Ugyanezt jelenti itt is: pecsétjével igazolta az Atya, azaz bizonyította, nyilvánvalóvá tette saját tanúsága által. Ő maga is megmutatta önmagát, de mivel zsidókhoz szólt, az Atya tanúságát állította középpontba.

2. Tanuljuk meg tehát, szeretteim, hogy olyan dolgokat kérjünk Istentől, amiket méltó és illő tőle kérni. Mert a földi, az életre vonatkozó javak, akár megkapjuk őket, akár nem, semmi kárt nem okoznak. Ha gazdaggá leszünk, csupán itt, a földi életben élvezzük a gyönyört; ha pedig szegénységbe süllyedünk, semmi szörnyűséget nem szenvedünk el. Mert sem e múlandó élet fényessége, sem

a benne levő fájdalom nem bír valódi erővel, hogy az embert kétségbeesésre vagy igazi gyönyörre ragadja. Mindkettő megvetésre méltó, és gyorsan elillan. Ezért is méltán nevezik „útnak”: mert átutazó hely, és nem arra teremt, hogy rajta hosszan időzzünk.

A jövőendő dolgok azonban, akár a büntetésben, akár az országban, mind halhatatlanok és maradandók. Ezekért kell tehát minden igyekezetünket megfeszítenünk, hogy az előbbieket elkerüljük, az utóbbiakat pedig elnyerjük. Mert mit ér a földi gyönyör? Ma van, holnap már nincs. Ma ragyogó virág, holnap szélfúttá por. Ma tűzként lángol, holnap elhamvadt hamuvá lesz. A lelki javak azonban nem ilyenek: azok mindig ragyognak, mindig virágoznak, és napról napra egyre ragyogóbbak lesznek. Az a gazdagság soha el nem vész, soha át nem alakul, soha meg nem szűnik; soha nem szül gondot, irigységet vagy vádat; nem pusztítja el a testet, nem rontja meg a lelket; nincs benne féltékenység, nem gyűjt maga köré rosszindulatot, mindezek a földi gazdagság velejárói. Az ottani dicsőség nem emeli az embert esztelen gőgbe, nem izzítja fel a hiúság lázát, soha nem apad, soha nem fakul el. A mennyei nyugalom és boldogság szintén megmarad: állandó és örökké mozdulatlan, halhatatlan; mert annak nincs se vége, se határa. Ezt a boldogságot kívánjuk, kérlek, erre a létre vágyakozzunk! Ha ugyanis ezt a mennyei életet kívánjuk, semmit sem fogunk számba venni a jelenvalókból; megvetjük és kinevetjük mindezt, még ha valaki királyi palotákba hívna is bennünket, nem választanánk azt, miközben ezt a reménységet birtokoljuk. Mert bár ez a földi nagyság a legtöbb ember szemében a legboldogítóbbnak tűnik, annak, akit a mennyeiek utáni vágy tölt el, kicsiny, jelentéktelen és szóra sem méltó dolognak látszik. Mert minden, aminek vége van, nemigen érdemli a nagy igyekezetet; és minden, ami megszűnik, ami ma van, és holnap nincs, bármily nagynak is látszik, valójában kicsiny és megvetendő. Ne ragaszkodjunk tehát a mulandókhöz, ne azokhoz, amelyek tovatűnnek és elmúlnak, hanem azokhoz, amelyek maradandók és rendíthetetlenek, hogy elnyerhessük azokat a mi Urunk, Jézus Krisztus kegyelméből és ember-szeretetéből, aki által és akivel az Atyaé a dicsőség, a Szentlélekkel együtt, most és mindenkor, és mindörökkön-örökké. Ámen.